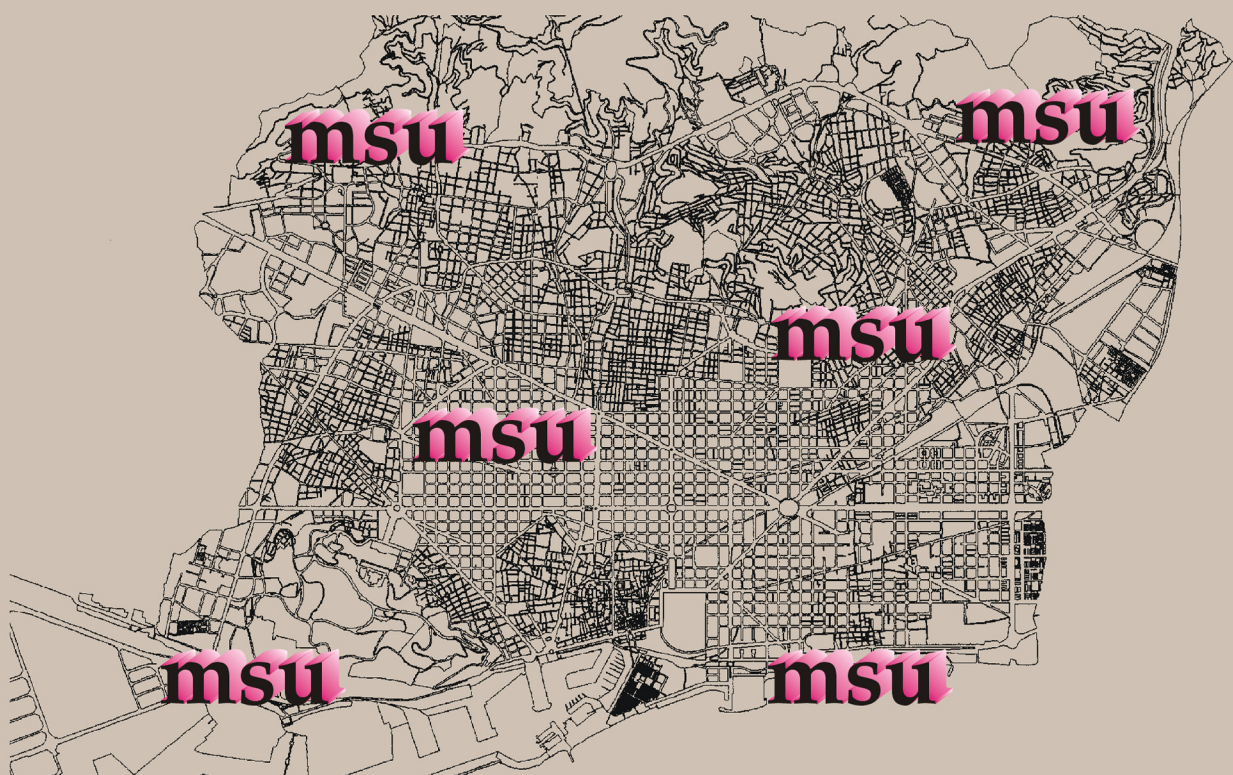

BARCELONA I ELS MOVIMENTS SOCIALS URBANS

MIQUEL DOMINGO I CLOTA
MARIA ROSA BONET I CASAS

Pròleg de Pasqual Maragall



FundacióJaumeBofill

BARCELONA I ELS MOVIMENTS SOCIALS URBANS

MIQUEL DOMINGO I CLOTA
MARIA ROSA BONET I CASAS

BARCELONA I ELS MOVIMENTS SOCIALS URBANS

MIQUEL DOMINGO I CLOTA
MARIA ROSA BONET I CASAS

Fundació Jaume Bofill



EDITORIAL MEDITERRÀNIA

L'original d'aquest llibre s'ha elaborat amb la col·laboració de la Fundació Jaume Bofill

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització dels titulars del «copyright», i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

Primera edició: juny del 1998

© Miquel Domingo i Maria Rosa Bonet

© d'aquesta edició: Editorial Mediterrània, S.L..

Guillem Tell, 15, entl.

08006 Barcelona

Tel. 93 218 34 58 - FAX 93 237 22 10

Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 84-8334-030-5

DL: B-23.894 - 1998

Imprès a Romanya Valls, Capellades

Imprès a Catalunya - *Printed in Catalonia*

A la Isabel,
per la seva paciència en acompanyar-nos,
durant bona part de la seva vida,
en tertúlies inacabables entorn dels
Moviments Socials Urbans.

AGRAÏMENTS

En primer lloc, hem d'agrair el suport i la comprensió de la Fundació Jaume Bofill, a més de l'encoratjament i observacions de Jordi Porta, ja que altrament la realització d'aquest treball no hauria estat possible. Agraïm igualment la continuada amistat i col·laboració de Joan Costa, que tant ha enriquit l'estudi amb les seves aportacions conceptuals i amb la seva llarga experiència en sociologia urbana.

De manera especial, hem de donar les gràcies a Isabel Hillaire-Darrigrand per l'execució hàbil i minuciosa dels plànols que recullen les reivindicacions barri per barri; a Jordi Sebastian, que s'ha ocupat d'elaborar el gràfic cronològic i a Montserrat Santesmases, que ha tingut cura de transcriure les entrevistes gravades.

Pel que fa a fonts documentals, hem d'agrair a la FAVB, al Centre de Documentació i Estudis de Nou Barris, als arxius de Roquetes i del Col·legi d'Arquitectes i d'EHARA, les facilitats donades per a la consulta de llur documentació.

El mateix agraïment a Josep M. Huertas Claveria, Josep Ma. Alibés i Dani Freixes amb els quals vam mantenir entrevistes per recollir-ne informacions i opinions; així mateix, a Ferran Navarro, Jaume Pedragosa, Albert Puigdoménech i Josep M. Vilanova, que acceptaren formar part d'un grup de discussió sobre la participació veïnal, compartint llurs experiències professionals.

Ens resta agrair a Pasqual Maragall, la seva doble col·laboració: la llarga entrevista que ens va concedir sent alcalde de Barcelona, en què aportà els seus punts de vista sobre les relacions entre ciutadans i governants, i el pròleg d'aquesta edició.

Finalment, a tots els qui han treballat **en i per** les Associacions de Veïns, ens cal expressar el nostre reconeixement pregon. Com a autors d'aquest estudi pel temps que ens han dedicat, i sobretot com a ciutadans, perquè, gràcies a llur generositat, entusiasme i perseverança per millorar els seus barris, ha estat possible la transformació d'una Barcelona que avui tots podem gaudir.

PRÒLEG

El treball de Miquel Domingo i Clota i Rosa Bonet i Casas confirma la vocació de Barcelona en el camp de l'urbanisme, d'un cert lideratge urbanístic.

En efecte, poques ciutats s'han adonat amb tanta lucidesa, em sembla, que la transformació urbana és un afer alhora material i intel·lectual, que s'ha de fer però també s'ha de dir, i no solament abans, sinó **durant i després** de la transformació.

Potser és un defecte professional, però estic convençut que la gent vol que les coses es facin però no en té prou: la gent vol (volem) que les coses, a més, s'expliquin. “Vull veure i tocar i vull que m'ho expliquin”, pensem.

Tarradellas deia sempre, mig rient, i alhora molt de debò, que ell hagués volgut ser alcalde de Barcelona, perquè els alcaldes fan i toquen el que fan i tracten aquells per a qui ho fan, mentre que els presidents —protestava— “només firmen decrets”.

El que no deia és que uns i altres, presidents i alcaldes, fan una altra cosa molt important, potser la més important, que és parlar, que és explicar el que fan, qui són, què senten, com interpreten la identitat compartida amb els ciutadans als quals representen, com els retornen la imatge del que ells, els ciutadans, efectivament són.

Però, no volem tan alt. La sort de Barcelona, o potser el seu mèrit, ha estat que aquesta feina de reflectir el que és la ciutat, el que pensa, el que fa i el que vol, no la fan solament els seus representants, sinó un caramull de ciutadans que se senten legitimats per a explicar la ciutat. Quasi diria que s'hi senten obligats i que tothom que sap alguna cosa genuïnament nova referent a la ciutat i als desitjos o les seves realitats, l'ha de dir, l'ha d'explicar i ha de **contribuir** moralment a la millora de la ciutat.

Aquesta **contribució** molt **especial**, que és de franc per a la ciutat i onerosa per als qui la fan, i tanmateix gratificant, ha trobat en Rosa Bonet i Miquel Domingo uns intèrprets, diria, extremadament expressius. Barcelonins fins al moll de l'os, i dic per què: perquè

el seu treball sobre la relació entre els moviments urbans i l'acció pública urbana es alhora apassionat i objectiu, es a dir, que reflecteix la part i el tot, la voluntat i la possibilitat, la química pura d'allò en què està consistint l'energia transformadora de Barcelona, d'allò que la gent arreu anomena "Model Barcelona".

Poques ciutats tenen un relat tan minuciós com Barcelona i alhora tan entenedor i concloent, del que ha estat, i és encara, la dialèctica ciutadana, gràcies, ara, a la publicació de la feina de tants anys de Domingo i Bonet.

Em penso que era Kenzaburo Oe, el premi Nobel japonès de Literatura, qui deia, parlant d'Hiroshima, que si una persona mor segueix vivint en la memòria dels altres, però que si una ciutat desapareix, desapareix fins i tot la memòria, desapareixen aquells que transporten la memòria dels altres i els escenaris de la memòria.

Bé, el treball que aquí es presenta és una memòria objectiva, un objecte que transporta el relat aproximadament cert del que en el físic d'aquesta ciutat ha succeït com a resultat de l'acció i reacció de representats i representants, o simplement dirigents, en democràcia i en dictadura, des que la durada inacabable del franquisme va convèncer grups cada cop més habituals de ciutadans que **calia començar a canviar la ciutat abans que el país no canviés**.

Aquesta és la força considerable d'una part de la nostra història recent, que he dit **aproximadament** reflectida en aquesta publicació perquè conec Miquel Domingo i Rosa Bonet, i sé que repugnaria al seu tarannà personal i a la seva objectivitat científica qualsevol sospita d'adjectivació excessiva o dictada per l'amistat.

La decisió de canviar les coses immediates abans que la gran política, com **a part i com a inici pragmàtic** del gran canvi polític pendent, em sembla cent per cent barcelonina, profundament catalana, si és que és lícit utilitzar un llenguatge diguem-ne nacional, una mica ètnic, en matèria de moviments socials urbans.

Però em sembla tant o més representatiu el fet que aquest pragmatisme, mig eclèctic - políticament- mig passional- com a gest humà-, hagi prosseguit després de l'arribada de la democràcia local a la ciutat. És a dir, que els barcelonins concernits no hagin cedit ni a l'embadaliment i al cofoisme polític ("Som els millors", "Manen els nostres i per tant callem"), ni al doctrinarisme formal que vol que tot poder és igual i mereix el mateix tipus de resposta.

Quan els veïns de Trinitat Vella passaven tardes i nits discutint amb el districte i els urbanistes municipals (i finalment amb l'alcalde, que hi va residir uns dies, o millor unes nits), com havia de ser el nus de la Trinitat, no solament van construir, ells també, una forma urbana digna (en comptes del que algú havia anomenat "la boñiga", prevista en el Pla General Metropolità), sinó que van establir un precedent polític formal, un tipus de diàleg relativament nou, sense concessions però dins d'un format no exempt de complicitat.

El famós vídeo sobre “La transformació d’una ciutat”, que faig servir pel món per explicar el que ha passat a Barcelona, acaba, en algunes versions tancades el 1992, amb un pagès que passeja pels horts del Besòs, entre el carrer Barcino i la fàbrica de paper de fumar, substituït vertiginosament pel ciment del nus de les Rondes. Haig d’explicar aleshores que en les versions posteriors al dia de Sant Pere de 1993, dia en què es va estrenar el magnífic parc del nus, el final ja no és gris sinó verd.

I ho faig amb l’absoluta seguretat de saber que tot allò va ser el producte d’un procés únic, és més, que cada peça urbanística dignificadora ho va ser.

És clar que no totes les històries, no tots els PERIs, han tingut ara com ara un final feliç. Però estic segur que el tindran. Alguns PERIs sobredimensionats han creat ben segur més frustracions que alegries. I altres de més ajustats però que no hem sabut transformar en realitats tangibles i a temps, també.

Avui tinc a més la tranquil·litat de saber que aquests relats individuals, aquesta munió de petites històries que han fet de Barcelona una metàfora de ciutat, un model urbanístic, tenen un referent xifrat i indeleble en l’obra de Bonet i Domingo.

Això sí que és un luxe barceloní. No solament ho hem dit i ho hem fet, sinó que després de fer-ho entre tots, entre tots ho expliquem.

Pasqual Maragall i Mira

25/1/98

1. INTRODUCCIÓ

1.1 Presentació

Aquest document recull els resultats d'un treball iniciat el 1986 i realitzat en diferents etapes, que ha estat possible gràcies al suport i la paciència de la Fundació Jaume Bofill, i que planteja la influència dels Moviments Socials Urbans en la construcció física de la ciutat, centrant-ho en el cas de Barcelona.

Entre 1968 i 1982, una gran part de la preocupació urbana a Catalunya girava entorn de les reivindicacions plantejades pels MOVIMENTS SOCIALS URBANS. L'origen, pressupostos ideològics, actuacions i objectius d'aquests moviments, sorgits paral·lelament en diversos països europeus i en algunes poblacions de la costa oest dels Estats Units, han estat analitzats, des de perspectives sociològiques i/o polítiques, en diversitat de treballs, articles i tesis doctorals. Els moviments socials, estudiantils, urbans, sorgits la dècada dels anys seixanta, van ser definits com a formes alternatives de la lluita tradicional dels moviments de masses; nascudes de les contradiccions del capitalisme avançat, aquestes formes intentaven solucionar problemes sectorials reclamant objectius parcials, concrets i heterogenis i exigint tot plegat noves formes d'organització. Pel que es refereix als moviments socials urbans –que citarem en endavant com a MSU-, es tractava d'oposar-se a actuacions urbanístiques que comportarien una degradació de l'entorn o d'exigir habitatges, equipaments i serveis¹.

A Barcelona en concret, els MSU, vehiculats principalment a través d'associacions veïnals, canalitzaven l'oposició a projectes que, tot i ser presentats per l'administració com a millores urbanes, repercutien –generalment de manera negativa- sobre els barris afectats. Per bé que algunes intervencions com les grans obres d'infraestructura viària –cinturons, túnels, rondes- podien arribar a justificar-se per les necessitats generals, d'altres com els plans parcials difícilment podien amagar operacions especulatives. Un segon grup de

¹ Castells, M. *La cuestión urbana*. cap. 14. 1974. Siglo XXI.

reivindicacions pretenia solucionar la manca d'equipaments; tant podien reclamar una escola o una zona verda, com un simple semàfor, considerant tots aquests elements com indispensables perquè el barri esdevingués ciutat. Era un intent de reconvertir a ciutat ortodoxa un tros concret de trama urbana, considerada marginal en funció precisament d'aquestes mancances.

Es tractava d'un ventall de demandes comunes a la majoria de barris, però que caldria situar de nou dins la macroestructura de la ciutat. Es reivindicava la igualtat entre zones, que havia d'aconseguir-se suprimint les diferències que mantenien alguns fragments urbans en una situació de no-ciutat. Paral·lelament a les motivacions polítiques que generaren aquests moviments, les reivindicacions poden en elles mateixes qualificar-se de reivindicacions polítiques per llur condició de recerca d'una estructura urbana més igualitària i, doncs, més justa.

Pels dirigents veïnals, la conscienciació social que aquest moviment generava passava sens dubte per una anàlisi més completa de les relacions socioeconòmiques que expliquen els desequilibris urbans i totes aquestes reivindicacions comportaven, doncs, una càrrega ideològica que havia de conduir a una conscienciació política més profunda.

Quan, a la fi de 1986, ens vam plantejar la possibilitat d'abordar aquesta temàtica, la idea era estudiar les repercussions d'un moviment que es creia acabat i delimitat entre 1969 i 1979, amb una distància històrica prou considerable per intentar-ne una nova lectura. Es volia analitzar uns fets que ja formaven part del passat, un passat recent, que ja no motivaven a ningú fins al punt que alguns dels seus actors se sorprenien en assabentar-se del nostre propòsit. No era qüestió de reincidir en aspectes ja abordats, sinó d'obrir una perspectiva que fins aleshores –i per les raons que fos– no havia estat contemplada en d'altres estudis realitzats: la seva incidència directa en la conformació de la nova Barcelona.

L'interès per l'objecte de l'estudi naixia de voler respondre a qüestions com ara: -Cal veure els MSU tan sols des d'una òptica política? -Foren només un moviment de sensibilització política, al marge de la realitat urbana? Unes qüestions que ens havíem plantejat sovint amb el sociòleg Joan Costa partint de les respectives -i alguns cops compartides- experiències professionals, relacionades amb reivindicacions de les associacions de veïns.

Els coneixements de Miquel Domingo de la problemàtica urbanística de la Barcelona d'aquells anys, abordada des dels plantejaments del Laboratori d'Urbanisme²; la relació de Joan Costa amb Nou Barris, Sant Andreu i tants altres; o la coordinació conjunta d'un Estudi previ de la Barceloneta que impulsaria el seu Pla de remodelació; tot plegat havia anat aportant elements de discussió sobre el paper jugat per les reivindicacions veïnals en la transformació de Barcelona, en la forma física de fer ciutat. A més, la col·laboració

² El Laboratori d'Urbanisme de Barcelona va ser fundat el 1969 per iniciativa i sota la direcció de M. de Solà-Morales, conjuntament amb J. Busquets, M. Domingo, A. Font i J.A. Gómez Ordóñez, per obrir una línia d'experimentació teòrica sobre processos de formació urbana.

de Maria Rosa Bonet obria perspectives alternatives per acostar-se als fets des de l'òptica de la psicologia ambiental, contemplant temes com l'apropiació de l'espai, la satisfacció residencial, la percepció de la ciutat que té l'usuari o el valor simbòlic del lloc.

L'anàlisi d'aquesta època volia també incidir en el debat sobre la participació ciutadana en tot el procés de fer ciutat, que fa inevitable la pregunta: -Per què, quan el moment era institucionalment negatiu per a la participació, els moviments urbans tingueren més vida i més ressò -tant els projectes com llurs realitzacions-, i quan la situació política es normalitzà i esdevingué institucionalment positiva per a la participació, el moviment es va esmoreir? - Cal entendre que això es va produir perquè els capdavaners dels MSU assumiren el poder polític o tècnic de la ciutat des del primer moment? Es podria preguntar, encara, per què aquells -polítics i tècnics- que en els moments forts dels MSU reclamaven "la participació dels ciutadans en la planificació de la ciutat", quan han controlat el poder municipal els costa tant d'entrar en aquesta dimensió, malgrat la llei de participació ciutadana.

1.2 Abast de l'estudi: temàtic, geogràfic i temporal

Com es desprèn de la justificació anterior, l'inici de la investigació s'orientava a esbrinar fins on les reivindicacions dels MSU van contribuir a estructurar barris, a fer ciutat, i a partir de quina visió això es feia. -Hi havia consciència de barri, de ciutat, en els MSU?

Obrir aquesta perspectiva obligava a considerar una sèrie de qüestions, a voltes conflictives, obscures, poc definides i sovint contradictòries: -Què vol dir construir ciutat?, quins elements la construeixen? es pot construir democràticament una ciutat? no és feina dels tècnics? Malgrat que l'objectiu de l'estudi no era pròpiament de respondre aquest tram de preguntes o d'altres que podien haver-se plantejat, exigia definir prèviament alguns conceptes com : ciutat, barri, conurbació, construcció de ciutat, etc. a fi d'establir un marc teòric que enquadrés el treball.

Com a punt de partida, es defineix la construcció física de la ciutat, en tant que materialització de les edificacions, urbanització de carrers, construcció de zones verdes i realització d'equipaments que tenen manifestament un paper important en la conformació urbana. S'han analitzat les reivindicacions d'un lloc físic, dibuixables i localitzables geogràficament, mentre no s'han considerat les reivindicacions genèriques del tipus: "més escoles", "més zones verdes", sense un tipus concret assignat. S'han recollit únicament les reivindicacions de caire urbanístic, prescindint de les que fan referència a aspectes assistencials, educatius, etc. Aquestes només s'han contemplat en el seu aspecte constructiu quan implicaven una exigència de noves construccions o de canvi d'ús i, per tant, comportaven una incidència física sobre la ciutat³.

³ L'exclusió no significa que no es reconegui el paper jugat en la construcció de la ciutat per les reivindicacions que no hagin tingut una repercussió física immediata. Precisament perquè es reconeix la importància de la seva aportació a la construcció del cos social, es pensà que la complexitat del tema desbordava l'abast d'aquest treball.

Respecte al marc geogràfic de l'estudi, l'extensió de les reivindicacions feia difícil de delimitar-lo, ja que els MSU van ser un fenomen generalitzat per tota l'àrea metropolitana que es va estendre a molts altres indrets de Catalunya. La seva incidència va ser tan forta, que condiciona encara molts municipis. A tall d'exemple, es pot citar el fet d'alguns ajuntaments que, trobant-se avui amb un important patrimoni de locals reivindicats pels veïns, no disposen de prou pressupost per rehabilitar-los o no saben pas quina destinació donar-los. Considerant que un dels punts que interessava aprofundir era el paper jugat pels barris, es va circumscriure a la ciutat de Barcelona, ja que la complexitat de la seva estructura urbana permet analitzar una sèrie de tipus amb prou variables perquè esdevingui un paradigma d'altres indrets.

Quant al marc temporal, inicialment es delimitava entre dos extrems: d'una banda, la fi de la dècada dels seixanta i el començament de la dels setanta, quan els MSU en sentit ample –associacions de veïns i centres socials impulsats pels partits polítics en la clandestinitat i recolzats en col·legis professionals i entitats cíviques, varen sortir a la palestra en qüestions urbanes, i de l'altra banda, l'inici de la dècada dels vuitanta, quan semblava que aquests moviments havien mort. Entre ambdues dates s'havia passat de la dictadura a la democràcia. Durant aquest període s'havien planejat i realitzat intervencions físiques prou fortes per fer ciutat de caire molt diferent: obertura dels cinturons, túnels del Tibidabo i de la Rovira, a la primera etapa; rehabilitacions de barris, parcs i places, a la segona.

Ara bé, les primeres recerques de documentació van fer-nos constatar que, malgrat les aparences, el moviment associatiu continuava amb més o menys canvis. Si podia parlar-se de la seva desaparició com a moviment de masses, en tant s'havia passat d'una etapa de reivindicació a una altra de negociació, al llarg dels anys s'havien plantejat noves demandes a tots els barris, mentre continuaven oberts alguns punts reivindicats a l'inici. A més, la majoria de reivindicacions aconseguides ho havien estat a partir dels vuitanta.

Per això, per tal de dur a terme un seguiment dels casos fins a la seva resolució, es va ampliar el marc temporal fins a tancar-lo –al començament per raons pràctiques- el 31 de desembre de 1987. Això no obstant, avui la data sembla que delimita prou bé el final d'una etapa i l'obertura d'una altra marcada per les intervencions urbanístiques a la ciutat de Barcelona, condicionades per l'Olimpíada. Aquesta és ja una altra història. Una història, però, que té també el seu deute amb els MSU. A la fi, atès que una bona part de les reivindicacions inventariades continuaven obertes, es va realitzar una nova prospecció per verificar-ne l'evolució i actualitzar les dades fins a desembre de 1993.

En darrer terme, l'estudi es proposava -i es proposa- una inflexió propedèutica en el sentit que, tot analitzant èxits i fracassos, calia assajar nous camins vers la creació d'una consciència i sensibilitat urbanística en el ciutadà. Quina hauria de ser avui l'actuació dels MSU davant els ajuntaments democràtics? Quins mecanismes caldria utilitzar per aconseguir una educació cívica realment crítica? La participació constructiva, és una utopia irrealitzable?

1.3 Hipòtesis inicials

Si el desenvolupament d'un treball d'investigació obliga normalment a corregir les hipòtesis del projecte inicial, els primers passos d'aquest projecte en cerca de documentació van obligar també a rectificar-ne algunes.

La primera hipòtesi era que els *MSU havien acabat* i llur estudi permetia analitzar la successió d'accions: intervenció privada o pública, reivindicació popular, reacció de l'autoritat, rectificació de la proposta i, per fi, avaluar la correlació entre allò demanat (o rebutjat) i allò aconseguit, i com incidia sobre la construcció de la ciutat. Aquesta consideració era equivocada.

Segona hipòtesi: els MSU han servit d'element aglutinador de la consciència de barri, reforçant-la quan aquesta existia i potenciant la creació o l'engrandiment de les associacions de veïns. D'altres vegades, una reivindicació social en un context urbà desarrelat, de creació recent o sense tradició associativa, ha servit per crear-la de nou, per fer prendre consciència a la gent i per constituir la primera infraestructura de barri. Es podria dir que els MSU *van actuar d'agents conscienciadors urbans*.

Tercera hipòtesi: s'havien donat *dos nivells de reivindicació*, que correspondrien a dues etapes consecutives dels MSU dins de cada sector de la ciutat. En primer lloc, es podria detectar el plantejament de reivindicacions *quantitatives* com a conseqüència de la manca de serveis urbans i d'equipaments, tant en barris nous com en els de trama vella i degradada. Aquestes reivindicacions s'haurien limitat a demanar allò que faltava, sense preocupar-se d'altres condicionants. Si bé, generalment indicaven el solar on situar-ho, no entraven en cap altra consideració. Aquest període correspondria a l'època anterior a la democràcia, la dels anys setanta, quan l'ajuntament del batlle Socías començava a escoltar els veïns i iniciava la compra de sòl per respondre a les demandes.

Amb l'adveniment de la democràcia, s'obre una segona etapa en la qual les reivindicacions prenen un caràcter més *qualitatiu*. Les associacions de veïns protestaven ja, no sols per uns serveis deficitaris, sinó que reclamaven el dret a una certa qualitat, a decidir la forma, situació i distribució de l'espai. Algunes vegades eren escoltades, d'altres no.

La quarta hipòtesi plantejava *la probable diferència entre barris* a l'hora de caracteritzar les seves demandes, determinades taxativament pel grau de desenvolupament urbanístic i per la conscienciació política. Una primera aproximació ens fa descobrir que els elements que entraven en joc eren molt més complexos. Que barris de característiques similars donaven respostes diferents i feien difícil una classificació que permetés seleccionar casos. Calia una investigació més àmplia.

Hipòtesi que és a la base de tot l'estudi: els Moviments Socials Urbans han incidit de manera significativa en la conformació de la Barcelona actual, tant durant l'etapa de confrontació amb els anteriors ajuntaments franquistes, com després amb l'ajuntament democràtic.

1.4 Metodologia

L'estudi s'ha estructurat a partir d'un cos teòric que defineix, primerament, els conceptes teòrics urbans que abonen l'anàlisi. Segonament, sintetitza la història urbana de Barcelona, situant els projectes i realitzacions a partir dels anys seixanta en el context cultural i polític com a marc de les reaccions alternatives dels MSU. Recull, finalment, una història dels MSU esbiaixada cap aquells aspectes que més incideixen en les reivindicacions urbanes. Aquests blocs temàtics es reproduïxen, respectivament, en els capítols segon, tercer i quart d'aquesta obra.

Determinada la base teòrica, s'ha emprès l'anàlisi empírica de les accions concretes dels MSU a Barcelona. La metodologia d'aquesta part ha estat profundament modificada per la rectificació de les hipòtesis. En principi, era previst de treballar sobre fonts secundàries, suposant l'existència d'una documentació suficient i més o menys sistematitzada per analitzar les actuacions dels MSU seleccionades en funció de variables tipològiques de barris (històrics o d'implantació recent) o de reivindicacions (zones verdes, obertures de nous vials, etc.). La realitat és que no existia⁴ documentació classificada sobre cada cas ni tan sols un inventari. En aquestes condicions, es feia difícil d'elegir la relació més significativa. Tampoc no era possible el seguiment de l'evolució d'un cas determinat, perquè la informació que es recollia era fragmentària.

A la vegada, es descobria la importància numèrica de les reivindicacions. A part de les reivindicacions sonades de campanyes com "Salvem Sants dia a dia", "Lesseps, pas elevat no", dels Plans populars del Carmel o de Nou Barris, foren nombrosíssimes les reivindicacions de tot tipus formulades pels veïns al llarg dels anys.

Tot plegat va fer rectificar el plantejament inicial, fent-lo decantar vers un estudi global de cada barri amb la pretensió de recopilar la màxima informació abans no es perdés, però sobretot perquè s'obria una perspectiva nova. A cada barri s'havien donat, i encara continuaven, una sèrie d'intervencions urbanes, fruit de reivindicacions, a voltes aparentment insignificants, que anaven configurant la fisonomia de la zona. Es va creure que calia avaluar l'impacte de les reivindicacions, incrementar el nombre de barris i de casos a estudiar de la mateixa manera que l'espai temporal s'ampliava.

La recollida d'informació s'ha fet, doncs, mitjançant un treball de camp en les associacions de veïns, a base d'entrevistes amb els dirigents actuals (o els històrics en certs casos, quan s'ha pogut) per tal de conèixer les expectatives i l'evolució tant de l'associació com del barri, així com els inicis i el procés dels diferents tipus de reivindicació. S'han consultat expedients quan l'associació en tenia. Una bona font d'informació, i sobretot d'evocació,

⁴ El 1986, ni a la FAVB ni en cap de les AAVV no hi havia arxiu sistematitzat i exhaustiu de les reivindicacions. La millor font global continuava sent el núm. 34 de la revista *CAU*. L'altra eina que permeté iniciar la investigació fou el catàleg de l'exposició *Barcelona a cops*, organitzada el 1982 per la FAVB. Fins el 1991, amb l'edició de *La Barcelona dels barris*, no es disposà d'una nova font actualitzada sobre reivindicacions de les AAVV.

han estat els fulls publicats per les associacions, que han permès elaborar unes llistes prèvies de reivindicacions, contrastades i completades posteriorment amb la memòria dels veïns i/o les materialitzacions construïdes. S'han recollit de cada reivindicació les dades més significatives per a l'anàlisi projectada que s'han sintetitzat en la fitxa *Reivindicacions* (vegeu a l'annex I el model elaborat).

Paral·lelament, s'ha realitzat un treball d'observació del barri, comprovant l'emplaçament dels focus reivindicats, la problemàtica que plantegen les reivindicacions no aconseguides, l'estat de realització de les aconseguides, així com l'impacte ambiental que comporten. Les reivindicacions són representades gràficament en plànols de cada barri, els quals possibiliten una primera anàlisi per avaluar-ne la incidència sobre el mateix barri. En un segon nivell, un plànol de la ciutat reflecteix l'aportació global resultant de les reivindicacions (veg. annex I).

De la gran quantitat d'informació posada en joc i de la varietat de temes que l'estudi ha obert, se'n descriuen al capítol cinquè uns quants casos elegits en funció de la diversitat dels barris o dels processos i solucions generades, l'anàlisi dels quals permetrà de fer-ne, en les conclusions, una aproximació a la complexitat de la interacció reivindicació/transformació urbana.

2. LA IDEA DE CIUTAT EN ELS PRESSUPOSTOS TEÒRICS DELS MSU

Entre els anys seixanta i setanta la ciència urbanística, camp reservat tradicionalment als arquitectes -i en menor mesura als enginyers de camins-, va rebre aportacions conceptuals d'altres vessants disciplinaris, principalment de la sociologia, la geografia urbana i l'economia, incorporant a les propostes del Moviment de l'Arquitectura moderna una lectura marxista de la ciutat.

La idea de ciutat com a escenificació i materialització de la lluita de classes i la de l'urbanisme com a redemptor¹, constituïen el marc ideològic perfecte per donar suport als moviments reivindicatius urbans. En aquest capítol no es tracta d'insistir en un examen d'aquestes teories urbanístiques, prou divulgades en el seu moment. Només es pretén descriure la situació i conceptes que, des de la perspectiva dels autors, constituïen un marc referencial pels agents dels moviments ciutadans que participaven en la reconstrucció del propi entorn. Aquests conceptes seran repetidament esmentats al llarg del text.

2.1 Processos d'urbanització: Ciutat ortodoxa/heterodoxa

Caldria distingir, entre els processos de creixement urbà, dues maneres de procedir que generen unes formes de ciutat gairebé contradictòries², les quals anomenarem ciutat 'ortodoxa' i 'heterodoxa', respectivament.

¹ Ada L. HUXTABLE, a l'article: «¿Ha muerto la arquitectura moderna?». Revista de Occidente. 1982, descriu l'esperit amb què es va viure el Moviment Modern d'Arquitectura fins als anys seixanta -al nostre país pels condicionaments polítics la fascinació va durar més temps- com a instrument de transformació social. *La Bauhaus enseñó que la máquina pondría la belleza y la utilidad al alcance de todos. La "máquina de habitar" y "las ciudades radiantes" de Le Corbusier reformarían la vivienda humana. El arquitecto debía desempeñar un papel central en la aplicación de estas soluciones estéticas y sociales -indisolublemente vinculadas entre sí- a los problemas seculares, y en la satisfacción de nuevas expectativas.* (pàgs.9-10).

² DOMINGO, M. "Consideraciones sobre el desarrollo Urbano". Article a *Diario de Barcelona*. 21-3-1971

La ciutat ortodoxa és el resultat d'un procés desenvolupat a partir de pautes establertes per la planificació urbanística i sotmès a la legislació corresponent. D'aquest procés es deriva una ciutat que respon a les exigències urbanístiques, sense mancances significatives.

Aquest creixement normativitzat pot adoptar una tipologia amb nom propi, nom que defineix allò que és. Un exemple és el nostre Eixample. Els seus elements constitutius són fàcilment entenedors tant pels profans com pels especialistes -des de nivells diferents, és clar-: els carrers formen una malla, l'illa queda definida pels carrers anteriors, el tipus d'edificació correspon a casa de lloguer, l'activitat preponderant és la residencial³. Es podria continuar la llista de tipus de ciutat ortodoxa, descrivint-ne d'altres formes; ens limitarem a citar-ne alguns exemples que poden ser il·lustratius: el nucli antic de Gràcia, el Clot o la totalitat de Ciutat Vella. La ciutat jardí, al carrer Campoamor o de l'avinguda del Tibidabo. La suburbana, carretera de Sants. Els polígons, la Guineueta, Sud-oest del Besòs, Montbau.⁴

Paral·lelament a la manera de fer ciutat seguint uns canons, n'existeixen d'altres de ben diferents. Unes formes d'urbanitzar que no són mai reconegudes mentre es produeixen, atès que són il·legals perquè prescindeixen -en tot o en part- de la legislació que regula el desenvolupament urbà. Les causes econòmiques i socials que les provoquen es tradueixen a nivell físic en la ciutat heterodoxa, caracteritzada per un creixement anàrquic, una infradotació o manca absoluta de serveis i equipaments, una baixa qualitat de l'habitatge, una pseudourbanització incipient i dèficits de tot tipus.

Davant aquesta realitat, no és possible adoptar una postura simplista que, considerant la perversitat d'aquesta forma de creixement, intenti immediatament de suprimir-la; sobretot si es té present que el fenomen constitueix un dels paquets més importants del creixement urbà en una gran part de les ciutats de Catalunya durant les dècades seixanta i setanta. A tall d'exemple, les barraques del Carmel, la part alta de Roquetes o el conjunt de Torre Baró.

Així doncs, en el marc històric i geogràfic d'aquest treball, es parteix del reconeixement explícit de dos grans subgrups que inclouen les diverses formes de creixement urbà i que podrien designar-se com a ciutat ortodoxa i ciutat heterodoxa.

Ampliant la descripció de les diferències que les caracteritzen, trobem que la ciutat ortodoxa neix d'una planificació prèvia, de la gestió de l'administració pública i de l'existència d'una voluntat col·lectiva que reconeix la necessitat del canvi d'ús d'uns terrenys d'activitat agrícola o rural a urbans. Aquesta voluntat incideix físicament en el territori, establint alineacions oficials, volums màxims d'edificació i la previsió d'anar-lo dotant d'infraestructures, serveis i equipaments a mesura que esdevinguin necessaris. Ens referim al clavegueram, la pavimentació de les vies, les preses d'aigua, llum, gas, etc. i les zones verdes, escoles, dispensaris, mercats, etc. Tanmateix, les construccions que s'edifiquin en els nous

³ Les importants transformacions d'ús i activitat cap a una terciarització, experimentades al llarg de les últimes dècades no canvien la lectura inicial d'edificis destinats a habitatge.

⁴ SOLÀ-MORALES, M. *Les formes de creixement urbà*. Edicions UPC 1993.

carrers tindran una qualitat constructiva acceptable, i la transmissió de la propietat es realitzarà per vies legals, tot establint clarament la nova organització de la propietat del sòl.

Contràriament, la ciutat heterodoxa no reuneix aquestes característiques. La decisió de canviar l'ús del sòl sovint és privada, encara que la qualificació del planejament vigent no empari aquesta decisió. La seva realització s'aparta sempre de les etapes contemplades en el planejament. Es pot dir que no recolza en la voluntat col·lectiva, de la qual es parla en el cas anterior.

La manca de planejament o el seu desenvolupament fora de termini, sense seguir-ne les formes intermèdies (plans parcials, projectes d'urbanització, etc.), comporta una falta de coordinació que es posa de manifest en el resultat espacial; així, les noves edificacions es limiten a mantenir una alineació mínima que permeti l'accés a cada solar o parcel·la. D'altra banda, la inexistència de legislació o la falta de claredat quan aquesta existeix, fa que els volums edificats siguin producte tan sols de la capacitat econòmica dels seus propietaris i que l'ús del sòl entri dins de la mateixa lògica.⁵

Generalment, quan el canvi d'ús de sòl rústic a urbà no ha estat legalment sancionat, es produeix una inhibició de l'administració com a actor, i el procés d'incorporació dels serveis i equipaments necessaris per produir la ciutat que s'anomena ortodoxa queda perillosament compromès. Com a conseqüència, la qualitat de l'edificació és ínfima, els serveis i equipaments -si n'hi ha- són molt reduïts, i assolir millores serà sols possible mitjançant la gestió pública, aconseguida per la reivindicació dels usuaris. Serà en aquest tipus de ciutat heterodoxa on la presència dels MSU es farà més viva i les reivindicacions més exigents, en un intent d'equiparar-se a la ciutat ortodoxa.

A grans trets queden definits els conceptes de ciutat ortodoxa i heterodoxa, en el sentit amb què seran utilitzats al llarg del treball. De la confrontació entre ambdues realitats neix la idea que la ciutat justa és la ciutat ortodoxa, davant la qual es fa palesa la no igualtat de zones amb més o menys mancances.

2.2 La mesura de les necessitats: Els estàndards

Si a nivell de la base, les reivindicacions veïnals se sostenien en el dret a una ciutat igual per a tothom, el moviment racionalista aportava les bases científiques per argumentar, des de l'aspecte quantitatiu, la necessitat d'equipaments i de serveis.

Els plantejaments racionalistes, ultra la seva importància en el camp de la teoria urbanística, van contribuir també a popularitzar el concepte de ciutat igualitària, atès que va generar el concepte d'estàndard, de fàcil utilització pels teòrics i fins pels profans. No es

⁵ Per una anàlisi més detallada d'aquests conceptes: LUB. (Laboratori d'Urbanisme de Barcelona). "Teoría y experiencia de la urbanización marginal", en *El crecimiento de las ciudades*. Ed. Gustavo Gili. 1972

tracta ara de plantejar una crítica dels conceptes de ciutat racionalista, prou analitzats, sinó de remarcar que a partir d'aquests s'elaboren els conceptes teòrics dels dirigents dels MSU que els permetran determinar els objectius a reivindicar.

Fins aleshores les diverses concepcions teòriques sobre el desenvolupament de la ciutat s'havien plantejat com quantificar els diferents components urbans, sobretot els que fan referència a les dotacions. El mateix concepte de ciutat racionalista comportava una divisió clara entre el concepte d'ús, lligat a la necessitat d'establir una activitat a cada lloc i, viceversa, dotar cada lloc d'un ús determinat, vinculat a la seva vocació (característiques topogràfiques, accessibilitat, situació, etc.) per tal d'aconseguir una ciutat sense interferències funcionals. Una ciutat sense problemes, reduïda a un simple funcionalisme, passava a ser la ciutat ideal, perfecta, desitjable.

Per ubicar sobre el territori els diversos usos de la nova ciutat teòrica, calia un instrument que facilités l'establiment de paràmetres numèrics per dimensionar la relació entre sòl i requeriments socials. Fruit de les temptatives racionalistes per ajustar un i altres, apareix la idea dels estàndards, que avui encara perdura, malgrat haver sofert successives modificacions. Aquest anglicisme, en el seu sentit de 'nivell', segons la clara definició de Manuel Ribas Piera⁶, s'utilitza en la ciència urbanística per designar:

- a) indicadors de nivells d'equipament, expressats com a índexs numèrics desitjables, l'aplicació dels quals determinarà directament o indirectament les reserves de sòl que es consideren òptimes. Es tracta, en aquest cas, d'estàndards d'aplicació prèvia al procés de planejament.
- b) indicadors de característiques o relacions numèriques fonamentals d'un planejament. En aquest cas són estàndards d'avaluació aplicats a la fase final, que pretenen reduir a quantitat l'estructura planejada.

Ambdós conceptes, força semblants, es distingeixen especialment pel valor normatiu o de «recepta» dels primers enfront del valor de verificació o identificació dels segons.

Originàriament, l'estàndard prengué l'habitant com a mesura de la ciutat projectada, tant per determinar les superfícies dels diferents usos com la quantitat d'aquests. Així, donada una població determinada, seria fàcil planificar els metres quadrats adients d'habitatge, d'escoles, de vials, d'equipament sanitari, de comerç, de zones de lleure, d'espais verds, etc. Posteriorment, es va comprovar que el patró escollit, el del futur habitant, comportava desajustos pel fet que la grandària dels habitatges, la seva ocupació i altres imprevistos distorsionaven els estàndards utilitzats. D'aquesta manera, es passà a establir un nou concepte mixt que relacionava el nombre d'habitants i la superfície on es feia l'actuació, és a dir, l'entorn físic urbà.

⁶ RIBAS PIERA, M. *Los denominados standards urbanísticos y su aplicación en el planeamiento*. ETSAB. 1972.

La metodologia era, i és, relativament fàcil d'aplicar quan s'utilitzen els estàndards per a les zones de ciutat de nova creació, com a indicadors de nivells d'equipament, tal com s'han definit sota a). Però, en les trames urbanes ja consolidades, la utilització dels estàndards com a verificadors de la ciutat ja construïda, exigien la determinació d'àmbits on l'aplicació fos possible. Ara bé, si s'aconseguia determinar, des d'unes premisses teòriques, els dèficits existents i les mesures correctores necessàries, s'obriria la possibilitat de regenerar adequadament la ciutat heterodoxa.

2.3 La idea de barri

En aquest context retrobem la idea de barri intrínsecament lligada a la de ciutat, una idea que sovint ha estat oblidada o mal interpretada. No és possible entendre la complexitat de les actuals ciutats (de certa grandària) com una estructura generada únicament des de les infraestructures de serveis, viàries, d'equipaments, de zones verdes etc., si prescindim de l'existència dels barris com un element vertebrador, social i urbanístic determinant.

Indiscutiblement, el concepte de barri és ambigu i, segons es defineixi des d'una o altra disciplina, es decanta per emfasitzar uns elements o altres; uns elements que, no sempre són comparables ni compatibles. Sense pretensió de fer teoria sociològica sobre l'abast del terme, interessa delimitar-lo dins del marc de l'estudi i estendre-s'hi amb una sèrie de consideracions, atès que és un dels conceptes clau sobre els quals s'estructura l'anàlisi. A partir de les premisses anteriors, s'aborda a nivell general què és un barri, per passar en una segona part a establir els criteris aplicats en el cas concret de Barcelona.

En primer lloc, les aportacions dels sociòlegs al concepte de barri, gairebé sempre es relacionen amb la idea de comunitat homogènia socialment i amb característiques de classe més o menys igualitàries. El barri ve definit per una agrupació de ciutadans amb uns interessos comuns. Dins d'aquest corrent es poden trobar definicions, com les de M. Castells en *La Cuestión Urbana*, que condensa el pensament d'un sector d'investigadors urbans de formació marxista. El barri és(era) l'expressió més clara de la lluita de classes a la ciutat, posat que el barri és l'exponent físic de l'estratificació social i el marc on es reproduïx la mateixa força de treball dintre els sistemes de producció (indústria, sector terciari, ...) ⁷. L'èmfasi es posa en el predomini del cos social com a fet aglutinador de la comunitat, oblidant d'altres consideracions de tipus urbà que comporten una síntesi històrica de la ciutat.

En canvi, des del camp estricte de l'urbanisme, es troben dificultats per establir una definició taxativa del concepte de barri, atès que la ciutat ha estat contemplada per aquesta disciplina com un resultat històric, com un encadenat de fets, com una estructura més complexa que no una simple juxtaposició d'elements més o menys jerarquitzats.

⁷ CASTELLS, M: *La cuestión urbana*. Ed. Siglo XXI. Madrid 1974. Obra de gran influència en el seu moment sobre els MSU.

Per Christopher Alexander, «la ciutat no és un arbre»⁸. No es tracta d'un organisme amb una jerarquització de funcions equivalents dins cada nivell, sinó d'un sistema d'entitats amb relacions complexes que interaccionen de maneres molt diferents, segons siguin diversos per cada sector urbà els condicionants morfològics, històrics, socials, econòmics o culturals.

En la mateixa línia podria considerar-se l'aportació d'Aldo Rossi, de l'article *Consideraciones sobre la morfología urbana y la tipología de la edificación*, on diu: «*el barrio se explica con un criterio social, fundado en el principio de la división o segregación de clase y en las funciones económicas, es decir, en un modo concreto de vida urbana que, a su vez, da al nombre del barrio un valor afectivo, a menudo apoyado por una tradición o permanencia histórica*»⁹. Queda clar l'intent de formular una definició que manifesta tant el vessant històric de la ciutat com la diferència morfològica derivada del condicionament socioeconòmic.

D'altres tractadistes entenen el barri com una entitat que, a partir de la diferència morfològica, es constitueix com un referent simbòlic. Així, per a K. Lynch, a *La Imagen de la ciudad*: «*Los barrios o distritos son zonas urbanas relativamente grandes en las que el observador puede ingresar con el pensamiento y que tienen cierto carácter en común; se les puede reconocer desde el interior y de vez en cuando se les puede emplear como referencia exterior cuando una persona va hacia ellos*»¹⁰.

Caldria tanmateix destacar els corrents que es produïren la dècada dels anys seixanta, lligats sobretot a la nova planificació, que assimilaven el concepte de barri al d'unitat veïnal. En aquest sentit s'orientaria la definició de G. Alomar, a *Sociología urbana*, «*barrio: sector urbano dotado de cierta unidad y personalidad y asiento de una Comunidad vecinal*»¹¹. Aquest enfocament comporta la simplificació de la complexa estructura morfològica, social i econòmica del barri, interrelacionada amb altres en la totalitat del sistema urbà, per tal de reduir-lo a una simple organització local dins una òptima distribució d'equipaments. Els barris són identificats com les unitats mínimes de planejament i el futur creixement de la ciutat serà resultat de la seva juxtaposició.

D'altra banda, hi ha veus que qüestionen la mateixa existència de barri, considerat-lo com una realitat del passat urbà que la ciutat actual tendeix a fer desaparèixer, si és que no ha desaparegut ja pràcticament. Una afirmació bon xic agosarada si no es matisa i no s'estableix cap distinció entre les diferents situacions, característiques i estructures urbanes pròpies de cada ciutat concreta. El mateix L. Mumford a *Perspectivas urbanas*, qüestiona aquest enfocament: «*Cuando me encontraba en esos ambientes urbanos, la cuestión recién planteada de si existen los barrios, en particular en las grandes ciudades, parece más bien*

⁸ ALEXANDER, CH.: *Tres aspectos de matemática y diseño*. Ed. Tusquets. Barcelona 1969.

⁹ ROSSI, A. *Consideraciones sobre morfología urbana y tipología de la edificación*. ETSAB. 1969

¹⁰ LYNCH, K.: *La imagen de la ciudad*. Ed. Infinito. Buenos Aires. 1966 .

¹¹ ALOMAR, G.: *Sociología urbana*. Ed. Aguilar. Madrid 1961.

superflua, y aun absurda, en su concepción de que los barrios son meras creaciones mentales voluntarias de los sociólogos románticos. Verbigracia, París, por su unidad cartesiana formal, es una ciudad de barrios, a menudo con carácter arquitectónico bien definido, así como con su aspecto social bien identificable. El barrio parisino es algo más que un distrito postal o una unidad política: es un crecimiento histórico; y el sentido de pertenecer a cierto arrondissement o quartier particular es tan fuerte en el tendero, el cliente del bistro, o el artesano minorista, como el propio sentido de ser parisino»¹².

També Josep Ma. Huertas Claveria, en uns termes que resumeixen alguns dels punts anteriors, entén per barri: *geogràficament, un lloc força delimitat, -encara que els límits en una ciutat tan densa són difícils-, on hi ha un fort sentiment col·lectiu de pertànyer a un barri. És a dir, un sentiment propi, històric i recent... això ho trobo molt important. I després, que hi hagi unes característiques comunes*¹³.

Fins aquí, totes les definicions de barri comporten, amb la idea de pertinença, una idea d'autosuficiència en equipament primari. Amb excepció del lloc de treball, s'hi pot o s'hi hauria de poder satisfer totes les necessitats quotidianes; quan això no és possible, apareix la insatisfacció i la sensació de marginalitat pròpia de la consciència de ciutat heterodoxa. També caldria assenyalar que el sentit de pertànyer a un barri es va perdent conforme hom s'allunya del nucli central i es van generant unes zones indefinides que dificulten l'establiment de límits entre un i altre.

La noció de barri com l'organització urbana més propera i a la vegada més comprensible, té una funció substitutòria de la idea global de ciutat. Per això, és relativament fàcil d'assimilar la gran ciutat a una simple agregació de barris amb relatiu nivell d'autosuficiència, on la ciutat pròpiament dita tindria només una funció complementària, no gaire definida i difícilment entesa com a totalitat. En conseqüència, el concepte de ciutat es redueix a una simple agrupació juxtaposada de barris diferents i es desfigura el concepte d'estructura urbana com a sistema. El fet d'entendre-la com a conjunt de barris, tindrà una transcendència decisiva en les operacions reivindicatives pròpies de cada barri i alhora plantejarà dificultats per acceptar les operacions urbanes que sobrepassin l'àmbit estricte del barri.

Finalment, caldria constatar la diferència assenyalada per S. Keller, a *El Vecindario urbano*, entre els conceptes de parent, amic i veí: *«El vecino no es, por tanto, ni un pariente ni un amigo, porque el primero es una relación prescrita que uno tiene que reconocer, aunque no tiene por qué apreciar, y el segundo es una relación escogida. No se pierde el pariente ignorándolo, mientras que no se puede mantener al amigo si se le ignora. El*

¹² MUNFORD, L.: *Perspectivas urbanas*. Ed. Emecé. Buenos Aires 1969. Aquest plantejament, vàlid per als parisins del 1969, no estem segurs que ho continuï sent per als del 1997. Respecte a Barcelona, si bé en aquells anys dels MSU podia ser aplicable potser només als barris tradicionals, avui creiem, com veurem més endavant, que la dinàmica veïnal i municipal ha consolidat aquest sentiment.

¹³ HUERTAS CLAVERIA, JOSEP Ma. Entrevista realitzada el març de 1990 amb motiu d'aquest estudi.

vecino, como el pariente, es de alguna manera una presencia objetivamente dada e ineludible en el espacio vital de cada uno»¹⁴. La relació de veïnat és, doncs, per Keller una relació imposada, condicionada pel mateix entorn urbà. És a dir, a partir de l'espai immediat, s'estableixen unes relacions socials que constitueixen unitats dins de l'estructura urbana i de la qual el barri esdevé un element bàsic d'interacció.

En resum, atès que tant des de la perspectiva sociològica com urbanística, el concepte de barri com a integrant de l'estructura urbana és plenament assumit (amb totes les variacions que la realitat d'una ciutat pot introduir-hi, substancialment de grandària i de població), es disposa ja de la unitat urbana que permet ser avaluada per mitjà dels estàndards racionalistes, on és possible comprovar i detectar dèficits, determinar necessitats i quantificar les mancances de serveis i equipaments. El cercle teòric s'ha tancat i el barri esdevé la unitat de referència per a totes les reivindicacions veïnals. D'ací sorgirà el binomi: barri-reivindicacions.

2.4 Barcelona, una estructura de barris

Les definicions de barri ressenyades fins ara són vàlides i aplicables per comprendre, a nivell teòric, l'estructura urbana de Barcelona, conformada bàsicament a partir dels seus barris. La ciutat actual és resultat d'un procés de creixement que ha anat incorporant, en diferents moments històrics, les poblacions establertes al seu voltant. La Barcelona de la baixa edat mitjana, encerclada per la muralla romana i mancada d'espais per desenvolupar les noves activitats que requeria la ciutat gòtica, trobà la forma d'expandir-se amb la creació de les vil·lanoves, estructurades entorn de parròquies: el Pi, Santa Maria del Mar, Sant Pere de les Puelles, etc., situades fora del recinte murat. Quan aquest s'amplià amb la construcció de la muralla medieval, les viles s'integren dins la ciutat com a barris que mantenen les seves especificitats morfològiques i socials. Si primer fou la muralla romana que impedia l'expansió, el segle XVIII la prohibició de construir en les immediacions del mur fins a la distància de tir dels canons, imposada pel decret de Nova Planta, impediria àdhuc la proximitat d'altres nuclis. Aleshores, són les poblacions del pla barcelonès les que van creixent¹⁵ fins que un segle després, amb l'enderroc definitiu de les muralles i la formació de l'Eixample, esdevenen nous barris barcelonins amb característiques pròpies.

Així i tot, quan s'intenta una delimitació concreta dels barris de Barcelona apareixen les dificultats. Per a la investigació es va adoptar la delimitació de les Associacions de veïns (prescindint dels Districtes¹⁶), no tant perquè és considerés òptima, sinó perquè havia estat consensuada per totes les forces socials. En un primer moment, fou una proposta

¹⁴ KELLER, S.: *El vecindario urbano*. Ed. Siglo XXI. Madrid. 1975.

¹⁵ Gràcia l'any 1890 arribaria a ser la segona ciutat de Catalunya, amb 45.042 habitants.

¹⁶ S'ha ignorat, en canvi, l'actual reagrupació dels barris per Districtes per considerar-la, en alguns casos, massa forçada per raons operacionals o de matemàtica electoral. La figura del Districte, necessària per a la descentralització, no s'ha considerat significativa en el context temporal estudiat.

de divisió de la mateixa Federació d'Associacions de Veïns per determinar els àmbits de cada Associació¹⁷. Després, la mateixa Administració municipal va demanar la col.laboració de la FAVB per dur a terme la divisió administrativa. (vegeu annex I). Ni va ser aleshores una tasca fàcil la delimitació, ni és fàcil ara de mantenir una classificació precisa; sobretot, per l'existència d'una juxtaposició de trames històriques, d'altres de creació recent i, per últim, d'unes parts de ciutat situades en zones de frontera que difícilment poden ser considerades com un barri amb lletra majúscula. A partir d'aquesta divisió, es tractaria d'analitzar breument la tipologia dels barris de Barcelona.

En primer lloc, hi ha els barris dels nuclis antics, començant pel de la mateixa ciutat, l'actual Ciutat Vella, i els dels antics municipis del pla de Barcelona: Gràcia, les Corts, Horta, Sant Andreu de Palomar, Sant Gervasi, Sant Martí de Provençals, Sants i Sarrià. Tots ells són detectables tant per les especificitats morfològiques, com per les característiques socioeconòmiques dels seus habitants. En la majoria d'aquests barris es troben d'altres nuclis molt diferenciats que constitueixen barris amb entitat pròpia, com el Clot o Poble Nou a Sant Martí o Vilapicina a Sant Andreu. En bona part d'uns i altres apareixen trames confrontants originades pel mateix creixement del barri, que per haver-se desenvolupat amb posterioritat presenten estructures i tipologies diferents del centre (nucli del Poble Nou i la seva perifèria seguint la trama de l'Eixample com Paraguai-Perú o Sarrià i les successives zones residencials de Tres Torres, Sarrià nou, etc.).

Un segon paquet de barris seria format per operacions realitzades en un moment històric determinat, actuacions més aviat de construccions tipològiques unitàries, (cas de la Barceloneta o 'les cases barates' de Ramon Albó al vessant nord del Turó de la Peira), o els anomenats polígons, tant els construïts a les dècades dels cinquanta (Torre Llobeta, Habitatges o *Vivendes* del Congrés), com els posteriors dels seixanta i setanta (Sud-oest del Besòs, Montbau o Canyelles a Nou Barris).

Tot el conjunt de l'Eixample forma una altra unitat, molt peculiar, tant pel traçat com per la tipologia. En aquest cas, malgrat haver estat concebuda la malla Cerdà com a igualitària, és sabut que una sèrie de factors com els processos de gestió, la major o menor proximitat a l'eix central del passeig de Gràcia, etc. han configurat barris amb diferències fàcilment detectables, que fan de l'Eixample una trama més variada que no sembla a primera vista, (Dreta, Esquerra, Sagrada Família,...).

Un altre grup correspondria a unes operacions residencials realitzades a l'inici del segle i posteriorment, aprofitant l'accidentada topografia dels voltants de la ciutat i actuant generalment com a operacions de soldadura i emplenament d'espais, encara lliures, entre trames ja consolidades, destinades sovint a les classes populars (Guinardó, Vallcarca, Poble Sec,...). De la mateixa manera, es produïren operacions similars per a classes socials més elevades, la qual cosa representà, a més del tancament de considerables espais de

¹⁷ Descentralització i Participació Ciutadana. *Papers*. Ajuntament de Barcelona. 1983

l'estructura de Barcelona, la determinació d'uns espais com a zones privilegiades (Pedralbes, Avda. del Tibidabo,...).

Finalment, es localitza una sèrie de barris, pròpiament hauria de parlar-se de noves formacions, derivades de processos al marge de la legalitat, generadors de nuclis marginals, que hem definit com a ciutat heterodoxa. Situats gairebé sempre en indrets que es trobarien dintre de la mateixa lògica de l'acoblament citat en el paràgraf anterior, si no fos que, per la seva impracticable topografia, han estat reservats a edificacions sovint autoconstruïdes i sempre deficientes en tots els aspectes (qualitat constructiva, accessibilitat, infraestructures, serveis,...). La major part de Nou Barris i el Carmel en són el millor exemple.

Aquesta Barcelona dels barris tan complexa, amb les remarcables diferències expressades, conté també indrets de difícil classificació. Mentre els barris que corresponen a formacions d'antics pobles del pla de Barcelona o a les trames urbanes amb característiques definides són fàcilment reconeguts com a entitats, hi ha d'altres zones que per la seva situació de frontera o la manca de característiques específiques no troben la condició de barri. Els habitants d'una gran part d'aquests sectors es van aglutinar com a tals gràcies als MSU, a partir de la creació de la corresponent associació de veïns, per oposar-se a actuacions urbanístiques que els afectaven o per reclamar la solució d'alguna deficiència, i s'han fet a la idea que viuen en un barri. Si Nou Barris és el cas paradigmàtic de barri marginal configurat físicament i simbòlicament pels MSU, Paraguai-Perú ho és dels barris frontera. Però, aquesta qüestió s'ampliarà més endavant, abordada des de perspectives diferents.

Voldríem afegir, encara, que la ciutat no pot reduir-se a una estructura que s'esgota en ella mateixa, perquè és un complex amb multiplicitat d'implicacions interrelacionades, que transcendeixen els seus límits. La comprensió de la ciutat genèrica de la qual s'ha parlat fins ara, ha estat sovint condicionada per una visió tradicional que l'entenia com una estructura tancada amb una zona central perfectament determinada i altres que depenen de la primera, reclosa sempre dins d'un únic municipi que representa l'acabament d'una realitat urbana i l'inici d'una altra.

Si el model de ciutat autònoma va ser vàlid en moments històrics determinats, va deixar de ser-ho per a Barcelona a partir de la dècada dels cinquanta (en altres realitats urbanes molt abans). Ja no és possible continuar limitant la realitat urbana simplement al terme municipal. El fenomen urbà ha sobrepassat els estrictes límits administratius per abastar els municipis veïns i crear la típica conurbació de la segona meitat del segle XX. Aquest fet comporta que una gran part dels problemes de la ciutat no puguin ser abordats des de plantejaments exclusivament de nivell veïnal; s'ha d'anar més enllà de la constatació de barri, contemplant estructures complexes de conseqüències territorials. Per tant, el concepte de ciutat actual exigeix l'ampliació al concepte de conurbació, (queda clar que no es fa servir la idea d'àrea metropolitana per tota la càrrega política que la denominació comporta), perspectiva imprescindible per ava-

luar l'impacte de les reivindicacions. Amb tot, cal tenir present que darrerament les conurbacions evolucionen cap a l'anomenada ciutat difusa, menys cohesionada i amb relacions més complexes sobre el territori, i que el significatiu canvi conceptual¹⁸ que aquest fet comporta, hauria de ser considerat de cara a les reivindicacions que puguin plantejar-se en el futur.

2.5 Resum

Fins aquí l'anàlisi ha girat entorn de dos pols: l'un establia la diferència entre el concepte de ciutat ortodoxa i heterodoxa, l'altre el concepte de barri en general, i aplicat concretament al cas de Barcelona entès com a vertebrador de l'estructura urbana. D'altra banda, s'ha considerat la importància de l'estàndard com a instrument de mesura, que, almenys a nivell teòric, permet comparar i avaluar certs llindars de benestar.

En resum, els pressupostos teòrics sobre els quals se sostenien els MSU podrien esquematitzar-se en aquestes punts:

- a) la ciutat és entesa com una juxtaposició de barris;
- b) els principis racionalistes permeten establir la diferència entre ciutat ortodoxa i heterodoxa;
- c) la simple aplicació dels estàndards assenyalava les mancances i el camí de les actuacions necessàries per resoldre-les;
- d) cada barri, entès com una unitat autònoma, no ha de ser intervingut per actuacions de nivell superior;
- e) és viable una solució barri per barri.

La qüestió, a partir d'aquests supòsits, és si sense una visió totalitzant, sense un plantejament global del fet urbà, és possible construir democràticament una ciutat.

¹⁸ BOERI, S. i LANZANI, A. *Gli orizzonti della città diffusa*. Rivista Casabella núm. 588.

3. PRÀCTICA POLÍTICA I CONSTRUCCIÓ URBANA DE BARCELONA

3.1 Consideracions prèvies

Aquest capítol pretén l'aproximació a una sèrie de fets que han configurat la Barcelona actual, tot analitzant les successives etapes municipals a partir dels anys quaranta, les propostes urbanístiques, les concepcions urbanes que les sostenien, les intervencions realitzades i els resultats obtinguts. Es tracta d'establir un marc de referència que expliqui la dinàmica de la ciutat i permeti entendre-la, tant com l'estructura sorgida d'un passat relativament proper i en cap moment conseqüència de l'atzar, com la totalitat dels elements que la conformen (barris, xarxa viària, equipaments...).

Per això, no es proposa una investigació històrica exhaustiva, sinó destacar els esdeveniments que es consideren significatius des d'una perspectiva fonamentalment urbanística, ja es tracti d'actuacions concretes de construcció o bé de determinacions polítiques que posteriorment hagin produït canvis en la forma urbana i que són contextualitzades amb altres fets d'àmbit més general, culturals, polítics...

L'anàlisi recolza en una revisió cronològica de fets significatius de la història de Barcelona, des de l'any 1940 fins al 1987, uns fets classificats en quatre grups de conceptes anàlegs (vegeu la taula cronològica de l'annex II). El primer grup contempla unes dades estadístiques de la ciutat, com ara població, nombre d'habitatges deficitaris, nombre de barraques, etc. Se'l considera com a punt de referència car, si bé permet quantificar l'estat d'una realitat, no és suficient per explicar la majoria dels processos abordats (a la taula, grup identificat amb la lletra A).

El segon paquet correspon a actuacions urbanístiques construïdes i materialitzades a la ciutat (grup identificat a la taula amb la lletra B). En la relació s'ha prescindit dels projectes que en el decurs del temps no hi han incidit d'una manera concreta, mentre s'han inclòs en un tercer grup (a la taula identificat amb la lletra C) determinades propostes que, tot i haver-se'n abandonat el projecte inicial, denoten una certa concepció de la

ciutat i una visió de futur, i que van ser recollides, més o menys transformades, en projectes i realitzacions posteriors. En aquest grup es contempen els canvis d'alcaldes, constitució de societats constructores, urbanitzadores, de túnels, etc., i també els aspectes que fan referència a la legislació urbanística, tant d'àmbit estrictament local com nacional. És a dir, tots els fets econòmics i polítics amb repercussions urbanístiques directes. Aquest grup és el més heterogeni, atès que comprèn diferents categories de conceptes, bé que tenen el comú denominador d'indicar quina era la tendència ideològica dels actors -constructors o legislatius- que regien la ciutat en un moment determinat. Es tracta de fets que marcaven futures pautes per a la construcció de la ciutat, tot i que cal assenyalar que alguns dels relacionats, per posteriors circumstàncies, no van arribar a tenir la forta incidència que es preveia en el moment de produir-se.

Seguidament s'esmenten els fets culturals, econòmics i socials que constituïen el context cívic de la realitat urbana catalana d'aquells anys (grup identificat a la taula per la lletra D). S'ha cregut interessant abordar aquest tema, perquè contribueix a detectar els moments en els quals conflueix l'interès de diversos estaments professionals per la problemàtica urbana. Un cop més, cal insistir que tampoc aquí no s'ha pretès abastar exhaustivament tots els fets culturals, sinó destacar-ne els més rellevants segons la perspectiva des d'on s'enfoca aquest estudi. Actors, accions i reaccions s'entrelliguen en un sistema: la Barcelona que tenim ara i aquí.

Un primer examen de l'ampli ventall d'anys que abasta la cronologia, permet diferenciar fàcilment sis períodes de desigual durada, que corresponen aproximadament als successius governs dels alcaldes que van estar al front de l'alcaldia, amb diversitat d'actuacions i d'intensitat. També permet observar com el ciutadà interpretava les actuacions realitzades, malgrat les limitacions d'expressió, a causa de les circumstàncies polítiques del moment. Tot i considerar central l'etapa que s'inicia el 1957, anomenada de construcció de la Gran Barcelona, s'ha cregut imprescindible una breu recensió de l'època de postguerra com a prefaci d'unes actuacions generadores de la realitat amb la qual van haver d'enfrontar-se els MSU. Les etapes establertes són:

- La postguerra
- L'etapa Porcioles
- L'etapa Masó
- L'etapa Viola
- L'etapa Socias
- L'Ajuntament democràtic.

S'ha optat per una divisió basada en els relleus en l'alcaldia, perquè creiem que, bé que tots els governs municipals estan sempre marcats per la personalitat de l'alcalde, en el cas d'una dictadura, sota una única ideologia, sense continguts teòrics que justifiquin una o altra opció de ciutat ni una oposició a la qual rendir comptes, les diferents maneres d'abordar la problemàtica urbana depenien exclusivament de la voluntat de qui regia el municipi (sense entrar en consideracions del grup o grups de pressió condicionants).

3.2 La Postguerra

Si ens cenyim al desenvolupament urbà de la història de Barcelona durant els darrers seixanta anys, es pot diferenciar perfectament una primera etapa des del 1939, tot just acabada la guerra civil, fins a l'any 1957, quan en accedir a l'alcaldia en Josep M. Porcioles i Colomer, s'inicia un canvi en la concepció de la ciutat.

Aquest llarg període es designa amb el nom de postguerra, perllongant-lo molt més enllà del que s'acostuma en termes polítics i econòmics, perquè en tots aquests anys les intervencions a la ciutat són molt escasses, reduïdes a temes puntuals, marcades sobretot a la primera dècada per les seqüeles de la guerra. Amb una sola excepció, la celebració del Congrés Eucarístic Internacional de 1952, que va actuar com a revulsiu de l'atonía general.

A nivell teòric, es detecta una despreocupació per elaborar o incorporar conceptualment models de ciutat que serveixin per construir-la, ni es coneixen directrius de cap mena. D'altra banda, els problemes de la forta immigració centren gairebé tota la problemàtica de la ciutat. Barcelona, després d'una minsa recuperació econòmica, inicia una tímida reconversió urbana, sense plantejar-se grans actuacions, buscant sols la ràpida solució dels problemes més apressants.

Dels immigrants amb pocs recursos per accedir a l'escàs parc d'habitatges econòmics, una part ocupa zones buides dins del nucli urbà, bosses encara no construïdes en llocs relativament propers al centre (al Poble Sec, pel vessant nord de Montjuïc; a la Diagonal, a les proximitats del Palau de Pedralbes; a la Sagrada Família entre Lepant i Marina; el Somorrostro a la Barceloneta). La resta provoca una ocupació descontrolada de la perifèria, que comporta la construcció d'habitatges sense tenir cura de les infraestructures de serveis ni d'un sistema de comunicacions estable que relacioni les noves implantacions amb el conjunt de la ciutat. Aquest tipus d'actuació serà habitual en la formació de la Barcelona dels anys de la postguerra: la consolidació del suburbi, amb les corresponents mancances de serveis, equipaments, zones verdes i transports públics.

A mesura que una ciutat creix necessita dotar-se de noves infraestructures viàries i de transport; si no s'atén aquesta demanda, la part de la trama urbana consolidada es trobarà constreta, mentre que l'emergent, sense una mínima xarxa de comunicacions urbanes i un suport de serveis públics, no tindrà mitjans d'un desenvolupament correcte dins del conjunt.

Bàsicament, la política urbanística de l'Ajuntament durant aquests anys es caracteritza per anar tapant forats sense cap visió totalitzant de la ciutat. Així i tot, cap a la fi d'aquest primer període, es detecta tant en l'estament de govern com en el dels tècnics municipals una tímida preocupació pels problemes urbans amb una doble polaritat: la manca d'habitatges i la pobresa de la xarxa viària. La majoria dels tècnics, mancats de continguts ideològics i sense directrius polítiques concretes, s'emmirallen en les teories

urbanístiques centrades en la zonificació dels usos del sòl, teories que regiran amb més o menys encert la redacció del Pla Comarcal del 1953.

L'any 1952 es produeix un fet que dinamitzarà la ciutat i que incidirà amb més intensitat a l'extraradi: el Congrés Eucarístic Internacional. L'esdeveniment farà imprescindible unes obres de condicionament que encararan Barcelona amb la seva precària situació, tot exigint una forta intervenció de caire urbanístic. Una celebració d'aquest tipus és un repte que exigeix disposar d'un gran espai per a actes multitudinaris i de bons equipaments, com també oferir la millor imatge urbana. Tot plegat obligarà, d'una banda, a restaurar amb urgència el centre monumental de la ciutat, muralla romana, drassanes, plaça Reial, hospital de la Santa Creu i palau de la Virreina i, de l'altra, a actuar amb rapidesa per resoldre els problemes que planteja la ubicació dels actes centrals.

S'escull, per a les grans concentracions, la zona situada a la cruïlla de la Diagonal amb l'Av. de la Victòria¹. Per què, aquesta localització? Probablement, perquè la proposta aglutina diversos avantatges. Es tracta d'un gran espai encara per urbanitzar que permet una total llibertat en la solució final. Situada a la part alta de la ciutat, considerada com una de les zones socialment més prestigioses per l'existència del palau reial de Pedralbes i d'algunes luxoses residències privades, únics vestigis d'antics projectes d'urbanització, tot i paradoxalment estar envoltada, en part, de barraques i barris marginals. La utilització del sector facilitaria l'acabament de la urbanització de la Diagonal des del palau de Pedralbes fins a Esplugues de Llobregat i obriria les portes a l'edificació². Aquestes expectatives justifiquen per si soles l'interès d'una localització que requereix eliminar immediatament el barraquisme dels entorns; l'eradicació representarà la revaloració immediata de la zona, amb independència que resolgui o no el problema del barraquisme.

La solució adoptada per reubicar la població és un polígon d'habitatges construït a corre-cuita amb aquest fi, situat a tocar d'un abocador d'escombraries de Montjuïc anomenat Can Clos. La urgència de l'operació obliga a traslladar la gent abans d'acabar l'obra; en realitat, mai no es va acabar i arrossegà des d'aleshores, conjuntament amb uns forts dèficits de construcció, la manca d'urbanització i de serveis.

Si es destaca aquest cas, és per considerar-lo com l'accelerador d'un procés que caracteritzarà la construcció de la Barcelona dels anys següents i perquè recupera una manera d'enfrontar el problema de l'habitatge i del barraquisme iniciada, ja durant la dictadura de Primo de Rivera³. La construcció de polígons d'habitatge serà el mecanisme per fer ciutat en el futur immediat, en uns casos promocionats des d'organismes estatals a través de la «Obra Sindical del Hogar» (OSH), en d'altres pel mateix municipi a través del «Patronato Municipal de la Vivienda» (PMV), o per d'altres estaments governamentals.

¹ L'actual Av. de Pedralbes.

² Pocs anys després es redactaria precisament el primer pla parcial de tota aquella zona.

³ A partir de 1923, es van construir grups de cases barates com els anomenats: Milans del Bosch, Ramon Albó, Eduardo Arnús, Baró de Viver.

Durant aquest primer període se'n construeix una llarga sèrie⁴, tots de dimensions reduïdes, localitzats generalment en zones de limitada accessibilitat que no arriben mai a resoldre el problema quantitatiu de l'habitatge. El dèficit d'habitatges es manté a nivell quantitatiu en unes xifres que superen de bon tros les xifres oficials, emmascarades en part pel fenomen dels rellogats que és una forma subterrània de pal·liar la manca d'habitatge.

En aquest període, se cerquen paral·lelament solucions a l'altre problema plantejat, el de la infraestructura viària. S'acaben d'urbanitzar carrers i avingudes, obres iniciades abans de la guerra civil i que havien quedat a mig fer com a conseqüència de l'aturada general d'obres que comportà el conflicte bèl·lic. Per exemple, l'últim tram del carrer de Balmes; el cobriment del tram final del ferrocarril de Sarrià, a la Via Augusta; el soterrament del tren a l'Av. Meridiana, etc. També es perllonguen uns traçats consolidats que impliquen un cert creixement de la ciutat i que les noves expectatives d'expansió fan necessaris, com el de la ja citada avinguda Diagonal, la Gran Via, etc. A la vegada, d'altres vies que encara es consideren perifèriques i sense cap qualitat urbana, apunten vers una transformació, com la carretera de la Vall d'Hebron en començar les obres de les futures Llars Mundet i de la nova Residència Sanitària.

Tanmateix, de manera tímida s'enceta l'obertura de noves vies, obeint generalment a plans i projectes molt anteriors que són desenvolupats només en actuacions puntuals, limitades a trams molt curts. Un exemple a citar per la transcendència que tindrà posteriorment, quan serà anomenat amb un deix de modernitat: «primer cinturó de ronda», és l'inici de l'avinguda del General Mitre, a la proximitat del carrer de Balmes. En aquesta època, la reduïda intervenció aconseguí tan sols donar accessibilitat a les edificacions que es construïen segons la nova alineació, però no tingué cap conseqüència en la xarxa viària.

D'altres obertures tingueren més transcendència immediata, com les de l'avinguda del Príncep d'Astúries o la de la Infanta Carlota, que comportaren una modificació positiva de l'accessibilitat i, per tant, un enriquiment del sistema viari.

Finalment, cal assenyalar un darrer grup d'actuacions que aprofitaven les cicatrius de la guerra, produïdes en determinats llocs del nucli antic de Barcelona⁵ i a la Barceloneta, per intervenir-hi. Els bombardeigs dels mesos de gener, març, juny, juliol i octubre del 1938, havien malmès parts importants de la ciutat; l'enderrocament total d'alguns edificis i la permanència d'altres durament castigats obligaven a actuar en aquests llocs.

⁴ 1951-64. Can Clos. PMV. 313 habitatges.

1952-55. Verdum. 906 habitatges. Conegudes popularment com «Las Casas del Gobernador» pel fet de tractarse d'una promoció del govern civil.

1953. La Verneda. PMH. 656 habitatges.

1953-54. El Polvorí a Montjuïc. PMV. 443 habitatges

1953-62. 'Vivendes' del Congrés. 2.719 habitatges.

⁵ L'actual Districte de Ciutat Vella.

L'Ajuntament, amb l'excusa de la reconstrucció, pogué dur a terme petites remodelacions i actuacions a la xarxa viària del nucli antic de la ciutat que haurien estat difícils de realitzar pel camí de l'expropiació.

Obeeixen a aquesta lògica: l'inici de l'obertura de l'Av. de la Catedral, ja projectada en el Pla Cerdà com la via transversal que havia de creuar el nucli antic; l'acabament del carrer de Fortuny, projectat en el pla de reforma interior de Barcelona; l'inici de l'Av. de Garcia Morato, un vial projectat també per Cerdà; a la Barceloneta, s'amplia l'antic carrer d'Alfred Calderon obrint el nou de l'Almirall Cervera, que representarà una millora per a la zona i obrirà l'accessibilitat a les platges. En d'altres casos s'obtenen zones lliures que posteriorment seran convertides en places, com la de la Vila de Madrid.

Ara bé, si a grans trets pot unificar-se aquest llarg període en una sola etapa, caracteritzada per la voluntat de restablir la normalitat a la ciutat, generar un creixement mínim i buscar solucions puntuals al problema de l'habitatge sense un plantejament global, cal constatar que l'actitud dels successius alcaldes presenta notables diferències.

Immediatament després de la guerra, Miquel Mateu impulsa les tasques de refer la ciutat, esborrar les marques dels bombardeigs i recuperar la normalitat urbana. L'any 1945, amb el següent alcalde, Josep M. Albert, baró de Terrades, s'obre un període d'escasses actuacions i s'alenteixen les obres a la ciutat. Paradoxalment, és durant el seu mandat quan, l'any 1947, s'inicien els treballs de redacció del Pla Comarcal de Barcelona, que no serà aprovat fins el 1953, un any després de ser substituït per Antoni M. Simarro Puig, que recupera l'interès de Mateu per la ciutat i activa un altre cop les realitzacions. L'aprovació del Pla no tindrà gairebé incidència els anys immediats, les repercussions apareixeran el període següent, quan es desenvolupin els corresponents plans parcials. Al final del mandat de Simarro, l'any 1956, es promulga a nivell estatal la que pot ser considerada primera Llei del sòl.

3.3 L'etapa Porcioles

El segon període comença amb el nomenament de Josep M. Porcioles i Colomer com a nou alcalde de Barcelona, l'any 1957 (el 18 de març), que es perllongarà fins a l'any 1972. L'arribada de Porcioles a l'alcaldia representa un gran canvi per a la política urbana.

Els temps ja són uns altres. L'economia de la ciutat i de tot el país ha deixat enrere els anys de postguerra i s'encamina cap a una innovadora etapa de construcció urbana, en la qual «fer ciutat» serà un negoci reconegut. L'especulació, en la seva forma més clàssica, planeja sobre Barcelona. Caracteritzarà aquest període una manera d'entendre la ciutat com a camp d'actuacions per manifestar el prestigi polític; un espai de realització constructiva capaç de validar la gestió municipal.

En aquesta etapa urbanística, caldria diferenciar dos tipus d'actuacions, la legal i la constructiva. La primera, orientada a confeccionar el cos legal que permeti el desenvolupament

de la ciutat en unes condicions diferents de les que l'havien regit fins aleshores (diferents, també, de les de la resta d'Espanya, on el planejament està més endarrerida), perquè amb la Llei del sòl i el Pla Comarcal aprovats es pretén atorgar major autonomia a la segona: la construcció física de la ciutat. La configuració de la Barcelona metropolitana està en vies d'aconseguir-se, es recupera la vella aspiració de la dreta catalana dels anys trenta: la Gran Barcelona, que podrà finalment fer-se realitat i estendre la seva influència a la resta del territori que l'envolta.

En l'aspecte constructiu, la nova tendència a fer ciutat i a crear nous espais urbans necessita un suport ideològic que justifiqui les solucions adoptades; caldrà cercar en les teories urbanístiques del moment, noves formes de fer ciutat. Es detecta un cert trencament entre la forma 'tradicional' i els nous mètodes, un cert i tímid racionalisme ha entrat a casa nostra i ara és el moment d'aplicar-lo; la ciutat ha de créixer seguint la nova ortodòxia, zones verdes, equipaments, lleure etc.; tot això renova la imatge de ciutat. Ja no es tracta d'una simple realització de carrers, avingudes o polígons, sinó d'un procés constructor que es va escampant pel territori metropolità amb l'intent d'establir una nova dimensió. El procés expansiu constitueix un dels trets diferencials d'aquesta etapa amb l'anterior. Ara la ciutat no vol seguir creixent com un simple apèndix de la trama construïda; li cal un creixement en totes les seves manifestacions urbanes. A tall d'exemple, l'opció d'ubicar a Bellaterra, fora del terme municipal, la segona Universitat de Barcelona, l'Autònoma, evidencia més una voluntat que una necessitat d'expansió. La ciutat vol projectar-se més enllà dels seus límits.

El govern de l'alcalde Porcioles significa també un intent de confrontar Barcelona, la 'segona ciutat d'Espanya' amb Madrid; la ciutat es vol potenciar com un centre comercial, industrial, sobretot quan presenta una relativa modernitat respecte a la resta del país (naturalment dins dels límits que ho permet el sistema polític). Des de l'alcaldia, es ven als ciutadans la imatge de la rivalitat Madrid-Barcelona en un intent de justificar actuacions posteriors.

El barceloní s'entusiasma amb les noves propostes - recordem que els referents de l'època valoren com a sinònims de gran ciutat el major nombre d'habitants, els edificis ben alts, les aglomeracions, la densificació, l'extensió de la trama urbana i qualsevol altre paràmetre de grandiositat- ignorant que es propicia una idea de ciutat que comporta entendre-la com un negoci i, per tant, que cal incorporar al procés els grans inversors privats. Ha començat una nova etapa durant la qual les actuacions per resoldre els problemes urbans esdevenen determinants per al futur municipal, mentre que l'arriscada i clandestina oposició social té prou feina amb la lluita política i sindical. No serà fins més endavant, quan la mateixa dinàmica de les intervencions vagi posant al descobert els seus defectes, mancances i perversions, i generarà la protesta veïnal.

El nou batlle, en un context condicionat pels interessos econòmics, pretén modificar les relacions establertes entre els diversos actors que intervenen en la ciutat, per tal de transformar una herència urbana que demana la renovació. Les formes d'intervenció

per urbanitzar noves zones s'orientaran a fer que el capital privat passi a tenir-hi el paper preponderant. La municipalitat perd protagonisme i es decanta cap a l'assumpció de funcions de control i supervisió; almenys en teoria, la ciutat es veurà ràpidament modificada per intervencions que no havien estat intentades fins aleshores.

Convé recordar que Porcioles s'estrena d'alcalde en un moment que es podria dir dolç; Barcelona deixa enrere un període caracteritzat per unes mínimes intervencions urbanístiques, sense directrius globals de planejament, que s'ha tancat amb l'aprovació del Pla Comarcal. Un Pla que significa el primer intent de planificar, no sols el municipi de Barcelona, sinó conjuntament tota la seva primera àrea d'influència i l'aplicació del qual havia de comportar una certa 'modernització' urbanística de la ciutat. Per aquest motiu, durant els primers anys es veu la intenció de buscar noves formes legals que permetin el desenvolupament del Pla Comarcal, com entre d'altres, els plans parcials.

Durant aquesta època, Barcelona experimenta una transformació física important, tant per la creació de noves zones d'expansió com, en menor grau, per la construcció d'infraestructures i serveis. Es consolida una nova forma de creixement de la ciutat, que s'aparta dels procediments tradicionals i tracta d'incorporar conceptes aportats pel racionalisme, però minimitzant els seus components de benestar social per tal d'aconseguir convertir la construcció de la ciutat en negoci.

S'obre així un camí per fer ciutat mitjançant la realització de polígons d'habitatge, que presenta diferències substancials amb les actuacions d'aquests tipus dutes a terme durant els anys cinquanta. Es tracta d'operacions de molta més envergadura en extensió i nombre d'habitatges, que comporten la creació de barris sencers. Parteixen del concepte d'unitat veïnal i projecten integrar residència, equipaments i zones verdes. El resultat serà la construcció dels habitatges prescindint de la resta; per tant, patiran els mateixos vicis que els anteriors polígons amb l'empitjorament de la grandària. Les noves intervencions es caracteritzen per una construcció, en general de baixa qualitat i per la manca d'urbanització i d'equipaments que els correspondrien, una situació agreujada per la seva ubicació en la perifèria i amb una minsa infraestructura de connexió amb la resta de la ciutat. Cal assenyalar que els nous polígons, per no haver d'assumir la urbanització de nous vials, s'assenten en zones teòricament 'comunicades' aprofitant la preexistència d'antics vials de sortida de la ciutat o els planificats per la primària xarxa viària, sovint tallats o inacabats.⁶ A tall d'exemple, la Guineueta, que recolza sobre el passeig de Valldaura.

Aquesta manera de créixer, a cop de paquets teòricament autosuficients, és força atractiu per a la inversió del gran capital, que s'incorpora ràpidament al procés, atès que el benefici final s'incrementa doblement. D'una banda, pel fet d'incorporar la gestió del mateix sòl des de l'inici del procés i, de l'altra, perquè no s'acompleixen tots els requisits

⁶ Vegeu Ferrer, Amador: *Los polígonos de vivienda en Barcelona*.

determinats en els corresponents plans parcials. L'Administració, que havia iniciat aquestes operacions amb capital públic, fos del municipi (Patronato Municipal de la Vivienda), fos del sindicat vertical (Obra Sindical del Hogar), cedeix el protagonisme al capital privat, que es converteix en el principal promotor. El polígon d'habitatge esdevé majoritàriament la forma de creixement de la ciutat a les dècades dels anys seixanta i setanta⁷.

Al mateix temps es projecten noves infraestructures viàries i de serveis, la realització de les quals es presenta com la solució de la problemàtica més gran que la ciutat té plantejada. De fet, en aquesta època és comú arreu de reduir, conscientment o inconscientment, a problemes de trànsit els desajustos generals apareguts a la majoria de ciutats, mentre que d'altres problemes, com el de l'habitatge, es fan patents de manera exclusiva per als qui els pateixen. Malgrat que molts projectes van restar simples projectes, s'ha de reconèixer que aleshores s'inicià una certa modernització en l'obra pública de la ciutat, ja que fins aleshores no s'hi havia fet quasi res, es vivia en una precarietat absoluta.

Citem, entre d'altres intervencions, el cobriment de la línia fèrria del carrer d'Aragó, que aporta a la ciutat una nova avinguda ben significativa per a l'ordenació del trànsit general; la continuació de l'obertura del Primer Cinturó de Ronda, circuit de circumval·lació que es planteja com a necessitat ineludible per facilitar el trànsit ràpid per la ciutat i que comportà l'amputació o segregació de parts de la ciutat; l'ampliació de la xarxa de metro; la creació de S.A.B.A., l'empresa que construeix els primers aparcaments subterranis al centre de la ciutat. Es plantegen d'altres projectes viaris com la Xarxa Arterial, els Túnel·ls del Tibidabo i el pla d'enllaços ferroviaris.

Paral·lelament a les intervencions municipals, que impliquen la idea que els problemes són solucionables des d'un vessant eminentment tècnic, apareix un conjunt de moviments socioculturals que manifestaran una altra realitat i la possibilitat d'una altra idea de ciutat al marge de l'oficial.

Cap a mitjan període, juntament amb el desvetllament vers nous corrents culturals, apareix la preocupació pel futur de la ciutat : es forma el Grup R, integrat per arquitectes que defensen la renovació de l'arquitectura del país des de concepcions contemporànies; el grup munta una exposició de l'obra realitzada pels seus membres; el Col·legi d'Arquitectes organitza l'Oficina d'Informació Urbanística (l'O.I.U.), servei no reservat als col·legiats, sinó obert a qualsevol ciutadà; el Col·legi d'Aparelladors inicia la publicació de la revista C.A.U., (Construcció, Arquitectura i Urbanisme), que es farà ressò dels problemes urbans de Barcelona i d'altres aspectes més teòrics i generals; es reedita l'obra de Cerdà: *La Teoría General de la Urbanización*; es crea el C.E.D.E.C. (Centre

⁷ L'exemple per excel·lència és Ciutat Meridiana.

d'Estudis per al Desenvolupament Econòmic Comunitari), que es convertirà en un dels primers gabinets privats dedicats a la redacció de projectes, tant arquitectònics i urbanístics com econòmics, amb interessos i metodologies renovadores. La llista podria continuar, però allò que convé destacar aquí és l'articulació professional, cultural i tècnica que irromp en la vida de la ciutat amb noves perspectives i amb conceptes i prioritats alternatius, una oposició cada cop més radical als plantejaments oficials.

Plantejaments oficials que continuen prioritzant les operacions immobiliàries, d'envergadura creixent i amb major incidència sobre un sòl urbà que ofereix un alt rendiment econòmic. Així sorgeix una sèrie de Plans Parciais com el de la Muntanya de Montjuïc, el dels Tres Turons al Carmel o el de Trinitat-Vallbona-Torre Baró, i davant uns veïns que van aprenent a organitzar-se per fer-los front.

Un exemple paradigmàtic dels grans projectes de renovació urbana d'aquesta època, per la seva extensió, característiques d'ubicació, per la possible transcendència a la ciutat i per la quantitat d'afectats, va ser el Pla de la Ribera. Per primera vegada a Espanya es posava de manifest el canvi qualitatiu i quantitatiu de la forma de fer ciutat. Si, com ja s'ha dit, la irrupció del capital privat en la realització de nous polígons és un fet fàcilment detectable, en el cas de la Ribera es proposava, a més, d'intervenir en processos de remodelació i construcció de noves infraestructures; es tractava de la primera operació d'aquestes característiques i la de més envergadura. Per abonar el que aquí es diu, n'hi haurà prou de reproduir el pròleg del llibre que exposa el projecte guanyador del contraconcurs organitzat pels veïns amb l'intent d'oposar-se al projecte oficial:⁸

«El desigual desarrollo de las ciudades españolas alcanza, por el año 70, un punto de inflexión. En las grandes capitales metropolitanas, Barcelona y Madrid, las condiciones del proceso urbanístico ya no responden a los simples esquemas institucionales de la posguerra: sector inmobiliario pre-industrial con predominio de la propiedad familiar del suelo y promoción menuda, actuación pública simbólica, crecimiento anárquico y atomizado, ausencia de inversión infraestructural. Ley del Suelo, Administración Municipal del urbanismo y políticas de vivienda buscan renovarse ante su impotencia (Nueva Ley del Suelo, Carta Municipal, comisarías metropolitanas, Actur y nuevas ciudades). Dos factores caracterizan sobre todo este momento: de un lado, la creciente concentración financiera de los operadores urbanísticos que inician actuaciones de envergadura entremezclando el capital privado a grandes inversiones públicas; y de otro, la creciente sensibilización política de las clases medias y populares frente a las diferencias urbanísticas.

Sintomática de este momento es la aparición en España de las primeras iniciativas de GRANDES REMODELACIONES URBANAS. El «Plan de la Ribera» (Barceloneta-Poble Nou) en Barcelona es el primer caso importante que marca

⁸ BARCELONA, *Remodelación Capitalista o Desarrollo Urbano en el Sector de la Ribera Oriental*. BUSQUETS, J., DOMINGO, M., FONT, A., GÓMEZ ORDÓÑEZ, J. L., SOLÀ-MORALES, M. Gustavo Gili. Barcelona 1974.

la introducción en el urbanismo español de un proceso cuya resonancia social y técnica en países de capitalismo avanzado ha sido ya ampliamente tratada (en las intensas polémicas del «urban renewal» americano de los años 60 o de la «renovation urbaine» francesa)».

En resum, en aquest segon període, l'activitat urbanística, de l'Administració Municipal es pot sintetitzar per la preocupació de dotar la ciutat d'un cos jurídic que faciliti una certa autonomia de les realitzacions urbanístiques, per l'inici d'obres i projectes d'infraestructura viària i de serveis importants, per la irrupció del capital privat en la construcció urbana i per un canvi d'escala de les operacions realitzades. Per contraposició, cap al final del període, per l'aparició de les primeres associacions de veïns que aspiren a ser interlocutors i controladores de futures actuacions urbanístiques; amb el suport de diversos estaments professionals, llur sistemàtica oposició a la política municipal i la denúncia de tota mena d'irregularitats i corrupcions, forçarà un relleu en l'alcaldia.

3.4 L'etapa Masó

El tercer període (1973-1975), que correspon al mandat de l'alcalde Enric Masó, obre una etapa de diàleg amb el ciutadà. En l'aspecte de construcció immediata de la ciutat, es pot considerar continuista de l'anterior, ja que es limita a finalitzar algunes de les operacions iniciades, però assumeix una responsabilitat d'enorme repercussió per al futur urbà: l'aprovació inicial de la revisió del Pla Comarcal del 1953, que es posa a informació pública (l'aprovació definitiva tardarà gairebé dos anys). El document resultant d'aquesta revisió, que pendrà el nom de Pla General Metropolità (P.G.M.)⁹, havia d'abastar un àmbit molt més ampli, però diversos interessos polítics i locals van acabar per mantenir-lo en els mateixos límits que el de 1953.

L'estat aprova la nova Llei del Sòl, que marcarà les pautes de tota la política urbanística¹⁰. En l'àmbit local destaca la creació de la Corporació Municipal Metropolitana, un ens supramunicipal que agrupa Barcelona i 26 municipis de la rodalia, encarregat de gestionar els plans d'urbanisme i altres serveis.

En l'aspecte social, les associacions de veïns es consoliden. Se'n constitueixen de noves en els barris on encara no n'hi havia. D'altres aconsegueixen finalment la seva legalització; el lent reconeixement del moviment veïnal fa aparèixer el ciutadà com un nou actor en el procés constructiu de la ciutat. No es d'estranyar la quantitat d'anys que van haver de passar perquè fos reconegut, al menys de forma implícita, el dret de participació dels administrats. Tot i considerant l'especial situació política del país, no hi ha massa diferència temporal, respecte a moviments similars d'altres països; en les ciutats europees i americanes amb estructures urbanes semblants, el moviment s'avança uns quants anys.

⁹ A partir d'ara, per regla general, s'utilitzarà l'abreviatura P.G.M. per fer referència al Pla General Metropolità.

¹⁰ La Llei del Sòl és aprovada el 2-5-75.

El retard a casa nostra no és ja tan exagerat com en altres fets.

El moviment comporta que en tota nova operació urbana la presència del ciutadà esdevé una constant; les intervencions són analitzades per les associacions afectades i la seva resposta ve avalada amb argumentacions tècniques aportades per professionals del camp de l'urbanisme, reivindicant el principi de participació democràtica com un dret irrenunciable. Però, sovint, el fet de participar en la decisió dels projectes comportarà enfrontaments quan els respectius interessos siguin contraposats; per tant, caldrà arribar a un pacte, que no sempre apostarà per la solució més idònia. El curs de les negociacions obligarà necessàriament a introduir variacions en els primers plantejaments, uns canvis que desfiguraran la lògica inicial per acabar de forma salomònica cercant una victòria o un empat polític: una dinàmica comprensible en un moment que es força el gir cap a la democràcia. Un exemple de solució pèssima és la plaça de Lesseps, un cas paradigmàtic que s'analitzarà al capítol 5.

La realització de la plaça de Sants (Salvador Anglada) és una altra de les escasses actuacions urbanes de l'època Masó. Aquesta intervenció, que acabà resolent-se de manera força híbrida segons el projecte veïnal, havia originat una àmplia campanya reivindicativa, decisiva tant per l'extensió i articulació de la lluita urbana arreu de la ciutat, com per la incidència posterior en altres punts del barri com les Cotxeres.

La fundació Miró, construïda amb iniciativa privada, tindrà una influència rellevant; influència per tres motius que es potencien mútuament i que cal destacar. En primer lloc, l'emplaçament dins del parc de Montjuïc permet gaudir d'un entorn esplèndid, redescobrir el parc i hi produeix un efecte induït de revitalització. En segon lloc, el mateix edifici, obra de l'arquitecte Sert, seguint les pautes del neoracionalisme defensades per l'arquitecte, que de manera intelligent estableix un pont cultural amb les realitzacions del GATCPAC de la dècada dels trenta; l'edifici de la Fundació es pot considerar com un retrobament amb la forma de fer arquitectura decapitada per la guerra civil i la censura autoritària. En tercer lloc, per la força de la mateixa obra mironiana i les activitats organitzades per la Fundació, que divulguen i popularitzen fins a cert punt les perspectives de l'art contemporani i diversifiquen l'oferta cultural de la ciutat.

Quant a intervenció territorial, s'ha de destacar la construcció del ferrocarril de l'aeroport del Prat; operació que denota la necessitat d'incorporar el servei aeri a les formes de transport públic lligades al funcionament habitual de la ciutat. L'avió no és ja un transport utilitzat només en situacions excepcionals, sinó que esdevé un mitjà gairebé quotidià.

En el pla polític, la breu etapa Masó es recordarà pel Ple de l'Ajuntament que va negar una ajuda a l'ensenyament del català, un fet de ressonància popular que va batejar els divuit regidors que s'hi van oposar com els «regidors del no».

Caldria preguntar-se el perquè de la designació de Masó com a alcalde de Barcelona en un moment clau per a la ciutat i, a nivell més general, per al mateix país. En la ja esmentada

conversa amb el periodista Huertas Claveria¹¹, el periodista opina que Masó era un pont per cloure l'època Porcioles, aleshores ja tot un símbol, tant pels anys que havia estat al front de l'ajuntament com per les actuacions realitzades. Porcioles, que havia defensat la Gran Barcelona amb uns mitjans totalment dependents de Madrid, estava del tot desgastat davant el públic i si, d'una banda, es feia imprescindible una renovació urgent que continués el desenvolupament de la ciutat, de l'altra, calia posar ordre a les disbauxes que s'hi havien anat produint. En conseqüència, es busca provisionalment una persona amb garanties d'eficàcia. Masó havia demostrat ja la seva capacitat en l'empresa CASA, la constructora aeronàutica fabricant del primer avió a reacció espanyol; d'altra banda, no era una persona excessivament lligada a la família franquista i, per tant, es plantejava com un jòquer idoni, que podia ser acceptat per calmar els ànims ciutadans. Així va ésser designat l'alcalde Masó en un període de greus conflictes ciutadans, com a transició, en espera de trobar algú més lligat als ideals del règim.

Huertas Claveria coincideix amb les associacions veïnals que el pas d'en Masó per l'alcaldia de Barcelona és recordat agradablement com el d'una persona dialogant, receptiva i que, per primera vegada, imprimeix aires de canvi a la plaça de Sant Jaume, tot i que comptat i debatut són escasses les realitzacions de la seva època.

3.5 L'etapa Viola

El quart període, el de l'alcalde Viola (1975-1976), un home que havia estat pròxim al règim franquista, dintre la seva brevetat és ple d'esdeveniments importants. Tot fa pensar que va ser nomenat per rependre els mateixos esquemes de sempre, donant una aparença de canvi sense canviar res.

Per entendre aquest període, cal recordar que als dos mesos i mig de ser nomenat Viola, es produeix la mort de Franco. L'oposició radicalitza les seves exigències i es planteja a tots nivells la necessitat de canvis urgents i el trencament de les estructures heretades del franquisme. Al crit de "Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia", la gent de Barcelona i de tot Catalunya es llança al carrer. La reivindicació esdevé absolutament popular: és el poble qui vol el canvi, no només els compromesos amb els partits, encara clandestins. La sensibilització general, estesa arreu del país, influirà fortament en el camp de l'urbanisme en assumir com a reivindicació política el dret a una real participació democràtica en la construcció de la ciutat .

En un nivell més cultural, però amb acusat rerefons polític, s'organitza el 1976 el Congrés de Cultura Catalana, que força el reconeixement de la nostra especificitat en tots els camps del saber i esdevé un instrument de mobilització cultural. El Congrés tindrà també força repercussió en l'estudi de la realitat urbana en l'àmbit de l'Ordenació del Territori.

El mes d'abril de 1976 se celebren una sèrie d'actes commemoratius del centenari de la

¹¹ Març 1990 (vegeu nota 13 del cap. 2).

mort d'Ildefons Cerdà i Sunyer, creador de l'Eixample de Barcelona i autor del primer tractat sobre la Urbanització. Per primera vegada es posa de manifest la importància de la figura d'Ildefons Cerdà dins la història de l'Urbanisme. Els actes comprenen una exposició i una sèrie de conferències sobre la seva obra. És una manifestació que, anant més enllà de les aportacions del gran arquitecte, esdevé un fòrum de debat urbà i serveix per posar damunt la taula la problemàtica de Barcelona. Eren temps en els quals qualsevol oportunitat s'aprofitava per obrir la discussió política i social, i la ciutat n'era el tema per excel·lència.

Paral·lelament, es van succeint altres fets que demostren palpablement la recerca de la identitat catalana: l'aparició el dia de Sant Jordi del mateix any del diari *Avui*, el primer en català d'ençà de la guerra civil. I és reconegut oficialment l'Institut d'Estudis Catalans.

Durant aquest etapa en la qual resulta difícil d'assenyalar intervencions físiques importants per a la ciutat, es produeix un fet transcendent, l'aprovació definitiva del Pla General Metropolità, que havia estat aprovat inicialment per en Masó. L'aprovació provisional del P.G.M. havia comportat la ràpida mobilització de les diferents associacions de veïns per paraitzar o modificar les intervencions que afectaven de manera sustancial els seus barris. A tall d'exemple, el moviment gracienc, en contra de les modificacions que el Pla introduïa al barri: perllongacions de carrers existents o realitzacions com la de la via O, etc. Des del camp contrari, propietaris i promotors fan notar amb duresa la seva oposició a la determinació de rebaixar les alçades d'edificació en molts punts de la ciutat o a les afectacions per equipaments i zones verdes. Les al·legacions d'un i altre tipus van introduint-hi modificacions atenuadores fins arribar a l'aprovació definitiva, sense més sotragades, atès que la seva entrada en vigor es feia totalment imprescindible per continuar edificant.

El diàleg iniciat per Masó es talla a l'època Viola, segurament per motius d'ideologia política, donada la seva proximitat al franquisme, però també pel seu caràcter poc dialogant. La manca de comunicació endureix les reivindicacions i agreuja els conflictes urbans. El trencament entre l'alcaldia i les associacions de veïns és total i la situació es converteix en explosiva. El mes de maig del mateix any la Federació d'Associacions de Veïns demana formalment la dimissió de l'alcalde Viola. Així s'acaba una etapa que, amb tota probabilitat, estava pensada per durar més temps.

Fins aquí les actuacions de les associacions de veïns es poden resumir com l'intent d'aturar totes les intervencions poc clares per a la ciutat i particularment les que tenien més repercussions en els barris. Destaca la política de preservació de les diferents zones qualificades. El crit unànim era: no! a totes les noves construccions, el terreny s'ha de destinar a equipaments i ja es veurà més endavant quin ús se li adjudica, l'important és no continuar densificant uns barris ja prou plens. Es buscava l'acompliment dels estàndards que tan aviat havien calat en el pensament popular; el racionalisme esquematitzat era ben assumit.

No hi ha dubte que es parteix d'una idea de ciutat totalment fraccionària, com una juxtaposició de barri rera barri, que per simple agregació constitueix la gran ciutat, tal com apuntàvem a l'apartat 3 del capítol anterior. Sens dubte, la necessitat d'oferir

solucions immediates a problemes concrets i urgents, conjuntament amb la intencionalitat política que hi ha darrere, impedeixen de veure la ciutat com una globalitat. Serà més endavant quan l'actitud veïnal experimentarà un canvi, en sorgir nous problemes que derivaran cap a anàlisis i propostes més complexes.

3.6 Etapa Socias

El nomenament de Josep Maria Socias i Humbert a l'alcaldia de Barcelona, el 3 de desembre de 1976, inicia la cinquena de les etapes que hem establert en aquest capítol i que inclou el curt i oblidat mandat de Font Altava.

Per al nou batlle, la situació de la ciutat no és gens engrescadora; encara bateguen les conseqüències de l'oposició al P.G.M. i els enfrontaments amb la gestió de l'anterior alcalde. D'entrada, Socias demostra una bona voluntat per resoldre els problemes urbans, mitjançant el diàleg amb els diferents actors de la ciutat. Una part de la seva política és orientada a recuperar l'entesa amb les associacions de veïns, (tímidament iniciada per Masó i trencada per Viola, com hem vist als apartats anteriors), per tal d'afrontar el complex desplegament del P.G.M., una opció que connectava amb el tarannà general del país, coincidint amb el moment en què es convoca el referèndum per a la reforma política i es comença a parlar de la legalització dels partits polítics.

En aquesta línia, una de les primeres disposicions és el nomenament com a delegat d'urbanisme de l'arquitecte Joan Antoni Solans, que per haver estat un dels redactors del P.G.M. coneixia la ciutat pam a pam. El batlle i el delegat desenvolupen, en estreta i activa col·laboració, una política orientada fonamentalment a la compra de terrenys, uns que eren qualificats ja pel Pla General com a equipaments o espais verds i d'altres que mitjançant pactes i diferents compensacions de volums alliberaven considerables superfícies de zones susceptibles de ser destinades també a l'ús públic. Amb aquesta política de compra s'assegurava, d'una part, la no ocupació d'uns terrenys i, de l'altra, la creació d'un patrimoni de sòl públic-municipal que fins al moment era molt limitat, obrint majors possibilitats a la planificació futura.

El camp de la cultura s'amplia de manera considerable amb l'increment d'actes i publicacions, impulsats tant per estaments públic com privats; el Congrés de Cultura Catalana fa públiques les conclusions de l'àmbit d'Ordenació del Territori, amb una gran participació de tècnics i polítics: conclusions que recullen la reflexió sobre el sistema urbà català i sobre el futur de les àrees metropolitanes. També veuen la llum altres documents que fan referència a temes territorials, com l'edició des de la Diputació de Barcelona del Pla de Camins de la Generalitat Republicana, un estudi que havia tingut una divulgació molt reduïda i constituïa un marc de referència significatiu pel reequilibri territorial¹². Tant la reedició de treballs d'aquest tipus, com la publicació de noves

¹² El Pla es proposava homogeneïtzar el territori assegurant la màxima accessibilitat a totes les zones amb una estructura mínima i poques despeses a base de potenciar la xarxa de camins.

aportacions teòriques en el camp de l'urbanisme, juntament amb la mateixa praxi diària, generen una consciència generalitzada i argumentada de la problemàtica urbana.

Centrant-nos en les operacions concretes d'aquesta època, destaquen l'alliberament dels terrenys del Castell de l'Oreneta, els de la Maquinista i els tallers de Renfe al Clot. Es continuen les obres del Segon Cinturó a la zona de Nou Barris, que són aturades pels veïns de Canyelles i la Guineueta, Verdum i Roquetes; els veïns exigeixen que el cinturó en el pas per aquesta zona tingui el traçat deprimit per impedir l'efecte barrera i afavorir la comunicació entre els seus barris. En el projecte que es portava endavant la rasant de la nova via era la mateixa que la resta de la xarxa viària. La construcció, com ja intuïen els veïns, hauria deixat aïllats una part dels barris de la banda de muntanya; un efecte que s'hauria vist incrementat al polígon Canyelles, de recent implantació, quan allò que veritablement interessava era la seva ràpida integració a l'entorn; a part de denunciar la materialitat física del tall que comporta el traçat del cinturó, insisteixen també en altres aspectes com el soroll, la perillositat, etc. que, basant-se en el trànsit previst, haurien estat considerables.

Cal destacar aquesta reivindicació, perquè confirma un canvi d'inflexió en el tipus de lluita urbana que s'havia dut fins aquell moment. Si la característica predominant havia estat d'evitar qualsevol actuació en espais susceptibles d'ús públic, deixant-los congelats tot esperant una millora global del barri que indiqués quin seria l'ús més adient, ara es continua el camí iniciat a les places de Lesseps i Salvador Anglada. No es planteja oposició a l'execució del cinturó, sinó a la forma com es fa. Sembla que es comprèn la seva necessitat com una peça superestructural de la ciutat, sense que això representi necessàriament una incidència nefasta per al barri. El resultat de la lluita serà tanmateix una aturada i l'ajornament del problema.

No sols es reivindiquen aspectes primaris, sinó també els que van associats a la qualitat de vida; es pot dir que es produeix una transformació substancial en la reivindicació, des d'una preocupació pels aspectes quantitatius a una altra pels aspectes qualitatius. Les lluites urbanes produïdes al nostre país ja no presenten diferències importants amb les que es realitzen en altres països europeus. El moviment veïnal es considera fort, consolidat i les associacions veïnals veuen incrementar el seu nombre, la majoria per segregació de les existents, que busquen amb la independència un millor control del seu sector, com les de Navas o la de la Salut.

Ara bé, quines foren les realitzacions físiques de l'època Socias? molt poques. La intervenció urbana s'orientà gairebé exclusivament cap a la compra de sòl, afavorida per la recessió econòmica conjuntural, davant la incertesa del futur polític, que permeté adquisicions a baix preu. Les úniques peces d'importància que es posaren en joc i que els veïns pogueren gaudir-ne, foren els parcs de les Aigües i de l'esmentat Castell de l'Oreneta. El primer, al Guinardó, formava part d'una finca propietat de la Companyia d'Aigües de Barcelona. Tractant-se ja d'una zona enjardinada, va necessitar solament uns petits arranjaments per ser obert al públic. Mentre que per atendre la resta de

reivindicació veïnal, la utilització de l'edifici annex, d'estil pseudoàrab, va caldre esperar fins ben entrada la democràcia. L'altre parc, el del Castell de l'Oreneta, simplement s'obrí al públic amb una adequació mínima.

En l'àmbit dels equipaments i serveis es troben més realitzacions concretes, s'inauguren escoles, mercats i noves estacions de metro. I en la política d'habitatge es dona un pas important. S'aconsegueix un conveni amb el «Instituto Nacional de la Vivienda» (INV) per tal que les actuacions d'aquest a Barcelona siguin planificades i controlades des del mateix Ajuntament. Si fins aleshores les actuacions de l'INV havien consistit en grans promocions d'habitatge, projectades pels seus mateixos tècnics i desvinculades sovint de la trama urbana i de seu entorn, ara la coordinació amb l'INV permetrà finançar una proposta municipal, amb tècnics designats pel municipi i amb intervencions puntuals de 80/100 habitatges, possibilitant el desenvolupament de plans parcials i la reestructuració de zones. A partir d'aquest conveni, l'Ajuntament promou una operació conjunta d'habitatge, encarregant els projectes a diversos equips de tècnics, de reconegut prestigi, plantejant el repte de millorar la qualitat de l'habitatge públic. D'entrada, s'organitzen una sèrie d'intercanvis entre els diversos equips i les corresponents AAVV. Després, la dilació de l'execució dels projectes -alguns com Can Carreras trigaran dotze anys a ser construïts (sota un altre projecte)- dilueix l'impacte de l'operació i desvirtua el control veïnal.

A nivell territorial s'inicia una colla d'intervencions que, tot i no sent de responsabilitat municipal i localitzant-se fora del nucli urbà, hi tindran una gran repercussió posterior. Ens referim, en primer lloc, a una obra situada a molts quilòmetres de distància de la ciutat, l'obertura del túnel del Cadí: la perforació del Moixeró permetrà connectar les comarques del Berguedà i la Cerdanya i eliminar la situació de «cul de sac» de l'eix del Llobregat. Era una vella aspiració, més justificada encara per l'expectativa que el govern francès emprengués la construcció del túnel del Pimorent i així es possibilités una nova connexió amb el centre de França. Ara bé, per mantenir la viabilitat econòmica de la intervenció, atès que el màxim trànsit potencial provenia de l'àrea de Barcelona, calia condicionar l'eix del Llobregat i a la vegada assegurar els accessos des de la ciutat. De passada queden justificats així els túnels de Vallvidrera, i caldrà apressar-ne la construcció. La importància d'aquesta intervenció es comprèn quan s'entén com una obra unitària, en la qual cada peça té la seva pròpia lògica si es complementa amb les altres.

En segon lloc, ens referim a l'obertura dels primers centres comercials a la perifèria de Barcelona, iniciada en aquest període i que generarà un canvi en la dinàmica de la ciutat; ubicats en llocs de bona comunicació i accessibilitat, com el Baricentro al Vallès o sobre l'eix de la autovia de Castelldefels. Aquestes noves instal·lacions produeixen un efecte descentralitzador en l'ús comercial i posen els fonaments de futures localitzacions residencials fora del nucli urbà.

La transformació política està gairebé enllestida: Referèndum sobre la Constitució, retorn del President Tarradellas, eleccions generals i municipals. Precisament, en apropar-se aquestes, Socias dimiteix i provisionalment ocupa l'alcaldia Font Altava (8-I-79). Seran

quatre mesos de provisionalitat en els quals l'únic fet significatiu des de la perspectiva d'aquest estudi és la compra de l'Espanya Industrial (negociació iniciada en temps d'en Socias), que clou l'etapa de les grans adquisicions, tant per la seva extensa superfície com per la seva estratègica situació.

3.7 L'Ajuntament democràtic

El 4 d'abril de 1979 pren possessió de l'alcaldia de Barcelona el primer alcalde democràtic d'ençà del 1939, Narcís Serra i Serra. La seva política, en primer lloc, s'orienta cap a l'establiment d'un Pacte de Progrés entre totes les forces polítiques per tal d'iniciar una tasca consensuada per la majoria. En segon lloc, centra la seva preocupació en la remodelació i transformació de les parts de la ciutat més deteriorades i en la millora de la qualitat ambiental dels espais ja existents.

Els primers problemes no es fan esperar, s'aprecia un certa falta de sintonia entre el nou regidor d'Urbanisme, Ricard Boix, i el delegat de l'àmbit, l'arquitecte Joan Antoni Solans. Aquesta situació es resol quan Solans assumeix la Direcció General d'Urbanisme de la Generalitat, després de les eleccions autonòmiques que són guanyades per Convergència i Unió. Per substituir-lo, el 22 d'octubre de 1980, és nomenat com a nou Delegat d'Urbanisme l'arquitecte Oriol Bohigas. Amb aquests nomenaments, els afers urbanístics de tot Catalunya i els de Barcelona quedaran dirigits i controlats per dos arquitectes de personalitats molt marcades, amb conceptes diferents i sovint contraris, si no contradictoris.

La situació urbanística de Barcelona en aquest moment és molt complexa. D'una banda, pateix les conseqüències d'un marcat desequilibri entre diferents zones; mentre unes tenen un nivell urbà correcte, d'altres es troben molt deteriorades i amb greus mancances, pel fet que la seva construcció es realitzà en períodes històrics molt diversos. Els centres històrics de la ciutat i dels antics municipis presenten un estat de conservació heterogeni, amb problemes de reequipament, habitatge, teixit connectiu, escassetat de zones verdes, etc. D'altra banda, la perifèria ha estat totalment abandonada; durant anys ha sigut tractada com una zona indeterminada, oblidant que forma part de la ciutat i que necessita el mateix grau d'intervenció que la resta. En aquestes condicions, és utòpic pensar que la iniciativa privada, seguint les directrius del P.G.M., pugui ser actora de les intervencions adients, atès que en termes de gestió i rendibilitat econòmica la renovació és inviable. Per tant, el camí és la intervenció municipal, acompanyada d'una nova forma d'entendre i gestionar el Pla i l'aprofitament del potencial que representa l'estoc de propietats municipals, sense intervencions, fruit de l'anterior política municipal de l'alcalde Socias.

El nou delegat d'Urbanisme considera les propostes del P.G.M., no com a solucions inamovibles, sinó com el marc general on s'expressen els criteris que regeixen el procés de desenvolupament. Per a les actuacions futures caldrà, doncs, una anàlisi crítica que detecti i esmeni l'envelliment de solucions proposades i no realitzades o les grans operacions recollides en el Pla, que comporten importants transformacions el resultat

de les quals no deixa de ser una incògnita, i més si es pot aconseguir per altres camins. Les formes d'operar són dues: una, supeditada a la conversió del pla en projecte, que obliga a introduir rectificacions durant el procés, i l'altra que considera la ciutat com una suma de trossos reals i conflictius, que requereixen una intervenció concreta. Bohigas opta pel segon camí i des d'aquesta perspectiva contempla el P.G.M. com un marc d'intencions i voluntats que necessita una teràpia suavitzadora per llevar-ne la inflexibilitat i convertir-lo en una llista de prescripcions per tal que la seva materialització es vagi fent, tros per tros, a través d'una sèrie de decisions puntuals. A tall d'exemple, la reconsideració de l'obertura de grans vials a Gràcia o Ciutat Vella, difícil per raons tècniques i econòmiques, com sobretot per raons socials. D'altra banda, es planteja una duplicitat d'objectius: recuperar el centre històric i 'monumentalitzar la perifèria', és a dir, cal no limitar-se a la imprescindible urbanització i dotació d'equipaments, sinó aplicar-hi elements simbòlics que l'equiparin al centre de la ciutat¹³.

Un cop establertes les bases teòriques, s'inicien els primers passos; es realitzen els estudis i projectes per localitzar i diagnosticar la problemàtica concreta, fet que comporta la redacció de Plans Especials de Reforma Interior (PERI), que canalitzaran en part les demandes generals dels veïns. Paral·lelament i completant aquestes reivindicacions, es detecta la necessitat d'actuacions ràpides i efectives que defugin endarreriments causats per la gestió i el tràmit, que es traduirà en l'encàrrec de nombrosos projectes, des de la simple adequació i modernització de les places de Gràcia, al traçat de la Ronda Litoral pel Moll de la Fusta, amb importants repercussions en el front portuari. No es tracta ara d'enumerar-los, atès que la llista és llarga i les realitzacions que se'n deriven moltes i variades¹⁴. Alguns projectes seran analitzats en el capítol cinquè per la seva relació amb les reivindicacions veïnals.

Què passava, mentrestant, amb les associacions de veïns? Aconseguit l'ajuntament democràtic, aparegué una certa eufòria inicial perquè es confià que, per fi, els veïns serien escoltats i, en conseqüència, resoltos els problemes pendents; la nova política urbanística experimentaria un tomb, supòsit comprensible pel clima de diàleg establert ja a l'etapa Socias. De fet, els estudis previs a la redacció dels PERI, com en els casos del Carmel, de la Barceloneta, o la mateixa redacció dels Plans semblen iniciar aquesta direcció. La nova situació comporta un compàs d'espera justificable per la mateixa lentitud de la gestió, que alenteix les activitats de les AAVV fins aturar-les. Com a conseqüència, s'observa una certa paràlisi, que fa creure a l'opinió pública que la força aconseguida per les AAVV i tot el moviment veïnal s'havia esmorteït, com si es desentenguessin de la lluita per intervenir en les decisions urbanes. Suposició errònia, car allò que va minvar foren les mobilitzacions al carrer, posat que les propostes es discutien directament entre els tècnics, veïns i polítics. Cada vegada que s'intervenía en un barri, la corresponent associació estava a l'aguait.

¹³ Oriol Bohigas. *Reconstrucció de Barcelona*. 1985. Barcelona. Edicions 62.

¹⁴ La majoria han estat tema d'exposicions municipals, costum iniciada amb la titulada *Plans i Projectes per a Barcelona 1981-1982*, i apareixen detallats en els respectius catàlegs.

Precisament la pressió veïnal va provocar la convocatòria de concursos, oberts o restringits, capgirant la manera habitual d'actuar del nou Delegat d'Urbanisme de l'Ajuntament mitjançant l'encàrrec directe. Una manera que ja havia experimentat durant la seva etapa de director de l'Escola d'Arquitectura i que va continuar en una gran part dels projectes urbans. El sistema, criticat des de diferents sectors professionals, es justifica en nom d'una major efectivitat, perquè ofereix l'avantatge que es coneix la forma de treballar de l'equip realitzador i permet imaginar el producte resultant. Al contrari, un concurs comporta temps i endarreriments que eternitzen la realització del projecte. Malgrat aquest plantejament, fos per conveniència política, fos per la força de les AAVV, es convoquen concursos tals com els de la reutilització de les Cotxeres de Sants, de l'Espanya Industrial o de la Pegaso. Entre els primers convocats i amb gran ressò públic, n'és un bon exemple el del parc de l'Escorxador, per les expectatives que va generar entre els veïns i per l'alta participació de concursants que varen presentar-hi alternatives molt variades i proposades a vegades contradictòries. L'elecció del projecte guanyador, justificada per haver sabut compaginar l'activitat de parc amb espais buits que possibilitaven d'altres activitats de lleure, fou molt discutida tant pels veïns com pels mateixos participants i, de moment, no va aconseguir ningú. Les discrepàncies evidenciaven el divorci entre uns tècnics que apostaven per renovar l'estètica urbana, cercant la creació de noves formes i funcions en els espais públics, i uns ciutadans que confiaven aconseguir finalment per al seu barri el jardí vuitcentista, l'enyorat prototip de parc urbà, tan escàs a Barcelona, i que es podia trobar només a la part alta i rica de la ciutat ortodoxa¹⁵.

Una gran zona verda per fer-hi un parc amb jardí frondós, amb rosers de tots colors, mimoses daurades, desmai gronxant-se amb l'aire suau de la tarda, ginesteres, romaní, pins i roures i alguna sargantana prenent el sol, grills amb el monòton ric-rac, orenetes xisclant que travessarien el cel blau i infants que correrien darrera una papallona de plata. Els avis tindrien un casal amb porxos i una font, pistes de bàsquet i patins per als joves i una plaça per fer festes, concerts i ballades i un teatre petit per als amateurs. Tot això i més eren els projectes, il·lusions, pensant en el gran espai que quedaria sense l'escorxador.

A més de les obres estrictament urbanístiques, s'inicia l'equipament dels barris amb diverses realitzacions, com els centres cívics que a vegades recuperen els edificis existents, amb la construcció d'escoles d'EGB i BUP i d'altres, per completar la deficitària xarxa existent i també en resposta a eternes reivindicacions de les associacions de pares, que reben el suport de les AAVV.

En el pla cultural, apareixen diferents publicacions sobre la futura organització territorial de Catalunya, un tema punyent que fins al moment tan sols es debatia teòricament, i es realitzen activitats que insisteixen en la nacionalitat catalana, entre d'altres l'edició de la Gran Enciclopèdia Catalana, una tasca que semblava inacabable.

¹⁵ Fragment de la descripció que fa una veïna de la imatge que s'esperava per a l'Escorxador, publicada en el *Bulletí del 10è Aniversari*, de l'AV de l'Esquerra de l'Eixample.

La presentació, el maig 1981, de la candidatura de Barcelona com a seu dels Jocs Olímpics de 1992 serà un fet decisiu per a la ciutat. La proposta és abonada pel president del COI, Josep Antoni Samaranch, i es justificava amb la mateixa filosofia de les dues grans exposicions celebrades a la ciutat, la Universal de 1888 i la Internacional de 1929 i el Congrés Eucarístic de 1952. Tots tres esdeveniments havien aportat a la ciutat obres d'infraestructura i equipaments cabdals per al seu desenvolupament. Si els Jocs eren concedits, serien una bona excusa per fer i acabar la política de reconstruir Barcelona. Si els jocs s'aconseguien seria més fàcil obtenir el finançament per a obres tan imprescindibles i de tanta envergadura com realitzar el Segon Cinturó o remodelar el front marítim.

La proposta va tenir detractors, no tant perquè no creguessin en unes millores indiscutibles, sinó pel cost o per l'especificitat d'aquestes. Des de la perspectiva econòmica, s'argumentava que l'endeutament que es produiria seria inassumible per la ciutat. Des d'una perspectiva més esquerrana, es qüestionava que l'única via possible fos recórrer a mecanismes d'aquest tipus per intervenir enèrgicament en la ciutat, una perspectiva compartida pels barris perifèrics que temien, que els recursos es desviessin prioritàriament cap a les obres olímpiques en detriment de la resolució dels greus dèficits propis.

Aquesta etapa inicial es tanca quan la victòria, per majoria absoluta, del Partit Socialista en les eleccions generals del 28 de novembre de 1982, comporta la designació de Narcís Serra com a ministre de Defensa i l'obliga a deixar l'alcaldia en mans del primer tinent d'alcalde, Pasqual Maragall.

El 2 de desembre de 1982 Pasqual Maragall comença el seu mandat a l'Ajuntament de Barcelona, continuant en principi la línia d'actuació definida per l'anterior batlle. Política que anirà canviant en les successives reeleccions, condicionada en part pel fet que, a partir de 1983, minva la crisi immobiliària i apareix de nou l'interlocutor privat reclamant sòl. Els tècnics municipals hauran d'atendre la nova demanda sense oblidar els problemes pendents de les etapes anteriors. El perill especulatiu planejarà novament damunt la ciutat. El difícil equilibri entre les possibilitats econòmiques de la gestió pública i una inversió privada controlada i dirigida des de la municipalitat, serà un dels seus reptes. De moment, es manté el mateix equip en el departament d'Urbanisme, que posteriorment serà reestructurat. Bohigas abandonarà la delegació i la planificació passarà a ser dirigida per Joan Busquets.

La política urbanística municipal es planteja per a l'etapa (1982-1987) tres objectius fonamentals. El primer, continuar totes les intervencions que s'han de realitzar tant si són concedits els jocs olímpics com no, especialment les obres d'infraestructura i de grans equipaments, respecte a les quals hi ha, d'ençà de la constitució de l'ajuntament democràtic, un compromís d'execució.

En segon lloc, cal iniciar totes les construccions indispensables per la celebració d'uns jocs olímpics, ja que d'esperar la designació per començar-les és corre el risc que no s'acabin a temps i tanmateix, val a dir, que es tracta en qualsevol cas, d'instal·lacions necessàries per una ciutat com Barcelona: l'estadi i un pavelló esportiu cobert.

En tercer lloc, cal continuar la política, iniciada pel batlle anterior, d'equipaments o reequipaments de barri, dels que està mancada tota la ciutat. Així com una decidida política d'intervenció en el camp de l'habitatge, mitjançant una política d'enderroc dels edificis no aprofitables, la rehabilitació dels possibles i la construcció de nous.

Amb aquestes propostes, es pot dir que s'ha trencat definitivament amb les formes que marcaven els períodes anteriors. El moviment veïnal no s'ha de concentrar a evitar operacions negatives, ni en l'exigència de nous espais lliures, ni tampoc, com a l'època Socias, a exigir l'aturada de l'edificació de sòls amb altres possibilitats. Ha arribat l'hora de proposar i controlar realitzacions que, si bé Serra inicia, serà obra de Maragall de continuar, ampliar i acabar.

Una de les primeres tasques dutes a terme és la determinació d'una nova divisió territorial de la ciutat per aconseguir dues coses; primera, una divisió per districtes més racional, lligada a la raó històrica i a la possibilitat d'establir una veritable descentralització de funcions; i segona, dotar els consells de Districte de competències. La discussió va ser llarga, atès que hi havia interessos electoralistes, car segons per on passava la divisió es modificava la composició de la clientela política i en sortia beneficiat un o altre partit. D'altra banda, tampoc no es podia dividir amb un gran nombre de districtes, perquè això estava renyit amb l'efectivitat que es buscava. Al final es consensuà la divisió en deu districtes, que corresponien més o menys a l'antiga ciutat, l'Eixample i els antics pobles del pla de Barcelona. A aquesta divisió, discutible com qualsevol altra, se li ha de reconèixer l'intent de cercar un màxim de racionalitat que en permetés el funcionament.

L'onze de setembre de 1983 comencen les emissions de TV-3, l'emissora de la Generalitat de Catalunya, amb tota la programació en català. Una inauguració extremadament important per al país, ja que aconseguia una normalització esperada durant molt de temps.

En el pla cultural, la ciutat gaudí de nombroses mostres i iniciatives que la convertiren en un dinàmic centre de cultura urbana. Una de les actuacions més carismàtiques, arquitectònicament parlant, va ser la reconstrucció del pavelló alemany de l'Exposició Universal de 1929, obra de l'arquitecte Mies van der Rohe, considerat com una peça cabdal del moviment modern d'arquitectura. La reconstrucció permet unes consideracions molt semblants a les formulades per a la Fundació Miró. En primer lloc, l'obra era significativa pel seu valor intrínsec i, en segon lloc, el fet representava la recuperació d'una vivència ancorada en el passat i que implícitament comportava una frustració. Sens dubtes aquestes operacions de recuperació d'una línia de modernitat escapçada o ignorada durant tants anys, afavoreixen positivament la ciutat i possibiliten el coneixement de la seva història. Pel mateix motiu cal remarcar l'ampliació del museu Picasso.

En un moment que l'arquitectura i els arquitectes semblen els protagonistes (i dictadors per alguns) de la renovació de la ciutat, l'Escola d'Arquitectura de Barcelona és qualificada com la segona d'Europa per la qualitat del seu ensenyament. El Laboratori d'Urbanisme edita la revista UR, de difusió internacional que pretén fer-se ressò de les darreres tendències.

Finalitzen les primeres obres significatives de la ciutat i els seus resultats són vistos, analitzats i criticats pels mateixos usuaris. Places grans i petites, parcs, carrers pavimentats de nou, escoles, centres de barri, instal·lacions esportives, la majoria reivindicades des de més o menys temps enrere pels veïns, constitueixen una incorporació contínua d'elements nous. Les realitzacions més significatives consten a la taula cronològica de l'annex II, i quan responen a una reivindicació, apareixen a l'inventari de l'annex I. Així i tot, probablement es trobaran encara mancances en la relació. Des del context històric, interessa comentar-ne algunes que es consideren paradigmàtiques de la problemàtica generada arran de la concreció de les realitzacions.

La inauguració de la plaça dels Països Catalans davant de l'estació de Sants, catalitza, des del punt de vista professional i de l'opinió pública, la discussió urbanística desencadenada arran de les noves propostes arquitectòniques. El projecte de la plaça, obra dels arquitectes Albert Viaplana i Helio Piñón, és abordat des d'una perspectiva autònoma. El disseny de la plaça es clou en ella mateixa, com a vestíbul de l'estació, sense guardar cap relació amb la resta de l'entorn. Cada element de la plaça ve justificat en ell mateix i la recerca del plaer plàstic resta clos en el mateix objecte. La plaça es va conformant amb una juxtaposició d'elements, cada un dotat d'una funció precisa: el gran pal·li com a reclam de reunió, la marquesina que dissimula la presència de l'hòrrid edifici de l'estació de Sants, el recorregut per la plaça conduït per una pèrgola on es distribueixen bancs i taules de jocs, una font que es converteix en un camp de brolladors amb el paviment com a cubeta de recollida d'aigua, un banc perifèric que delimita la plaça pel lloc més feble i uns panells metàl·lics que trenquen la visual cap al buit situat en una cota més baixa, destinat a ser el parc de l'Espanya Industrial (en aquell moment encara en projecte). Indiscutiblement, el llenguatge plàstic era dur, a més de dur, innovador. Cal reconèixer que era la primera vegada que s'experimentava la novetat d'unes formes plàstiques juntament amb la dels materials, en un conjunt urbà d'aquestes característiques.

Les crítiques no es van fer esperar, no solament dels veïns directament afectats, sinó de molts sectors de la societat barcelonina, d'àmbits professionals i profans: es repudiaren, en primer lloc, els materials emprats i la inexistència de verd, en el sentit urbanístic de la paraula, els arbres i les flors. En segon lloc, el voluntari desordre entre els diferents elements com si fossin una mostra de materials i de formes. En tercer lloc, la inadequació adduïda d'un espai que no serveix per estar-hi, la qual cosa revela la incomprensió d'un espai que no es correspon a cap tipus de plaça tradicional i on, per tant, l'espectador no té referents. No es tracta ni de remarcar les excel·lències de la solució adoptada, ni d'atacar-la per la manca de respecte envers l'usuari o l'entorn urbà, cosa que uns i altres han fet a bastament, ni tampoc de defensar-la per afinitat amb les pròpies preferències estètiques; però, sí, es creu convenient deixar constància d'algunes consideracions, altrament ja exposades en el seu dia des de diverses instàncies.

Una plaça en la majoria dels casos és constituïda per dues parts: l'espai propi a resoldre d'una forma o altra i les construccions que el determinen. El millor exemple és la

plaça Reial, on tot el conjunt està fortament integrat, tant tipològicament com dimensionalment; altres exemples, igualment aclaridors, serien les places de Gràcia. És a dir, ha existit a priori una voluntat de conformar-la juntament amb el procés d'edificació. Tanmateix, hi ha algun cas excepcional, com el de la plaça de Catalunya. És un espai que s'ha preservat de construir durant molt de temps, perquè ha estat prèviament i clarament definit com a futura plaça en l'imaginari col·lectiu, fins que finalment ha acabat per urbanitzar-se quan s'ha construït l'entorn. En alguns casos, però, un espai lliure és resultat d'un sobrant, la conseqüència d'una cruïlla de carrers amb lògiques diverses, un garbuix de tipologies en el seu entorn i disparitat d'usos: un residu sense forma ni entitat. Aquest era el cas de la plaça dels Països Catalans, un cas condicionat, a més, per la servitud de les andanes soterrades que impedièren plantar-hi arbres i limitaven, per tant, les possibilitats d'actuació. La solució es va buscar a partir de la plaça mateixa entesa com una peça aïllada, dissenyada autònomament, prescindint d'un entorn que no era estructurat i renunciant a qualsevol intent d'estructurar-lo.

D'altra banda, cal assenyalar que la percepció ciutadana de l'espai públic estava, ho està encara, molt condicionada per les actuacions municipals anteriors, sobretot les de l'era Porcioles, que havien estat extremadament anodines. Totes les places de l'època tenien els mateixos components, tobogans, gronxadors i jocs de paral·leles, tot de color vermell, groc o verd; si hi cabia, la pista de patinar rodona o rectangular; potser fins i tot si la superfície ho permetia, un llac circular o arronyonat, parterres verds, xiprers o ginebres i bancs per seure de tub amb llatges de fusta, pintats de color verd. Aquesta composició es va distribuir de manera igualitària per tota la ciutat, amb independència que l'espai fos conformat o no, gran o petit, regular o irregular, al centre de la ciutat o a la perifèria. Tots tenien més o menys els mateixos elements; no era d'estranyar, doncs, que una nova forma de fer fos difícil d'assimilar, i per dir-ho d'alguna manera els barcelonins estaven pobrament acostumats.

A Barcelona mai no havien proliferat els jardins, i els ciutadans no tenien altres referents històrics que les experiències de Fontserè i de Rubió, seguits per les vulgaritats porciolanes, dos models ben oposats. Si els primers s'assimilaven a imatges com la que acabem de reproduir per al parc de l'Escorxador, les segones eren admeses com la millor solució pràctica. La simplicitat i economia d'aquesta opció s'havia perllongat primer, en les instal·lacions fetes pels mateixos veïns en accions d'ocupació o urbanització d'espais reivindicats, tot enfrontant-se amb l'Ajuntament i els propietaris, i, més tard ja en temps d'en Socias, de comú acord amb el municipi.

Per tant, en aquest context, s'ha de reconèixer que la nova aposta de la plaça dels Països Catalans havia estat excessivament avantguardista i, com a tal, prescindia del destinatari o l'usuari, però ensems obria la ciutat a experimentar noves formes i esdevenia paradigma de la modernització del disseny urbà barceloní. Si no és utilitzada pel veïnat, que disposa del contigu parc de l'Espanya Industrial, és, en canvi, visita obligada per tot arquitecte o dissenyador foraster que arriba a la ciutat. Amb els anys, la seva imatge s'ha anat assimilant, i

confereix a l'edifici anodí de l'estació el simbolisme representatiu en clau moderna que en altres èpoques tingueren, per la seva pròpia arquitectura, les estacions¹⁶.

Una bona part de la política municipal s'orienta cap a la creació de nous parcs, buscant no solament reduir el dèficit de zones verdes i d'equipaments, sinó l'establiment d'una xarxa de lleure, amb característiques pròpies, amb una certa qualitat arquitectònica, que vertebrava i reestructura els barris. Se cerquen solucions que diversifiquin les funcions tradicionals acostumades. Les possibilitats d'un parc eren poc explotades, reduïdes a la idea que tan sols podia ser un espai lliure, amb arbres, bancs i alguns recorreguts per fer tot passejant. Havia passat massa temps des que les zones verdes projectades i realitzades a la primeria del segle oferien cada una la seva peculiaritat i en les quals la ubicació era determinant de la configuració; cal només comparar el Turó Parc amb el Parc Güell (tot i que aquest darrer hagués estat projectat com a ciutat jardí).

Els parcs de la Pegaso i del Clot i, posteriorment, el de la Creueta del Coll, són exemples de la nova manera de fer. El concepte de parc s'enriqueix. El projectista es veu condicionat, d'una banda, per una ampliació de funcions que no es limiten a les apuntades anteriorment, de l'altra, per les condicions preexistents del lloc; no es tracta ja d'un espai buit, sinó que ha estat prèviament ocupat per antigues fàbriques (Pegaso), tallers (el Clot) o pedreres (la Creueta), dels quals sovint es conserva una bona part de les instal·lacions. Aquestes característiques constitueixen un repte que obre noves possibilitats estètiques i funcionals. Els projectistes intenten donar resposta als requeriments dels veïns, a voltes excessius, i en altres gairebé incompatibles, fruit de l'acumulació de reivindicacions formulades al llarg de molts anys, amb la recerca més o menys encertada de noves formes i propostes. El parc no és ja un lloc per estar-hi, serveix per fer-hi coses. Vol recuperar el sentit lúdic d'altres èpoques. Els nous parcs pretenen servir com a espai d'esbarjo per a la mainada, com a zona esportiva, com a passeig, s'hi creen recorreguts i es procura que cada itinerari tingui característiques específiques. Les zones de jocs busquen la diferenciació. Cada parc té el seu propi disseny dels elements i mobiliari urbà. Cada parc, amb més o menys encert, té la empremta dels seus projectistes i fa que cada un d'ells, a més de convidar a estar-hi i gaudir de les instal·lacions –que és la funció pròpia d'un parc-, interressi de visitar-lo com a proposta arquitectònica. Tot amb tot, cal reconèixer alguns casos on la manca de tradició i d'experiència en la construcció de parcs i jardins, la recerca de l'originalitat i la competitivitat entre equips van cristal·litzar en solucions massa efectistes, que es decantaven més per la forma que per la funció tot oblidant l'usuari.

Una altra preocupació de la política urbana d'aquesta etapa és la recerca de solucions per a Ciutat Vella, amb tots els problemes que planteja. Trama urbana degradada,

¹⁶ L'edifici de l'estació que ostentava la representació emblemàtica de la corresponent companyia ferroviària, va acabar per constituir-se com a referent i símbol de les poblacions. Més endavant, en nom d'una falsa funcionalitat, esdevenen simples contenidors sense cap preocupació per la forma. L'estació de Sants és un exemple d'aquest tipus de construcció. Darrerament les estacions es tornen a dotar de significació en donar rellevància a la seva arquitectura, com en l'estació de Santa Justa a Sevilla.

habitatges insans, equipaments obsolets que requereixen una forta intervenció o una nova construcció (Liceu), manca d'equipaments i espais lliures, problemes físics que agreugen i afavoreixen la problemàtica social. La Barceloneta, amb un origen urbanístic diferent, presenta tanmateix característiques similars i greus problemes. Per això, són aprovats els corresponents PERI i executades les primeres actuacions, Sant Pau del Camp, Poliesportiu, Convent dels Àngels i entorn, plaça d'Escudillers; o les cases de la Maquinista i el front del Passeig Nacional a la Barceloneta.

Quant a xarxa viària, es continua la construcció del Segon Cinturó i, en conseqüència, es reprèn la protesta dels veïns de Nou Barris. El conflicte s'aguditza i esdevé un exemple clar de com una reivindicació ben portada, quan té prou pressió política, obté resultats satisfactoris. A més de no crear una barrera, la realització d'aquest eix esdevindrà vertebrador de tota la zona, dels nuclis situats a banda i banda del cinturó.¹⁷

Quan el 17 d'octubre de 1986 Barcelona és nominada per als Jocs Olímpics del 1992, comença una nova etapa en la construcció de la ciutat i s'obren nous fronts d'intervencions. L'anella olímpica de Montjuïc havia anat construint-se, ja que eren equipaments que la ciutat necessitava de totes maneres, tant si es feien els jocs com si no. Però, la nominació de Barcelona esdevenia el pretext per endegar l'operació indiscutiblement més important per a la ciutat, la voluntat d'obrir Barcelona al mar, basada en una exigència ben concreta: la construcció de la Vila Olímpica. Aquesta aspiració, que havia estat proposada per la iniciativa privada, esdevé una actuació municipal que permet suprimir la línia fèrria paral·lela a la platja, substituir l'envellida zona industrial per una residencial d'habitatges i amb perspectives més àmplies, prolongar el passeig marítim, construir un port esportiu, el parc del litoral i incorporar-hi el cinturó.

Barcelona s'ha convertit en una ciutat de moda a molts nivells i, especialment en el camp de l'urbanisme, en un banc d'experimentació.

L'any 1988 s'obre a un futur ple de novetats i de realitzacions, la majoria de les quals, tot i que no sempre es reconegui, són filles de les associacions de veïns, que incansablement van anar reivindicant que la ciutat adoptés una forma millor.

¹⁷ Per un seguiment detallat del cas, vegeu capítol 5.

4. ELS MOVIMENTS SOCIALS URBANS A BARCELONA

Aquest capítol no es proposa abordar la història dels MSU a Barcelona, sinó fer un esbós de la seva evolució. Seguint el fil de les reivindicacions i contrastant les informacions rebudes en les entrevistes de treball de camp, vol destacar els fets i els factors que confluïren en el moviment que va condicionar la construcció física de la ciutat. Reapereixen en part temes abordats al capítol anterior, però en aquest cas es retroben des del punt de vista del moviment associatiu. Limitat, en principi, al marc temporal prèviament establert: 1968-1987, incorpora informació recollida el 1993, amb inevitables referències tant als seus orígens previs com a la continuïtat, que s'allarga fins avui.

4.1 Causes de l'aparició dels MSU

Com ja s'ha avançat en la introducció, fou a partir de la dècada dels anys seixanta que es va fer sentir la veu dels habitants de les grans ciutats. La manca d'equipaments, de zones verdes i de lleure, l'existència d'uns habitatges en les condicions de l'era preindustrial i tants altres dèficits, desencadenaren diverses lluites urbanes. Les lluites no eren exclusives dels països on el desenvolupament urbà no havia aconseguit un nivell equiparable al dels més avançats. Des de fa més de trenta anys, d'una manera o d'una altra, han anat apareixent en ciutats d'arreu del món, tant en les que gaudeixen d'un bon desenvolupament urbà, de serveis i equipaments, com en les altres on els dèficits es fan sentir amb tota cruïsa. Cal assenyalar que, si bé generalment els MSU de cada país no són comparables entre ells per les diferències quantitatives i qualitatives urbanes preexistents, com tampoc per les reivindicacions que intenten millorar-les, tenen un comú denominador: l'expressió d'una voluntat ciutadana d'intervenir en la realització i construcció del propi entorn urbà.

A tall d'exemple, recordem com mentre a Brussel·les esclataven les primeres reivindicacions dels habitants del barri de Marelles, que s'oposaven a ser-ne desallotjats per ubicar-hi les noves oficines del Mercat Comú; a Newark, barri de Nova Jersey, sorgien

moviments per demanar una Facultat de Medicina que donés categoria al barri; i a Milà els estudiants es mobilitzaven per reclamar habitatges dignes.

A Espanya la situació política va incrementar la significació d'aquestes lluites, que es van viure com una extensió de les lluites polítiques i socials, sovint fins i tot de manera cruenta. Certs comentaristes han assenyalat com a data clau de l'eclosió de la lluita urbana, una manifestació a Erandio en contra de la contaminació, el 30 d'octubre del 1969, durant la qual la repressió brutal de la policia provocà la mort de dues persones. Les lluites urbanes al país varen ser generalment repel·lides amb violència pel poder. A les reivindicacions, recolzades en manifestacions, aturades de trànsit, ocupacions de locals i tancades en equipaments amenaçats de desaparició, es responia des del govern amb la força física, detencions, interrogatoris, processos.

Barcelona no podia ser una excepció. La ciutat oferia un camp més que adobat perquè esclatessin aquestes tensions. D'una part, la problemàtica urbana descrita al capítol anterior: una manca general d'equipaments i la corona de barris perifèrics densament poblats, sense un mínim d'urbanització. Afectada bona part de la ciutat per grans plans urbans en marxa, fruit dels projectes expansionistes sorgits del Pla Comarcal de 1953 i de les modificacions dels anys 1961-1965, que implicaven grans operacions especulatives. Plans que incidien no sols en els barris suburbials, sinó també en nuclis històrics, amanaçant els veïns d'unes i altres zones amb expropiacions.

De l'altra part, l'oposició política abocada al doble front de les lluites sindicals i estudiantils, veia la possibilitat d'estendre la lluita i desvetllar consciències socials i polítiques en el marc més ampli i quotidià dels barris. Una ponència sobre «Les lluites urbanes a Barcelona», en el marc d'unes sessions a l'ICESB, sintetitzava quines eren les motivacions i els objectius inicials dels MSU. Destaquem-ne els punts més significatius:

- Una anàlisi correcta dels barris ha de ser fruit d'una visió global de l'estructura urbana com a perllongació de l'explotació a la qual la classe obrera i les capes populars està sotmesa. Les lluites als barris són la mateixa lluita que es porta a les empreses, i el seu objectiu final és també idèntic.
- Cal lluitar pensant en la nova societat pluralista i autogestionària, de sindicats autònoms respecte al poder polític i econòmic, basant-se en la col·lectivització dels mitjans de producció. Cal veure les Associacions de Veïns com a futures organitzacions de masses?, òrgans populars on participa un màxim de gent, s'hi discuteixin les qüestions i s'hi prenen i es defineixen les accions a realitzar.

Als professionals i tècnics polititzats, formats en la lluita estudiantil per un sindicat democràtic, que havien begut en les fonts de la sociologia urbana francesa d'orientació marxista¹, se'ls oferia un camp immens on podien fer confluïr teoria i praxi. Això permetia

¹ Cal recordar la influència d'H. Lefebvre, R. Ledrut, A. Touraine i M. Castells, en una època que apareixen les primeres promocions d'economistes i durant la qual encara era necessari sortir del país per estudiar sociologia.

analitzar situacions anòmales i plantejar solucions alternatives, tot recerçant nous models urbans des d'una perspectiva política radicalment diferent. La reivindicació anava molt més enllà del cas puntual, era la denúncia d'un règim dictatorial i d'unes pràctiques capitalistes de gestió de la ciutat. La lluita urbana, des de la plataforma dels Col·legis professionals o implicant-se directament en els barris, permetia als tècnics donar la paraula a uns veïns que mai no havien pogut expressar-se i erigir-se en defensors d'uns drets que ara podien concretar-se materialment.

«A partir de 1971, aproximadamente, la aburrida escena pública barcelonesa se vió sorprendida por unos nuevos protagonistas, esta veintena de asociaciones de vecinos existentes actualmente surgidos realmente de la base que llevan la voz de una mayoría que nunca ha sido silenciosa por su gusto, a las altas esferas donde se cuecen, entre otras cosas, los potajes urbanísticos»².

4.2 Actors, evolució i etapes

A Barcelona la resposta a la conflictivitat urbana es canalitzà a partir dels anys setanta principalment a través de les Associacions de Veïns, amb el suport d'alguns Col·legis professionals, la premsa i altres entitats ciutadanes. D'on sorgiren aquestes associacions?

A l'època franquista era impensable l'organització dels barris per exigir millores urbanes. En canvi, els veïns es podien agrupar en «Asociaciones de calle» (sempre, això sí, sota el corresponent control governatiu) a fi de preparar la tradicional festa major, recollint fons per a les despeses, amb activitats com rifar les postres del diumenge. És força significatiu que la primera Associació de Veïns constituïda a Barcelona l'any 1947 fos la del carrer de Petritxol, a instàncies de l'agrupació de comerciants del carrer, amb l'objectiu de recuperar i potenciar el seu caràcter vuitcentista, tan emblemàtic, a més de guarnir-lo per a les festes assenyalades. Aquesta iniciativa, que esdevindria exemple d'altres, va determinar que en les zones més comercials, l'associació corresponent estigués en mans dels botiguers, no sempre residents al barri. En canvi, en d'altres casos, com Gràcia o Sarrià, les associacions controlades pels mateixos veïns, malgrat la limitada finalitat purament lúdica, mantingueren la cohesió del barri.

Cap a la fi de la dècada dels seixanta i a la primeria dels setanta, el panorama canvià totalment sota la forta pressió política dels diferents partits, que intervingueren directament en els barris, i les associacions, noves o transformades, prengueren un caràcter reivindicatiu. Aleshores aquell primer tipus d'associacions fou anomenat despectivament de «bombillaires», qualificatiu que ha quedat consagrat en els estudis sobre el moviment veïnal de Barcelona i que és utilitzat encara per les AAVV quan contenen la seva història. Però, en qualsevol cas, des de la perspectiva d'aquest estudi, el principal retret a les AAVV

² Publicació del Centre Social de Sants, de l'any 1974.

de “bombillaires” - lògicament, les menys afectades per la crisi del moviment veïnal- és que, per la seva mateixa raó de ser, comporten una idea fragmentària de ciutat. No ja cada barri, sinó cada carrer és contemplat com una unitat aïllada. Paradoxalment, els darrers anys la majoria d'AAVV s'ocupen també, entre altres activitats, de l'organització de la festa major del barri; en certs casos, en barris sense massa entitat sorgits d'una operació immobiliària, com a Paraguai-Perú, o per fragmentació de l'AV inicial que abastava tot el barri, com al Baix Guinardó, les festes populars han estat un factor decisiu per cohesionar un veïnat al qual les AAVV els havien conferit entitat com a barri.

Ara bé, en la prehistòria de les reivindicacions, cal també fer justícia a dos tipus d'organització que tenien inquietuds pels problemes urbans del barri i que han estat citades per més d'una AV com el seu origen: els Centres Socials Parroquials i les organitzacions veïnals dels mateixos polígons. Atès que surten dels límits temporals i temàtics d'aquest estudi, ens limitem breument a citar-les, tot i que aquesta etapa, menystinguda si no ignorada per la majoria d'estudis, mereixeria ser més aprofundida, ja que hi enfonsen les arrels els MSU i, en certa manera, enllaçaria amb èpoques més recents de negociació.

Els centres socials dependents de les parròquies, cap al començament dels anys seixanta qüestionaven ja els dèficits del seus barris, en un intent de millorar-ne el nivell de vida. Des d'estudis per instal·lar una guarderia (el SOS de Sants), a l'organització de caixes cooperatives d'habitatge per fer front a l'eradicació del barraquisme (Ntra. Sra. de Port) o la promoció d'accions de treball comunitari per urbanitzar (Roquetes).

D'altra banda, les «Asociaciones de cabezas de familia», institucions que havien estat imposades des de dalt com a forma de control social i polític, en els polígons de l'«Obra Sindical del Hogar» o del «Patronato Municipal de la Vivienda», van ser utilitzades a vegades dotant-les de nou contingut polític, per forçar el corresponent organisme responsable dels habitatges que acabés la urbanització de l'entorn i els equipaments projectats i mai no realitzats, com a Trinitat Nova o a Torre Llobeta.

Uns i altres serien el gresol d'un estat d'opinió, de l'aprenentatge reivindicatiu i l'aixopluc, conjuntament amb les associacions de carrer, dels MSU quan aquests intentaren legalitzar-se.

L'origen pròpiament dels MSU a Catalunya se situa habitualment cap als volts de l'any 1969, quan a la perifèria obrera, la dels polígons de nova implantació, s'organitzaren les primeres Comissions de barri, amb el propòsit, sovint reïxit, de mobilitzar els respectius barris, posant de manifest les contradiccions del desenvolupament capitalista a través de la denúncia de la manca d'una urbanització elemental: enllumenat, clavegueram, asfaltat i de qualsevol tipus de serveis: transports, escoles, assistència. Malgrat les dificultats polítiques, les reivindicacions apareixen contundents, no tant des d'un punt de vista d'anàlisi urbana, com des de la força de voler allò demanat: el dret a viure dignament, a construir una ciutat que es considera encara per fer.

Ara bé, del treball de camp realitzat en les associacions, es desprèn que no sempre hi hagué una Comissió de barri a l'inici de les AAVV o en el seu canvi d'orientació cap a actituds més combatives. En determinades zones de la ciutat aparentment més consolidades, principalment als nuclis històrics del segle XIX, d'àmplia tradició associativa (ateneus, cercles catòlics, orfeons, entitats esportives), grups de veïns, sensibilitzats políticament, en molts casos des d'una inquietud religiosa de signe progressista, s'agruparen entorn de la reivindicació d'un problema concret (vegeu quadre AAVV a l'annex I). El problema urbà va ser, a vegades, el detonant, en d'altres el pretext per aglutinar esforços veïnals, però en qualsevol cas es veien els conflictes urbans com l'instrument per desvetllar consciències i l'única possibilitat, donada la situació política, d'exterioritzar públicament el rebuig al sistema.

Totes les AAVV en ser interrogades pel motiu de les reivindicacions de tipus urbanístic, han coincidit -amb independència dels seus orígens- a afirmar que era l'única protesta que es tolerava.

Seguidament, a fi d'obtenir una cobertura legal que permetés potenciar el moviment i eixamplar-lo aconseguint l'adhesió de capes de la població poc polititzades, s'utilitzaren les estructures ja existents. Reconvertint les associacions de carrer, com en el cas de Sarrià, o creant-ne de noves a partir de la mateixa figura jurídica, com la Joan Maragall al Guinardó, malgrat les traves administratives que el govern civil va desplegar en adonar-se de la combativitat d'aquestes associacions. Aquest fet explica la diferència, considerable en algunes associacions, entre l'inici de les activitats reivindicatives i la data de la legalització. Quan el problema es complicava s'utilitzava el Centre Social, si n'hi havia, com en el cas de Sants o del Carmel.

La decadència del règim franquista facilitaria el procés de consolidació, el qual culminaria amb l'aprovació l'any 1972 de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona, que integrava tant les "bombillaires" com les reivindicatives i que va ser rebutjada en principi per algunes associacions, que la veien com una forma de control. A la llarga, les tensions i discussions generades per la constitució d'aquesta Federació, van acabar de fer madurar el moviment veïnal a Barcelona, que plenament inserit en l'entramat social, jugaria durant la transició política, a més de les reivindicacions urbanes, un paper decisiu en el restabliment de les llibertats polítiques³.

Del nivell de conscienciació ciutadana assolit, n'és testimoni l'esmentada convocatòria d'un Contraplà al Pla de la Ribera, l'any 1971, ja que com es remarcava en la citada memòria⁴:

³ Les associacions van impulsar i/o donar suport a campanyes com «*Volem els Ajuntaments i les Escoles Catalanes i Democràtiques*» en resposta al ple de l'Ajuntament del 5/3/75, on 18 regidors van votar 'no' a la concessió d'una subvenció per l'ensenyament del català a les escoles. I com «*Salvem Barcelona per la Democràcia*», de l'any 1976. O la participació en la campanya per l'amnistia, que va culminar en la manifestació de l'1 de febrer de 1976, organitzada per la FAVB.

⁴ BARCELONA. op. cit. (nota 8. capítol 3).

«la iniciativa de actuación privada en el sector litoral de Barcelona marca, no sólo el primer intento español de gran inversión capitalista en remodelación urbana, sino también el primer movimiento importante de resistencia popular sistemática frente a las iniciativas urbanísticas institucionales».

Es a dir, enfront de les grans intervencions especulatives, la reivindicació popular anava ja més enllà de la pura demanda puntual i podia prendre unes dimensions que incidien de manera significativa en l'estructuració d'un barri.

I en aquesta reivindicació global convergien tots els agents que van facilitar l'eclosió del moviment a Barcelona. L'oposició al Pla de la Ribera va unir l'Associació del Taulat (més antiga, lligada als comerciants de la zona), amb la Comissió de barri que generaria l'anomenada AV del Poble Nou (legalitzada el 1972) i amb totes les entitats cíviques i culturals del Poble Nou. L'acció va rebre el suport dels Col·legis professionals: d'Arquitectes, d'Aparelladors i d'Enginyers. La campanya, la convocatòria del concurs d'idees i la seva resolució que aconseguiria aturar el projecte inicial, va esdevenir, mercès al gran ressò en la premsa, un problema que afectava tota la ciutat. S'iniciava d'aquesta manera una escalada periodística en el terreny urbanístic.

El paper dels Col·legis, en aquest cas organitzant el concurs, com en tants d'altres fent costat a les accions veïnals, amb col·laboracions de tot tipus, assessorant a través de l'Oficina d'Informació Urbanística del Col·legi d'Arquitectes, divulgant estudis i reivindicacions a la revista CAU del Col·legi d'Aparelladors, va ser determinant per a aquests moviments. Es podria mesurar la seva importància per defecte, car ¿no és significatiu que la manca de transcendència pública de les accions de les AAVV coincideixi amb la renúncia dels Col·legis professionals a incidir en la vida ciutadana?⁵.

Paral·lelament, la premsa escrita va actuar com l'agent difusor i multiplicador dels MSU. A partir d'uns tímids inicis durant els anys setanta, a falta probablement de notícies estrictament polítiques, una sèrie de diaris i de periodistes es van especialitzar en temes urbans, denunciant infraccions urbanístiques, operacions especulatives i donant suport a qualsevol reivindicació. No hi havia dia que no es recollís alguna acció dels barris. Especialment els anys 1977-79 s'omplien planes i planes dels diaris. Aquest suport incondicional desapareixeria en normalitzar-se la vida política. L'any 1987, les AAVV lamentaven que en les darreres fases de l'època investigada, la premsa ignorés les seves activitats. Comentaven que no hi havia manera d'aconseguir la publicació dels seus problemes. I es preguntaven: Què s'ha fet d'aquells brillants periodistes?

Els darrers anys, des de la fi del 1991, algunes reivindicacions contra les grans intervencions (pas del 2n Cinturó per Montbau o Nou Barris) amb esporàdiques accions

⁵ Prova de la pèrdua d'interès dels Col·legis pel tema és el fet que, malauradament, no s'han conservat els arxius de l'OIU del Col·legi d'Arquitectes. En desaparèixer aquell organisme i traslladar-se els arxius Col·legials, provisionalment, a un edifici auxiliar, es van extraviar o es van llençar.

al carrer: manifestacions, tallades de trànsit, han aconseguit despertar altre cop un cert interès de la premsa. També els Col·legis professionals han fet alguns intents tímids per reprendre el seu paper crític (en temes com el de Piscines i esports o el Port vell). En qualsevol cas, creiem que l'evolució del paper jugat per aquests dos agents en les successives etapes de les mobilitzacions urbanes ha estat decisiu, tant en l'evolució de les associacions com en l'avaluació i reconeixement públic de la seva importància.

Finalment, caldria citar entre els agents col·laboradors dels MSU, entitats com Amics de la Ciutat, Foment de les Arts Decoratives (FAD), Amics de les Masies, etc., que en alguns casos donaren suport a les reivindicacions iniciades des dels barris, i en altres -en els quals de fet no existia i creiem que difícilment podia existir la idea de barri- prengueren la iniciativa de denunciar edificis que perillaven, com la Casa Serra, o per propulsar la recuperació del monument al Dr. Robert. Si reduïm els Moviments Urbans solament a aquells capaçs de treure gent al carrer, no caldria ni anomenar la tasca d'aquestes associacions, però, des d'una perspectiva més àmplia s'hi hauria d'incloure tot tipus de mobilització: escrits a la premsa, denúncies, etc., que hagi contribuït a conformar la Barcelona actual.

Aquestes entitats d'abast general a nivell de tota la ciutat, han actuat en zones, com el centre de l'Eixample, on els seus habitants no sentint-se responsables del seu patrimoni, havien permès -quan no n'eren els mateixos promotors- mutilar o enderrocar nombrosos edificis⁶. La campanya a favor de la Casa Serra, per exemple, no va desvetllar naturalment cap consciència de barri en el veïnat de l'entorn, però contribuï, a més de preservar una part de l'edifici, a fer que en altres zones la gent defensés els seus edificis més representatius.

4.3 De la reivindicació a la negociació

El quadre cronològic de l'annex I mostra com, a partir d'unes associacions preexistents al llarg dels anys seixanta, entre 1970 i 1972 es registra el nombre més gran d'AAVV legalitzades, una xifra que torna a pujar el 1978 en incrementar-se un fenomen, present gairebé des dels inicis: la segregació o subdivisió d'associacions. En certs casos, per motius d'efectivitat territorial tractant-se de barris molt extensos, en altres per un ampli ventall de conflictes que van des de problemes de gestió a enfrontaments ideològics i àdhuc personals.

D'acord amb els objectius de l'estudi, en el període analitzat, s'han diferenciat dues etapes, basant-se no en els aspectes organitzatius o ideològics del moviment, sinó considerant dues variables: *com* es reivindicava i *què* es reivindicava.

⁶ El Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, en les al·legacions en defensa de la Casa Serra, denuncia els enderrocaments i mutilacions d'una sèrie d'edificis artístics : Casa Llaudet (Valeri), Hotel Terminus, Palau Trinxet (Puig i Cadafalch), Palau Muntaner (Domènech i Montaner), Casa Vicens, La Pedrera, Fàbrica Casaramona, Pavellons de l'Exposició, Xalet de P. Comany (Puig i Cadafalch), Casa Espona (Valeri), Casa Pérez Samanillo.

Respecte al *com*, s'observa una divisió entre les acaballes de la dictadura i la plena normalització democràtica a partir de les primeres eleccions municipals.

La primera època, centrada en la **reivindicació**, és reconeguda com a pròpia dels MSU. Finalitzaria en acabar els anys setanta amb les darreres legalitzacions d'AAVV, l'Exposició «Barcelona a cops», anunciaria -com tota teorització- l'existència d'una crisi, el principi d'un canvi, el declinar d'una manera de fer, no necessàriament la desaparició del moviment. Apunten tanmateix cap aquest canvi les conclusions de la primera Assemblea de la FAV⁷.

La segona època, centrada en la **negociació**, s'iniciaria pròpiament amb els Ajuntaments democràtics. Tot i que el punt d'inflexió hauria de situar-se abans, el 1976, quan l'alcalde Socias s'adhereix a la campanya de la FAVB "Salvem Barcelona per la democràcia". Cada una d'aquestes etapes se subdivideix en funció de l'oponent amb qui es dialoga: els alcaldes en la primera o els responsables de la política (o la gestió) urbanística en la segona.

Respecte al *què*, ja en les publicacions dels anys setanta sobre els moviments es van establir una sèrie de classificacions dels tipus de lluites que no presenten diferències substancials entre un o altre autor⁸. De manera semblant, la nostra investigació detallada ens ha dut a establir set grans àmbits: urbanització, planejament, habitatge, patrimoni, seguretat viària, producció d'espai públic i serveis públics, que engloben un seguit de subapartats⁹ que suposen l'exigència o l'oposició a intervencions. La classificació ens permet establir una correlació pròpia entre tipus i freqüències de les reivindicacions i períodes de temps, que es comentarà en el capítol de conclusions; aquí es voldria dirigir l'atenció cap a dos temes: la manera de fer dels successius governs municipals i el Pla General Metropolità; un i altre van condicionar l'actitud de les AAVV, incidint directament sobre les dues variables, *què* i *com* es reivindicava i, en definitiva, sobre la construcció de la ciutat.

⁷ *Resolució final de la I Assemblea d'Associacions de veïns de Catalunya 2-12-1979.*

1) **La lluita reivindicativa** Els problemes dels nostres barris pobles i ciutats continuen pendents de solució i molts d'ells s'agreugen. El capitalisme urbà continua tenint la ciutat com a camp d'operacions per obtenir deliciosos beneficis en l'abús i l'especulació. Les AAVV hem de continuar sent per tot això i per les deficiències greus de serveis com són la sanitat, ensenyament (...), organitzacions reivindicatives i de lluita.

2) **Presents en la vida política**, vocalies de dones, reivindicacions del moviment antinuclears, ecologistes, moviments d'alliberament sexual (...) impulsant amb força tota classe de formes culturals populars(...)

3) **Relació amb els nous Ajuntaments** (...) les AAVV hem de ser davant els Ajuntaments, cosa que no vol dir necessàriament estar contra ells.

Les relacions dependran de la política que facin (...) de col·laboració, d'oposició o de lluita.

4) **Participació ciutadana**, (...) dret al control de la gestió municipal, a poder expressar opinions, propostes i crítiques de la gestió de l'Ajuntament.

⁸ A tall d'exemple, la de José Martínez Barceló a «Origen y desarrollo del movimiento de barrios en Barcelona» en *La lucha de Barrios en Barcelona* (1976), senyala dues fases de la lluita. En la primera les accions són puntuals i espontànies. La segona amb el moviment ja estructurat, classifica les reivindicacions en els següents apartats: contra el planejament, per la qualitat de l'habitatge, per la permanència i contra les operacions de remodelació, per la recuperació d'espais públics i patrimoni artístic, pel sanejament dels barris, per equipaments escolars i sanitaris.

⁹ Vegeu el llistat complet a l'annex I, Classificació reivindicacions.

Entorn al primer tema, val a dir que, no sols la política de cada alcalde, fins i tot la manera d'executar-la marcava un estil diferent per enfrontar-s'hi, afavorint l'elecció d'unes o altres reivindicacions. Malgrat el perill de ser repetitius, analitzem breument les etapes del govern municipal descrites al capítol anterior, no tant des d'una perspectiva històrica, sinó en funció de la dinàmica reivindicativa.

Durant la darrera època de l'alcaldia Porcioles, quan van esclatar els conflictes latents des de feia tant de temps, les lluites foren puntuals, lluny de qualsevol plantejament global. A vegades espontànies, nascudes d'una necessitat imperiosa -expropiacions, indústries molestes o perilloses, etc.-, d'altres planejades recercant l'afer més escandalós, que permetia una denúncia indiscutible. Com diu Huertas Claveria, fou una etapa *d'aturar* desgavells.

L'entrada de Masó a l'Ajuntament, anunciant que estava disposat a escoltar totes les queixes veïnals i visitar els barris, obligà els veïns a fer un inventari exhaustiu de les necessitats del propi barri. Era una mena de carta als Reis que no implicava, però, un replantejament global del barri o una anàlisi urbana més a fons. Inventari que es troba en la major part de les AAVV, especialment en les que publicaven algun tipus de butlletí, i que a hores d'ara té el valor d'un acta notarial (potser l'únic document d'aquesta mena), un memorial de greuges que detalla les deficiències d'un barri determinat, en un moment històric concret, des de la perspectiva dels seus habitants. Masó escoltaria tothom. Es comprometria a arranjar els problemes i es veuria desbordat pels esdeveniments, sense haver resolt pràcticament res.

Amb Viola es retornaria als moments més durs de les confrontacions veïns-administració, sense que es plantegessin nous temes importants. Fou una etapa en la qual no s'iniciaren reivindicacions, sinó que es continuaren les ja plantejades, probablement perquè els recomptes anteriors havien deixat exhaurida la problemàtica.

Socias marcaria una nova fita. Fins aleshores, els MSU havien aconseguit deturar certs processos, indústries perilloses, enderrocaments, expropiacions. Fou llavors quan s'aconseguí realment, i per primera vegada, recuperar ciutat, coincidint amb l'aprovació definitiva de la Revisió del Pla Comarcal, com a Pla General Metropolità (P.G.M.), aprovat inicialment durant l'etapa Masó com s'ha vist al capítol III.

La Revisió havia catalitzat el moviment veïnal, contribuint a un dels moments més actius de les AAVV, la fase qualificada com d'expansió¹⁰. El Pla va permetre a les associacions actuar de manera sistemàtica avaluant, potenciant o rebutjant unes propostes formals. No es tractava ja de denunciar un fet consumat, sinó d'optimitzar, corregir o modificar un document que es considerava clau per a la transformació de Barcelona. Entre el 1974 i el 76, en què s'aprovaria definitivament el P.G.M., es van realitzar, a més de les

¹⁰ El catàleg de la citada exposició, *Barcelona a cops*, assenyala com a fase d'expansió els anys 1974-76, centrats en la lluita política i la revisió del Pla Comarcal.

organitzades per cada barri, nombroses actuacions conjuntes a través de la FAVB: Exposicions al Carmel, el Raval, el Clot (que va ser prohibida) i una de general organitzada per la FAVB a la Fundació Miró. Es convocaren assemblees, manifestacions, recollides de signatures, s'editaren butlletins especials dedicats al tema i tots els barris presentaren al·legacions. Les reivindicacions, malgrat fossin puntuals, ho eren ja en funció d'una planificació global.

Ara bé, si d'entrada el P.G.M. possibilitava a les AAVV una visió més totalitzant del barri respectiu -i de fet va aconseguir generar un seguit de contrapropostes globals: els Plans Populars- d'altra banda, reforçava els aspectes quantitatius. El moviment veïnal, assessorat pels tècnics compromesos amb les AAVV, va abocar-se a analitzar detingudament l'impacte del Pla en el barri corresponent, impulsant la recerca de les possibilitats latents en cada un d'ells. A més de controlar la correcta aplicació dels estàndards, es comprovava detalladament si havien estat afectats tots els locals i solars susceptibles de ser-ho¹¹. Fins i tot a vegades, amb poca cura de la idoneïtat de l'espai reivindicat, es buscava la recuperació màxima d'espais que poguessin ser destinats a ús públic, com a zona verda o equipament.

Amb independència de la validesa del P.G.M. i del seu decisiu paper en la construcció de la Barcelona actual, el procés de revisió del Pla Comarcal va establir una relació dialèctica amb els MSU. D'una banda, va ser un gran instrument pedagògic, vulgaritzant uns termes que havien estat reservats als planificadors, familiaritzant el veïnatge amb plànols i qüestions urbanes. De l'altra, el control i la vigilància rigorosa per part de les AAVV -malauradament, a voltes sense èxit- introduí modificacions significatives i evità rebaixes importants.

Durant l'etapa de la transició política amb l'alcalde Socias, les reivindicacions començaren a trobar resposta, es realitzaren les primeres actuacions a la ciutat i s'alliberà sòl comprant o expropiant. A canvi es construï ben poc (com vèiem a l'anterior capítol) i quedaren per resoldre obres transcendents per a la ciutat com el 2n Cinturó. Entretant, els MSU van adquirir consciència del seu paper decisiu i amb raó podien afirmar que la ciutat disposava ja de *«terrenys que són públics per decisió popular»*¹².

La normalització política comportà la normalització de les AAVV en desaparèixer els obstacles administratius (recordem que l'any 1978 registrà un nou increment de legalitzacions d'AAVV de Barcelona i que les darreres ho foren el 1980), obrint una nova etapa en la qual havia de ser més fàcil aconseguir resultats positius.

Les associacions van jugar en aquells moments la darrera carta, forçant l'adveniment dels ajuntaments democràtics. Paradoxalment, arribats al zenit de les reivindicacions,

¹¹ A tall d'exemple, el suplement del Butlletí de l'AV de les Corts, publicat pel juny de 1977, i titulat *«Localització dels equipaments mínims en els solars lliures actualment»* resumeix un estudi elaborat conjuntament per tècnics i veïns, basat en el fet les expectatives de creixement del barri fan insuficients les dotacions determinades pel P.G.M.

¹² Dossier La Sedeta. Editat per l'AVV de la Sagrada Família. (Pàg. 70).

aconseguits aquests, s'iniciava la davallada. Abans fins i tot que es parlés del 'desencant' davant d'una democràcia incapaç, no ja de capgirar el sistema, sinó de formular propostes alternatives, les AAVV visqueren el seu propi desencís, un temps de resistència. Els supervivents, nostàlgics, no renunciarien a la seva tasca, però les seves activitats van quedar en un segon pla dins de l'òrbita de la política.

Diverses causes contribuïren al seu descrèdit. En primer lloc, en recuperar la normalitat democràtica l'urbanisme deixà de ser el mitjà gairebé únic de fer política. Les lluites veïnals havien perdut el seu carisma polític i antifrancista per esdevenir, realment, allò que teòricament propugnaven, reivindicacions per una ciutat plenament justa. Fins i tot la defensa d'aquest objectiu era assumit pel mateix Ajuntament; ja no hi havia enemic, sinó col·laborador. Això significava, en certa manera, reduir el paper de les AAVV a la defensa de temes concrets, buidar-les d'objectius i de continguts.

En segon lloc, les reivindicacions de les AAVV quedaven marginades dels mitjans de comunicació. D'una banda, perquè els periodistes ja tenien prou notícies per difondre amb els temes candents de la recobrada pràctica política. D'altra, perquè la reivindicació sorollosa esdevenia negociació, pacte. Un cop més es verifica que la normalitat no és notícia. I en la societat de la comunicació el que no és notícia, no existeix, almenys aparentment. Sembla confirmar-ho el comentari, recollit en una associació: *"Darrerament tornem a sortir als diaris, però només si el tema és conflictiu"*.

El silenci va generar la creença, estesa entre polítics i l'opinió pública, que d'ençà de la democràcia les activitats de les diferents associacions de veïns havien experimentat una important letargia i que fins i tot s'havia arribat a la total desaparició d'activitats reivindicatives¹³. Cal insistir en l'equívoc d'aquesta anàlisi, justificable per la transformació de les circumstàncies polítiques.

Quina era la realitat? Certament es produeix un canvi en l'interès dels promotors dels MSU, que concentren les seves energies, primer cap als partits polítics i després cap a les Administracions. D'altra banda, els partits no veuen necessària la seva presència en les AAVV, ara que poden, després de tants anys de clandestinitat, fer política obertament i perquè pensen que ha arribat l'hora de solucionar els problemes veïnals des d'instàncies superiors, a partir de la voluntat de canvi dels nous ajuntaments, d'afrontar i resoldre les qüestions directament amb una bona gestió pública.

El desplaçament dels membres més combatius va anar produint una gradual reducció de les activitats de les AAVV. Davant la desbandada, la gent no afiliada a partits polítics queda de moment sorpresa, desconfia aviat de l'interès dels partits per resoldre els

¹³ Els autors han constatat personalment, durant el temps de realització de l'estudi, que un significatiu nombre dels antics lluitadors en el moviment veïnal, integrats a la vida política, amb càrrecs a l'administració, consideren els MSU com una etapa superada i les AAVV actuals, com un cau de nostàlgies.

problemes dels barris i acaba, finalment, assumint la responsabilitat de continuar treballant i vetllant per les operacions ja engegades.

Els dirigents que romanen en una AV que, posem per cas, havia aconseguit alliberar un espai públic, es veuen obligats a entrar en la negociació sobre com s'organitza el nou espai, quina funció se li adjudica. No hi ha lloc per a exigències ni per a reivindicacions quan, d'entrada, et donen la raó. No es pot treure la gent al carrer quan no es té opositor. Però, si no es vol malmetre la feina de tants anys, cal que algú continuï controlant i apressant una administració que, malgrat el canvi, continua immersa en el caos burocràtic. La tasca no és gens llúida, requereix molta constància i no sempre és reconeguda pels mateixos socis de l'associació, si no es veuen resultats immediats. La nova manera de fer es traduirà en una pèrdua de socis i a la llarga permetrà qüestionar fins i tot des de l'administració la representativitat de les AAVV.

Evidentment, la democratització dels Ajuntaments a nivell urbanístic, comportà un canvi radical a Barcelona. Tant per la quantitat d'actuacions realitzades en intervenció urbana, derivades en gran part de les reivindicacions veïnals, com per l'existència d'un diàleg més o menys reïxit entre administrats i administració. Diàleg que si bé, de fet, s'havia iniciat en l'etapa immediatament anterior amb el batlle Socias, havia quedat en entredit tractant-se d'una institució que no havia estat legalitzada per les urnes. Tot i la nova situació, millor dit gràcies a ella, els veïns tenien ple dret a continuar plantejant els conflictes heretats de les gestions anteriors, generats per la visió capitalista i especulativa de la ciutat.

Després de les primeres eleccions municipals, el diàleg entre AAVV i Ajuntament es normalitzà. Els interlocutors són els companys de sempre. En principi això hauria d'afavorir l'intercanvi, i sovint ho fa. Els testimonis recollits coincideixen tots a afirmar que la relació va canviar, però no fins al punt que s'esperava: *“Abans entraves amb por, amb desconfiança a l'Ajuntament, perquè et rebien, si ho feien, des d'una posició de força simbòlica i, sovint també real”. “Ara t'escolten, et reben bé”, “és natural si la majoria de càrrecs municipals han sorgit de les AAVV”* i tots els barris citen els tècnics o polítics que pertanyien a la seva. Però, d'ençà que són a l'altra banda es malfien de les AAVV. Fet remarcat també per Huertas Claveria en diferents escrits i en l'esmentada entrevista.

Una situació que confirma Pasqual Maragall¹⁴, analitzant les causes del perquè les relacions entre l'Ajuntament i les Associacions de Veïns, entre els anys 1980-81, van ser d'una certa decepció, si vols tu, gairebé diríem mútua, les Associacions de Veïns constaten que l'Ajuntament democràtic no significa, no és idènticament igual a la suma de les sol·licituds que havien imaginat i l'Ajuntament democràtic constata que les Associacions de Veïns en les quals tots hem estat o en procedim, continuen sent crítiques i continuen sent un 'incordi' entre cometes, en el sentit més amable de la paraula, com eren abans i no la claca que aplaudeix les coses que ara es fan i abans no es feien.

¹⁴ Transcripció literal d'un paràgraf de l'entrevista concedida per l'alcalde de Barcelona Pasqual Maragall, el 5 de setembre 1991, per tractar dels temes plantejats per aquest treball.

Aquells que abans havien lluitat plegats, es trobaven ara dividits entre administrats i administradors. Pels segons, les coses ja no es veien igual. Condicionats per la rendibilitat política i les possibilitats econòmiques, han d'esdevir pragmàtics. L'Ajuntament democràtic es va trobar amb uns compromisos genèrics acceptats pel govern municipal anterior, que difícilment negava res a una AV. Aparentment, mai se sortia amb les mans buides. L'administració Socias escoltava i es comprometia a concedir allò demanat, però allò demanat a vegades era tan abstracte per al sol·licitant com per al sol·licitat. Aquesta herència ha obligat els successius governs democràtics municipals a resoldre una multiplicitat de problemàtiques, derivades algunes del gran contingent de nou patrimoni municipal: sòl i edificis. Teòricament, s'obria un gran ventall de possibilitats per desenvolupar projectes; en la pràctica, l'execució s'ha clos en molts casos amb una certa divergència entre allò demanat i allò aconseguit. Sovint, l'administració havia acceptat globalment sense matisar diferents reivindicacions de les AAVV, i a l'hora de fer-les realitat el resultat, fruit d'una decisió totalment voluntarista dels projectistes, ha estat ben diferent d'allò que s'esperava. S'ha donat una manca d'entesa entre administració i administrats. Ha fallat la interpretació, la correspondència entre la reivindicació popular, associativa o ciutadana, i la materialització del projecte concret que havia estat causa i motiu de la mobilització associativa del barri.

Des de les primeres eleccions municipals l'any 1979 fins al 1987, va anar canviant el tarannà de la política urbanística municipal, que ha respost de manera diferent a les reivindicacions i propostes pendents, en funció de l'evolució dels plantejaments de l'àrea d'Urbanisme de l'Ajuntament. Primer, la redacció de PERI per tots els barris conflictius, significà l'assumpció per part de l'administració dels plans populars, l'intent de donar una resposta global als dèficits dels barris, però els anys passaven i els plans trigaven a aprovar-se o no es desenvolupaven; l'espera va acabar per fer dubtar de l'existència d'una voluntat real de dur-los a terme. Eren només un matalàs per aturar les reivindicacions?

Després, sense desenvolupar-ne pràcticament cap, es passa a la proposta definida pels tècnics municipals com «*Plans versus Projectes*»; actuacions puntuals, capaces de generar un canvi i en les quals els veïns perden protagonisme. Sovint, la part veïnal viu el fet com quelcom imposat o superflu, quan hi ha qüestions més urgents a resoldre. O perquè s'ofereix com una iniciativa sorgida de la mateixa administració i amb un projecte inapel·lable, una intervenció que sovint respon a una reivindicació prèvia i/o l'espai ha estat preservat per aquesta acció, com en el cas dels carrers Santa Rosalia-Sant Genís a la Taxonera¹⁵ o els jardins Numància-Nicaragua a les Corts¹⁶. En altres intervencions, el

¹⁵ En un terrenys municipals entre els dos carrers, l'AV demanava la construcció d'un pàrquing subterrani i damunt un jardí. La solució municipal exclou el pàrquing i construeix un jardí esglaonat que comunica els carrers, salvant el fort desnivell existent a través d'una sèrie de placetes - replans. Els veïns la jutgen «una paret de formigó, revestida de totxo» pretenciosa, excessivament cara i poc utilitària.

¹⁶ Els jardins de la nova Plaça de les Corts són el resultat de reagrupar cessions públiques amb el solar d'una antiga bòbila, qualificat de zona verda i reivindicat per l'AV ja al 1976 com a lloc per ubicar el Casal de les Corts. Consolidat com a espai públic en època d'en Solans, l'interès de l'AV per salvaguardar el patrimoni arquitectònic reivindicarà Can Deu com a casal mentre proposarà usos alternatius per al solar de la bòbila: jardí, equipaments esportius, per acabar aparcant la reivindicació per centrar-se en d'altres problemes més urgents, fins que per iniciativa municipal el 1988 realitzen els jardins sense participació veïnal i són rebuts amb una certa indiferència.

rebuig inicial esdevindrà aprovació més o menys explícita, si no de l'AV, sí del veïnat, com en el cas de la zona de vianants de Sant Andreu¹⁷.

Tot plegat durà les AAVV a acabar afirmant *“Sí, ara les relacions amb l'Ajuntament són diferents en el tracte, però, de fet continuen fent allò que els interessa, concedeixen allò que ja pensaven concedir, no allò que demanem”*.

En les etapes anteriors, l'avaluació dels resultats de les reivindicacions tenia bàsicament un paràmetre quantitatiu: s'havia evitat o no l'obertura d'un vial; s'havia salvat o no un edifici artístic; s'havia aconseguit o no recuperar una indústria com a espai públic. Independentment que la reivindicació partís de consideracions qualitatives, la primera resposta de l'administració a la demanda veïnal comprant sòl, catalogant edificis desprotegits, aturant obres, permetia només una valoració quantitativa. A partir del moment que comença a urbanitzar-se el sòl alliberat, s'obre la possibilitat de les avalucions qualitatives i s'enceta la discussió, per exemple a hores d'ara ja tòpica, entre places dures i places toves. La disputa propiciada per dues postures polítiques contraposades, recolzada en dues visions d'entendre la ciutat, plantejava temes de fons: si és preferible un disseny acurat, àdhuc preciosista i en conseqüència car, a una intervenció més 'casolana' que permetés més actuacions, menys inovadora però més comprensible. Encetada la controvèrsia, les reivindicacions incorporen noves exigències, ja no es limiten a reivindicar una quantitat de coses, sinó una determinada qualitat.

Finalment, la marginació de la participació veïnal es fa més evident en les grans obres exigides per l'olimpiada. Tot i que alguna, com l'àrea de la Vall d'Hebron, ha estat possible gràcies al fet que la històrica reivindicació de totes les AAVV de la zona havia aconseguit preservar, des de 1971, una bona part de la finca de Martí Codolar de repetits intents urbanitzadors¹⁸. Si les AAVV en alguns casos es veuen obligades, malgrat la seva reticència, a acceptar les intervencions com a inevitables -la Vila Olímpica-, en d'altres aconsegueixen intervenir-hi millorant la incidència en el barri, com en el redisseny de la Rambla del Poble Nou¹⁹ i de manera especial en el traçat del 2n Cinturó per Nou Barris²⁰.

¹⁷ L'any 1983 la realització d'un eix de vianants projectat per l'Ajuntament prescindint absolutament del parer dels veïns és fortament qüestionat per l'AV, que el considera un projecte aliè a la cultura i la història del barri i que no satisfà cap expectativa veïnal. Per tant, es fa ressò del rebuig del veïnat que tem les repercussions econòmiques negatives (sobretot per als botiguers, per causa de la restricció del trànsit i el temps que duraran les obres). Un any després la polèmica desapareix del butlletí quan es recullen els fruits positius especialment per al comerç, de la intervenció. Queda amb tot el regust amarg de la manca de diàleg.

¹⁸ Martí Codolar era una finca llegada als Salesians, part de la qual va ser venuda i edificada. Per tal de salvar la resta i oposar-se al Pla Parcial d'Urbanització del Parc de la Vall d'Hebron es va constituir una coordinadora que integrava a més de la corresponent associació de la zona, és a dir la del Parc de la Vall d'Hebron, les AAVV d'Horta, el Carmel, Montbau, Sant-Genís, Taxonera i el Coll. Els antics membres de la coordinadora se senten satisfets i protagonistes d'haver preservat la zona, que ha permès construir l'àrea nord de l'Olimpiada i un gran complex a nivell de tota la ciutat. En canvi, cap associació ho considera un equipament del barri propi tot i que creuen que és utilitzat per alguns veïns. Per part de l'Ajuntament no hem pogut constatar en cap document sobre la construcció de l'Àrea Nord, el decisiu paper que en el seu dia van jugar les AAVV.

¹⁹ L'any 1987, un projecte municipal de restauració de la Rambla del Poble Nou, lligat a la remodelació del front marítim i la construcció de la Villa Olímpica, comportava importants canvis de la seva estructura,

4.4 A manera de resum provisional

Caldria destacar quatre punts. En primer lloc, cal deixar constància que el fenomen dels MSU, malgrat les peculiaritats afegides per la situació que travessava el país, no pot aïllar-se del context ideològic i polític europeu. Eclosió i davallada coincideixen, no sols amb l'evolució de la situació política, sinó també amb l'evolució del pensament occidental. Ni els interessos socials²¹, ni el nivell de vida eren els mateixos vint anys enrere, ni l'individualisme i conformisme postmodern dels anys vuitanta s'adeien gaire amb moviments associatius. Tot plegat explicaria la progressiva rebaixa en les exigències de canvi d'estructura socioeconòmica com a mitjà de transformar la ciutat. ¿Qui ha continuat reclamant la socialització del sòl?

En segon lloc, caldria remarcar la progressiva sensibilització dels MSU per la reforma urbana al pas que les reivindicacions guanyaven complexitat. Si en un principi les reivindicacions anaven lligades a necessitats immediates i fàcils de justificar, tant davant dels veïns com de les autoritats, en el transcurs del temps les demandes es van anar fent més complexes, i si bé aquests moviments no van generar els "moviments de masses" que se n'esperava, han acabat incidint decisivament en la construcció física de la ciutat. Es va passar de fer front a necessitats imperioses (expropiacions, manca d'habitatge) a reivindicar una certa qualitat de vida, fins acabar exigint (amb més o menys encert) una qualitat en la forma, un disseny determinat.

Ensems, les discussions generades per la mobilització ciutadana i la demanda de participació democràtica en la redacció de la planificació urbana, ha qüestionat la funció de l'urbanista en tant projectador de la nova ciutat i remodelador de l'existent. El tècnic s'ha vist obligat a replantejar el seu paper i a situar-se, en certs casos, com a redactor-planificador d'una proposta que no pot obviar una pressió reivindicativa i, en d'altres, com a impulsor d'aquestes reivindicacions. S'ha demostrat que no pot prescindir-se de l'usuari si realment es vol construir una ciutat per a tothom.

Finalment, s'ha de constatar la manca de diàleg entre els dos actors d'aquesta obra de teatre, administrat i administració. Si bé es va arribar a dialogar de manera més fàcil amb els regidors i alcaldes dels ajuntaments democràtics, la resposta de les AAVV a la pregunta que se'ls formulava, si realment s'ha produït un canvi important en la seva participació en la contrucció de la ciutat, és més aviat negativa. La democràcia actual

especialment l'elevació del passeig central i la instal·lació de gloriets en les cruïlles. Per l'AV, que s'hi va oposar, això implicava a més de distorsionar la perspectiva, interrompre els carrers perpendiculars. La reivindicació es concreta en negociacions amb el regidor J. Nadal, que admet les objeccions i fa modificar el projecte d'acord amb les propostes veïnals.

²⁰ Vegeu capítol 5.

²¹ A nivell veïnal, la revisió dels temes tractats en les publicacions de les AAVV, permeten constatar l'evolució dels interessos socials cap a qüestions implantables als anys 60: des de l'ecologia o el racisme, a problemes de seguretat ciutadana o d'aparcament passant per la creació d'emissores de TV pròpies, fins a classes de cuina o consultoris dietètics.

ha estat veritablement participativa fins al final, o tan sols s'ha limitat a escoltar les demandes des d'una situació de superioritat? A l'hora de la realització ha imposat els seus criteris, això sí amb un bon disseny però prescindint de les expectatives dels veïns?. El treball de camp ha confirmat la percepció negativa de les Associacions de Veïns, que tot i reconeixent les grans realitzacions i millores dels barris, reafirmen les crítiques de l'oposició, insistint en l'existència d'un despotisme il·lustrat en l'urbanisme barceloní dels darrers anys.

4.5 El 1993 la història continua

Com s'ha dit en la introducció, atès que una bona part de les reivindicacions inventariades, que estaven pendents l'any 1987, data marcada com a límit temporal de l'estudi, s'havien aconseguit amb posterioritat, es va creure imprescindible realitzar una actualització de dades fins al 1993. L'estudi complementari es va estructurar basant-se en un seguiment dels casos oberts, mitjançant noves entrevistes a les AAVV ja visitades, a més de connectar amb les AAVV de Nou Barris i Ciutat Vella, que no havien pogut ser entrevistades abans. Es va repetir l'observació «in situ» de les realitzacions.

Del treball de camp i de l'elaboració de les dades recollides, incorporades als documents de l'estudi detallat dels barris, es desprenen uns fets generalitzables que considerem interessant comentar. En alguns casos, representen respecte a la primera part de la investigació una continuïtat d'hàbits, de maneres de fer i pensar. En d'altres, són indicadors d'uns canvis més o menys significatius en les relacions entre associacionisme, veïnat i administració. Es tracta d'aspectes molt diversos, de nivell diferent, a voltes simples pinzellades, que englobem en dos grups: respecte a les AAVV i respecte a les reivindicacions. En qualsevol cas, signifiquen una reflexió, una aproximació més, a la problemàtica de la participació ciutadana.

Respecte a les Associacions

Generalment, els dirigents veïnals desitgen trobar ressò, tant de la problemàtica del barri com de les activitats de l'AV. S'ha repetit la facilitat o les dificultats de connexió amb les mateixes AAVV que en la fase anterior i un clima obert i participatiu, amb independència de trobar o no els mateixos interlocutors.

S'ha constatat una transformació de la majoria d'AAVV visitades, que ha dificultat en alguns casos de poder acotar els temes significatius de l'estudi. L'objectiu final continua sent l'originari: millorar les condicions de vida del barri. Però, aconseguides una bona part de les primeres reivindicacions, les AAVV adopten orientacions i actituds molt diverses com a resultat d'una sèrie de factors, interns i externs, que hi han incidit. Ideologia dels dirigents, capacitat dels líders, edat del veïnat, xarxa social, tradició associativa, inversions municipals, impacte de les intervencions urbanístiques, actituds

del Districte. La tònica general és un increment de les activitats i una major presència dels veïns en els locals de les AAVV, fet evident que s'explica per tres causes.

En primer lloc, per la funció de gestoria/assessoria assumida per gran part de les associacions. Aquest fet es confirma indirectament quan, a la pregunta sobre els col·laboradors habituals, es respon citant els professionals responsables dels serveis de consultoria als veïns. Mai, aquells que assessoren l'AV. Els advocats han substituït majoritàriament els arquitectes. Si es concreta la pregunta, la resposta recurrent és que es consulten els tècnics de la FAVB. En algun cas s'afegeix: *"Què més voldríem que fos com abans?, on són ara els tècnics? O han treballat per l'Ajuntament, o esperen fer-ho"*.

En segon lloc, el fracàs dels Centres Cívics. Si anys enrere es denunciava que aquests feien la competència a l' AV (Sant Andreu, Sarrià), avui algunes AAVV intenten competir amb el Centre (Coll-Vallcarca) per tal de superar el dirigisme cultural i promoure activitats des de la base. La majoria d'AAVV actuen com a Casals de barri organitzant cursos i activitats culturals. Els cursos dirigits a les dones han possibilitat que aquestes sortissin de casa per primera vegada per realitzar una activitat autònoma (Paraguai-Perú).

Els Centres Cívics, sigui per la qualitat o l'estètica de les instal·lacions, sigui per les formalitats burocràtiques, sigui per *"l'elitisme"* de les activitats, impressionen determinats sectors del veïnatge impedit que se'l sentin seu; prefeixen reunir-se en els locals sovint ben poc confortables de l'AV. Aquest fenomen ha estat detectat en gran nombre d'AAVV, amb independència del nivell socioeconòmic del barri. A tall d'exemple, Verdum, Sagrada Família, Coll-Vallcarca, Centre Social de Sants. El tema obre un ventall de qüestions que ara i aquí no poden ser abordades, tant respecte a l'oferta-demanda cultural com a l'adequació dels espais públics a les expectatives de l'usuari, com també a la recerca d'un equilibri entre modernitat i tradició.

Finalment i de manera contundent, *"la campanya de l'aigua"*: l'oposició al pagament dels tributs afegits al consum, que ha mobilitzat 35.000 famílies. Sense entrar a fer valoracions sobre aquesta mobilització ni sobre les repercussions que pugui tenir encara, se n'ha de deixar constància per tot el moviment que ha generat en les AAVV. A més d'augmentar de manera considerable les relacions del veïnat amb la corresponent associació, ha comportat la necessitat d'incorporar-hi gent nova per fer front a l'increment de les tasques administratives.

Mentrestant, gairebé totes es queixen de la manca de participació veïnal, del conformisme de la gent, que només es mou per temes concrets quan els afecten directament. Conformisme que els pot dur fins a acceptar sense massa oposició la desaparició de l'única escola pública del barri, (Camp d'en Grassot) o a inhibir-se de la localització d'una estació de metro (Clot).

La majoria d'associacions fomenten, amb més o menys éxit, l'organització de comissions específiques per implicar els afectats en la resolució dels problemes i integrar-los en la

dinàmica participativa. Les reivindicacions puntuals, per importants que fossin, no han estat suficients per vertebrar projectes comunitaris que dinamitzessin un barri quan l'AV està en fase de recessió. Menys encara si la lluita es perd, com la darrera campanya del 2n Cinturó a Montbau. Encanvi, es detecten en barris molt diversos campanyes reivindicatives amb un gran ressò veïnal, que tant poden rebre el suport de les corresponents associacions (la cobertura de la Ronda del Mig de la Diagonal a la plaça Cerdà, que implicà les AAVV de Badal, Brasil, Bordeta i les Corts, va aconseguir que es manifestessin pel carrer "*senyores amb abrics de visó*"), com també poden generar enfrontaments i denúncies mútues entre l'AV i grups de veïns (cas de la plaça de la Vall d'Hebron).

Paral·lelament, quan feia anys que no apareixien noves associacions, sembla tornar-se a un procés de fragmentació per sectors cada cop més petits, fins i tot de carrers, (Sant Martí, Sant Andreu). Això comporta un doble risc, la degradació de la identitat d'un barri i, un cop més, la pèrdua de la idea de globalitat ciutadana. Dificulta entendre la ciutat com una estructura espacial en la qual les parts han d'articular-se en funció del tot.

Al marge de les reivindicacions que són objecte de l'estudi -recordem: les que tenen un component físic- hi ha un aspecte que canalitza una part important de les activitats de les AAVV: el problema de la droga. A més de mesures preventives i rehabilitadores, es tradueix en alguns barris en una demanda nova: locals per al tractament. Amb una certa relació amb aquesta problemàtica, n'ha aparegut una altra de més complexa: la dels gitanos, amb el component afegit del racisme i amb incidències sobre l'entorn construït. En la primera fase de l'estudi, apareixia el tema dels gitanos relacionat amb nuclis barraquistes que calia eradicar per les nul·les condicions d'habitabilitat, (Can Tunis, Prosperitat). Ara són vistos com un col·lectiu que amenaça la convivència (habitatges Renfe-Meridiana), que envaeix els carrers i les zones més depauperades d'un barri (Vallbona), que s'apropia d'espais públics (plaça Sòller), de construccions no legalitzades pel PERI (Torre Baró): focus de delinqüència i tràfic de drogues. Les AAVV puntualitzen que no tenen res en contra dels gitanos com a tals, que han conviscut durant anys amb membres de raça gitana, integrats, tot i mantenir els seus costums, en els barris respectius. Com a demostració de la seva bona voluntat, constaten la creació de vocalies específiques amb participació gitana. Però, s'oposen als nous assentaments massius, massa nombrosos en relació amb la població del barri, incapaç d'assimilar-los (Porta), o als assentaments sense control (Valldaura o Torre Baró). La radicalització de postures, en algun moment molt intransigents, són titllades de xenofòbia des de l'administració o la mateixa FAVB. Qualificació que denota una certa manca de sensibilitat, de comprensió i de suport davant el veïnat concret que ha de conviure amb el problema.

Les actituds de les associacions vers l'administració varien molt. En general, reconeixen que són bones, negociadores, que escolten «encara que després fan el que volen». Impossibles, això sí, quan s'hi interposen propostes de la Generalitat. Els serveis tècnics han permès la intervenció veïnal en els projectes, recollint una part de les seves propostes, malgrat que alguns arquitectes "*a vegades se senten Gaudi*" i no admeten modificacions.

Hi ha el reconeixement, explícit o implícit, que alguns barris han millorat molt. Però, la desigual i no sempre justificable o justificada resposta de l'ajuntament a les reivindicacions veïnals ha creat un clima general d'escepticisme. En els indrets menys afavorits, ha facilitat l'existència d'AAVV molt combatives, fins i tot bel·ligerants, disposades a treure la gent al carrer, que pressuposen una mala fe de l'administració, que aplica el "*divideix i venceràs*", que qualifiquen polítics i tècnics de "*desvergonyits*". O que són adherides a la curiosa COVI (Comissió de veïns irritats), sistemàticament crítica amb qualsevol intervenció municipal.

Respecte a les reivindicacions

La revisió ha permès constatar tanmateix un procés que ja s'havia detectat a la primera fase de l'estudi: la modificació d'algunes demandes veïnals (canvi d'ús o d'emplaçament) o el plantejament de noves exigències dins d'una mateixa reivindicació, fos o no aconseguida. Les causes de l'evolució d'una reivindicació cal buscar-les en la mateixa dinàmica del barri, un canvi de necessitats, per exemple; atès que algunes fa més de 20 anys que van ser formulades, com la substitució de guarderies o escoles per residències geriàtriques a la Verneda Alta, o com les successives propostes d'ús per a la planta asfàltica de Nou Barris, que amb la rehabilitació definitiva ha recuperat la demanda inicial d'un ateneu.

O bé poden tenir una causa externa: un projecte dels serveis tècnics municipals, que no contempli els requeriments veïnals o que imposi solucions no desitjades, com les escales mecàniques de Ciutat Meridiana. O que els transformi, com en el cas del 2n Cinturó al seu pas per Canyelles, que ha significat la successiva transformació de la reivindicació del Parc Central. O dependre de l'evolució socioeconòmica general: a Ciutat Meridiana, l'oposició a la construcció d'un aparcament s'ha transformat en l'exigència d'aparcaments.

També s'ha tornat a detectar el fet, ja constatat, de l'oblit de velles i no tan velles reivindicacions. Algunes, que apareixen en l'esmentada publicació *La Barcelona dels barris*, malgrat haver passat tan sols dos anys, no s'han pogut precisar quan s'ha tractat d'ubicar-les sobre el plànol. S'ha intentat, bé que sumàriament, una aproximació a l'impacte en el barri de les reivindicacions aconseguides, la seva evolució i les noves relacions espacials establertes a partir d'aquestes intervencions. Segons l'opinió recollida en la majoria dels barris populars, un fet determinant per a l'apropiació dels nous espais públics, ha estat que la gent surt més a passejar pel carrer, perquè no pot marxar fora de la ciutat tan sovint com ho feia abans. Això ha comportat en algun cas, com en els sectors nous del Coll que anys enrere s'autoanomenaven barri-dormitori, un desig de sentir-se barri, d'identificar-se com a tal.

En la majoria de barris s'ha continuat plantejant noves reivindicacions. O es continua la gestió de les antigues. Només en un cas, el Camp d'en Grassot, es consideren a punt d'assolir totes les reivindicacions urbanístiques. A Porta, assenyalen un problema comú

a mig Barcelona, el generat per la manca d'urbanització de l'entorn, que pot afavorir conductes incíviques o delictives. *“Es planten els edificis com un arbre. Maten el gos i no la ràbia”*, citant a tall d'exemple el nou Institut i l'escola d'FP. La manca de manteniment i neteja de les noves intervencions s'ha agreujat, de la mateixa manera que la de la via pública. Però, si a la fase anterior només es denunciava aquest fet com una manca de responsabilitat municipal, avui algunes associacions comencen a organitzar campanyes de conscienciació veïnal pel manteniment i neteja del barri, com a Torre Baró.

Aconseguides la major part de les reivindicacions històriques, la idea de qualitat de vida és més present ara que fa cinc anys. I apareixen noves comissions o vocalies per fer front a necessitats específiques de cada barri, com una comissió de descans nocturn a l'AVV de l'Esquerra de l'Eixample, o la d'Okupes a Joan Maragall.

Per acabar, un tema que hauria d'haver estat molt present i que no ho és gaire: l'aluminosi. El total d'habitatges detectats per les AAVV és de 13.278, una xifra molt reduïda si es considera que entre el Turó de la Peira, Sud-oest del Besòs i la Pau, el nombre d'habitatges afectats (7.463) supera ja la meitat del total. Una bona part de les AAVV es troben amb un mur de silenci. En el cas d'habitatges de propietat privada afectats d'aluminosi, els seus propietaris prefereixen no denunciar-les per intentar vendre-les al millor preu.

5. REIVINDICACIONS I TRANSFORMACIONS URBANES

5.1 Justificació

El treball de camp realitzat en els barris barcelonins per inventariar les reivindicacions de les associacions de veïns¹, ha permès de conèixer un ampli ventall d'actuacions que eviten caure en deduccions precipitades o enfocar el tema des d'una perspectiva parcial. Posteriorment, s'ha fet un seguiment de cada reivindicació, valorant-ne els resultats en l'aspecte quantitatiu, fins on s'ha realitzat o suprimit allò que es demanava; i en el pla formal, constatant el grau de satisfacció dels beneficiats. Les dades recollides no han estat sotmeses a cap tractament estadístic, atès que interessa al present estudi una anàlisi qualitativa, centrada especialment en els aspectes interrelacionats amb la forma física de la ciutat. Abordar aquí l'exposició de totes les dades, seria una tasca excessiva pel seu gran nombre - l'inventari supera les 500 fitxes- i sobretot perquè la repetició dels casos comportaria una reiteració innecessària.

En canvi, per tal d'aprofundir en la comprensió dels MSU des d'una perspectiva urbanística i avaluar-ne la incidència en la construcció de la ciutat, s'ha optat per la presentació i anàlisi d'uns temes que sintetitzen una bona part dels tipus de reivindicació detectats en la investigació. Puntuals o globals, constitueixen una àmplia mostra de lluites i resultats, tant per la diversitat dels barris on s'han produït com pels processos i solucions generats. La reflexió sobre unes actuacions tan variades, podria aportar pautes per a futures intervencions urbanes.

Cal tanmateix puntualitzar que no interessa entrar en la descripció històrica dels diferents processos, sinó establir la relació existent entre la reivindicació, les raons donades pels veïns o per l'administració, les característiques de l'entorn urbà, el projecte tècnic elaborat i el resultat aconseguit. Aquest mètode pot ser el més correcte per detectar els lligams que es van creant entre els actors que intervenen en una reivindicació i la realitat urbana

¹ Vegeu en la introducció la metodologia seguida. La investigació cobreix aproximadament el 80 % del nucli urbà.

sobre la qual s'actua, que malgrat constituir el centre del procés no sempre és la més determinant. A la vegada, permet introduir paral·lelament a l'exposició una sèrie de consideracions a escala més general, referides a la complexitat de la ciutat.

El fet de donar aquí protagonisme a uns barris determinats ha obligat a deixar-ne de banda d'altres de tan o més significats en la lluita urbana, com Sants, el Carmel, Sant Andreu o les Corts. Conscients que qualsevol elecció pressuposa triar-ne uns en detriment d'altres, lamentàriem que la selecció realitzada s'interpretés com un menyspreu o desconeixement de les accions desenvolupades per les associacions d'aquests o d'altres barris. Al llarg dels diversos apartats del present treball, en un o altre capítol queden citats pràcticament tots els barris estudiats. La impossibilitat de detallar-ne la totalitat, i especialment la voluntat de defugir com a norma les campanyes més divulgades en el seu moment, ens ha fet posar l'èmfasi en actuacions menys conegudes, llevat d'algun exemple emblemàtic.

L'elecció dels temes parteix d'un repàs exhaustiu de les reivindicacions detectades, que ha permès seleccionar, tant en el procés com en el resultat, aquells casos que es poden considerar representatius i que permeten, alhora, una certa extrapolació de les diferents intervencions sobre la ciutat. L'anàlisi del conjunt de reivindicacions revela l'existència d'unes correlacions que faciliten una classificació no basada en cap paràmetre mesurable, però que permeten establir fàcilment uns denominadors comuns.

Un primer paquet és format per una sèrie de casos de reivindicacions paradigmàtiques de l'època en què van succeir, pel fet que foren cabdals en la conscienciació política i urbanística o pel ressò públic que tingueren i perquè mobilitzaren un gran espectre de ciutadans.

Un segon grup és protagonitzat per barris a mig fer, amb grans espais buits esperant actuacions determinades per diferents plans generals o parcials. Es tractava de barris sense una estructura clara i amb possibilitat de resultats diferents segons fos el caràcter de les intervencions que s'hi fessin. Les associacions veïnals, conscients d'aquella situació, reivindicaven el dret d'intervenir-hi per decidir el seu propi futur.

Un altre grup detectat és format per aquells barris que, podent ser inclosos dins dels supòsits anteriors, a més a més es veuen afectats per grans intervencions infraestructurals, concretament pel sistema viari general, intervencions que comporten una forta incidència tant de transformació física del barri com de relació amb la resta de la ciutat.

Contràriament, altres barris que eren totalment construïts, presentaven -presenten, encara- dèficits qualitatius i quantitatius molt variats que, segons la ubicació o l'antiquitat, van des de la mala qualitat de l'habitatge fins a la manca d'equipaments o zones verdes, etc., sovint acompanyats de problemes socials. En aquest cas, la majoria de les associacions s'han orientat cap a l'establiment de criteris de prioritat.

Com a exponents d'aquests grups s'han triat reivindicacions que interrelacionen més d'una variable. En funció unes vegades del seu particularisme, que implicava un sol

barri, com ara la plaça de Lesseps, o diferents barris, com el cas del Segon Cinturó. D'altres vegades, en funció de la seva generalització, com en el cas del Clot, de la Zona Franca o del Raval, on es contempla la totalitat de les reivindicacions del barri. Els jardins de l'Eixample o les actuacions viàries a Nou Barris han estat escollits en tant són generadors d'una transformació del teixit urbà.

La plaça de Lesseps, com a cas pioner en la lluita urbana, és exponent dels casos puntuals i paradigmàtics. La mobilització d'una ampla capa de la societat barcelonina aconseguí una victòria política amb una solució urbanística que, posteriorment, s'ha demostrat inadequada tant al context urbà immediat com en un nivell més general.

L'altre exemple de reivindicació puntual, en una zona ortodoxa de la ciutat, és l'anàlisi de la transformació d'una illa de l'Eixample amb la incorporació de jardí i equipaments, concretament l'illa formada pels carrers d'Indústria, Sant Antoni M. Claret, Marina i Lepant. El subbarri de la Sagrada Família, com tot l'Eixample ben estructurat però amb un gran dèficit d'espais i equipaments públics, ofereix força disponibilitats de solars en transformació d'ús. El cas demostra també el potencial de transformació que ofereix la trama Cerdà, en zones sense total consolidació pel canvi de caràcter de la mateixa illa.

L'actual sector residencial de la Zona Franca, sorgit del conglomerat que formaven els antics nuclis de Can Tunis i Nostra Senyora de Port amb els polígons construïts posteriorment pot considerar-se un barri nou. Gràcies a unes reivindicacions plantejades amb una clara visió de conjunt i també a la possibilitat d'actuar dins uns espais no ocupats, s'ha articulat una trama urbana i s'ha creat un estoc d'equipaments important allà on no hi havia ni estructura ni serveis, i on -parafrasejant Candel- *la ciutat canviava de nom*².

L'elecció del Clot com l'altre exponent de les lluites globals obeeix a dues raons. La primera perquè es tracta d'un barri tradicional, consolidat, però amb greus dèficits i a la vegada amb una reserva de zones pendents de canvi d'ús. La segona, perquè amb la seva lluita discreta i tenaç ha aconseguit, a través de petites o grans intervencions, una millora important de la qualitat de l'entorn. Aquestes millores apareixen ara com un enorme potencial per desenvolupar la nova posició de centralitat del Clot, a partir de la multiplicitat d'intervencions en els entorns de la plaça de les Glòries Catalanes.

Amb les lluites de Nou Barris n'hi hauria gairebé prou per il·lustrar la casuística d'aquest treball. Condensen per si soles una bona part de la problemàtica abordada. Probablement per aquest motiu, han estat més divulgades i s'hi han dedicat més estudis i publicacions que a cap altre barri. De les més de cent reivindicacions inventariades, ha interessat d'analitzar bàsicament l'impacte de la xarxa viària, que constitueix un paradigma de com diverses reivindicacions han aconseguit reconvertir les vies de comunicació en elements de reestructuració de la trama urbana.

² CANDEL, F. *Donde la ciudad cambia su nombre*. José Janés, editor. Barcelona, 1957.

Com un exemple de tema concret que afecta diversos barris, s'ha triat el pas de la Ronda de Dalt per quatre zones de la ciutat amb les solucions finalment adoptades, diversificades per cada tram com a resposta no sols a l'especificitat de cada un d'aquests, sinó també a la pressió exercida per les respectives associacions de veïns. Tot i que el sistema viari entès com a impulsor de la transformació urbana continua omnipresent en aquest subapartat, l'èmfasi es posa a analitzar com una necessitat general de la ciutat pot ésser compatible amb les particulars de cada barri, com contribueix a augmentar la seva centralitat respecte a la resta urbana i al territori metropolità. D'altra banda, també es posa en relleu com l'oportunitat política afavoreix una o altra solució tècnica.

Finalment, s'ha triat el Raval com a punt de referència per analitzar l'impacte del moviment veïnal en la rehabilitació de Ciutat Vella. Serà només una pinzellada breu, ja que abordar-lo en profunditat requeriria un treball monogràfic, atesa la complexitat del procés de rehabilitació, que ha exigint una metodologia específica per resoldre els problemes d'habitatge, de degradació urbana, d'estructures socials marginals, etc., i unes intervencions a tots nivells i a llarg termini, condicionades, entre d'altres factors, per una suma d'interessos econòmics i polítics.

5.2 Victòria política i fracàs urbà a la plaça de Lesseps

El pas del 1r Cinturó per la plaça de Lesseps va comportar durant molt de temps un enfrontament de l'AV de Gràcia amb l'administració municipal. L'oposició va rebre, posteriorment, el suport dels col·legis professionals i d'altres agrupacions d'àmbit cultural. La lluita va derivar cap a una solució pactada entre totes dues parts, que representà una alternativa tècnica intermèdia entre les dues propostes en litigi: la solució elevada, propugnada per l'ajuntament, i la soterrada, defensada pels veïns. La solució final -una via soterrada en part-, un cop realitzada va mostrar la seva inadequació i poc després s'arribava al convenciment que el nou espai resultant no complia les funcions urbanes demanades.

Comencem per l'anàlisi de les característiques urbanístiques de la plaça de Lesseps prèvies a la intervenció (figura 1a), per poder valorar amb més coneixement tant el procés reivindicatiu com el resultat assolit. La plaça de Lesseps cap als anys cinquanta presentava unes característiques derivades de la seva pròpia història fins que una sèrie de transformacions i ampliacions li van fer perdre la identitat inicial, desfigurant el seu paper dins del conjunt urbà. Es podia descriure a partir de dues funcions específiques. La primera, la d'una clàssica plaça davant d'una església (els Josepets), reforçada per les diferències topogràfiques que establien una clara jerarquia de l'església sobre la plaça; és tractava d'un lloc eminentment urbà que durant els matins dels dies feiners es veia ocupat per un mercat de queviures i els dies festius per la gent que entrava o sortia de les cerimònies religioses. La segona funció, com a final del carrer Gran de Gràcia i límit del mateix barri, creava un nus de connexió entre Gràcia i els barris veïns. Constituïa la fita que indicava on acabava la trama de característiques ben marcades, densa, de gra petit, consolidada del barri de Gràcia, directament lligat a Barcelona però amb vida

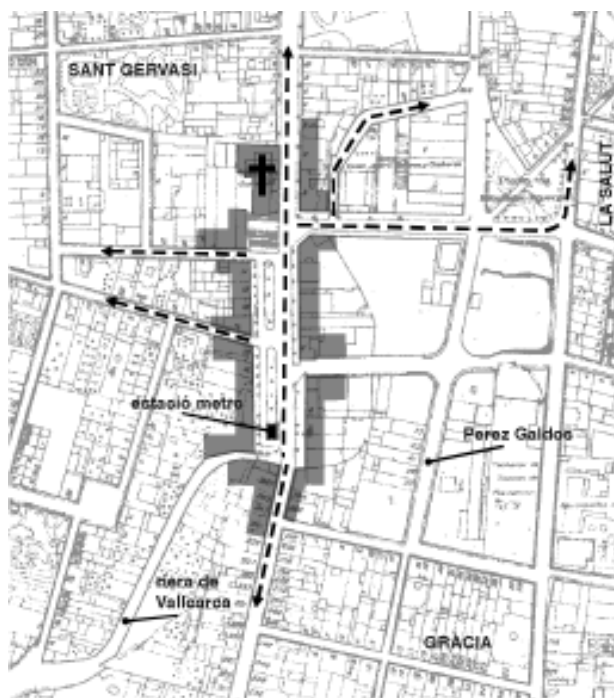
pròpia, que l'havia dut a ser municipi independent, i on començava l'esfilagarsament d'altres barris més mal comunicats entre ells i poc consolidats, amb una tipologia d'habitatges unifamiliars, d'urbanització inacabada i que tenien a través de la plaça de Lesseps la connexió directa amb el centre de la ciutat. Una funció que estava assegurada per la presència dels acabaments o l'encreuament de línies de la xarxa de transport públic, oferint tot plegat una imatge de forta accessibilitat i intercanvi. L'estació del Gran Metro, final de línia en aquell moment, materialitzada físicament per mitjà d'una construcció emergent del subsòl en forma de glorieta, reforçava simbòlicament les funcions de la plaça com a nus de comunicacions.

La forma de la plaça allargada en sentit nord-sud afavoria la direccionalitat cap a l'església i accentuava la percepció com eixamplament del carrer Gran de Gràcia. L'entorn quedava delimitat per les alineacions de les façanes i la part central s'estructurava pels vials perifèrics de circumval·lació que connectaven amb els altres.

La urbanització de la riera de Vallcarca (o d'en Malla) amb la creació d'un nou eix de circulació -l'avinguda Príncep d'Astúries- que establia una connexió entre la plaça de Lesseps i la Rambla del Prat, va iniciar un transformació que culminà amb la incorporació, l'any 1958, de la plaça de la Creu, de la qual tan sols la separaven una renglera de cases que el mateix Pla Comarcal del 1953 mantenia amb la qualificació d'eixample. La mal anomenada plaça de la Creu era un descampat sorgit de l'enderrocament d'una antiga masia per realitzar la perllongació dels carrers Torrent de l'Olla i Pérez Galdós fins a la Travessera de Dalt; quedava, per tant, sense una definició clara dels seus límits, de característiques desiguals, ocupades pels tallers del Metro, petites torres, un col·legi, etc.

Les característiques de la nova plaça de Lesseps, resultant de la fusió de les dues places, no tenien res a veure amb les de la primitiva, ni amb la resta de les places de Gràcia, construïdes a mitjan segle XIX, les del Nord, Rius i Taulet, del Diamant, Rovira i Tries, Joanic, de la Virreina, Trilla, del Sol, Raspall, de la Revolució o la de la Llibertat ocupada després pel mercat; places totes elles proporcionades a les edificacions que les determinen, entroncades correctament amb la trama viària i amb funcions de subcentres del barri. En canvi, la nova plaça Lesseps, incrementada la deformació per les diferències topogràfiques més visibles des de la Travessera de Dalt, accentuada el caire perifèric respecte a Gràcia, no oferia una estructura prou clara per transformar-se en una plaça que vertebrés els barris veïns i va esdevenir, per tant, un lloc anodí, limitat al caràcter d'intercanviador de trànsit. Es pot dir que és a partir d'aquest moment quan apareixen els primers problemes de la plaça, que el projecte d'encreuament del Cinturó no farà sinó posar de manifest de manera més dramàtica.

La unificació va comportar una modificació radical de la plaça, que no s'acabarà d'urbanitzar fins el 1963. El vial de connexió entre l'Avinguda Príncep d'Astúries i la Travessera de Dalt forma un arc que divideix la plaça en dues parts, deixant l'antiga plaça de Lesseps com un tros residual, com una mena de vorera ampla que perd la seva relació amb l'església, que veu mutilada tota la part sud i enderrocada la característica glorieta de l'estació. D'aquesta

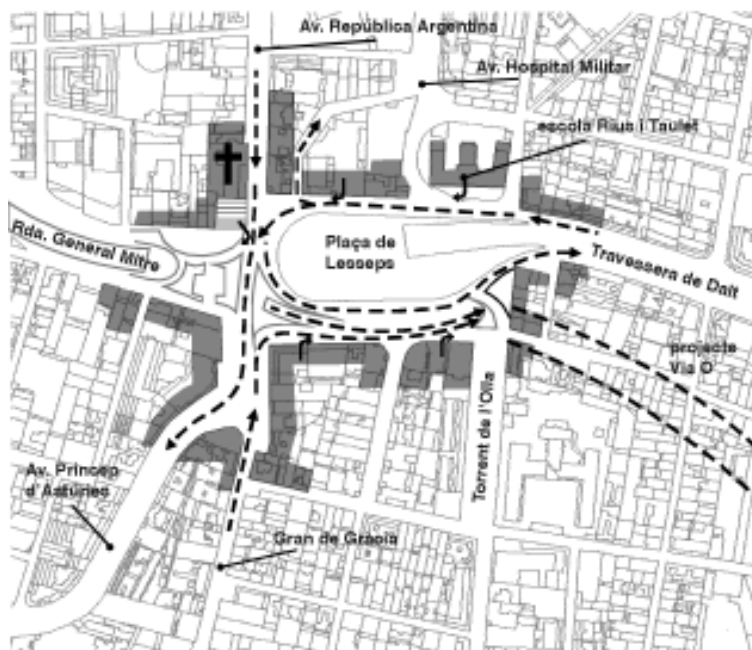


a)

Figura 1

a) La plaça de Lesseps abans de les modificacions. L'església ordena l'espai i el trànsit és tangencial.

b) La plaça de Lesseps amb la solució actual. L'església ha perdut el seu paper predominant. La circulació dificulta l'accés als jardins centrals.



b)

manera, la relació del conjunt entre grandària, funció i referència espacial es perd, i apareix un artefacte urbà que no té res a veure amb el concepte de plaça.

A la dècada dels seixanta la situació del país no propicia altra valoració de la ciutat que no sigui des de paràmetres quantitatius i la societat civil està ben allunyada de conceptualitzar la problemàtica urbana d'una manera global. No s'entra en conceptes de disseny ni d'estructura urbana; plantejar, doncs, discussions sobre el concepte de plaça diferenciant entre espai urbà i simple cruïlla de trànsit és impensable. D'altra banda, cal tenir present (com s'ha assenyalat al capítol 3) la política de des-educació urbana que l'administració municipal de l'època Porcioles va fer, potser de manera inconscient, en introduir una resolució formal igualitària per a la majoria d'espais urbans, sense establir tractaments diferenciats que expressessin els rols que juga cada un en el conjunt de la ciutat. Els espais urbans, fossin cruïlles de trànsit, places o parcs, eren tractats amb els mateixos elements, l'única diferència consistia en la quantitat, la grandària i variacions formals, mai conceptuals. Com més gran era l'espai, més elements s'hi podien col·locar. La repetició d'aquest tipus d'intervencions, que el ciutadà veu dia rere dia com a oferta única d'urbanització de l'espai públic, farà que automàticament s'estableixi una assimilació entre espai no construït- zona dotada d'uns elements de plaça - zona verda.

En el cas que ens ocupa, encara que la plaça hagués perdut el seu caràcter inicial, era la major superfície lliure de tot Gràcia i dels barris veïns, tan sols superada pel parc Güell, la situació del qual, més llunyana i amb un accés perifèric li confereixen un tipus de funcions a un nivell més general de ciutat. Per aquest motiu, a poc a poc els ciutadans tornen a fer-se-la seva i, malgrat els problemes, s'integra com una peça verda dins del teixit urbà.

Aleshores apareix una nova amenaça, la perllongació del 1r Cinturó de Ronda, una obra considerada fonamental per a la xarxa viària de la ciutat en exigir els encreuaments amb les altres vies importants, preferentment a diferent nivell, pressuposa un fort impacte del seu pas per la plaça de Lesseps.

La proximitat de la construcció inicia un debat ciutadà sobre dues possibles alternatives: un pas elevat, recolzat sobre pilars, o un de soterrat deixant la plaça lliure de trànsit. Tant en una com en l'altra, es planteja l'ampliació de la zona verda, ja que és prevista la desaparició dels tallers del Metro situats en superfície. Es deixa de banda una tercera solució, més ambiciosa, que contemplés la reestructuració global de la plaça sense centrar el problema en la simple quantificació de zona verda perduda o guanyada.

Amb data 23 de març de 1972, l'Ajuntament de Barcelona posa a consulta pública el projecte de la plaça de Lesseps, que contempla el pas del primer cinturó soterrat, amb les corresponents unions amb la via O i l'av. de l'Hospital Militar; s'aprofiten les obres d'excavació per col·locar-hi un aparcament i unes galeries comercials, s'amplia el col·legi i la plaça i el trànsit local discorre per la mateixa cota existent. Durant la consulta pública els veïns donen la seva conformitat al projecte entenent que respecta els seus interessos i que la solució proposada no malmet la plaça, sinó que en surt afavorida.

El 3 d'agost del mateix any el ple de l'Ajuntament de Barcelona aprova un nou projecte, que desestima l'anterior i contraproposa un pas elevat per damunt de la plaça. La gravetat de la nova solució radica en el fet que, per resoldre la connexió amb les altres vies, el pas elevat necessita crear, valgui la metàfora, un enorme excalètric. La reacció de les associacions de veïns encapçalades per la de Gràcia, com també per la majoria de col·legis professionals, és ràpida i unànime i l'oposició popular es materialitza el 14 de setembre, amb la presentació de 1.738 signatures contra el projecte aprovat. A partir d'aquest moment se succeeixen les accions de rebuig i el debat públic sobre l'aspecte tècnic, econòmic, social i ecològic, sobre els avantatges i inconvenients d'una o altra solució.

Les raons que dona l'Ajuntament per justificar el pas elevat són la impossibilitat tècnica de soterrar-lo per l'existència de la volta del Metro, la cota de la qual no permet l'encreuament de les diferents vies; l'elevat pressupost del soterrament, que ve a superar dues vegades i mitja la solució elevada; última raó, la durada de les obres, que es multiplicaria per tres.

A la tardor de l'any 1972, el problema es radicalitza, les AAVV tenen un sac de raons per oposar-se a la solució aprovada i les argumenten amb una òptica immediata, malgrat que extremadament localista, que els permet fer-se més entenedores i difondre el rebuig entre el veïnat. Els arguments esgrimits, molt variats, es poden agrupar per criteris.

Arguments segons criteris referits a l'entorn urbà:

- L'impacte del pas elevat, amb la incorporació d'un artefacte rar i no propi d'un espai urbà, comportarà el trencament visual de la plaça, perdrà la seva unitat i la continuïtat urbana (característiques que, de fet, ja havia perdut, però continuaven assimilades a la idea: gran espai - plaça)
- La desaparició de la perspectiva de l'església dels Josepets des del carrer Gran de Gràcia, que ha estat present al llarg del temps i constitueix una imatge històrica, lligada íntimament al barri i a tota la ciutat. Aquesta visió es perdrà igualment des d'altres indrets de la plaça i crearà una certa desorientació en manca una fita tan representativa.
- De la mateixa manera, l'edifici modernista de la casa Ramos perdrà el seu paper rellevant a la plaça i quedarà amagat per les rampes d'accés.
- La presència del pas elevat provocarà una sensació d'aclaparament sobre tota la plaça i generarà uns desagradables espais de penombra.
- El trencament de la continuïtat urbana entre Gràcia i els barris confrontants que s'estableix precisament per aquesta plaça.
- La pèrdua del seu caràcter de límit, entès com a final d'un tipus de teixit urbà i l'inici d'altres.

Arguments que fan referència a la disminució d'equipaments:

- La reducció de la zona verda existent en ser ocupada pels pilars sostenidors, que a més es veurà desfigurada per les rampes de connexió amb les altres vies.
- Per a la reducció de places escolars del col·legi Rius i Taulet, per la poca claredat del projecte respecte al seu futur després de realitzar-se l'obra.

Arguments segons criteris referits a la qualitat de vida:

- Increment de la contaminació acústica i atmosfèrica en tota la plaça i rodalia.
- Reducció de les condicions higièniques i ambientals dels habitatges que tenen façana a la plaça, extensives als carrers propers.

Arguments segons criteris referits a l'aspecte econòmic:

- Pèrdua, en gran part, de l'activitat econòmica de les botigues de la plaça en augmentar les dificultats per travessar-la i rodejar-la.
- La solució no pot ser adoptada simplement per criteris econòmics quan el seu impacte té tanta transcendència urbana.

El ressò que aconsegueix la campanya organitzada per aturar el projecte, afavorit pel rumor que s'estén ràpidament d'un pròxim canvi a l'alcaldia, acaba paralitzant la proposta municipal. L'1 de març de 1974 el nou alcalde Masó adopta una solució mixta: un soterrament parcial a una cota superior a la del primitiu projecte, i la resta descobert, tot creant un promontori artificial al centre de la plaça. Aquesta solució fa callar en part les reivindicacions veïnals, perquè sembla la menys dolenta i integra una part de les solucions aportades per l'administració i pels administrats.

La solució Masó, anomenada així de forma popular, es basa en el respecte a les connexions entre les diferents vies existents i en projecte, mitjançant el soterrament de la calçada central de General Mitre, aproximadament en una longitud de la meitat de la plaça; un altre pas per sota d'aquesta, de connexió entre Gran de Gràcia i l'av. de l'Hospital Militar; i una cruïlla a nivell de plaça, entre Travessera de Dalt - av. República Argentina i av. Príncep d'Astúries. Per aconseguir tots aquests encreuaments cal elevar tota la plaça en la seva zona central i crear un desnivell considerable sobre la part sud, on conflueixen Gran de Gràcia, av. Príncep d'Astúries, Torrent de l'Olla i Pérez Galdós. (figura 1b)

Sense entrar a descriure amb detall tots els efectes que aquesta solució ha generat a la plaça, cal destacar-ne alguns. La conseqüència immediata és l'aïllament de la part central de la plaça, tant per la diferència de cotes com per l'encerclament de vies i, per tant, la zona verda preservada i engrandida esdevé difícilment accessible.

El desinterès absolut pel disseny i la qualitat dels elements de protecció, tanques, barreres de protecció, baranes, conformen un espai dur i inhòspit que incrementa el trossejament entre els diferents sectors de la mateixa plaça i la desconexió entre Gràcia, Sant Gervasi i la Salut. Es perd la funció de ròtula per intercomunicar aquests barris. La ignorància, si no el menyspreu, per la comoditat i per facilitar el pas del vianant fa que creuar a peu la plaça sigui, a més de pesat en virtut de les rampes, escales i túnels que cal travessar, pràcticament impossible per una persona que hi arribi per primer cop, si no és que algú la guïï. La perspectiva des de Gran de Gràcia cap a l'església queda interrompuda i malmesa per la rampa i uns guardacarrils de protecció propis d'una carretera, però no d'un espai urbà.

Malgrat els defectes que es van fent evidents en la realització, el resultat és viscut com un

triomf, que anima els veïns a iniciar una segona reivindicació: la supressió de l'obertura de la via O, pel trinxament del barri de Gràcia que suposa i pel gran nombre d'afectats. Oposició que es veu reforçada pel fet que la construcció del projectat túnel central de Collserola, al qual la via O hauria de donar accés, és prevista en data molt llunyana; fins i tot es qüestiona la conveniència d'aquest túnel i la justificació de la continuïtat d'aquella via queda en entredit. Encara sorgirà una tercera reivindicació, l'ampliació de la superfície coberta de la plaça mitjançant la perllongació del soterrament de la Travessera de Dalt. Si la primera aconseguís aturar el projecte i que es retirin les afectacions, la segona no obtindrà resposta.

Arribats en aquest punt, caldria formular certes reflexions sobre els mecanismes dels raonaments exposats, no tant quant al cas concret que acabem d'analitzar, potser excessivament detallat, sinó perquè constitueix un paradigma: aquests raonaments permeten una aproximació als conceptes de ciutat subjacents i una extrapolació als conceptes dominants en aquells moments.

Les reivindicacions no qüestionen la necessitat de la construcció del 1r. Cinturó de Ronda com a mitjà vàlid per alleugerir una problemàtica circulatoria tan greu, que acabaria per ser el problema prioritari per a la major part de les capes socials de la ciutat. De manera general, no es planteja l'alternativa de potenciar el transport públic en detriment del privat; poques veus reclamen una política que afavoreixi com a principal mitjà de transport l'autobús, el Metro o, per a les classes benestants, el taxi, en lloc del cotxe particular. Eren temps amb una xarxa de transport públic totalment insuficient, sobretot als barris perifèrics. D'altra banda, s'argumentava que aquesta política afavoria la indústria de l'automòbil, que iniciava un desplegament espectacular i augmentava els llocs de treball. Caldria afegir també que el cotxe convertit en símbol d'estatus social, esdevenia una aspiració a l'abast d'un ampli segment de la població.

La reivindicació, doncs, davant l'inevitable pas del cinturó, es limita a un problema puntual, circumscrit a un espai concret, «salvar la plaça Lesseps,» com es farà poc després a Sants amb la plaça Salvador Anglada. Així, la reivindicació es centra en dos aspectes que agafen gairebé tot el protagonisme: la pèrdua de la zona verda, concepte molt assimilat al de qualitat de vida i al de ciutat ortodoxa, i a l'impacte ambiental del pas elevat, conjuntament amb els problemes induïts de connexió. Per tant, l'interès ve a recaure sobre els aspectes tècnics per solucionar la cruïlla amb la mínima adulteració d'una plaça que ja havia estat ampliada, desnaturalitzada i reduïda a un simple nus de trànsit i així s'obvia el problema urbà present a la plaça des de molt abans. El propòsit de salvar allò que es pugui, és probablement la clau per justificar el resultat final.

Es pot trobar tanmateix una explicació en l'actitud dels tècnics. D'una banda, el grup dependent del Consistori, la pretensió del qual es reduïa a aconseguir un projecte que solucionés el nus circulatori, respectant les reivindicacions dels ciutadans amb el mínim cost econòmic i, d'altra banda, el conjunt que assessorava les associacions que centrava la seva preocupació en el control de l'actuació del primer, però seguint les mateixes premisses, llevat dels aspectes econòmics. Aquest fet es manifesta comparant la terminologia emprada per cada grup en la descripció dels successius projectes, «el paso elevado, solución ideal de

la plaza Lesseps», «paso inferior con doble túnel superpuesto», «paso elevado de tres carriles en cada sentido, con rampa de acceso a la plaza», «paso elevado de dos carriles en cada sentido con plataforma única», «paso inferior con túnel doble de mínima longitud, de tres carriles en cada sentido», etc. De la mateixa manera, els conceptes que s'utilitzen per avaluar cada solució són significatius: «coste», «duración obras», «coste de conservación», «obras de adecuación de servicios», «nivel de seguridad del automobilista», «pendientes», «perturbación plaza», «perturbación Trav. de Dalt», «perturbación Gen. Mitre», «nuevas expropiaciones», «posibilidades de futuras modificaciones», etc. Com es pot veure, els mateixos termes mostren la manera com és entès el problema, limitat a un marc eminentment tècnic que es vol resoldre des de bases tècniques. Per això, la solució semisoterrada que es va construir, pot integrar fàcilment les propostes dels dos bàndols en litigi.

Si el grup de tècnics que assessoraven les AAVV o els col·legis professionals haguessin encetat una reflexió sobre la problemàtica global de la plaça des de conceptes estructurants i no lligada només a la incidència del pas del cinturó –posat que uns i altres gaudien de la llibertat suficient per plantejar una reforma més a fons–, no sols el resultat hauria estat un altre, sinó que s'hauria establert un precedent per encarar posteriors reivindicacions des d'una perspectiva globalitzant.

Però, això segurament no va ser possible per les mateixes circumstàncies polítiques del moment. No s'ha d'oblidar que era una de les primeres reivindicacions populars que havien sensibilitzat un gran nombre d'associacions ciutadanes, entorn d'un espai concret i emblemàtic la defensa del qual era fàcilment assumible per un ampli ventall de mentalitats; estendre la discussió a temes específics de teoria urbanística imbricats en problemes d'estructura, potser hauria produït un distanciament entre els tècnics i la població, quan el que es pretenia sobretot era despertar la gent i conscienciar-la políticament a través de la lluita urbana. Més enllà de preservar la plaça, allò que veritablement interessava era obtenir un triomf palpable i efectiu que consolidés la força dels moviments socials urbans i en aquest sentit ha de considerar-se extraordinàriament positiu. La plaça de Lesseps va ser un pacte polític no urbanístic, una victòria política, però un fracàs urbà, que vint-i-dos anys després continua sense resoldre's.

A més, si no va ser possible un resultat urbanístic satisfactori, segur que va fer la funció d'escola per a d'altres lluites posteriors, en les quals la discussió urbanística i el qüestionament de l'obertura de vies ràpides pendria més rellevància fins aconseguir aturar en altres barris, com al Guinardó, la perllongació del cinturó, o modificar el projecte de via ràpida a via urbana, com a la Sagrera, a la Verneda convertit en Rambla Prim, o a Prosperitat que ha adoptat la secció de bulevard a Rio de Janeiro. En canvi, no varen ser recollides d'altres ensenyances que es desprenien dels errors comesos, ni per les AAVV en uns casos, ni pels tècnics municipals fins i tot a l'època democràtica. Per exemple, que no n'hi ha prou amb una zona verda si l'entorn no en facilita l'accés o l'ús, o que la urbanització com a parc d'una anella viària (com al nus de la Trinitat), recomanable a l'efecte de minorar l'impacte ambiental i paisatgístic, no pot mai compensar una zona verda, ja que sempre presentarà problemes d'apropiació espacial.

5.3 La permeabilització de l'Eixample: el Jardí d'Indústria

L'Eixample de Barcelona, a banda de la seva importància dins la història urbana pel caràcter innovador que aportava com a proposta de ciutat burgesa a mitjan segle XIX, és una de les zones de Barcelona més conegudes dels ciutadans i dels forans. Posseeix unes característiques estructurals que, amb independència del valor arquitectònic dels edificis, el fan únic. Gràcies a la quadrícula i regularitat de les illes, és la trama urbana més identificada amb Barcelona. Per a més d'un visitant, el binomi Barcelona-quadrícula és quelcom inseparable. Sovint la ciutat es redueix al Barri Gòtic i l'Eixample, si més no anys enrere, ja que d'ençà del 1992 s'hi afegeix la façana marítima.

A la imatge de regularitat ortogonal (aparentment tan perfecta que alguns, Josep Pla per exemple, han arribat a jutjar com a trista o ensopida) s'hi ha sumat una certa idea col·lectiva de l'Eixample³ com quelcom totalment acabat, que admet poques transformacions en les illes i la xarxa de carrers; illes construïdes pels quatre costats i carrers regulars que funcionen com un tot inamovible, on qualsevol intervenció corre el perill de desvirtuar el conjunt (figura 2a). Però és tracta d'una creença equivocada pel fet de no establir diferència entre les vies i les intervies, quan una de les virtuts de l'estructura de l'Eixample és que les intervies poden ser modificades sense que la malla necessiti canvis de traçat o de secció, tal com es va anar fent des del començament, variant la disposició constructiva del projecte inicial.

Precisament, la disposició constructiva del projecte Cerdà és un altre dels tòpics populars associats a l'Eixample: la idea que hauria sigut magnífica si s'hagués respectat la proposta d'illes obertes, només amb dos braços edificats. A partir d'aquesta presumpció ha restat una certa enyorança de possibilitats malmeses, ignorant que si s'hagués realitzat l'Eixample estrictament d'acord amb el projecte original, tindríem la percepció d'una ciutat buida, per l'escassa circulació a conseqüència de la baixa densitat i per l'efecte visual que es produiria cada cop que s'encarés, no una façana, sinó la testera d'un edifici. De fet, durant anys es va creure que l'edificació dels quatre cantons de l'illa era una adulteració posterior, però les investigacions recents i la descoberta dels arxius personals⁴, han demostrat que una vegada iniciada la construcció, fou el mateix Cerdà qui, per tal d'augmentar l'edificabilitat, va cercar solucions que desenvolupaven la construcció sobre els quatre cantons. Cal buscar la justificació d'aquesta modificació en el fet que el cost que comportaven les obres d'urbanització feien inviable les inversions amb una edificabilitat més reduïda⁵.

³ Les darreres exposicions sobre la vida i obra de Cerdà, que han posat a l'abast del públic en general la projecció i construcció de l'Eixample, han promocionat i divulgat l'estat de les investigacions actuals. Així i tot, creiem que no s'han modificat excessivament els tòpics de l'imaginari col·lectiu sobre l'Eixample.

⁴ El 1987 X. Eizaguirre localitza una important documentació a l'Archivo General de la Administración Pública Española d'Alcalá de Henares, publicada per l'Ajuntament de Barcelona i el Ministerio de Administraciones Públicas, *Vol. I: Cerdà y Barcelona. De la Teoría de la construcción de las ciudades*. INAP 1991.

⁵ COROMINES, M. Tèsi doctoral. juny 1986. «Suelo, técnica e iniciativa en los orígenes del ensanche de Barcelona».

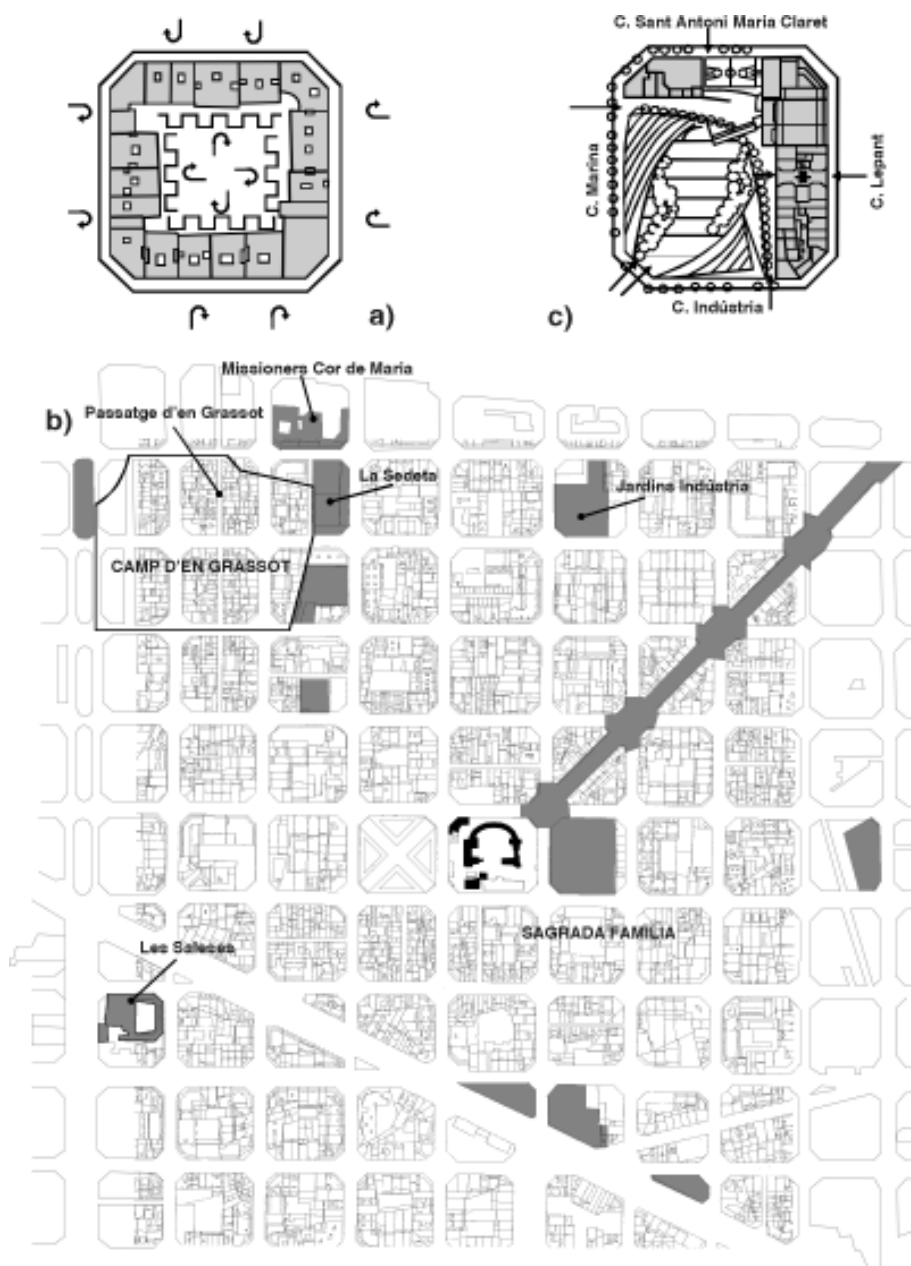


Figura 2

- a) Una illa tradicional de l'eixample. Pati interior tancat, no accessible segregat de la trama viària.
 b) Recopilació de les reivindicacions de les AAVV de Sagrada Família i Camp d'en Grassot.
 c) Illa determinada pels carrers Sant Antoni M. Claret, Marina, Indústria i Lepant. Alliberament de l'interior de l'illa i accés des dels carrers.

Ara bé, la realitat de l'Eixample és ben diferent: no està acabat, ni és igual, ni són homogènies l'ocupació, la densificació i la distribució d'usos. Una de les potencialitats de l'Eixample era que permetia edificar sense contigüitat. En les parts més allunyades de l'eix del passeig de Gràcia considerat com el centre, és a dir, en les zones properes a Sant Martí, Poble Nou, Sant Andreu o Sants, es detecta una pèrdua de l'habitatge en favor de la indústria, tallers i magatzems que arriben a ocupar l'illa en molts casos de manera prioritària.

A banda de l'esmentada modificació inicial des del temps de Cerdà, l'Eixample ha estat sotmès a una transformació constant. Durant el primer quart del segle es fa la reforma dels primitius palauets vuitcentistes situats a la zona central, engrandits pels arquitectes modernistes que conformen l'anomenat 'Quadrat d'or'. Des dels anys quaranta, i amb més intensitat a partir dels cinquanta, es produeix una progressiva densificació en alçària, amb l'aixecament de noves plantes, àtics i sobreàtics; al centre, la construcció d'edificis comercials després d'enderrocar els luxosos xalets que hi subsistien (bona part utilitzats com a escoles privades d'ordes religiosos) i la marxa de les classes enriquides cap als nous barris per damunt de la Diagonal; als extrems, la substitució de casetes modestes de planta baixa o petits tallers, com al Camp d'en Grassot, per edificis de pisos. Tot plegat, a banda de la problemàtica de l'envelliment dels edificis (i dels seus habitants), a més d'anar terciaritzant el centre i concentrant al voltant una corona d'habitatge dirigit a capes mitjanes, en el pla formal va introduir una tipologia que tenia poc a veure amb la de l'Eixample.

Així i tot, encara que en alguns casos ja s'havien fet experiències de noves ordenacions edificatòries, per exemple, amb el conjunt de blocs aïllats aixecats en l'emplaçament de l'antiga fàbrica Elizalde a l'illa passeig de Sant Joan-Bailèn-Còrsega-Rosselló, la construcció de l'illa pels seus quatre cantons continuava sent una premissa intocable.

En el pla teòric, la perspectiva era ben diferent. Entre els nombrosos estudis⁶ que abasten des de l'origen fins a l'actualitat de l'Eixample, alguns havien abordat les possibilitats de reutilització de les illes, el trencament de la seva disposició i la no necessitat de mantenir tots els costats construïts perquè no perdés el seu caràcter urbà. De fet, en diversos moments s'havia buscat una organització alternativa de l'illa de Cerdà, com les agosarades superilles del Pla Macià, amb edificacions de blocs oberts. Les propostes recents s'han orientat cap a organitzacions més lligades a noves tipologies i a l'acoblament a unes densitats més reduïdes que les existents, s'ha valorat la capacitat de trànsit relacionada amb els diferents usos i fins i tot la modificació de carrers, primant la circulació de vianants. Però, el salt de la teòria a la pràctica havia resultat més difícil per manca de suport, tant institucional com dels inversors, a les noves propostes⁷.

⁶ *Estudio del ensanche Cerdà*. Laboratori d'Urbanisme de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Autors diversos. Setembre 1983.

⁷ J. SANMARTÍ va projectar, entre 1978-79, a instàncies dels veïns d'un edifici de la Caixa a Sant Quintí-Independència-Pare Claret, l'enjardinament de l'interior de l'illa, la qual finalment l'entitat va desistir d'urbanitzar. El projecte, juntament amb altres propostes per a l'Eixample, són recollits a *La remodelació de l'Eixample Cerdà, avui*. Tesi doctoral ETSAB.1984.

Quan al planejament, en els successius plans generals la màxima aspiració ha estat de requalificar solars industrials, obsolets o sense construir, per incrementar els equipaments. Requalificacions que sovint en l'aprovació definitiva es reconduïen cap a l'habitatge tot perdent l'equipament concret. Tan sols quan la pressió d'una AV ha sigut prou forta, els resultats han estat positius, encara que no s'hagi aconseguit la totalitat reivindicada

Però, anem per parts. Les característiques descrites fins aquí han determinat les reivindicacions de les diferents AAVV de l'Eixample, reivindicacions i associacions que manifesten en la seva diversitat tant la unitat com la manca d'homogeneïtat de l'Eixample. Les AAVV plantegen tres tipus de reivindicacions que interaccionen entre si. Una, la defensa del patrimoni arquitectònic: edificis modernistes en perill com la casa Golferichs, o industrials com la Sedeta. Dues, la demanda d'equipaments com a reutilització del patrimoni defensat, com en els dos exemples que acabem de citar, o bé en indústries o tallers obsolets que el P.G.M. preveia requalificar com a tals, com les Cotxeres de Vilamarí a l'esquerra de l'Eixample, o la fàbrica Rovira i Espinal a la Sagrada Família/Camp d'en Grassot; o bé proposades pels veïns com la Kromschroeder. I tres, la creació de zones verdes.

Aquesta darrera era especialment decisiva per al major 'barri' de Barcelona que no disposava de cap. Per aquest motiu es va posar tant d'èmfasi en la recuperació de les poques oportunitats que s'oferien, vetllant perquè es mantinguessin les qualificacions del P.G.M. com en el cas de l'Escorxador. Les possibilitats eren escasses i les propostes fortament influïdes per l'imaginari col·lectiu que hem descrit. L'Eixample estava tot construït, però tenia un gran potencial, si es recuperaven els interiors de les illes. Per això, algunes de les primitives reivindicacions van decantar-se cap a la permeabilització i enjardinament dels interiors, especialment a la dreta de l'Eixample, on es va aconseguir l'obertura de la torre de les Aigües. En aquest cas, va ser gairebé més decisiva l'acció dels mateixos veïns de l'illa que la de la corresponent AV. En altres casos han estat entitats públiques com la Casa Elizalde o els propietaris de comerços⁸ han facilitat un ús relativament públic de la part que els correspon de l'interior de l'illa.

El que es vol destacar en aquest apartat és el paper jugat per les AAVV, potenciant les possibilitats d'intervenció sobre les illes i la flexibilitat d'actuacions. Analitzarem algunes reivindicacions concretes que han derivat cap a la recerca d'una major permeabilitat de les illes, la modificació de l'ús de vials i el seu reequipament.

Com ja hem avançat, a mesura que les indústries esdevenien obsoletes, el procediment usual era el seu trasllat fora ciutat i la substitució per noves edificacions destinades a habitatges; un canvi, sens dubte, molt avantatjós per al propietari, que es va produir sense entrebancs fins que va aparèixer el moviment dels MSU. Les associacions de veïns

⁸ El pati de Vinçon a Passeig de Gràcia-Rosselló-Via Laietana-Provença ofereix una perspectiva força desconeguda de la Pedrera; i el de Happy Books, a Provença entre Rambla Catalunya-Balme, conservava un antic saló de música.

van veure de seguida aquestes transformacions com la clau per introduir millores a l'Eixample. Tots els grans solars van ser analitzats i estudiades les possibilitats d'atribuir-los un ús, estiguessin o no afectats pel P.G.M. Segons el cas, la reivindicació defensava o proposava la requalificació com a equipament o com a zona verda. En molts casos l'afectació total de l'illa no es va poder mantenir, la pressió immobiliària era massa forta i aleshores s'inicià un procés per veure en quines condicions es podia arribar a la millor solució. Encara l'any 1986 el projecte Sant Antoni-2000 recollia antigues reivindicacions i en plantejava de noves a partir d'un treball exhaustiu de la vocalia d'urbanisme de l'AV del barri, on s'articulaven necessitat d'equipaments i disponibilitat d'espais, i en el qual la reutilització dels interiors d'algunes illes jugava un gran paper⁹.

Aquest procés ha estat molt intens a la dreta-dreta de l'Eixample, és a dir, a la zona compresa entre passeig de Sant Joan, Diagonal, el Clot i Gràcia, els actuals barris de la Sagrada Família i el Camp d'en Grassot (figura 2b). El nom d'aquest darrer prové d'una finca propietat dels germans Grassot situada en un extrem del terme de Sant Martí, confrontant amb els límits de Gràcia, que entrà en el joc urbà de la plana barcelonessa a partir de l'aprovació de l'Eixample el 1859. Limitada pel carrers Coello (avui Pare Claret), Còrsega, passatge Mariné i passeig de Sant Joan, fou una de les primeres peces urbanitzades seguint la xarxa viària determinada pel Pla Cerdà. En plànols de 1880 apareixen perfectament construïdes les illes compreses entre els carrers (segons la nomenclatura actual) Travessera de Gràcia, Roger de Flor, Pare Claret, Nàpols i Còrsega, segmentades pel passatge Grassot. És un exemple d'una de les perversions que de bon començament afectarien les disposicions inicials de l'Eixample, els passatges, la manera de fragmentar les illes en dues meitats per incrementar-ne l'edificació. El motiu d'aquesta modificació des dels inicis de la urbanització de la finca obeeix a la voluntat dels promotors de construir un barri destinat a la classe treballadora de la propera Gràcia. No es pretenia, per tant, la realització del clàssic immoble de renda de l'Eixample de planta baixa i 5 plantes, amb façanes de 12 a 16 m, sinó edificacions més petites, sovint habitatges individuals semblants a la tipologia de parcel·la petita i illa reduïda pròpia de Gràcia. Així, el Camp d'en Grassot, per la forma construïda i el tipus de gent: classe social, treball, renda i cultura, presentava més afinitats amb Gràcia que amb l'Eixample, del qual morfològicament formava part. Cap als anys vint, mantenia encara, com assenyalen Fabré i Huertas, horts i cabanes amb vaquers que duïen els ramats a la dreta de l'Eixample per munyir-los i servir llet fresca al client.¹⁰

Aquesta localització perifèrica a l'Eixample i prop de Gràcia, vila de tradició entre artesana i fabril, comportà que ràpidament les illes que limitaven el Camp d'en Grassot fossin ocupades per instal·lacions industrials, algunes de grans dimensions i d'altres de més menudes, que estructuraren les illes cerdanes en un seguit de magatzems i petits tallers. Sota aquests paràmetres el barri es va consolidant, acaba de complertar-se amb l'establiment

⁹ Full informatiu. Especial Sant Antoni 2000. Associació de Veïns de Sant Antoni. Gener 1986. núm. 9.

¹⁰ FABRE i HUERTAS. *Tots els Barris de Barcelona*. vol. 5/pàg. 116

dels Missioners Fills del Cor de Maria, que edifiquen un gran col·legi i va agafant la típica fesomia que es perllongarà fins ben entrada la segona meitat del segle. Ara bé, tot i la posició perifèrica a l'Eixample, cal dir també que limita amb una de les avingudes més importants del projecte Cerdà: el passeig de Sant Joan, començat a urbanitzar el 1883, i que agafa una rellevància transcendental com a eix ordenador, en l'Exposició Universal de 1888 celebrada a la Ciutadella. Aquesta característica, afegida a la contigüitat amb Gràcia, comportà que amb el temps esdevingui un tros més de la Barcelona central dels seixanta. En conseqüència, es produeix la transformació accelerada d'una part dels usos de la zona, fonamentalment la substitució ja apuntada, de petits tallers, magatzems i solars no utilitzats, pel típic edifici d'habitatges de compra. Coincideixen, doncs, en el barri dues tipologies ben diferents: la casa que encara es manté, corresponent a la primera fase de construcció del barri semblant a la tradicional de Gràcia, i la construïda els darrers trenta anys amb una tipologia més propera a la resta de l'Eixample, si bé cada cop és més forta la pressió immobiliària que intenta la transformació de les construccions antigues mitjançant l'agrupació de petites parcel·les per tal d'aconseguir la màxima edificabilitat.

Des de l'inici de la construcció del barri, el seu cos social ha experimentat una transformació important explicada pel pas d'una situació perifèrica a una situació central dins de la ciutat. A mesura que es reconstruïa el barri, era ocupat per classes socials amb poder econòmic més alt, una transformació que s'ha accelerat a partir dels anys noranta; aquest procés no ha comportat un desplaçament significatiu dels antics habitants, sinó una reabsorció dels més joves mentre anaven desapareixent les generacions més grans.

Una bona part de les característiques del Camp d'en Grassot són aplicables al barri de la Sagrada Família del qual en certa manera forma part. Avui es coneix com a barri de la Sagrada Família, el sector de l'Eixample a l'entorn del temple de Gaudí articulat per l'eix que l'uneix amb l'Hospital de Sant Pau des del segle passat; fins no fa gaire el centre del barri era conegut com el barri de Poblet i tenia funcions de carrer major el tros del carrer Mallorca entre les Saleses i la Sagrada Família. Es tractava d'una zona perifèrica, en aquest cas a cavall entre Sant Martí i l'Eixample, on proliferaven els horts i els nuclis obrers. La seva urbanització no té un origen tan clar com el Camp d'en Grassot, perquè no obeeix a un operació única, sinó a un lent procés de transformació marcat per l'extensió de la xarxa viària de l'Eixample cap al Clot, i també per l'impacte de la construcció del temple de la Sagrada Família: presenta una tipologia d'habitatge semblant barrejada amb una proliferació de fàbriques i tallers, i una gran part d'illes apareixen segmentades per passatges o per la pervivència d'antics camins rurals.

A mitjan anys setanta, l'època que ens ocupa, amb un sector plagat encara d'indústries, fou un moment d'inflexió que va comportar l'evolució i la creació de les corresponents AAVV. L'any 1970 els veïns dels entorns de la Sedeta, amb façanes als carrers Indústria-Sicília-Pare Claret-Passatge Llavallol, inicien una sèrie d'accions contra els fums i sorolls provocats per la fàbrica fins aconseguir que se ceguïn les finestres que donaven a

Sicília i Pare Claret. El fet genera una consciència reivindicativa entorn de la destinació futura de la fàbrica, que esclatarà el 1974 arran de la 1a informació pública del P.G.M. Malgrat estar ja qualificada com a equipament d'encà del Pla del 1953, amb l'aprovació inicial el 1975 és desafectada per pressions de l'empresa i el solar és declarat edificable intensiu. Les mobilitzacions veïnals no s'aturaran fins que l'any 1977, l'ajuntament comprarà dues terceres parts del solar i finalment en recuperarà la totalitat i rehabilitarà l'edifici, destinant-ne una part a Centre Cívic i la resta a equipaments escolars. La reivindicació de dedicar una part a zona verda no és atesa, però s'augmenten els equipaments escolars, es restaura l'antiga edificació i es construeix una plaça interior 'dura' amb accés al carrer.

Aquest procés genera una sèrie de fets, en primer lloc, la transformació de l'AV de la Sagrada Família, l'antiga Associació que organitzava la Festa Major, la qual fa seves les protestes dels veïns afectats, els aixopluga fins que puguin legalitzar l'any 1977 la seva pròpia associació -la del Camp d'en Grassot- i enceta una dinàmica de reivindicacions que arriben fins a l'actualitat; d'aquestes, unes són compartides per ambdues AAVV, d'altres més específiques de cada sub-barri, i de passada aconsegueixen consolidar l'ús de la nomenclatura pròpia. En segon lloc, la necessitat de cercar nous emplaçaments per crear zones verdes; finalment, l'experiència de l'obertura d'una illa amb els seus avantatges i inconvenients (vandalisme, dificultats de manteniment). Més endavant sorgirà una paradoxa, però això és ja un fet més polític que urbà: la nova divisió administrativa municipal amb l'annexió a Gràcia del Camp d'en Grassot, que, com hem vist, històricament formava part de Sant Martí, morfològicament és Eixample i per tipologia urbana i social durant una època es va assemblar a Gràcia; ha deixat fora del Districte de l'Eixample el Centre Cívic de la Sedeta, una de les reivindicacions emblemàtiques de l'AV de la Sagrada Família. En canvi, el Centre Cívic que els pertoca, la Casa Elizalde, els cau molt lluny i les seves activitats són considerades elitistes, pensades més per a la ciutat que per al barri. Quan cal, però no gaire sovint, continuen utilitzant la Sedeta, a la qual se senten més vinculats.

Els límits entre ambdues associacions administrativament establerts, funcionalment són difícils de reconèixer i més quan el teixit urbà presenta tantes similituds com en aquest cas. Hi ha un seguit de reivindicacions iniciades per l'AV de la Sagrada Família, que van ser continuades conjuntament un cop legalitzada la del Camp d'en Grassot, com la de l'anomenat Jardí de la Indústria a l'illa determinada pels carrers de Sant Antoni M. Claret-Lepant-Indústria-Marina (figura 2c). L'associació de veïns de la Sagrada Família, bregada amb el cas de la Sedeta, reclama la urbanització de l'illa com a zona verda i d'equipaments, atès que el P.G.M. ja la qualificava de zona verda. El propietari, SAESA (Mas Bagà), proposa l'edificació de mitja illa i la resta per a zona verda, però els veïns no renuncien a la totalitat. La propietat presenta diferents recursos a Madrid reclamant l'edificabilitat de l'illa al·legant els drets adquirits en el pla Comarcal del 1953; simultàniament es presenten diferents alternatives proposades pels veïns (mercat, zona verda i pàrquing en concessió a SAESA), però el MOPU falla a favor del propietari. Com a solució final l'Ajuntament redacta un projecte global per a l'illa segons el sistema de compensació, on es determina que l'ocupació per a habitatges serà del 30% i la resta per

a zona verda i equipaments. Uns equipaments que l'associació de veïns pacta que siguin destinats a una llar de vells i a casal de joves.

La realització determina l'edificació d'un angle recte amb façana als carrers de Sant Antoni M. Claret i Lepant, que incorpora algunes cases de pisos ja existents, i situa els equipaments assenyalats a continuació del xamfrà, a la banda de Sant Antoni M. Claret. Es construeixen els habitatges i la zona enjardinada i el solar destinat a equipaments s'edifica només en planta i damunt una pista poliesportiva descoberta. El resultat del balanç immediat és força positiu, atès que, de les reivindicacions efectuades pels veïns, pot considerar-se aconseguit un 70% i més tenint en compte que els recursos estaven ja perduts a Madrid. S'ha aconseguit un nou espai públic, un jardí a l'abast, d'ús quotidià, que permet jugar als menuts, pendre el sol als vells, estar i relacionar-se el veïnat en general.

Amb tot, en el pla formal el resultat seria més discutible. El projecte del jardí és una composició ovalada integrada en el quadrat disponible que, fugint de l'estètica de les places dures, empra com a materials, sauló a la part central i gespa i rajola aplacada per als talussos, que compensen intel·ligentment el fort desnivell de l'illa. A primer cop d'ull, tot molt correcte, però una anàlisi més a fons manifesta una manca de sintonia o desinterès per incorporar les façanes interiors com a façanes del jardí. Aquesta presumpció es veu reforçada per la diagonal que estructura el jardí i que va a petar precisament al vèrtex de l'edificació, la part constructivament més conflictiva, residual, on conflueixen diverses alineacions; no hi ha, doncs, façana sinó mitgeres i testeres. Tal vegada el projecte de l'edifici d'equipaments preveia la regularització del vèrtex i el fet de no haver-se edificat en altura sigui un element distorsionador, posat que la continuïtat de l'edificació es veu interrompuda per un buit injustificat que accentua el desordre. D'altra banda, no acabem de trobar explicació a la frontera topogràfica i visual entre les voreres d'accés als habitatges i la interior del jardí. Podria atribuir-se a un excés de geometria, de la mateixa manera que ha impedit situar talussos en els punts més afectats per la contaminació, l'angle exterior. O podria tal volta defensar-se des de la voluntat de considerar dites voreres com un espai semiprivat, al servei dels habitatges, tot establint una clara distinció amb l'espai públic central.

Essent una de les primeres realitzacions i la més completa duta a terme en aquests dos barris, hem triat aquesta operació com a síntesi de les reflexions anteriors. Es tracta d'un exemple d'una de les possibilitats d'intervenció que permet l'Eixample sense posar en perill els supòsits estructurals de la proposta de Cerdà. Mitjançant operacions d'aquest tipus es pot generar una transformació de formes i d'estàndards, propostes difícils d'aconseguir quan el model de ciutat cerca només l'aprofitament màxim i els equipaments, el verd i el jardí li són estranys. Sense l'empenta i constància de l'AV l'alternativa de configurar noves illes hauria estat pràcticament impossible per manca d'espais lliures amb façana al carrer; en canvi, les possibilitats d'actuació augmenten quan es produeix la simbiosi entre veïns i tècnics. El que anomenen producció d'espai públic, siguin zones verdes o equipaments, fàcilment conceptualitzat i quantificat des del vessant teòric i determinat per la planificació, hauria estat difícil de dur a terme sense el suport popular que ha frenat l'ambició especuladora i no s'ha rendit ni quan no se'n podia aconseguir la totalitat.

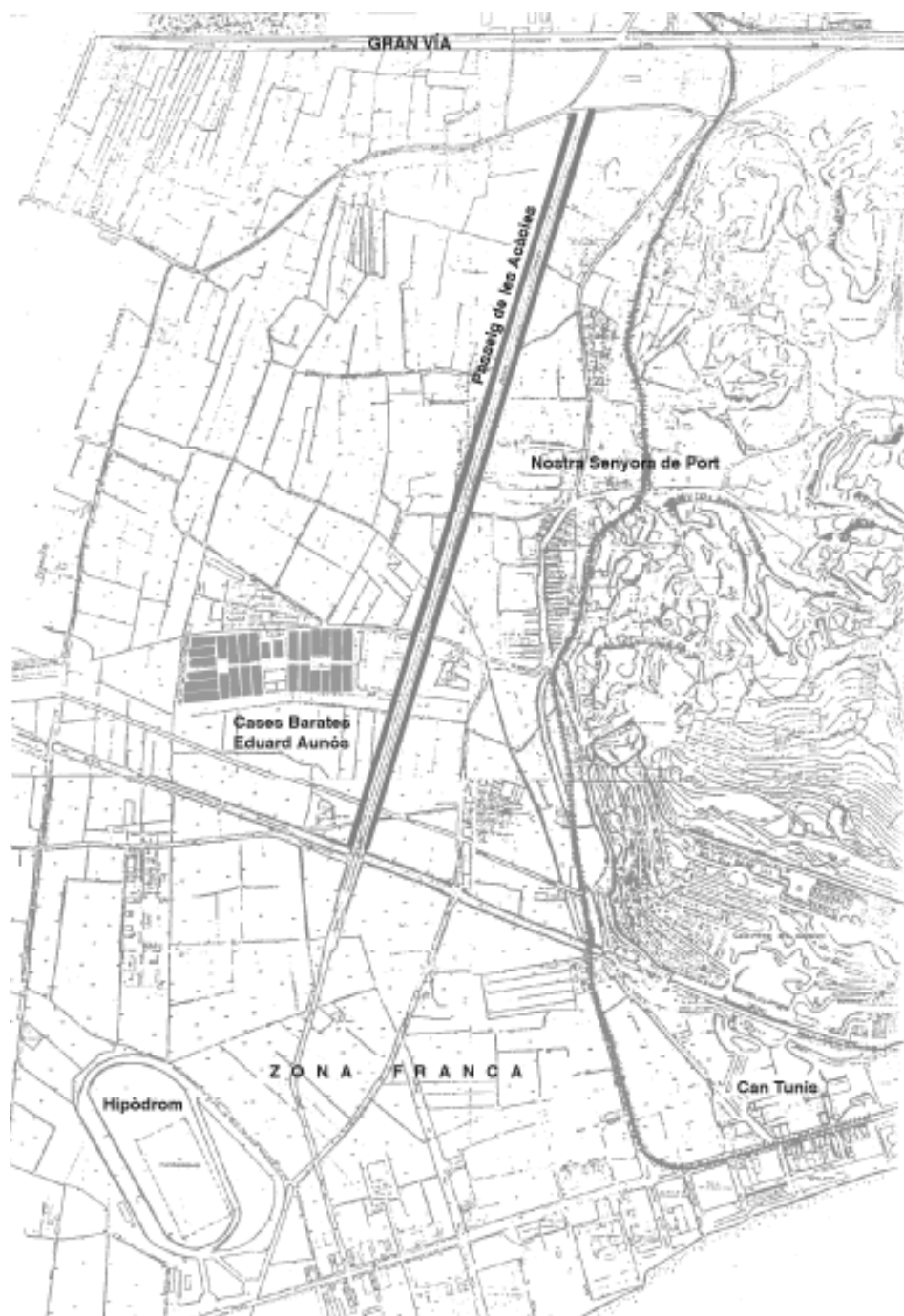


Figura 3: a) L'actual Zona Franca els anys vint.

L'entrada dels MSU en la negociació ha estat definitiva per recuperar i obrir un seguit d'illes, com al carrer Sicília entre Indústria i Còrsega, on s'introdueix una plaça enjardinada a l'interior. A l'illa següent del carrer Sicília, de Rosselló al Passatge Mariné, en el solar de l'antiga fàbrica Rovira i Espinal, s'aconsegueix una pista poliesportiva i una zona enjardinada, el jardí Caterina Albert. O les més recents actuacions a l'esquerra de l'Eixample.

En el pla teòric ha permès constatar que l'especificitat de l'eixample Cerdà se centra en la trama de carrers, iguals, encreuats a noranta graus i amb una seqüència uniforme. La quadrícula de tres illes més tres carrers igual a quatre-cents metres, la relació entre l'amplada de vint metres per carrer, la cruïlla formant xamfrans, les dimensions de les illes i la seva regularitat són les constants. La forma d'ocupar les illes és una conseqüència de la demanda global de la ciutat i del paper que hi juga l'Eixample, que pot ser ben diferent de quan va ser projectat.

5.4 Una transformació radical: de Can Tunis a Zona Franca.¹¹

Can Tunis i Nostra Senyora de Port¹² són probablement els barris barcelonins que han experimentat a partir dels anys vuitanta la transformació quantitativa i qualitativa més radical, començant pel nom. A grans trets, els canvis decisius es deuen, d'una banda, a les fortes intervencions d'infraestructura en el sector: modificacions del port, consolidació del polígon industrial, cinturó del litoral, accessos a l'anella olímpica i, de l'altra, a una llarga llista de lluites veïnals que s'inicien cap a la fi dels cinquanta. Però, aquesta transformació rarament ha transcendit a l'opinió pública; pocs coneixen els seus nous parcs, els nous equipaments, la rehabilitació dels seus barris. Continua sent una zona oblidada, d'esquena a la ciutat, que es travessava de tard en tard, amb presses, per anar al cementiri del Sud-oest; més endavant, també per anar a Mercabarna o a algun dels grans magatzems del polígon industrial del qual ha acabat per adoptar el nom: Zona Franca; finalment, a partir del 1992, també com a camí alternatiu per accedir a Montjuïc. Avui com ahir, continua sent vàlida l'esmentada definició de Candel *Donde la ciudad cambia su nombre*¹³.

L'actual Zona Franca inclou el polígon industrial d'aquest nom i el conjunt residencial resultant de l'evolució dels barris que van anar formant-se entorn dels antics nuclis de Can

¹¹ Alguns punts d'aquest apartat es basen en un estudi sobre l'impacte induït produït per l'obertura del 1r. Cinturó de Ronda sobre la Zona Franca. Efectuat conjuntament amb F. Pàramo, dins del Seminari de Sociologia Urbana, del Màster d'Intervenció Ambiental (U.B.). S'han utilitzat també com a fonts bibliogràfiques bàsiques: IDEAL. Boletín de Casa Antúnez. Núms.: 2 al 36. Maig 1963-octubre 1967; GARCÍA HERNÁNDEZ, A., i alt. *Zona Franca de 1900 a 1986*. Ajuntament de Barcelona, 1986. i GONZÁLEZ, B. *Historia de un barrio que vive y lucha*. B. González. Barcelona, 1979.

¹² Mantenim el nom de Nostra Senyora de Port perquè és el que apareix en la documentació emprada, malgrat que actualment figuri el més correcte de Mare de Déu de Port.

¹³ CANDEL *op. cit.* L'obra va permetre a molts barcelonins dels anys 60 aproximar-se a una realitat ben propera que desconeixien i prendre contacte amb el suburbi i la seva problemàtica. En canvi, per Basilio González, un dels dirigents històrics, - en una entrevista l'any 1987, com a president de l'AV de Nostra Senyora de Port- els escrits de Candel no van fer altra cosa que consagrar la marginalitat del barri.

Tunis i Nostra Senyora de Port, els polígons d'habitatges d'Eduardo Aunós, el Polvorí, Can Clos, 'Viviendas' de la Seat, etc. Constitueix el límit sud-oest de Barcelona i s'estén en un ampla planícia des de la Gran Via fins al mar, sota el vessant sud de la muntanya de Montjuïc, que l'amaga i separa físicament de la resta de la ciutat. Presenta una estructura fortament influïda per les característiques topogràfiques, amb una gran barreja d'usos.

La zona que a començaments de segle oferia bones expectatives dividides entre l'assentament d'indústries o el fet de consolidar-se com a espai d'esbarjo de la ciutat (hi havia establiments de banys, un hipòdrom i s'hi van fer les primeres proves aèries en territori espanyol) va anar degradant-se a partir del anys vint, a mesura que arribaven successives onades immigratòries, amb la proliferació de barraques que es varen anar escampant muntanya amunt, rodejant els límits del cementiri (figura 3a). La ubicació en el barri d'una de les primeres operacions d'habitatge social, derivades de l'Exposició del 1929, el grup Eduardo Aunós, més conegut com les Cases Barates, va facilitar la formació d'altres assentaments ja del tot marginals.

A l'inici dels anys cinquanta presentava una estructura urbana molt senzilla, formada bàsicament per dos eixos més o menys paral·lels. Un, la carretera o passeig i avui carrer de la Mare de Déu de Port¹⁴, que des de la Gran Via vorejava la muntanya fins arribar al passeig de Can Tunis, paral·lel a la línia de mar i amb el qual connectaven els accessos dels altres nuclis disgregats, recolzats la majoria sobre el vessant de la muntanya. L'altre eix, l'antiga avinguda de les Acàcies, més al sud, constituïa l'accés als terrenys situats entre el port de Barcelona i el riu Llobregat, on se situaria el polígon industrial (figura 3b).

El barri de Nostra Senyora de Port¹⁵ sobre l'eix del passeig era un creixement suburbà format, seguint un simple procés de juxtaposició, per cases de tipus de cos, amb façanes de 4 a 5 mts. de profunditat edificada variable, originàriament de planta baixa i un o dos pisos, posteriorment transformades algunes en edificis plurifamiliars de dues, tres i fins i tot quatre plantes. Sense un pla urbanístic que destriés usos incompatibles, els habitatges s'alternaven amb tallers industrials i zones agrícoles. L'església, l'asil i els límitats equipaments s'articulaven sobre aquest eix. Can Tunis¹⁶, el barri situat vora mar, articulat entorn del passeig Agrícola, en la confluència dels passeigs de la Nostra Senyora de Port i de Can Tunis, havia estat marcat per l'amenaça de les expropiacions des dels anys vint, que havien afectat els pescadors. Més endavant,

¹⁴ En aquest cas utilitzem la nomenclatura actual, però d'ara endavant continuarem amb l'habitual de Nostra Senyora de Port. És la via més antiga - la construcció actual data de 1910, realitzada sobre un traçat molt anterior - i l'única que establia comunicació entre la ciutat, els diferents barris de la zona i els serveis que s'hi van anar ubicant, l'escorxador, l'hipòdrom -ja desapareguts- i el cementiri del Sud-oest.

¹⁵ D'origen rural, havia format part de l'antic municipi de Sant. El 1916 s'hi construí la Colònia Industrial del Port. El conformaven nuclis més petits: Plus Ultra, els blocs d'en Piulacs construïts el 1929, la Colònia Santiveri.

¹⁶ Can Tunis sempre va pertànyer a Barcelona; el nucli antic, entorn del Passeig Agrícola, estava urbanitzat, amb cases generalment de dues plantes, població indígena i disposaven de farmàcia, metge, llevadora, estanc. N'havien format part altres nuclis ja desapareguts, com el Vidriol, barri de pescadors, que agrupava unes 60 famílies en barraques primitives. L'Arsenal: Colònia obrera, amb escola i capella. A la zona existí també un hotel en temps de l'hipòdrom. Casetes d'en Grasses: barriada de 50 cases darrere de les cotxeres dels tramvies,

entre 1939 i 1942, l'establiment de la factoria CAMPSA, va originar el trasllat de 127 famílies a la Verneda.

L'eradicació del barraquisme en altres zones de Barcelona va contribuir al seu desplaçament cap aquest sector o a l'aparició de polígons d'habitatge de qualitat ínfima, sense urbanització ni equipaments, com Can Clos¹⁷ o El Polvorí¹⁸, edificats amb motiu del Congrés Eucarístic. El Pla Comarcal del 1953 perpetuava les instal·lacions industrials, en possibilitava el creixement i establia la tolerància d'habitatges a la zona, consolidant tant des del punt de vista físic com social la seva peculiar marginalitat que la proliferació de nuclis barraquistes contribuïa a incrementar. La imatge negativa de la zona es reforçava, d'una banda, amb l'existència del Cementiri del Sud-oest i, d'una altra, per les antigues pedreres de la muntanya convertides en abocadors d'escombraries de la ciutat.

Les actuacions a la resta del barri, tant a nivell industrial com residencial, no van fer més que anar accentuant la situació de desordre i perpetuar l'abandó i desinterès municipal per dotar-lo d'equipaments i serveis que tradicionalment van haver de suplir l'Església i les entitats benèfiques. L'establiment de la fàbrica SEAT l'any 1953 va incrementar el pes del sector industrial, però també el residencial, amb l'aparició d'un nou polígon, els habitatges de la SEAT. Quan el 1965 el Port Franc és qualificat com a Polígon Industrial, queda segregada definitivament l'àmplia zona al sud del passeig de la Zona Franca per a usos industrials.

Les reivindicacions dels veïns s'inicien aviat. L'any 1959, una primera mobilització impedeix l'enderroc dels humils habitatges de Can Tunis, amenaçats per l'ampliació del port, amb la contrapartida d'una indemnització miserable o el trasllat dels afectats fora del barri. Les 300 famílies afectades s'organitzen entorn de «El Hogar social», per fer front a nous desnonaments i el 1962 creen una «Hermandad de Ahorros» per ajudar-se a finançar l'adquisició d'habitatges dignes en el barri.

Si pel procés d'ampliació del port de Barcelona cap al riu Llobregat, Can Tunis era un obstacle, la pretensió d'eradicar el barri plantejà una seriosa reflexió sobre el seu futur

al lloc on a la primeria del segle hi havia els Banys Zoraya, que en substituïren uns altres de més antics: els Banys Espanya. Colònia Cantí: que no fou mai una colònia pròpiament dita, prop de l'hipòdrom, fou habitada tant per camperols com per obrers de diferents fàbriques. Jesús i Maria: barri de barraques al peu del cementiri del Sud-oest. El 1953 constava de 557 barraques i 2.663 persones. Els veïns, andalusos en la seva majoria, en veure fracassats els seus intents de Cooperativa, abandonen el 1968 les barraques, que foren ocupades per gitanos, i augmenta la marginació de la zona. El 1972 hi existien encara 420 barraques.

¹⁷ Can Clos era una finca rústica junt a la pedrera del Borinot, on es van edificar 400 habitatges en un mes, el 1952, com a solució provisional per acollir els barraquistes de la Diagonal, amb motiu del Congrés Eucarístic, tal com s'ha comentat al capítol 3. Posteriorment, el 1958, s'hi afegiren 41 habitatges; el 1961, un altre bloc, i encara quatre més el 1966.

¹⁸ El Polvorí, situat a la vora d'un polvorí del S. XVIII, fou creat el 1953, pel Patronat Municipal de la 'Vivenda', per acollir una part dels barraquistes de la Diagonal (Congrés Eucarístic) i de Somorrostro, i també famílies de policies. Per Basilio González, de passada, es descongestionava Can Clos. Entre 1960 i 1961 s'hi afegiren 400 habitatges més, construïts per Fomento Inmobiliario de España, S.A.

i el de tot el sector i consciencià els seus habitants que, si no manifestaven la seva voluntat de romandre-hi, acabaria desapareixent. Sobretot tenint en compte la funció de reserva i de tapaforats que aquesta zona havia tingut des de sempre per a Barcelona, com ho demostraven les intervencions anteriors. Tot allò que la ciutat no havia volgut o li feia nosa, ho havia desplaçat al vessant sud de Montjuïc. En situació de provisionalitat continuada, és molt difícil que es pugui transmetre als nouvinguts el sentit d'apropiació de l'espai i, en conseqüència, que es mantingui la idea de comunitat estable arrelada a un marc físic. Per tant, és fonamental preservar el conjunt humà, aconseguir el mínim de canvis i crear un procés de consolidació i de millora de l'entorn, tant a nivell quantitatiu com qualitatiu.

En aquests puns es fonamentarà, principalment, l'estratègia inicial de la lluita urbana dels veïns, que, davant el fet irreversible de la desaparició de Can Tunis, se centrà a millorar les corresponents indemnitzacions i exigir que els nous habitatges es construïssin en un altra ubicació dins del mateix barri. En aquesta primera lluita, de moment s'aconsegueix triplicar les indemnitzacions, però no es pot impedir el desplaçament d'una part considerable de veïns a barris allunyats. Així i tot, les accions que es duen a terme, com l'esmentada creació d'una cooperativa d'estalvi, desvetllen una consciència col·lectiva, que serà el motor de les AAVV pròpiament dites i possibiliten l'accés a uns nous habitatges a la Vinya, on innumbrables traves urbanístiques i burocràtiques n'ajornaran la construcció fins al 1966 i 1968¹⁹.

Els orígens de la primera AV pròpiament dita, se situen cap a l'any 1966, quan uns grups preocupats per la millora del barri, de l'HOAC i del Centre Social, que havia sigut fins aleshores l'aixopluc de les lluites, volen emancipar-se de la tutela de l'Església de la qual depenia el Centre. El 1970 s'aconseguirà la legalització com a Associació de Nostra Senyora de Port, que va funcionar com a aglutinadora de les reivindicacions dels subbarris veïns fins que sorgeixen associacions pròpies en cada un d'ells: Polvorí, Can Clos, Cases Barates, la Vinya, Santiveri, marcades per un fort component polític²⁰. Entre totes aconseguiran millorar les condicions d'habitabilitat dels respectius barris i uns equipaments imprescindibles, com la reconversió de l'Asil de Port en escola bressol, escola especial, INB i camp de futbol; la construcció d'una escola i una plaça al Polvorí; la instal·lació d'un semàfor a la plaça Cerdà; o davant la manca de piscina, l'accés dels nens de les escoles al Club Natació Montjuïc.

Si interrelacionem l'anàlisi de les reivindicacions segons la cronologia i la classificació, es podrà veure que hi ha hagut una determinada estratègia de prioritats, que ha estat fonamental per arribar al resultat actual (figura 3c). Unes prioritats que coincideixen bàsicament amb les tres etapes que en la història reivindicativa del barri distingeixen els seus actors: defensiva, ofensiva i de consolidació.

¹⁹ Per a una cronologia completa de la reivindicació, «20 años esperando» IDEAL. núm. 31.

²⁰ B. González, en l'esmentada entrevista, va tenir molt d'interès a expressar la independència política de l'AV de Port, (en contraposició a les altres AA), a l'hora de plantejar les diferents reivindicacions basades en anàlisis funcionalistes del barri, amb una clara escala de prioritats. Durant els anys vuitanta, les diverses AAVV tornaran a coordinar-se a través del Centre Cívic del Rellotge.

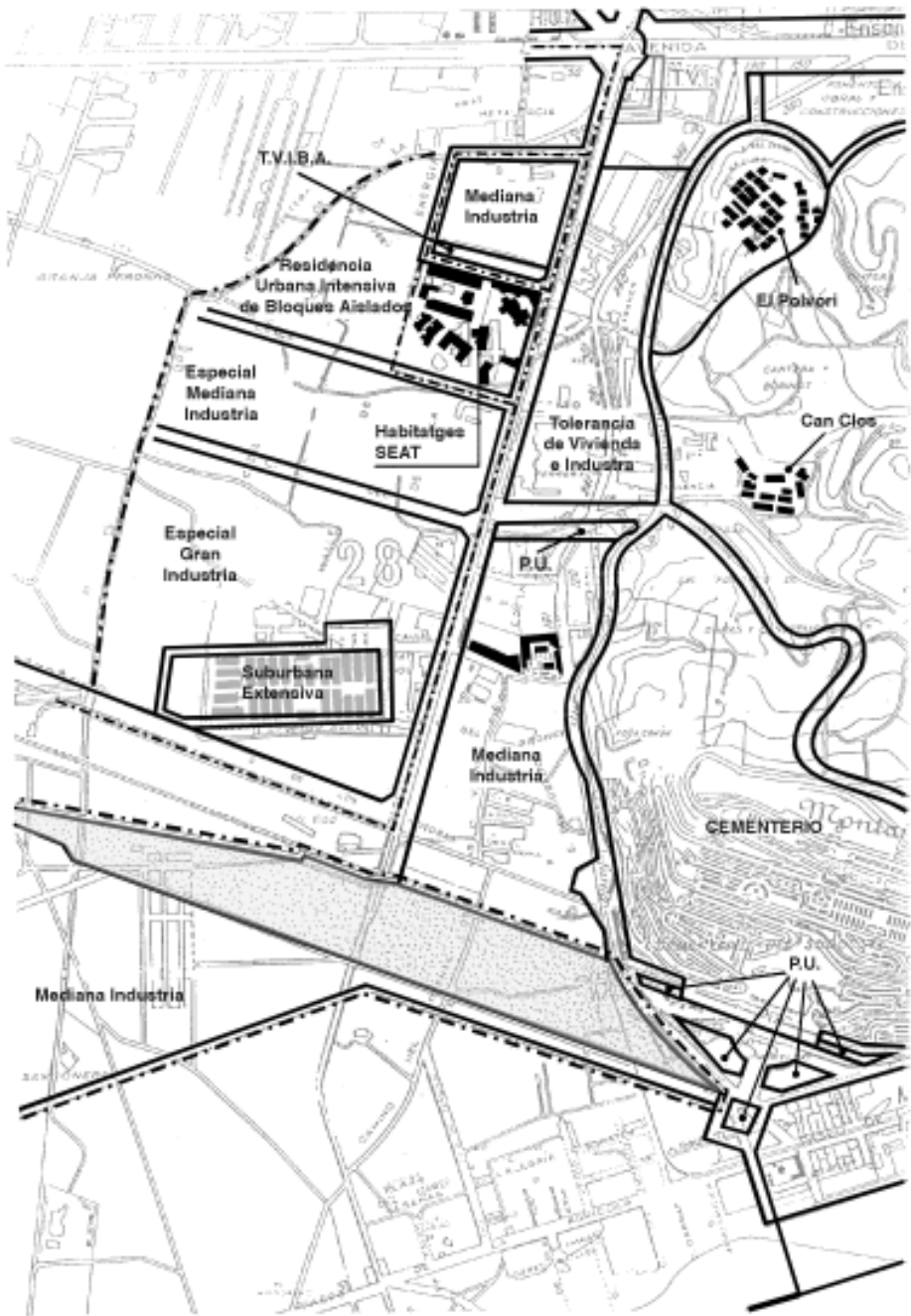


Figura 3
b) La Barreja d'usos amb predomini industrial del Pla Comarcal de 1953

Les reivindicacions esmentades correspondrien a l'etapa defensiva, en la qual es lluita per la supervivència a través de les mobilitzacions, amb dos objectius prioritaris, eradicar el barraquisme i assegurar la continuïtat del barri, més l'obtenció d'uns mínims equipaments i serveis, amb un clar predomini dels aspectes quantitatius: indemnitzacions més altes i la permanència en el barri de la major part dels seus habitants.

Al començament d'aquesta etapa no pot ni parlar-se encara de les especulacions immobiliàries que afecten ja d'altres barris. Aquí el fenomen arribarà més tard però amb força, quan començaran a alliberar-se els solars ocupats per les grans indústries metal·lúrgiques. En aquesta primera etapa la ciutat ortodoxa és vista com l'enemiga que històricament s'ha anat engrandint i embellint a l'esquena de Can Tunis²¹, ja que cada gran intervenció en la primera ha repercutit negativament en el barri. El 1900, el Cementiri del Sud-oest, el 1929 l'Exposició Internacional comportà l'aparició de les Cases Barates, el 1953 el Congrés Eucarístic generà Can Clos, el 1965, el polígon industrial. Els greuges culminen el 1972 amb el Pla Parcial de la Muntanya de Monjuïc, que representava l'eliminació d'una gran part dels habitatges socials del Polvorí i de Can Clos. El Pla troba una forta oposició veïnal, que posa com a condició innegociable el manteniment de l'habitatge a la zona. Els conflictes esdevenen notícia quotidiana a la premsa²², perquè d'ençà de la connexió del passeig de la Zona Franca amb la resta del 1r. Cinturó de Ronda, les immobiliàries comencen a construir sobre l'eix del passeig a partir de la plaça Cerdà, aprofitant el considerable augment de l'accessibilitat.

Amb l'aprovació del P.G.M., que recull totes les aspiracions dels veïns, els barris amenaçats pel Pla Parcial quedaven salvats. La victòria del veïnat donà una nova perspectiva a les reivindicacions, si fins aleshores «*sólo nos habíamos podido defender de la agresión de la administración y lanzar campañas aisladas, desde este momento tendríamos la iniciativa*»²³. El P.G.M. comporta una millor definició dels límits i usos de la zona, concentrant l'activitat industrial, que continua tenint molt de pes com els Dipòsits de CAMPSA o la SEAT, a la zona sud i a la zona est de la rodalia del port, mentre consolidava la residència a la zona nord, accelera el procés especulatiu. Els grans solars alliberats pel

²¹ Com es llegeix a *LOS VECINOS*. Núm. 12. Octubre 1975. Asociación de Vecinos Ntra. Sra. de Port. : 'en el gran banquete de la ciudad a nosotros basta ahora y cuando más, siempre nos han tirado las migajas'. I en la mateixa revista, '35 millones de pesetas ¡35! ha costado a la ciudad la remodelación del Paseo de Gracia. ¿Cómo es que hay tantos millones para gastar en según qué calles de la ciudad y en otras no se puede conseguir que se eliminen las ratas? ¿Y a qué espera la administración para ocuparse de la calle Troquel, por ejemplo? ¿Cuántas calles de los barrios periféricos podrían «remodelarse» con 35 millones de pesetas?'

²² A tall d'exemple, valgui el fragment d'un article del "Diari de Barcelona" (25/8/72), sobre el Pla Parcial de Montjuïc, signat per Jordi CAPDEVILA i Salvador ALSIUS: 'Falta saber ahora qué decisión piensa tomar el Patronato Municipal de la Vivienda para paliar el problema social del cambio de residencia de tan alto número de familias. (...) Según el Patronato ya se han realizado gestiones para intentar construir en la zona, de manera que la mutación que sufrieran los perjudicados fuera menos drástica. Pero los resultados han sido negativos.. Los precios del terreno en la Zona de Nuestra Señora de Port han subido como la espuma, sobre todo desde que el primer Cinturón de Ronda permite un enlace rápido con el centro de la ciudad. Y el sobrecosto que sufrirían las viviendas por el alto precio del terreno, impide la adquisición de los afectados'.

²³ GONZÁLEZ, B. op. cit., pàg. 99.

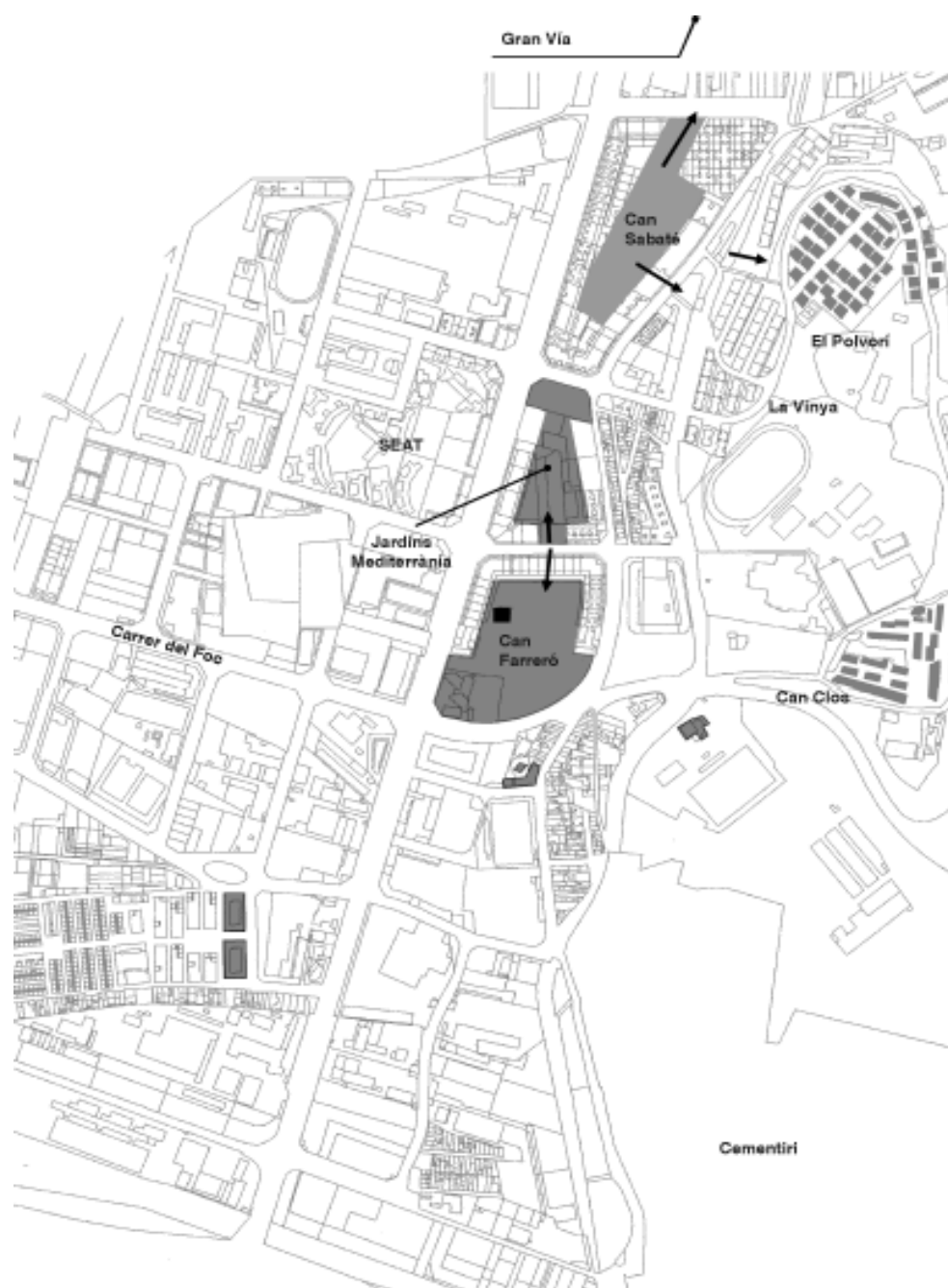


Figura 3.

c) La nova imatge de Zona Franca. El pes de les intervencions privilegia els sectors entre Gran Via i carrer del Foc.

canvi d'ús d'industrial a residencial, la desaparició dels nuclis autoconstruïts²⁴ i la total urbanització de l'avinguda de la Zona Franca incrementen l'activitat constructiva d'habitatges, sobretot a la zona pròxima a la Gran Via, amb tipologies semblants a l'eixample i creant una façana ben definida i amb funcions de límit. El relatiu i progressiu nivell de qualitat dels habitatges origina l'aportació de noves capes socials al barri.

Entretant, l'acció conjunta de les Associacions de Veïns implantades en cada un dels barris, a les quals s'incorporaran els nouvinguts, se centren principalment a fer front a les arbitrarietats de les immobiliàries, aturant les obres i impeding les vendes, fins aconseguir durant un cert temps que cap immobiliària no gosés edificar sense l'aprovació del veïnat. A la vegada, reclamen a l'administració equipaments i zones verdes. Inicien una segona etapa, ofensiva, perquè *“si no ens ho fem nosaltres no ens ho farà ningú”*, amb l'objectiu d'aconseguir equipaments al barri; un domini encara quantitatiu, però una millora qualitativa: equipaments, però també millora d'espais i exigència de forma. Un concepte qualitatiu de ciutat que es posa de manifest en la proposta dels veïns d'un projecte d'ambulatori:

«En el aspecto formal del paisaje urbano, este edificio debería ser una continuación del conjunto del Port, sin romper brutalmente con el barrio existente. En su fachada a la c/.Fuego debería responder al carácter de centro urbano con equipamientos públicos que tendrá el cruce Fuego-Ntra Sra. del Port-Ferrocarriles. En consecuencia, debería preverse en esta fachada, un espacio intermedio entre la calle abierta y el edificio. Este espacio intermedio podría adoptar la fórmula de un porche de arcadas o de una acera amplia con bancos y árboles. En todo caso habría que huir del edificio de prestigio pero no acogedor, o de los jardines decorativos»²⁵.

Les mobilitzacions molt dures van acompanyades de dossiers a l'administració. Cronològicament, correspon a l'època de la transició política, a cavall del govern municipal d'en Socias i l'ajuntament democràtic. Segons l'AV, el primer acceptava les reivindicacions sempre que se li oferís una solució o alternativa viable i quan es comprometia ho defensava i tirava endavant fins i tot contra el parer dels seus propis delegats. En canvi, la democràcia municipal va suposar greus entrebancs, sobretot els primers anys, amb unes negociacions més dures i l'alentiment de les resolucions. Remarquen que fou en aquesta època quan es van plantejar objeccions a reivindicacions que afectaven propietats privades. Però, així i tot, cal remarcar que la materialització de les resolucions, l'execució dels projectes, la inversió pública no es realitza fins aleshores. De les 24 reivindicacions inventariades, les úniques realitzacions que ens consten anteriors a 1977, a banda de les aturades del planejament o d'imprescindibles arranjaments d'urbanització, són un Institut a Can Tunis i un poliesportiu a les Cases Barates, l'única que es recorda de Font Altava.

²⁴ Cap al 1971-72 desapareixen les Banderes, un nucli barraquista prop de l'estadi. Els habitants de Jesús i Maria, tocant al cementiri, són desplaçats cap a la Mina.

²⁵ GONZÁLEZ, B. *op.cit.*, pàg 227.

Les reivindicacions de l'etapa ofensiva no es limiten a demanar actuacions puntuals, sinó operacions que estructurin, sense deixar de banda, però, les reivindicacions urgents, encara que no siguin tan transcendents. Es vol destacar d'una manera especial quatre intervencions fonamentals del procés de reestructuració: Can Farreró-Casa del Rellogge, Can Sabaté- (Estrellas Altas), Foneria-Alts Forns i la transformació de la via del tren en una rambla. La importància de les quals radica, no sols en l'increment dels espais lliures, sinó en la intenció de vertebrar el barri a través de la seva interacció. I en les tres primeres, cal remarcar, a més de la varietat de solucions formals i d'ús que adopten, el fet que són fruit de cessions aconseguides mitjançant pactes entre veïns, propietaris i ajuntament entre 1978 i 1980.

Can Farreró²⁶ es configura com una illa en U, a l'interior de la qual es troba la Casa del Rellogge, l'edifici d'oficines de l'antiga fàbrica rehabilitat com a Centre Cívic. Les testeres de la U s'acaben amb uns edificis projectats per l'equip MBM, que ni qualitativament ni formalment no tenen res a veure amb la resta de l'edificació, però que, precisament per això, es configuren com un pòrtic de l'espai interior; es remarca la Casa del Rellogge, que és dotada de certa dignitat i s'unifica amb l'illa adjacent fins a constituir una zona verda de 20.000 m², que per la seva posició central en el barri, actuaria de ròtula capaç de relacionar tots el nuclis en els plans funcional i social, amb la pretensió de constituir-se també com a centre simbòlic.

A Can Sabaté- (Estrellas Altas)²⁷, es crea un parc de 14.300 m² a l'interior d'una illa i s'aconsegueixen una biblioteca i un centre cívic, la Cadena, als baixos dels blocs de pisos. El parc inaugurat l'octubre de 1983 combina hàbilment vegetació, aigua, monumentalitat i espais de joc per a nens, en una realització que ha satisfet amb escreix les expectatives dels veïns que van participar en el seu disseny, i que el feren tan seu que fins col·laboraven en la neteja i el manteniment i el vigilaven des dels balcons de casa seva. S'hi accedeix des del carrer Minería i des de N. S. de Port, des d'on un sistema transversal d'espais lliures ha d'establir una continuïtat enjardinada fins al barri del Polvorí. L'AV voldria acabar de permeabilitzar l'illa en sentit longitudinal, obrint un tercer accés que els relligués amb l'illa situada entremig dels dos parcs.

La tercera illa²⁸ ha quedat conformada a l'exterior, sobre el carrer de la Minería, per una plaça, la Marina de Sants, que serveix de pòrtic a l'interior del trapezi edificat, el qual es manté tanmateix permeable i accessible des d'altres punts als carrers que l'envolten; es configura com un altre espai públic més recollit: els Jardins de la Mediterrània, un espai

²⁶ Can Farreró era una antiga fàbrica de foneria, situada entre el carrer Llobregat i el Passeig de la Zona Franca, venuda a una immobiliària que va comercialitzar els pisos assegurant (com tantes altres) un interior d'illa enjardinat, quan tenia sol·licitada una llicència pel tancament de l'illa, més la construcció de tres plantes a l'interior. La disposició de les obertures de la façana interior ja preveia aquesta possibilitat. En el P.G.M., la zona verda queda reduïda al mínim. Els veïns boicotegen les vendes fins aconseguir, l'any 1977, la declaració de parc públic i un projecte alternatiu de l'Ajuntament, que es realitza al llarg dels anys vuitanta.

²⁷ Can Sabaté era una indústria siderúrgica que ocupava un solar amb façanes al carrer Minería i a la carretera de Nostra Senyora de Port, reivindicat pels veïns des de 1978 com a zona verda. L'AV força un pacte entre l'Ajuntament i els industrials perquè, a canvi d'edificar a la façana de la carretera, desaparegui gradualment la indústria i es cedeixi l'interior al municipi. Els veïns acabaran fins i tot aturant la darrera fase de l'operació i aconseguint, de la immobiliària «Estrellas Altas» promotora dels blocs, la cessió de dos locals.

resolt de manera senzilla i enginyosa on es combinen diversos usos, comerç, serveis i àrees de vianants.

El plantejament d'aquesta operació va sorgir arran de la construcció del primer cinturó, que si bé no significava cap trencament de la trama urbana (com en altres barris) pel fet que es limitava a ampliar l'antic traçat del passeig de les Acàcies, comportava un fort impacte, ja que a causa del transport pesant que exigia la presència de les instal·lacions industrials, feia preveure l'increment dels índexs de contaminació ambiental i acústica i un augment de la perillositat viària. Les AAVV consideraven el passeig de la Zona Franca com una barrera que els separava de la zona industrial i, per tant, veien la necessitat d'articular la vida del barri sobre l'eix del passeig de Nostra Senyora de Port i el nucli de Can Farreró. D'ací l'interès de traslladar els habitants de les Cases Barates²⁹ a la zona dreta, residencial. Tan sols els habitatges de la SEAT romandrien al cantó esquerre (des de sempre amb una dinàmica diferent, algun temps se'ls considerava els rics del barri). Montjuïc actuaria com el teló de fons i la zona portuària quedaria englobada dins de la industrial, amb el cinturó del litoral actuant de frontera per l'est. Com a alternativa a la desaparició funcional del passeig de les Acàcies, es plantegen la recuperació dels interiors de les tres grans illes de Can Sabaté, Foneria-Alts Forns i Can Farreró com un rosari d'espais paral·lels al passeig de la Zona Franca, que estructurassin un nou recorregut per a vianants. Amb aquesta intervenció, es reforça l'estructura del barri i s'accentua el concepte d'unitat. L'operació es complementa amb un segon eix, la reconversió de l'antiga via del tren de potasses en una rambla. Donada la seva posició en el punt d'inflexió, on s'inicien els primers pendents de Montjuïc, desenvolupa la funció d'interrelacionar els polígons situats al vessant de la muntanya, com el Polvorí i la urbanització Foment, amb les noves realitzacions de la Vinya i la Capa; aquest nou vial, en direcció Gran Via-Port, accentua la idea lineal del barri, alhora que crea un pas alternatiu a l'antiga carretera de Nostra Senyora de Port.

A la darrera etapa, les reivindicacions referents a la contrucció física, han continuat l'exigència de participació en el desenvolupament dels PERI³⁰ i en els projectes de rehabilitació dels polígons per tal d'eradicar el barraquisme vertical; com a complement indispensable, s'han orientat cap al foment de la formació sociocultural. Segons Basilio González³¹, el barri ha de ser un espai de convivència i cal preparar-se perquè, un cop renovada la fesomia del barri, es mantingui des del punt de vista físic -com ara la conservació del parc de Can Sabaté- i social. Cal augmentar el nivell cultural i les

²⁸ Es tracta de l'illa formada pel passeig de la Zona Franca i els carrers Foneria, Alts Forns i Nostra Senyora de Port. Afectada pel PERI, la llicència d'edificació obliga a permeabilitzar seguint les directrius de l'AV. La resta del solar, qualificat com a zona verda, està ocupat per un magatzem, que els veïns creuen preferible aconseguir i reutilitzar per a ús del barri, abans que enderrocar-lo, ateses les excel·lents condicions de la construcció (acabarà desapareixent).

²⁹ La por que restin com a gueto dins la zona industrial, unida a la inviabilitat de la rehabilitació, (el seu estat és tan deplorable que quan, arran d'unes pluges, l'any 1985 s'intentà restaurar-les, només per canviar les cobertes es van deteriorar encara més) ha fet reorientar la reivindicació. Es demanava la desaparició del barri i el real·lotjament en els habitatges construïts a l'antiga fàbrica CAPA. Darrerament, són paulatinament substituïdes per nous blocs en el mateix indret.

³⁰ El 1988 s'havien redactat 5 PERI: Alts Forns-Foneria, CAPA, SEAT, Asil Port i Remodelació Plus Ultra-Port.

expectatives laborals dels joves perquè el barri no esdevingui un gueto d'aturats que degeneri ràpidament. Com convèncer la ciutat que ells també en són part? Editant llibres sobre la història del barri, organitzant un arxiu històric, creant símbols per participar en els rituals celebratius ciutadans, com ara els Gegants, la Pagesia i el Mar (antigues activitats del sector)³² i projectant un Museu del Carruatge o organitzant actes³³ que atreguin la visita de la gent i facin conèixer el barri com un més de Barcelona.

Es confiava que les intervencions necessàries per garantir els accessos al recinte olímpic podrien reforçar els lligams amb la ciutat sempre que no degradessin el barri, alhora que suposarien la urbanització i l'embelliment de *la cara lletja* de la muntanya. Montjuïc era/és la possibilitat de potenciar o acabar de trencar el lligam físic amb Barcelona.

Avui, els subbarris, nous o rehabilitats, que componen la Zona Franca són el resultat d'una idea preestablerta amb una visió clara de totes les necessitats i mancances, aconseguida a través d'una reivindicació ordenada, tant en el temps com en l'espai. Un resultat força satisfactori, que li permet afirmar-se com un tros de ciutat plenament ortodoxa. La Coordinadora de les AAVV de Zona Franca es manifesta orgullosa d'un barri que ha estat gestat pels veïns, d'haver guanyat totes les lluites plantejades i que durant el moment daurat de la transició els promotors no fessin res sense consultar-los ni pactar prèviament.

El vessant sud de Montjuïc ha deixat de ser lleig, ofereix molts atractius i la Zona Franca se'n constitueix un pòrtic digne. Una bona part de les expectatives de deu anys enrere s'han vist acomplertes, d'altres transformades. Està avançat el procés de remodelació de la seva trama urbana i es treballa en els habitatges depauperats, gràcies a una forta inversió en habitatge públic, aconseguit a cop de reivindicació. L'antiga xarxa viària es complementa amb nous carrers i passejos que connecten amb el parc de Montjuïc, el polígon Pedrosa de l'Hospitalet de Llobregat i els accessos al cementiri. La carretera de Port fins al carrer del Foc és avui un carrer ple de vida; resta per renovar un tram d'habitatges (els que estaven en millors condicions en els inicis de les reivindicacions) en el sector de l'Asil i la parròquia -precisament el nucli que havia constituït l'antic centre. Dependrà de l'evolució que experimenti aquest sector el que Can Farreró es consolidi com el projectat nou centre simbòlic. Tampoc no s'ha aconseguit la transformació del carrer dels Ferrocarrils Catalans en una rambla, llevat del tram que voreja el cementiri on no hi ha habitatges; en canvi, la zona més poblada o està urbanitzada com a carrer o es manté com un descampat per urbanitzar.

Les previsions que configuraven el passeig de la Zona Franca com a frontera han resultat equivocades, perquè la disminució del trànsit (desviat a la Ronda Litoral) ha permès recuperar de nou la permeabilitat de l'eix. I la proximitat del nou edifici de la Fira de

³¹ Segons es desprèn de l'entrevista i l'obra citada.

³² Mentre a Poble Nou es reivindicava la façana marítima i la platja, la vocació marítima de Can Tunis sembla totalment perduda, amb l'única pretensió de mantenir-ne la memòria històrica.

³³ En l'AV citaven, a tall d'exemple, un concert de Joan Manuel Serrat.

Barcelona va potenciant al cantó sud del passeig, no sols els usos comercials, sinó també els residencials, especialment en el sector més proper a Gran Via on s'han intensificat les operacions immobiliàries. També més avall s'han iniciat operacions d'habitatge social tendents a la progressiva substitució de les Cases Barates.

El balanç negatiu compta amb la pràctica desaparició de Can Tunis -sentenciat amb la construcció de la Ronda Litoral- del qual romanen set o vuit cases, també sentenciades. Fins i tot els equipaments, entre ells l'Institut, fruit d'una llarga reivindicació, que va funcionar només 10 anys, van ser traslladats cap al centre, a l'antic Asil de Port. Malauradament, no ha desaparegut un petit nucli de barracons a l'entrada del cementiri, una resta de successius plans d'eradicació que no s'acaben mai del tot. Més aïllat, massa, el Poblat Experimental de Can Tunis, resta com un testimoni d'un dels problemes pendents de la nostra societat, la integració dels gitanos, i testimoni també de la manca de continuïtat dels programes d'intervenció social. El Poblat es va construir l'any 1977 per a 60 famílies la majoria d'ètnia gitana, allotjades provisionalment durant dos anys en barracons. Eren els antics barraquistes de Jesús i Maria, que no havien pogut pagar, l'any 1973, les 30.000 pessetes d'entrada per un pis a la Mina o no havien acceptat de ser-hi traslladats. El Poblat -habitatges unifamiliars- pretenia unificar habitatge, feina i escola com a alternativa a la no adaptació de les famílies gitanes als pisos de la Mina on s'ofegaven. L'actuació arquitectònica havia d'anar acompanyada d'un fort suport social i educatiu. Per diverses causes l'equip de treballadors socials i educadors que hi treballava plegà dos anys després i el poblat caigué en un procés de destrucció física (desaparegueren teulades, canonades, urbanització) i de marginació social.

Aquesta problemàtica pendent no treu mèrit a l'èxit d'unes actuacions de les quals cal remarcar una característica molt determinant: la voluntat de vertebrar el barri com una unitat urbana i de relligar-lo amb la resta de la ciutat. Sens dubte, no es pot deixar de banda que aquestes realitzacions han estat possibles per l'existència de grans superfícies que permetien el canvi d'ús i amb una ubicació que afavoria la transformació. Però tampoc no es pot oblidar que l'atribució d'usos de cada solar ha estat determinada pels veïns, que han tingut en compte la seva ubicació en el territori i de manera especial que la disponibilitat dels solars va ser possible per la lluita perseverant de les AAVV segons unes pautes d'actuació correctes i clares. Val a dir que els veïns han comptat amb l'assessorament d'un equip tècnic, que ha anat evolucionant però en el qual s'ha mantingut una continuïtat de treball i de compromís amb el barri (especialment Raimon Torres i Jaume Sanmartí), un equip que va saber generar dinàmiques de participació.

Aquesta forma d'operar no era vàlida per a d'altres zones de la ciutat potser amb deficiències equivalents, però amb una situació preexistent que permetia menys marge de maniobra. L'AV reconeix que el barri era únic: tot hi estava per fer i disposaven de molt sòl urbà, lliure o en procés de requalificació. En molts casos sabien el que volien i com aconseguir-ho, però va caldre esperar el moment de plantejar-ho: com amb la reivindicació per suprimir la via del tren, ajornada fins a un moment de major llibertat política. D'altres vegades la reivindicació no era la solució idònia al problema, però sí la més factible o la més engrescadora per arrossegat els mateixos afectats o la que sorgia

de la mateixa dinàmica de la lluita i dels pactes amb l'Administració i els oponents, com en el cas de l'acceptació del trasllat de barraquistes de Jesús i Maria a la Mina.

Val la pena descriure, a tall d'exemple, el procés de reconstrucció de Can Clos. La solució idònia hauria estat la construcció d'un nou barri fora del clot on està ubicat Can Clos, però la dinàmica de les reivindicacions va anar generant d'altres camins. Els orígens de la remodelació del polígon se situen l'any 1971, quan el projecte de set nous abocadors d'escombraries com a alternativa al de Collserola, rebutjat per l'AV de Montbau, mobilitza els veïns, que ja no poden respirar pel que tenen tant a la vora des del 1959 tot just acabats els seus habitatges. Les protestes són ignorades fins que unes pluges provoquen una allau de fang i escombraries sobre les cases, que obliguen a desallotjar quatre blocs. Els veïns construeixen una cadena humana que impedeix el pas dels camions durant dotze hores. Es donen pisos a Ciutat Meridiana a una part dels afectats i es deixen d'abocar escombraries. Aleshores es planteja per pura estratègia la permanència en la mateixa ubicació, juntament amb la reclamació de les reparacions imprescindibles per sobreviure. A partir de l'aprovació del P.G.M. hi haurà una sèrie de propostes i contrapropostes que implicaran l'Ajuntament Socias, el Patronat Municipal de l'Habitatge, el MOPU i enfrontaran les AAVV entre elles. S'imposarà, finalment, el parer dels veïns de Can Clos, que participaran activament en un projecte de substitució dels blocs vells per noves construccions, en condicions econòmiques segons les possibilitats de cadascú. L'any 1987 s'haurà aconseguit rehabilitar el barri sense desplaçar la gent i dotar-lo d'espais públics i equipaments.

Caldria també deixar apuntada l'«atipicitat» política del moviment veïnal de Port, on hi hagué una certa presència d'Unió Democràtica de Catalunya, col·laborant o enfrontada a les associacions dels su-barris dominades pel PSUC o per altres partits de l'esquerra marxista, com en tots els barris obrers de la ciutat. Des de l'AV de Nostra Senyora de Port s'ha posat molt d'èmfasi a remarcar que s'havia aconseguit mantenir els interessos dels veïns per damunt de les estratègies dels partits. La neutralitat política és un extrem que no hem contrastat, ja que el tema s'escapa de l'abast del nostre estudi; així i tot, probablement seria interessant de sospesar la influència que aquests fets van tenir en la dinàmica de la lluita veïnal i en la posterior divulgació de resultats.

A la Zona Franca li queden encara ferides per cicatritzar, però sens dubte ha avançat molt en l'aspiració que tenien plantejada:

«Hay que lograr un barrio para el futuro, un barrio con la vida humana del pueblo y los equipamientos de la ciudad, ya para mañana, donde nuestros encuentros no sean sólo para enfrentarnos a los que nos oprimen sino tambien para convivir y disfrutar³⁴».

³⁴ GONZÁLEZ, B. *op.cit.*

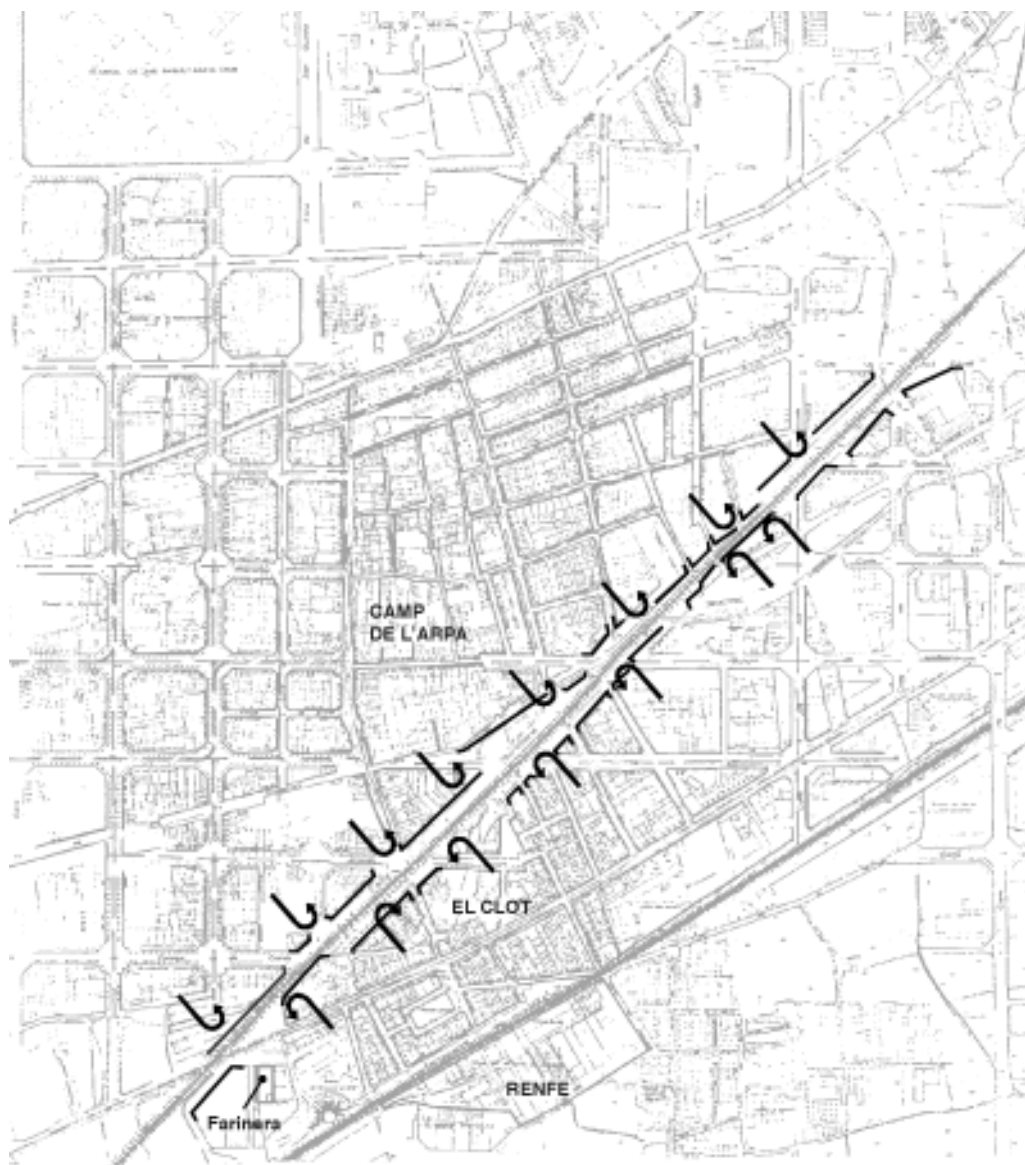


Figura 4a

a) El Clot-Camp de l'Arpa, unes trames urbanes enquistades dins de l'Eixample i escindides per la Meridiana.

5.5 La discreta lluita per millorar un barri: El Clot

Les lluites urbanes no s'han limitat a zones de ciutat per estructurar, amb un dèficit urbà greu i generalitzat. Sovint s'han implicat en l'adequació als nous usos que, en el decurs del temps, un barri determinat de la ciutat es veu obligat a adoptar a causa dels efectes induïts per operacions i actuacions realitzades en un altra zona i que generen en aquest noves expectatives i canvis de funcionament.

El barri del Clot entra de ple en aquesta casuística. Situat entre la part dreta de l'Eixample i Sant Andreu, totalment construït, ocupa actualment una posició central en la ciutat com a conseqüència de l'ampliació del perímetre urbà i de les modificacions realitzades en la trama urbana propera. Cisallat per l'avinguda Meridiana i delimitat pels carrers Cartagena, València, Dos de Maig, Pare Claret, Espronceda, Gran Via i plaça de les Glòries Catalanes, presenta una trama urbana de característiques molt diverses, integrant dos sectors estructuralment diferenciats: el Camp de l'Arpa i el Clot pròpiament dit. A la dècada dels seixanta i fins a començament dels setanta, conservava encara el caràcter de petit nucli autònom, amb un casc antic molt deteriorat dins del continu urbà. Sense cap tall ni buit remarcable, presentava unes fronteres força definides i fàcilment detectables pel canvi de parcel·lari i de tipologia d'edificació, així com pel manteniment d'una xarxa de carrers de traçat característic, fragments d'antigues carreteres i camins rurals o d'antigues reparcel·lacions com la del Camp de l'Arpa³⁵, que manifestaven les contradiccions sense resoldre entre aquesta antiga trama i la trama Cerdà (figura 4a). La substitució de petites peces -antigues construccions com magatzems, petits tallers o habitatges unifamiliars- i de grans instal·lacions -tallers de la RENFE, la Farinera, va engegar un procés de canvi que ha comportat juntament amb la creació de nous equipaments i l'actualització dels existents, una millor connexió amb les trames veïnes i una certa dissolució dels seus límits. Aquests fets, si bé, d'una banda, han refermat la centralitat del sector, d'altra banda, han desvelat les deficiències de l'estructura interna, més pròpia d'un nucli de les primeries del segle.

El Clot-Camp de l'Arpa, els orígens del qual es confonen amb els de l'antiga parròquia de Sant Martí de Provençals fundada el segle XI, era ja el segle XVII una pròspera comunitat agrària, gràcies a la sèquia comtal i els seus molins. La industrialització de Sant Martí a partir del segle XVIII, i en el XIX la implantació de la xarxa ferroviària, la ubicació d'una estació i sobretot la instal·lació del tallers de reparacions dels ferrocarrils van contribuir al desenvolupament del Clot. El poble va mantenir sempre, sense perdre trets diferencials, un lligams estrets amb la resta de barris, la Sagrera, la Muntanya, la Llacuna, el Poblet, Poble Nou,³⁶ que formaven part de Sant Martí; el poble havia estat declarat municipi

³⁵ El Camp de l'Arpa és el resultat d'una parcel·lació anterior a l'Eixample, sobre una xarxa ortogonal, que origina parcel·les molt petites.

³⁶ Per exemple, els directius de l'AV entrevistats recorden que "abans" -per l'edat deu fer no gaire més de 30 anys, és a dir cap a la fi dels seixanta- mantenien estrets lligams amb Poble Nou, tant per motius laborals -molta gent del Clot treballava a les fàbriques i tallers del Poble Nou- com lúdics -participació en les respectives festes majors-. La transformació de la Gran Via en autopista ha tallat totalment aquesta relació.

independent el 1714 i incorporat de nou a Barcelona el 1897. Els anys seixanta el Clot és un barri popular, que se sent part de Barcelona, amb població autòctona, predomini de capes obreres i amb una llarga tradició associativa; amb mínims espais lliures i alguns equipaments, propis o pròxims als barris veïns, tan insuficients com a la major part dels barris barcelonins.

Les reivindicacions tractaran de millorar un barri amb consciència de ser-ho a partir d'unes estructures ben consolidades, i aniran lligades a una estratègia possibilista, a la recerca d'espais o instal·lacions obsoletes que permetin nous usos i a la remodelació del caràcter d'algunes vies. Al Clot els grans espais a recuperar estan situats a la perifèria formant un cercle. Aquesta disposició ha condicionat les actuacions de l'AV en dues direccions, sanejar el centre del barri a través de petites i puntuals reivindicacions i relegar al cercle exterior la producció de l'espai públic, zones verdes i equipaments.

La tradició reivindicativa hi ve de molt lluny. Cal tenir present que Sant Martí, per la seva forta industrialització, havia sigut anomenat la Manchester Catalana, i des del segle XIX va ser escenari de lluites obreres que reclamaven millores laborals i urbanístiques:

«Importante bajo todos los conceptos como es, esta población se encuentra lo peor urbanizada por la casi siempre mala urbanización que ha tenido, siendo ya hora de que se levante de este letargo para ser digna de si misma cual se merece»³⁷.

Fent un salt i situant-nos en la història urbana recent, trobem que ja l'any 1965 un grup de veïns, dones i nens del passatge Catalunya, enfront de la plaça Sant Josep de Calassanç varen enderrocar el mur d'una nova edificació que tancava el carrer, tantes vegades com calgué fins aconseguir que la immobiliària deixés el pas obert.³⁸

La primera reivindicació dels MSU pròpiament dita se situa el 1974, un any abans que s'aconseguís legalitzar l'AV impulsada per un grup parroquial i militants del PSUC i del PTE. Reivindicava la reconstrucció a partir d'un projecte elaborat pels veïns de l'espai verd de la plaça del Canonge Rodó, destrossat i inutilitzat per les obres del Metro (figura 4b). Després de tres anys de pressió popular, l'ajuntament reurbanitza la plaça, però, sense fer cas del projecte veïnal, el nou enjardinament no deixa espai per jugar-hi els nens³⁹. La poca importància aparent d'aquesta reivindicació inicial comparada amb els problemes d'altres zones, creiem que és il·lustrativa d'un altre tipus de barri i de dinàmica veïnal. La demanda d'una reurbanització com a conseqüència de les obres del Metro, revela que el Clot és un barri conformat sense greus mancances, que no necessita

³⁷ Fragment d'un article aparegut al «El Martinense» del 11-XI-1878. Citat a *L'Estació*. núm. 1.

³⁸ *L'Estació* núm. 52. Butlletí de l'AV.

³⁹ Tres anys no són gaires per a una època en què les inversions municipals prioritzaven el centre de la ciutat. Després, la plaça continuarà sent motiu de successives reivindicacions per millorar-la, i per la utilització pública de l'aparcament subterrani reservat als serveis municipals. Darrerament, amb la construcció de la Rambla de Sant Martí, serà novament remodelada.

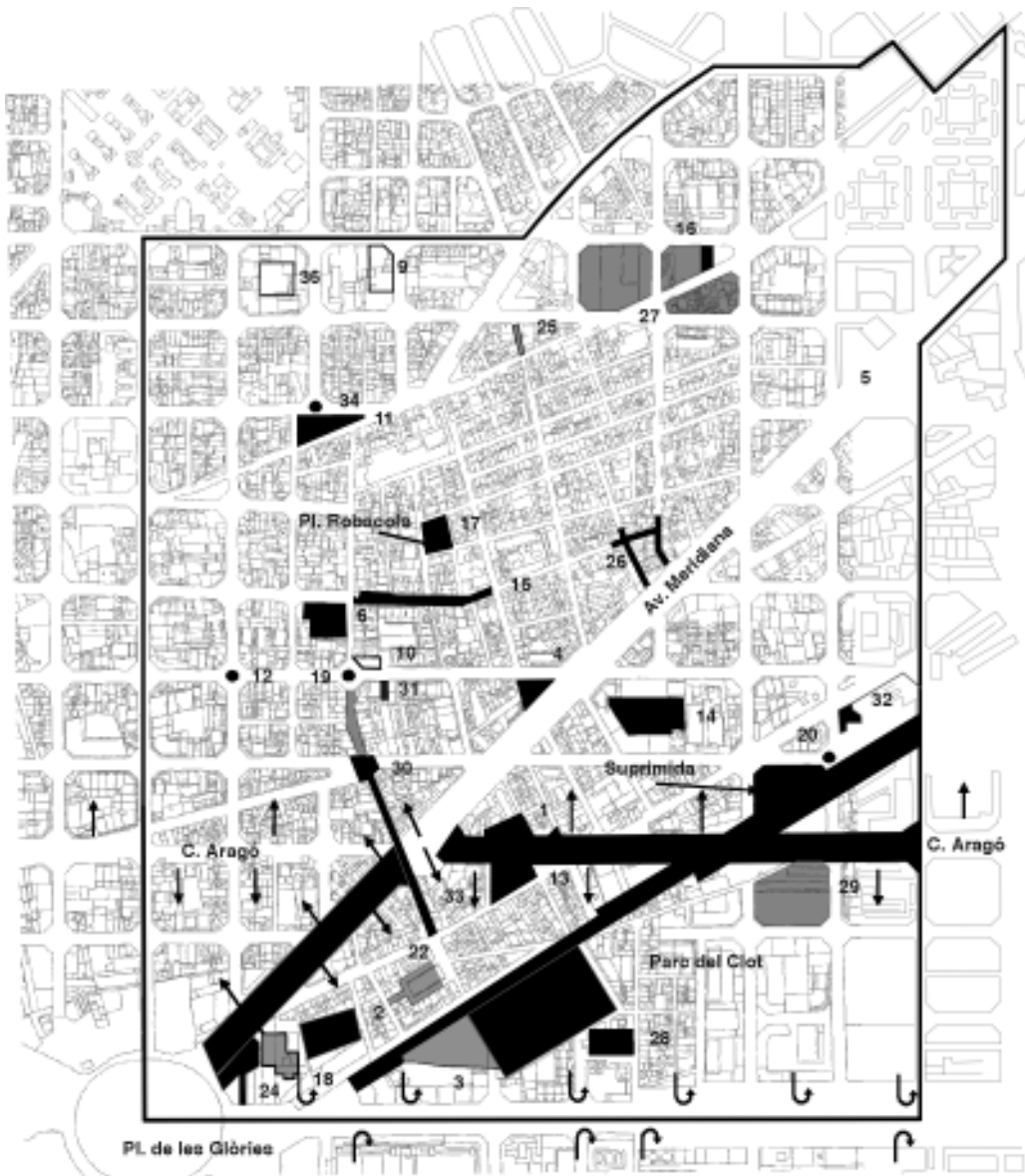


Figura 4b

b) Recopilació de les reivindicacions. Petites intervencions disseminades en la major part del barri i grans actuacions concentrades en el petit sector amb sòl disponible, mostren la millora global del Clot i la conversió de les vies ràpides en passeig.

reivindicar transport perquè ja té Metro, ni oposar-se a grans plans perquè cap no l'amenaça, i quan s'incorpora a la reivindicació urbana que sotraga la ciutat, impulsat amb tota probabilitat per un compromís ètic i polític, opta per la resolució del problema més immediat, que actuarà de detonant d'una anàlisi rigorosa que descobreixi els dèficits del barri i permeti millorar-lo. Una anàlisi que permetrà plantejar més de la meitat de les 36 reivindicacions inventariades i incorporar el veïnat a la lluita per aconseguir-les.

Quan el 1976 s'aprova el P.G.M. sense que reculli cap de les impugnacions plantejades per l'AV, es fa un pas endavant en la lluita reivindicativa. S'organitza una campanya a tots nivells i es constitueix una coordinadora d'entitats Clot-Camp de l'Arpa per lluitar contra la inoperància del Consell de Districte. El 1979 l'AV publica un estudi a *L'Estació* que té com a objectius *“un coneixement més ampli, més realista i precís del barri, que ens serveixi per descobrir les seves necessitats, i el moviment reivindicatiu d'una manera més adequada i a la vegada recollir la memòria col·lectiva com a poble-barri i com a moviment popular”*.

Els veïns denuncien la degradació soferta durant els últims anys pels barris obrers i citen com exemple la construcció de la Meridiana com a autopista o la manca d'equipaments.

El motiu d'ésser de la nostra Associació de Veïns queda justificada precisament per l'actuació directa que ha tingut en reivindicar, entre altres coses, aquesta qualitat de vida, que passa per recuperar espais per a equipaments: com són escoles, instal·lacions sanitàries, zones esportives, ⁴⁰

Cal remarcar la frase: *qualitat de vida, que passa per recuperar espais per a equipaments*, perquè confirma l'assimilació pròpia del moviment. Hi segueix una llista de reivindicacions que, a banda de les directament relacionades amb la construcció física de la ciutat, denuncien indústries i tallers molestos, solars bruts i abandonats, discoteques que provoquen aldarulls i delictes, problemes de desnonament de la «Formiga Martinenca»; es demana la il·luminació de carrers i places, la neteja de l'entorn de la plaça de les Glòries Catalanes, regulació d'aparcaments, dispensaris, canvi de noms de carrers, senyalitzacions de trànsit, tanques noves i integrar el barri en un sol districte en lloc de tres.

La classificació de les reivindicacions manifesta una polarització en dos grans paquets, l'optimització viària i la producció d'espais públics. El primer se centra en la problemàtica de la Meridiana; el segon abasta tant la recuperació de grans superfícies de la perifèria -els Tallers de la RENFE- com la creació de petits espais -la plaça Can Robacols- capaçs de sanejar un determinat sector del centre.

Les reivindicacions entorn de la Meridiana han estat una constant de l'AV, reivindicacions que han evolucionat d'acord amb l'evolució d'aquesta via com a resultat de les modificacions introduïdes a la xarxa viària general. Ja des de l'inici l'AV assaja solucions

⁴⁰ *op.cit.* *L'Estació* núm.1. pàg. 45.

per resoldre la connexió entre els dos sectors del Clot separats per la barrera de la Meridiana i per facilitar-ne el creuament quotidià. A partir del 1984, es demana l'enderrocament de les passeres elevades, infrautilitzades⁴¹, de Consell de Cent i d'Aragó, una regularització dels semàfors que permeti creuar-la d'una tongada, l'obertura dels carrers de la trama Cerdà i la perllongació del carrer Rogent. A partir del 1987, es reivindica la transformació de la secció i de l'ús del tram de la Meridiana més proper a la plaça de les Glòries Catalanes, una demanda que té la seva lògica atès que en aquest tram la circulació és gairebé inexistent. La proposta vol unir els dos sectors del barri, fent desaparèixer la frontera permanent que havia representat, primerament, la línia ferroviària i, posteriorment, el vial de circulació ràpida en què es convertí la Meridiana. Finalment, el 1992 la Meridiana entre plaça de les Glòries i València esdevé una rambla. Malgrat ser qualificada pels veïns com a "massa dura", no triguen a reivindicar la perllongació de la nova secció cap a Sant Andreu.

Les reivindicacions viàries es complementen amb l'oposició a noves obertures de carrers, com la Ronda de Sant Martí o el carrer Nació, perquè comportarien afectacions importants i no es consideren necessàries per al funcionament viari. Contràriament, si es creu fonamental la perllongació del carrer d'Aragó i l'arranjament de diversos carrers que estan en estat deplorable o mancats de semàfors.

L'altre paquet de reivindicacions, centrat en la creació de zones verdes i equipaments, aprofitant espais d'indústries obsoletes o abandonades com un Ateneu a la Farinera, una escola a la fàbrica Fibracolor o un centre de salut als magatzems Paidó, va acompanyat de demandes per mantenir els existents, com la cooperativa obrera La Formiga Martinenca fundada l'any 1880, de la qual s'havia subhastat l'edifici, o la reurbanització de places com Dr. Serrat o Sant Josep de Calassanç.

D'aquest grup cal destacar dues actuacions: una tindrà com a resultat el Parc del Clot, conegut per bona part de barcelonins i la majoria d'arquitectes, l'altra, la plaça Can Robacols, desconeguda fins i tot per molts veïns del barri⁴². Malgrat la diferència de magnitud, apareixen en els testimonis orals o escrits com a paradigma de les reivindicacions dinamitzadores de la lluita urbana del Clot; les dues van ser reivindicades amb la mateixa il·lusió i grau de participació veïnal i per això són les més estimades.

A partir de 1975, l'AV vol recuperar la totalitat dels 64.000m² ocupats fins aleshores per l'estació del Clot i el taller de la RENFE, però l'aprovació del P.G.M. en reserva una quarta

⁴¹ No és estrany que no s'utilitzessin en aquest cas, com en tants d'altres, atès que aquestes solucions més pròpies de grans infraestructures fora ciutat, no acaben mai d'integrar-se en un entorn urbà.

⁴² El parc del Clot és obra de Dani Freixas. La plaça Robacols de P. Barragan i B. Solà. Ambdues realitzacions, una com a parc, l'altra com a plaça, són una excel·lent mostra de les propostes innovadores que es van dur a terme en el període entre 1980 i 1992 que, seguint O. Bohigas, podem anomenar de 'reconstrucció de Barcelona'. El projecte i la realització tant d'un com de l'altra han estat publicats diverses vegades. Autors diversos, *Plans i Projectes per a Barcelona 1981-82*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1983. Autors diversos, *Barcelona espais i escultures*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1987.

part com a edificable. L'AV, conjuntament amb la coordinadora d'entitats, promou tot tipus d'accions i negociacions amb l'ajuntament per obtenir participació en l'atribució d'usos i en la urbanització del sector. L'any 1979 aconsegueix la inauguració de l'escola La Farigola, però caldran gairebé deu anys perquè s'aprovi el projecte d'un gran parc, fruit d'un concurs restringit que prèviament haurà estat sotmès a la consideració dels veïns i que no s'inaugurarà fins el 1986. El parc, que conserva elements del seu recent passat industrial, combina sàviament una gran sala polivalent, diferents espais de repòs i d'esport, espais per a jocs infantils i espectacles a l'aire lliure; i estructura, a més, un recorregut de vianants pels diversos sectors.

Però, el balanç de l'AV a l'any 1989 traspua un cert desencís, un sentiment de fracàs davant una de les majors aspiracions del barri; denuncien una sèrie de defectes constructius i sobretot la manca de manteniment del municipi. Tot just inaugurat, fou destrossat per actes vandàlics que anaven des d'arrencar els materials d'acabat fins a cremar dues vegades la sala polivalent; fou malmès també -cal dir-ho- dia rere dia pels mateixos usuaris que arrencaven flors, per nens que escarbotaven els bancs davant les mares impassibles o per escolars que en presència dels mestres calaven foc al bruc del laberint⁴³. L'AV no trobava ni les ganes ni la manera de lluitar per la conservació, escudant-se en la passivitat municipal que no hi posava remei ni amb mesures de vigilància que evitessin la destrucció sistemàtica ni amb un servei de manteniment eficaç. Malgrat tot, l'observació demostrava que era molt utilitzat pel veïnat, que ha decantat cap aquesta zona el passeig del diumenge, l'activitat esportiva i les relacions veïnals.

Com s'explica, aleshores, la imatge negativa de l'AV, que no acaba de concordar amb l'observació directa quan, a més, s'havia donat un cert grau de participació en el treball dels tècnics? Des de la psicologia ambiental havíem aventurat algunes hipòtesis⁴⁴. En primer lloc, la grandària, la manca de límits i la ubicació: un espai gran, poc definit, sense tanques (la situació entre el Mercat i l'Ajuntament obliga a deixar el pas franc), que s'estén com una taca en un extrem informe del barri, la inacabada plaça de les Glòries, les vies del tren, el sector amb més indústries abandonades, sense façanes d'habitatges. Pendent, a més, la darrera fase del parc, la urbanització acabava sobtadament sobre un descampat que incrementava la marginalitat. En segon lloc, el programa: com en altres reivindicacions de grans espais, per a l'atribució d'usos s'havia escrit «la carta al reis» (les cotxeres de Sants plantejaven problemes semblants). Les demandes veïnals es van atendre, però la traducció projectual no acabava d'entendre's ni de convèncer. Fins i tot una sol·licitud que havia condicionat en gran manera el projecte, la de l'esmentada sala polivalent, va depassar tant les expectatives i possibilitats de l'AV, que no va poder assumir-ne la gestió.

⁴³ Segons testimoni directe de l'arquitecte autor del projecte que ho havia presenciat en diverses ocasions en què visitava el parc.

⁴⁴ BONET, M.R., CONDOM, J.L., PARAMO, F., COSTA, J., DOMINGO, M. *Possibles camins de col·laboració amb la Psicologia Ambiental. Comunicacions*. II Jornades de Psicologia Ambiental. Universitat Illes Balears. 1989. pàg. 66.

El tema generava infinitat de preguntes d'índole diversa:

- L'apropiació de l'espai per part de l'usuari: el veí que utilitza el parc, no és suficient per al veí que l'ha reivindicat?
- Qualsevol indret és adient per a un parc? N'hi ha prou que uns solars quedin buits?
- Perquè hi havia pintades demanant la segona fase del parc i cap demanant que es respectés la primera? Es pot responsabilitzar una associació de la salvaguarda d'un parc? Es funció només de l'ajuntament evitar el vandalisme? Quantes campanyes han engegat les AAVV en contra dels actes vandàlics dels espais públics?

Quatre anys després, el balanç de l'AV és diferent: considera satisfactori el resultat, tot i que segueix denunciant per insuficients la vigilància i el manteniment i reivindicant la requalificació d'un sector encara buit per construir-hi una llar de vells. Considera que s'ha produït una apropiació total de l'espai, que el seu ús s'ha incorporat a la quotidianitat del barri i remarca la utilització a totes hores de les pistes de frontó. Unes consideracions que confirmen algunes de les hipòtesis anteriors: la reurbanització i millora dels entorns per la construcció d'una nova façana d'habitatges i pel condicionament enjardinat que perllonga el parc i estableix un limit urbà respecte a la zona amb restes industrials encara per ordenar, ha contribuït a integrar en la normalitat quotidiana formes i estructures que no eren les tradicionals, un cop superada la dificultat d'assimilar la traducció espacial d'uns usos a propostes formals innovadores.

Com a contrapunt a la reivindicació d'un espai tan gran, exposem la reivindicació d'un de reduït: l'esmentada plaça de Can Robacols, nom d'una antiga masia situada al bell mig del Camp de l'Arpa⁴⁵, ja desapareguda i ocupada més tard per petits tallers obsolets. L'any 1977, quan l'AV reivindica el lloc com a plaça, malgrat ser qualificat pel P.G.M. com a edificable, hi resten tan sols construccions enrunades. Els veïns netegen el solar i s'oposen a la construcció de nous habitatges que tancarien el carrer Pistó entre els carrers Besalú i Ripollès. Les actuacions directes sobre el terreny i les negociacions amb l'alcaldia d'en Socias, primer, i amb els ajuntaments democràtics, després, aconseguixen entre 1978 i 1987 que s'enderroquin les cases que ofereixen més perill, aturar la immobiliària, un pla especial per la requalificació de la zona, que l'ajuntament compri els terrenys i finalment la urbanització definitiva de la plaça segons un projecte dels serveis urbans municipals sense que l'AV participés en la redacció. Així i tot, als veïns, *"el projecte ens va semblar prou interessant, perquè si bé contempla una bona part de la plaça que podríem considerar 'dura' queda mitigada per una bona quantitat d'arbres"*⁴⁶.

La lluita havia durat deu anys, però pel balanç que en feia l'AV el resultat era satisfactori. L'espai petit i amb límits ben definits és controlable visualment i acollidor pel fet de les dimensions, la realització apleix els requeriments de l'AV. Contràriament, l'observació del lloc no proporciona dades tan favorables: la utilització és mínima i s'hi han repetit els actes vandàlics. Probablement, perquè està situada en una zona amb poca població i

⁴⁵ Els límits actuals corresponen a l'illa formada pels carrers Besalú, Mataplana, Pistó i Josepa Masanés.

⁴⁶ Butlletí de l'AV del Clot. núm.43.

força envellida, com ho confirma el comentari recollit a l'AV corresponent al balanç del 1993: *és molt utilitzada pels avis per jugar a la petanca*, però també per un problema d'assolellament, és freda a l'hivern i sense ombra a l'estiu.

Aquesta plaça és citada per J. Busquets com a exemple d'una de les «*obras de "arquitectura del vacío" que buscan establecer un orden propio frente a condiciones de borde edificado de nulo interés (...) espacios ensimismados que con el orden abstracto de su geometría establecen una nueva lectura del contexto residencial*»⁴⁷. Certament, des del punt de vista de fer ciutat, l'arranjament de la plaça va comportar la remodelació d'un dels sectors més degradats del barri, la supressió de les instal·lacions industrials abandonades i d'alguns habitatges en ínfimes condicions i la urbanització dels carrerons que hi confluen; contemplada avui, apareix com a testimoni d'un de tants intents en què la resposta va superar la demanda i no va saber avaluar prou les pontencialitats de l'entorn, com en el cas de la plaça de Sóller⁴⁸.

Finalment, cal fer una referència a les reivindicacions orientades a la defensa del patrimoni. Abasta tant edificis del passat agrícola -la Masia de Can Mirallets- com del passat industrial -la Farinera o la Torre del Fang- o petits edificis d'habitatges modernistes. «Mantinguem el que tenim» era una col·lecció de fitxes dels edificis representatius, símbols d'identitat d'una història col·lectiva, a través de la qual l'AV volia fer conèixer aquest patrimoni i obrir un debat que possibilités la conservació i reutilització d'aquests edificis, llevat dels casos en els quals tan sols es podia 'mantenir en la memòria' indrets o edificis que ja no s'era a temps de recuperar.

El ventall de reivindicacions, durant el període que va de 1975 a 1992, demostra la preocupació per reconvertir tot el conjunt del Clot-Camp de l'Arpa en una trama urbana correctament equipada i connectada, amb zones verdes i desenvolupant les seves funcions de barri. Es cert que la transformació del Clot s'ha concentrat en els sectors que disposaven d'espai lliure: per això, a partir dels noranta es posa l'accent a reequilibrar el seu conjunt. Un camí podria ser l'estudi econòmic i social realitzat al Camp de l'Arpa, considerat per l'ajuntament com un barri-pilot. L'AV reconeix que ha mantingut una actitud negociadora però exigent envers l'ajuntament, aconseguint la realització de molts dels temes pendents. L'AV ha participat, i continua fent-ho, amb més o menys incidència, mitjançant Comissions de seguiment, en els projectes que afecten el barri, com la connexió Aragó-Guipúscoa o la remodelació de Meridiana. Respecte a aquestes dues intervencions es mostren més satisfets, tant del procés de participació en el projecte, com del resultat de la realització, de la primera que de la segona.

⁴⁷ Busquets, J. *Barcelona*. Mapfre. 1993. pàg. 329.

⁴⁸ La realització de la plaça Sóller, a Porta, una reivindicació emblemàtica del barri, que s'inscriví en les propostes alternatives de nous espais públics i concentrava moltes esperances de regeneració de l'entorn, va ser molt ben acollida i freqüentada en els seus inicis, però, tampoc no ha estat suficient per generar un procés de transformació, ni tan sols per mantenir els seus propis equipaments ni els dels voltants lliures de vandalisme i d'abandó. Davant el primer balanç (1987) molt satisfactori de l'AV, el de l'any 1993 era francament decebedor.

Respecte a les intervencions que afecten la plaça de les Glòries Catalanes, mostren un cop més l'actitud possibilista, enfront de l'actitud més bel·ligerant de la veïna AV de Fort Pius⁴⁹. Si bé la solució no acaba de satisfer, creuen que les operacions de la zona tornen a obrir el camí del Poble Nou. D'una banda, els preocupa establir la situació dels habitants dels blocs afectats. De l'altra, veuen que de seguir les previsions del P.G.M., dedicar tot l'indret a equipaments segons quins siguin, es podria provocar la desertització de la zona. Per això, acceptarien determinades requalificacions per a habitatges o usos comercials, tot i el perill d'augmentar les plusvàlues, un efecte que podria corregir-se per altres mitjans. També un equilibri entre petites indústries no contaminants i el comerç, així com el tema de la instal·lació del gran Centre Comercial a la Hispano-Olivetti (l'actual «Barcelona Glòries»). La incidència d'aquest centre, conjuntament amb les importants expectatives d'aquest sector, la perllongació de la Diagonal, l'Auditori i el Teatre Nacional, el trasllat dels Encants o la finalment iniciada rehabilitació de la Farinera, canviarà moltes de les interaccions amb els barris veïns, però caldrà esperar un temps per avaluar l'impacte d'aquestes intervencions en el teixit social del Clot i la dinàmica que s'hi generarà.

La lògica de les raons exposades per l'AV del Clot permet veure com les seves demandes han estat generalment orientades per una sàvia manera d'entendre el barri com un conjunt que funciona com una peça autònoma inserida en una trama urbana més complexa, i que cal cercar tant la millora de l'entorn com les relacions amb la resta de la ciutat. Els veïns del Clot senten que pertanyen al Clot «a l'anar a Barcelona», però també que són part de la ciutat. Per això, quan pretenen la millora del barri, creuen que demanen una millora de la ciutat i que els cal lluitar perquè el centre no acapari totes les inversions. Repeteixen que el barri mai no s'ha sentit aïllat de la ciutat, atès que sempre ha estat ben comunicat mercès a una bona infraestructura viària i de transport públic, tot i que la xarxa viària, o bé es diluïa (Provença, Aragó), o bé el fragmentava (Meridiana), o bé tallava la tradicional connexió amb el Poble Nou (Gran Via). Les transformacions actuals eliminen aquests obstacles, però, ara que la reconversió de la Meridiana en rambla permetria relligar el Clot, s'inicia una tendència del sector sud-oest cap al barri de la Sagrada Família, a causa en bona mesura del nou mercat. A més, els nouvinguts al Clot, especialment a les zones amb trama d'eixample, no tenen gaire consciència de ser-ne.

Arribats en aquest punt, no és pot defugir la pregunta: El sentiment de pertinença a un barri és encara vàlid a la fi del segle XX? El concepte de barri que es desprèn de la pretesa 'consciència de barri', és probablement assimilable al món rural, al petit poble on el desenvolupament de la vida quotidiana va lligat no sols a l'individu sinó a tota la comunitat. Qualsevol fet té una repercussió sobre tot el col·lectiu i no hi valen postures individualitzades. Es pot dir que el cos social funciona sobre una extensió que comprèn l'àmbit físic del poble i uns interessos generalment comuns. Allò que sigui bo per la comunitat, també ho serà individualment; les relacions entre els veïns impliquen tots els

⁴⁹ Promotora de la COVI (Comissió de veïns irritats) citada al capítol 4, apartat 5.

seus habitants, tots estan compromesos en una tasca comuna i no és possible desentendre's del conjunt. Es pot dir que s'estableix una identitat entre interessos i espai urbà, a mesura que l'àmbit urbà es redueix s'incrementa l'entramat d'interessos comuns.

Aquestes relacions, tan clares en el medi rural, es tornen més complexes quan el nucli rural s'insereix en un medi urbà i a mesura que aquest medi urbà estén la influència sobre un territori més ampli hauria de canviar la idea de barri. Els conceptes de proximitat i llunyania, malgrat que a vegades siguin entesos en relació amb un context espacial, de fet tenen un abast major. En una gran ciutat els amics estableixen una unió espiritual que no té necessitat de la proximitat física; la majoria tenen amics fora del barri, potser a l'altre extrem de la ciutat o en un municipi de l'àrea metropolitana, i per aquest fet ni l'amistat ni l'assiduïtat de la relació tenen per què perdre's. Al contrari, els veïns d'una gran ciutat poden estar propers físicament i ser socialment estranys. Així i tot, sovint es dona l'error d'entendre el barri com l'únic lloc on és possible la interacció social integral i completa i on les relacions veïnals es produeixen en un grau de màxima intensitat. La nostra objecció no significa postular necessàriament la desaparició de la idea de barri ni negar-ne l'existència o la conveniència. Interessa, simplement, constatar el fet que en el barri de la gran ciutat s'estableixen unes relacions diferents, relatives, no tan profundes com en el medi rural, però sí suficients per establir uns mínims de convivència.

En el cas de Barcelona, la història dels darrers segles ha consolidat la idea de barri en l'accepció forta, per això quan es posa un paradigma de barri sorgeixen els exemples del Clot, Gràcia, Sants, Horta, etc., que deuen l'origen al medi rural i que durant molts anys van funcionar com a pobles del pla barcelonès, amb independència social i física de la ciutat i que, per tant, han mantingut en part i fins fa ben poc temps, com ho acabem de veure al Clot, les pròpies característiques socials i urbanes. Quan es parla de barri, doncs, es fa una referència a allò que queda d'un municipi absorbit per la gran ciutat, però que, gràcies a la permanència d'unes tipologies edificatòries, trama de carrers, usos i restes de l'antic cos social, manté un trets diferenciats respecte a la resta de la ciutat; a voltes aquests trets són interpretats amb un component nostàlgic, com uns valors inamovibles, com l'ideal de barri, davant el perill d'una progressiva desaparició de les peculiaritats pròpies i la por a perdre una pretesa identitat diluïda en la uniformitat del conjunt.

En canvi, en barris d'aparició recent s'estableixen des de l'inici unes relacions molt diferents. En general, els nous barris són formats per veïns de variades procedències, ja que el mercat de l'habitatge no possibilita la tria de l'entorn urbà per a una nova residència. La majoria de vegades les possibilitats econòmiques del futur veí són la clau que determina el barri a viure, en comptades ocasions podrà seleccionar-lo mitjançant paràmetres culturals, de situació o tipològics. Aleshores, és difícil que es doni, conjuntament amb la proximitat física, la proximitat espiritual, que sols és possible quan coincideixen procedència, classe social, nivell cultural, activitat laboral. El fet habitual avui és que les relacions familiars, laborals, d'estudis, culturals, fins i tot de lleure, s'estableixen simultàniament en indrets diversos sense contigüitat espacial.

Tot això explicaria el poder de convocàtoria dels MSU, en tant incideixen en aspectes urbanístics, qualitat ambiental, equipaments, seguretat viària, zones verdes i jardins, rehabilitació d'habitatges; és a dir, tot allò que ha de contribuir a millorar l'entorn urbà, ja que les relacions predominants dins dels barris, vells i nous, no poden anar gaire més enllà de les relacionades amb el marc físic. Els anys setanta no hauria estat possible una vaga laboral que impliqués tot el barri com les que es produïren el segle passat a Sant Martí, quan tota la població treballava a les fàbriques del municipi.

Ara bé, la constatació d'aquesta realitat no pot obviar-ne un altra, i es el fet de com en determinats barris la lluita per aconseguir les millores urbanes comporta l'aparició de vincles que eleven a graus més complexos les relacions veïnals. De les reflexions anteriors es desprèn que poden existir dos nivells de relació, una orientada a l'àmbit local i una altra dirigida vers una escala més urbana. El veí amb preocupacions exclusivament localistes centra l'atenció en la immediatesa de l'àrea local, el barri, per aconseguir la satisfacció de les necessitats primàries, materials i personals, mentre que el que té una consciència urbana més ampla utilitza tota la ciutat per satisfer les seves necessitats i, per tant, l'àmbit local o de barri, li serveix per incorporar-se a una entitat major.

En el cas del Clot creiem que l'AV ha defensat sempre d'una manera discreta però constant la millora del barri en els aspectes urbanístics, zones verdes, places, escoles, trama viària, nous equipaments culturals, zones de vianants, etc., amb una voluntat d'integració a la ciutat, sense perdre el caràcter i la manera de viure pròpia del primer grau d'agregació, el barri.

A l'inici del segle XXI, es fa imprescindible de replantejar el concepte de barri, una entitat que necessàriament s'ha de veure afectada per la ràpida evolució de les formes de vida al compàs dels canvis experimentats en la mobilitat dins de la ciutat, tant de traslació de les persones com de les idees i notícies; les activitats es desenvolupen en un marc més ampli, que no sempre és ja físic sinó virtual. Cal considerar també que certes activitats que només deu anys enrere ere habitual realitzar al barri -compres de queviures, vestits, etc.-, ara es fan fins i tot fora de la ciutat, en les grans superfícies comercials de l'àrea metropolitana. Així i tot, creiem que el nou model de relacions veïnals que sorgeixi de les actuals transformacions no aturarà l'exigència d'un barri ben equipat i que vetllar pel manteniment de la qualitat de vida i de l'entorn és una tasca que pertoca als moviments socials urbans, sigui quin sigui l'estil de reivindicar, ó la forma associativa que adoptin en el futur, sobretot si considerem que estem abocats a un nou canvi, quan dins de poc -segons se'ns diu- la major part d'activitats es faran des de l'ordinador de casa.

5.6 La vialitat com a regeneradora del teixit urbà a Nou Barris: Via Júlia i Rio de Janeiro.

Nou Barris és una zona geogràficament extensa i perifèrica de la ciutat, al nord-oest de Sant Andreu, entre el congost del riu Besòs i els estreps nord de la serra de Collserola, a cavall dels quals s'estén un seguit de barris suburbials fins al límit municipal amb

Montcada. Les expectatives inicials com a lloc de segona residència, amb la típica «caseta i l'hortet», principalment per als habitants del centre de Sant Andreu, barri-municipi al qual pertanyia, però també per a d'altres barris de Barcelona, van veure's transformades per la immigració dels anys cinquanta; aquesta immigració va anar assentant-s'hi, aprofitant els indicis d'urbanització, la majoria de vegades tan sols amb unes alineacions apuntades en planejaments anteriors (figura 5a). L'evolució cap a processos de marginalitat i la manca d'accessibilitat han consolidat el caràcter perifèric, no sols geogràficament, sino socialment de la zona.

L'ocupació es va realitzar bàsicament mitjançant tres procediments. El primer va consistir a acabar de construir les parcel·les buides que corresponien a les antigues urbanitzacions de tipologia unifamiliar, amb casa entre mitgeres, de planta baixa i pis i amb un petit espai lliure a la part posterior. Estructurat en petits nuclis, amb una trama viària reduïda i l'accessibilitat depenent de la carretera d'Esplugues a Fogars de Monclús, de la futura Meridiana i de la trama provinent de Sant Andreu, es comencen a formar els barris de Prosperitat, Trinitat, Roquetes, etc.

El segon procediment es produeix entre els estreps de la serra, de difícil accessibilitat, que van ser ocupats sobretot per autoconstruccions en condicions higièniques i d'edificabilitat pèssimes i sense cap obra urbanitzadora.

El tercer procediment és l'edificació de polígons en els espais corresponents a grans finques, la solució per a la construcció massiva d'habitatges obrers. El polígon esdevenia com un tros de ciutat autosuficient en l'àmbit dels serveis, al qual la seva tipologia a base de blocs aïllats, espais lliures, trànsit segregat (rodat-vianants) i uns límits ben determinats, conferia un vernís de modernitat racionalista que amagava totes les mancances. El no acompliment de la totalitat del projecte, la deficient qualitat constructiva i la desconexió amb la resta de la ciutat, van comportar l'enfonsament de la teoria i el descens pel model.

La major part d'aquestes operacions recolzaven en teoria en les artèries de la xarxa viària projectada, pendent de realitzar, que havia de travessar aquesta zona i que les comunicarien tant amb el centre de la ciutat i com amb els barris propers. Una xarxa que apareixia ja assenyalada en part en el Projecte d'Enllaços de J. Jaussely el 1905, ampliada el 1917 en el Pla General d'Enllaços i Espais Lliures, reafirmada i complementada en els successius plans fins a la definitiva consolidació en el P.G.M. L'únic desenvolupament dels plans en aquesta zona fou la reserva dels espais corresponents a dites infraestructures i algunes petites intervencions per tal que pogués disposar d'una mínima accessibilitat que li permetés funcionar.

La realitat de les actuacions va ser tot una altra. La majoria dels equipaments projectats no es van construir, les vies de comunicació van quedar en projecte, les edificacions van mostrar aviat les deficiències constructives (sovint abans i tot de ser habitades); així, el sentit de marginalitat va esdevenir el comú denominador de la zona. Dins del dèficit general, cal destacar un aspecte important, la manca d'espais lliures qualificats. D'espai

lliure n'hi havia molt: el dels solars per edificar, el reservat pel projecte viari i el que en els polígons corresponia a zones verdes però que gairebé mai no va arribar a enjardinar-se, o que, si ho va ser, per manca de manteniment va degradar-se de seguida. Allò que mai no hi hagué foren zones de relació urbanitzades amb les característiques i formes tradicionals assumides per la nostra cultura urbana, com places, rambles, passejos o d'altres espais de relació, que són els que qualifiquen la ciutat d'ortodoxa.

Quan coincideixen aquestes circumstàncies es genera en l'habitant un sentiment de provisionalitat i l'expectativa de fugir del barri tan bon punt la seva situació econòmica ho permeti. La idea de provisionalitat dificultaria la cohesió social, perquè els qui poden marxar marxen, però els qui es queden s'associen per subsistir en el barri.

L'AV de Nou Barris es constitueix formalment el 1970, aglutinant totes les forces polítiques i socials: partits polítics, sindicats, parròquies (clergues i grups cristians) per defensar-se del Pla Parcial de Torre Baró-Trinitat-Vallbona, articulant els nuclis afectats que acabarien sent 10 Barris amb la incorporació de Canyelles. Després, cadascun estructuraria més o menys independentment les seves AAVV, però sense perdre mai la coordinació general ni aturar l'activitat ni tan sols amb l'alentiment de la restauració democràtica. Les lluites de Nou barris estan prou documentades⁵⁰ com perquè no calgui estendre-s'hi, però caldria constatar els remots orígens associatius per millorar cada barri segons les manifestacions recollides en les respectives entitats veïnals, per les quals el sorgiment de les Associacions de veïns n'és la continuació natural, davant l'amenaça al barri d'unes intervencions -el Pla Parcial i la construcció del 2n. Cinturó. A Torre Baró, ens parlaven de l'existència ja els anys cinquanta de l'associació «El Porvenir», i més endavant de l'«Asociación de Cabezas de familia», l'única fórmula que es permetia. Constituïda també a Vallbona per resoldre les deficiències del barri: manca d'aigua corrent, il·luminació i transport públic, i a Trinitat Nova per exigir uns mínims d'habitabilitat en els pisos dels polígons acabats d'inaugurar, mentre la vocalia de dones del «Centro social» lluitava per aconseguir el mercat o juntament amb els mestres, l'Escola Benjamí. A Roquetes el «Centro Social» va aixopugar els joves del barri que a partir del 1964 havien treballat durant tres anys amb un «grupo de estudiantes» (jesuïtes, assistents socials, el rector de Sta. Magdalena), per construir clavegueres i canalitzar l'aigua⁵¹. A Prosperitat funcionava ja des de 1967 una Comissió de barri. Aquest teixit associatiu seria terra abonada perquè els MSU arrenquessin amb força a partir d'uns continguts ideològics i polítics i d'una forta participació de joves professionals inicialment aliens al barri, que van orientar (o dirigir) les reivindicacions amb els instruments tècnics necessaris. Professionals que més tard, des de responsabilitats tècniques o municipals contribuirien a la renovació del barri.

⁵⁰ Es troben abundants referències a *La lucha de barrios en Barcelona*. CARBONELL, J., MARTÍNEZ, J. i alt. Elías Querejeta, edicions, 1976. També en les publicacions del Centre de Documentació de Nou Barris, que ha desenvolupat una tasca de recerca i sistematització decisiva per enllaçar la història amb el passat immediat i la projecció futura. També l'Arxiu de Roquetes disposa d'abundants materials que permeten reconstruir la memòria històrica de les lluites.

⁵¹ *Urbanitzar en domíng*.

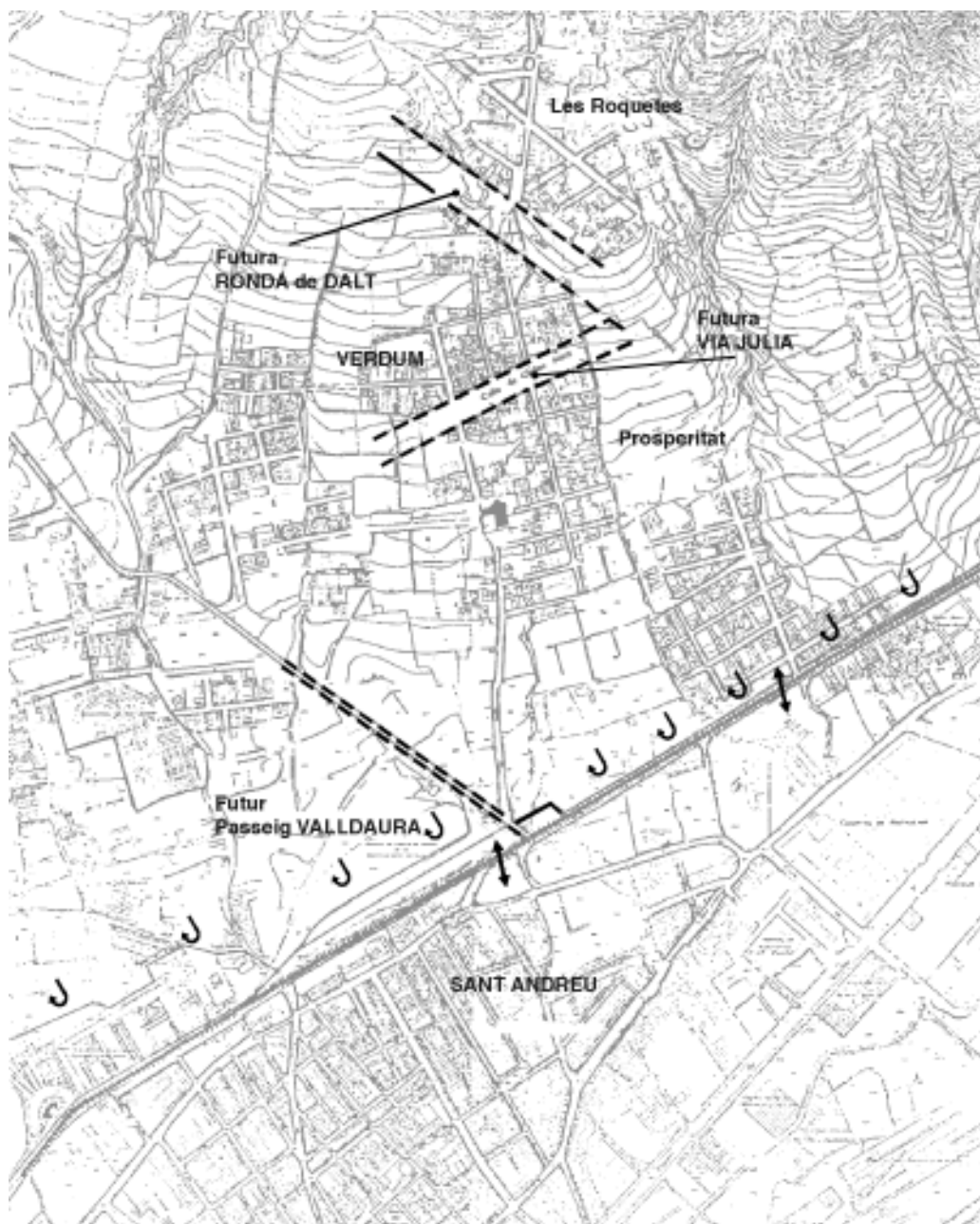


Figura 5a

a) Els inicis de Nou Barris. La majoria d'urbanitzacions formades per habitatges unifamiliars pretenien el somni de «la caseta i l'hortet». El traçat de les grans vies, que ja s'apuntava, preveia la reserva de sòl.

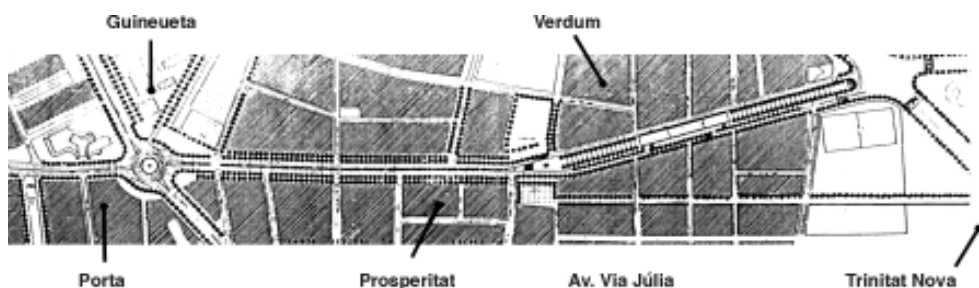
Davant la impossibilitat d'entrar en una anàlisi detallada de la totalitat de reivindicacions de Nou Barris, hem elegit el tema viari com a regenerador del teixit urbà. Atès que el tema ja ha estat molt treballat en nivells tècnics⁵², en aquest apartat volem destacar la interacció entre reivindicació veïnal i intervenció municipal en dos eixos viaris, Via Júlia i Rio de Janeiro, i el seu impacte dins del barri. Un impacte que es veurà potenciat per la construcció del 2n. Cinturó de Ronda, que s'analitza a l'apartat següent.

En primer lloc, cal considerar les dificultats de projectar i realitzar un espai públic, sigui plaça, rambla o carrer, dins d'una trama urbana quasi consolidada, quan en dit espai s'hi han realitzat operacions fraccionades i independents. Tal és el cas de Via Júlia. Quan va començar el creixement dels barris de Verdum i Prosperitat, ja es preveia una gran avinguda, projectada en el Pla General d'Enllaços de 1917. L'espai reservat es va mantenir com un descampat sense cap mena d'urbanització. Com que les rasants no estaven determinades, les edificacions de Verdum i de Prosperitat es van anar acomodant a la topografia natural del terreny, amb el resultat d'importantes diferències de cota entre una banda i l'altra; la manca de paral·lelisme entre les alineacions de les façanes nord i sud i un traçat discontinu conformaven un eix totalment amorf. La posterior construcció del Metro va afegir més efectes distorsionadors, com la volta del túnel quasi a nivell del terreny per motius econòmics.

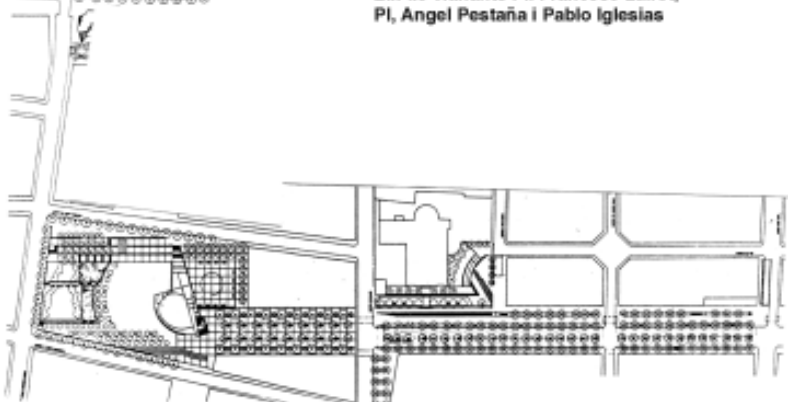
Aquesta era la conflictiva situació de la futura avinguda quan l'ajuntament es plantejava la definitiva realització, tot donant resposta a les peticions d'urbanització de les AAVV amb l'esperança que esdevingués un element vertebrador dels barris de la zona. Per aquest motiu, s'oposaven que el nou vial entrés dins el sistema de vies ràpides de la ciutat, perpetuant la segregació dels barris exercida fins aleshores pel descampat i demanaven, a canvi, una via urbana al servei dels veïns que prioritzés el vianant per damunt del vehicle; insistien que es configurés com una rambla, la forma ideal per aconseguir que fos un eix vertebrador, un espai simbòlic amb funcions de centre cívic i comercial.

Aquesta formulació no contemplava de quina manera s'havia de materialitzar, quins elements havia de tenir el projecte, ni com resoldre les dificultats tècniques. Allò que han de reivindicar les AAVV és l'ús que volen donar a l'espai i el dret que s'atenguin les expectatives que sobre un espai determinat hi ha elaborat el cos social del barri. Si els tècnics saben plantejar bé el projecte, interpretant adequadament la voluntat veïnal i la solució proposada és correcta des del vessant urbanístic, el resultat ha de ser òptim. De totes maneres, cal mantenir al llarg de tota la construcció un intercanvi d'explicacions del desenvolupament del projecte i de les solucions tècniques i formals adoptades. El diàleg facilitarà la comprensió de les decisions preses i la incorporació del nou espai a la vida del barri. Per tant, la dinàmica de participació no es pot tallar en el moment d'iniciar-se les obres, perquè comportaria que el futur usuari se sentís exclòs del procés i se'n desentengués. Tampoc cal que les solucions tinguin una acceptació del cent per

⁵² Des del Departament d'Urbanisme de l'Escola d'Arquitectura i de l'Àrea d'Urbanisme de l'Ajuntament.



b)
Eix de vianants Pl. Francesc Llairet,
Pl. Angel Pestaña i Pablo Iglesias



c)
Av. Rio de Janeiro



Figura 5b i c

Els projectes de vialitat com a resposta a les necessitats de categoritzar l'espai urbà.

b) Via Júlia. L'eix de vianants Verdum-Trinitat Nova.

c) Rio de Janeiro,

cent, ja que sempre intervenen valoracions subjectives difícilment coincidents. D'altra banda, tampoc no es pot oblidar que sovint els desacords s'expliquen més aviat des de vessants d'interessos particulars, de lideratge o econòmics.

El cas concret de Via Júlia fou paradigma d'un procés d'aquest tipus de participació ciutadana; la incorporació de les exigències veïnals havia d'harmonitzar-se amb la resolució de la problemàtica que presentava: la irregularitat en les alineacions, la diferència de cotes, la inflexió amb canvi de direcció en la seva meitat i l'existència de la volta de l'estació del Metro, tot derivat de les deslligades intervencions que havia sofert al llarg dels anys. La solució adoptada va ser el desdoblament en dos trams, el primer des de la plaça de Lluçmajor fins al punt d'inflexió, amb una secció d'àmplies voreres al costat de les façanes, vies de circulació rodada en cada sentit i un parterre de separació que fa la funció de mitjana. L'altre tram, que comprèn des del punt d'inflexió fins al final de la cruïlla amb Via Favència, es va solucionar amb una secció composta per dues voreres estretes, dos carrers de circulació en cada sentit i una àmplia vorera central que fa les funcions de rambla i al mateix moment de plaça. Es conjuga plenament la varietat de funcions que es demanava (figura 5b).

Amb aquesta manera imaginativa de tractar diversificadament la secció, se solucionen els problemes tècnics, s'aconsegueix una certa unificació del recorregut malgrat les alineacions diferents, se salva positivament la diferència de cotes entre les dues façanes i s'incorpora l'accés al Metro com una peça més del conjunt. La diferència de seccions repercuteix en la diferenciació d'usos en cada tram. El comprès entre les places de Lluçmajor i de Francesc Layret, s'ha especialitzat més en l'activitat comercial, i les amples voreres han contribuït a crear una zona òptima per a la instal·lació de terrasses de bars afavorida a la façana nord per l'orientació cap a sud. A l'altre tram, el protagonisme se l'emporta la part central, com a lloc de reunió, passeig i jocs per a la mainada.

Fins arribar a la solució el procés d'harmonització d'interessos va ser dur; alguns moments els veïns es van sentir traïts, sobretot quan no es mantenia la totalitat del traçat com a rambla, o per la utilització de determinats materials o elements. La col·locació d'escultures és un altre aspecte a destacar, fruit d'una certa voluntat «de monumentalitzar la perifèria» com a forma de valorar l'espai i dotar-lo de significació; malgrat la manca d'acceptació inicial, les escultures han acabat esdevenint símbols d'identitat. Via Júlia arrenca de la plaça de Lluçmajor, reurbanitzada uns anys més tard, amb la qual forma avui un tot difícilment destriable. El monument a la República⁵³, obra que presideix la rotonda de la plaça, fa la funció de fita dels barris de la Guineuta, Verdum, Prosperitat i Porta, que s'articulen entorn d'aquest nus central de la xarxa viària de Nou Barris. Ja dins de la via marcant l'inici i el final, les escultures de S. Aguilar i A. Roselló, de dubtós significat per als veïns, van ser fortament criticades. Entremig, els grups escultòrics de J. Plensa i E. Pladevall, als jardins de la plaça de Francesc Layret, emfatitzen l'eix transversal que relliga Via Júlia amb la plaça d'Àngel Pestaña, com una extensió de l'acció vertebradora

⁵³ Obra dels arquitectes H. Piñón i A. Viaplana, que integren l'escultura de Viladomat.

d'aquella via que s'endinsa en el barri de Prosperitat, després d'eradicar el nucli de barraques de Santa Engràcia que ocupava la plaça, i genera un eix paral·lel, Pablo Iglesias, una petita rambla fruit de les darreres reivindicacions de l'AV, que esdevé lloc de relació social i lligam amb Trinitat Nova.

A banda del positiu impacte directe sobre l'entorn immediat, quan es realitza una operació urbanitzadora d'aquest tipus, interessa remarcar l'impuls regenerador que ha comportat al barri. De fet, aquest era un dels objectius, i l'èxit de la intervenció ha estat prou comentat tant des de l'administració municipal i com els cercles urbanístics, per no haver d'insistir-hi. En canvi, cal constatar els testimonis i les vivències dels veïns, referents tant als efectes directes com als induïts. L'operació ha regenerat un tros de ciutat en aconseguir dos objectius: equipar la zona amb llocs de passeig i d'intercanvi i transformar un tros de ciutat heterodoxa en ortodoxa. Pels barris confrontants, Via Júlia ha esdevingut a més d'un passeig per ramblejar i un centre comercial, un punt d'interès permanent a causa de les actuacions de tot tipus que se succeeixen a la pèrgola (AV Verdum). Amb tot no es pot oblidar que més enllà de Via Júlia, hi ha encara greus problemes d'habitatge i urbanització, però l'existència d'un marc urbà adequat comporta un sentiment d'identificació amb el barri i genera unes expectatives que permeten accelerar en punts més allunyats uns processos de renovació. Valgui, a tall d'exemple, el testimoni del president de l'AV de Roquetes, per qui Via Júlia és el 'bulevard del barri', o el president de la de Torre Baró, que considera que ara estan més relacionats amb la resta de Nou Barris, perquè, a banda de la millora del transport públic, l'existència de Via Júlia com a centre comercial de Nou Barris elimina l'exigència anterior de desplaçar-se al centre de la ciutat. La constitució de Via Júlia com a referent simbòlic i funcional de tot el districte, queda confirmada per la definició d'una de les darreres reivindicacions de l'autoanomenada Zona Nord, que agrupa els tres subbarris més abandonats de Torre Baró, Vallbona i Ciutat Meridiana: un passeig des de Ciutat Meridiana fins a Via Júlia.

L'altre exemple que es vol analitzar és el cas d'un tros del 1r. Cinturó al seu pas per Nou Barris, on rep el nom d'Avinguda Rio de Janeiro (figura 5c). Es tracta també d'una nova via, de característiques i efectes diferents a Via Júlia, la realització de la qual ha estat condicionada pels resultats d'aquesta.

El projecte del 1r. Cinturó de Ronda de Barcelona és una relíquia heretada del primer Projecte d'Enllaços esmentat, encara que al llarg del temps el seu traçat ha sofert força modificacions, segons els interessos en joc del moment. Aquest tram s'inicia a la Meridiana, enfront del barri de la Trinitat, i constitueix el límit nord-est dels barris de Prosperitat i Porta, creuant el passeig de Valldaura.

La nova avinguda havia de respondre a un repte difícil, projectar un vial amb dues funcions fins a cert punt contradictòries. La de via ràpida de circulació per a quan s'acabi la realització del cinturó, i la de via urbana que no creés un efecte barrera en uns barris en vies de reestructuració i vertebració, tal com exigien els veïns. Als requeriments anteriors cal afegir-hi la diferència de cotes entre les alineacions nord-sud, un problema constant quan es tracta

d'urbanitzar vies amb posterioritat a les construccions que les defineixen i quan l'única preocupació del planejament ha estat de preservar l'espai sense cap estudi previ de rasants.

La reivindicació veïnal impulsada per les AAVV de Prosperitat i Porta, amb el suport de la resta d'AA de Nou Barris, convocava l'any 1981 un referèndum per elegir la forma, rambla o bulevard, que hauria de tenir el vial. Guanya la secció de rambla. Però poc després el mateix veïnat, que ha anat experimentant els nous espais de Via Júlia, s'adona dels avantatges i inconvenients de cada tram i es decanta pel bulevard, perquè separa els cotxes de les cases, potencia el comerç i permet una relació més directa amb les edificacions.

Aleshores, tècnics i veïns coincideixen en la solució adoptada, que es basa en tres instruments de composició. La creació d'unes voreres prou amples per donar la idea de passeig, amb una secció estudiada per integrar l'aparcament de cotxes, els bàculs d'enllumenat públic i els elements arbrats; la utilització d'una mitjana de separació entre les dues bandes de circulació per tal de solucionar la diferència de cotes entre les dues alineacions, enriquida plàsticament amb elements escultòrics a fi d'anul·lar qualsevol imatge de barrera; i dues vies de circulació prou amples per garantir un bon funcionament de la connexió, tant amb l'avinguda Meridiana com amb la resta del cinturó quan s'hi enllaci.

La urbanització de Rio de Janeiro mereix el Premi EAD 1989; des del punt de vista estètic el veïnat no se'n sorprèn, avesat ja a un nou llenguatge formal dels espais públics. La realització de l'avinguda, que no té encara cap funció dins del sistema general de la ciutat, considerada en el seu entorn immediat ha comportat una millora substancial del barri de Prosperitat. L'AV creu que, juntament amb la urbanització de la Via Júlia i de la plaça d'Àngel Pestaña, conforma un barri nou del qual se sent orgullosa perquè s'ha aconseguit amb una lluita constant. Rio de Janeiro constitueix avui un agradable passeig, per a gent de tots els barris, delimitat per una nova façana d'habitatges i d'equipaments, com el CAP que es contrueix als solars d'Harry Walker, una antiga reivindicació de Prosperitat, finalment assolida. Per al barri de Porta, la urbanització de Rio de Janeiro, ensems amb la de Via Júlia i la reforma del passeig de Valldaura, ha permès la connexió del barri amb la ciutat i amb els altres barris i és el mitjà per enllaçar de nou amb Sant Andreu. Una relació que es va potenciant per l'ús que els habitants de Sant Andreu fan de les instal·lacions esportives de Can Dragó. L'AV de Porta centra les seves expectatives de dinamització del barri en l'evolució de l'entorn de Rio de Janeiro, encara que es mostra preocupada per l'impacte negatiu que pugui tenir la connexió amb el 1r. Cinturó.

En ambdós casos les reivindicacions d'unes AAVV que van començar per "*exigir-ho tot perquè no teníem res*" han servit per obtenir dos espais, els quals, a banda de la funció circulatòria, actual i de futur, dignifiquen uns llocs que eren del tot marginals, aporten uns equipaments essencials per a la qualitat de vida del barri, proporcionen uns qualificats espais lliures, zones de passeig i d'activitat comercial i generen un procés d'igualació, mentre es constitueixen motors de la regeneració urbana.

Cal plantejar una qüestió: si les associacions no s'haguessin mogut exigint uns usos i unes característiques específiques lligades a les seves necessitats, la solució adoptada

hauria estat la mateixa? I el resultat tan satisfactori? No té res a veure amb unes solucions tan imaginatives la tensió plantejada per les reivindicacions? Sense la sensibilització ciutadana, la solució aportada, no hauria prioritzat la resolució dels problemes circulatoris des d'una visió més global de la ciutat deixant de banda l'especificitat del lloc?

5.7 Respostes a mida de la reivindicació: la Ronda de Dalt

La Ronda de Dalt és el nom que ha rebut la via ràpida de circumval·lació que voreja la ciutat, des del Llobregat al Besòs, en la inflexió amb la Serra de Collserola. Prevista com un segon cinturó de ronda, durant molts anys, la seva realització va ser una operació pendent, tant per l'existència de problemes tècnics, constructius i de finançament, com per la dificultat de precisar un traçat que havia de travessar trames urbanes de característiques molt diverses i harmonitzar la multiplicitat d'interessos econòmics i socials que hi entraven en joc. Aquesta problemàtica va comportar que tant el projecte definitiu com la construcció s'anessin fent per trams; alguns es van realitzar sense que estigués determinat totalment el projecte i d'altres a partir tant sols de la definició del traçat⁵⁴. També, sovint, es produí un significatiu desfassament temporal entre la construcció d'un i altre tram i fins i tot, en determinats barris, la realització d'un mateix tram és va anar fent a batzegades, en etapes molt espaiades. Tot plegat va contribuir a desdibuixar la idea de globalitat del projecte i va dificultar que s'entengués el seu traçat com una obra que modificaria positivament l'índex d'accessibilitat a la majoria de zones de la ciutat. Sens dubte la manca de continuïtat, espacial i temporal, va ser decisiva per sensibilitzar més directament els afectats, com veurem posteriorment, ja que la realització de cada tram va propiciar la intervenció directa de la corresponent associació veïnal, que anava des d'oposar-se radicalment al pas del cinturó a reclamar la introducció de modificacions que milloressin la seva incidència sobre el barri. I com a conseqüència, l'adopció de solucions molt variades que responen en alguns casos, més enllà dels requeriments tècnics, a les reivindicacions.

Val a dir que els tècnics des d'un principi van partir de la base que el nou traçat no podia ser contemplat simplement com un instrument per solucionar un problema de trànsit, que es limités a donar la capacitat viària necessària per absorbir un IMD determinat. La nova via es contemplava com un element urbà, que havia d'integrar-se en les trames urbanes que creuava, a la vegada que els proporcionava accessibilitat. Però, la construcció d'una via com la Ronda de Dalt exigeix, per tal de garantir una velocitat constant, la seguretat viària en tot el seu recorregut i la facilitat en els accessos d'entrada i sortida, un traçat amb unes condicions geomètriques molt rígides, gairebé més propi d'una autopista que d'una via urbana. En conseqüència, és impossible que s'insereixi en un texit urbà sense produir-hi un fort impacte, físic i social. D'altra banda, segons paraules de l'autor del projecte, l'arquitecte Ribas Piera, el canvi de solucions al llarg del seu recorregut responia a un problema morfològic, atès que les successives seccions transversals les imposaven.

⁵⁴ L'any 1979, en una entrevista de l'AV de Sarrià amb el President del Districte, per exposar les consideracions de totes les AAVV afectades, se'ls comunica que en aquells moments no existeix cap projecte ni fons econòmics municipals per a la seva construcció. SARRIÀ. Butlletí Associació de Veïns de Sarrià. Juliol-agost 1979.

Ara bé, establertes les premisses tècniques, el tema que es vol posar de manifest en aquest apartat és de quina manera l'acció de les AAVV de cada barri afectat per la Ronda de Dalt ha condicionat, a banda de les determinacions tècniques i econòmiques, la definitiva configuració de la via. És a dir, la relació existent entre la solució definitiva d'un tram i la reivindicació que hi hagué darrera, si es que n'hi va haver. Tanmateix, no es vol entrar a discutir la idoneïtat del traçat i de les seccions, ni valorar l'encert o desencert de les solucions adoptades des d'un punt de vista de tècniques viàries, sinó apuntar els efectes immediats o induïts sobre l'entorn.

En funció de tres variables: característiques de la trama urbana que creua, tipus de secció de la ronda i reivindicacions promogudes, s'han escollit quatre trams que configuren un variat ventall de casos: a) Diagonal fins al carrer Anglí, b) d'Alfons Comín fins al barri de Montbau, c) el pas per Montbau i d) de la plaça de Carles Marx al Nus de la Trinitat (figura 6). Els trams no sempre són contigus i s'han deixat de banda determinades zones, bé perquè presenten característiques semblants, bé perquè no s'ha pogut elaborar o contrastar prou informació.

El primer tram —A— traspassa la part alta de la ciutat per una zona ocupada fonamentalment per edificacions aïllades, tipus ciutat jardí, el monestir de Pedralbes i el parc del Castell de l'Oreneta. L'orografia és accidentada, sobretot a la zona del parc. La solució adoptada ha sigut la formació en túnel en la major part del recorregut per tal de salvar tant el parc de l'Oreneta com el monestir de Pedralbes així com facilitar la connexió amb el túnel de Vallvidrera. Amb passos a nivell i sobre la Ronda s'ha mantingut gairebé la totalitat de la trama viària existent. Malgrat la relativa homogeneïtat del tram, caldria subdivir-lo en dos segments, el de **Pedralbes** i el de **Sarrià**.

A **Pedralbes**, la contestació del moviment veïnal ha estat nul·la, tret de protestes individualitzades per problemes d'acabats o de reconstrucció de tanques. De per si el projecte no presentava massa problemes, afectacions mínimes assumides des de fa molt de temps, discutides i negociades per interessos estrictament econòmics; la trama viària no ha estat excessivament alterada, encara que s'hagin creat algunes servituds mentre l'accessibilitat del barri s'ha vist fortament incrementada. És el tros on passa més ignorat per la ciutat, sense conflictes greus. Cal fer esment que en aquesta zona de Barcelona la idea de barri existeix més com a relació d'ubicació que no per interaccions socials. L'estructura de la zona, exclusivament residencial, no permet establir no ja una xarxa de relacions, ni tan sols de coneixences més enllà del propi edifici, com manifestava un membre de la junta de l'AV de Pedralbes⁵⁵. Atès el moment polític i el tarannà dels veïns, les seves reivindicacions com les de l'AV de la Font del

⁵⁵ Una associació nacuda l'any 1978, en els darrers temps de l'eufòria de les associacions, sorgida com a perllongació d'unes comunitats de propietaris per solucionar algunes deficiències de la urbanització i que no deixava de tenir -ja en temps democràtics- el seu rerefons polític, com a plataforma d'influència de Convergència. Sense local propi, es reunien a ESADE de la mateixa manera que ho feia l'AV de la Font del Lleó. L'any 1989, ultra les reivindicacions pendents: la preservació del Monestir de Pedralbes davant la instal·lació del Museu Thyssen i la utilització de Can Ponsic, el problema més immediat era ja la instal·lació d'antenes parabòliques.

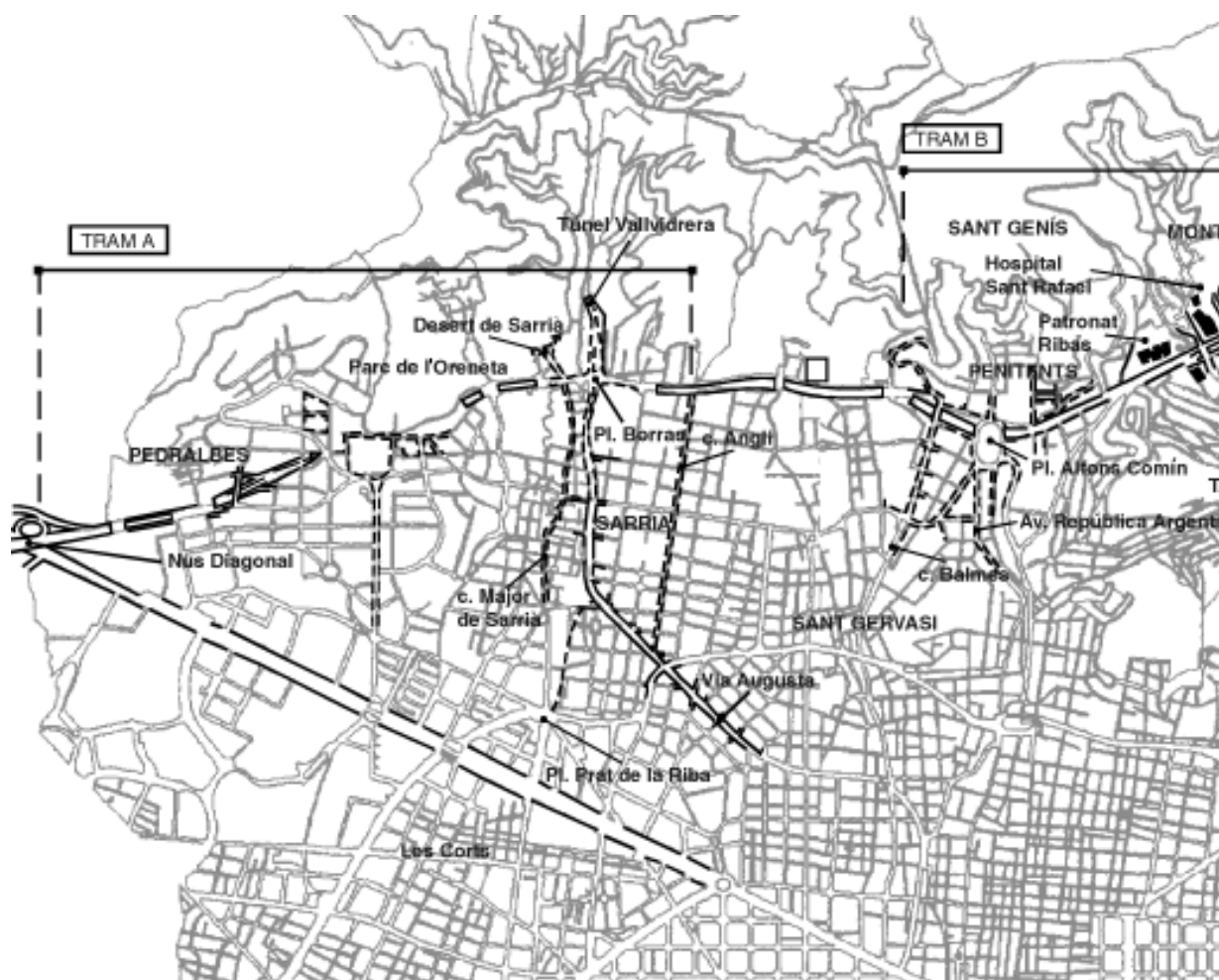




Figura 6

Canvi de solucions en el recorregut de la Ronda de Dalt. De com els veïns tenen quelcom a dir sobre les obres infraestructures que incideixen sobre el seu barri.

Lleó, sens dubte més directament afectada pel traçat de la ronda, s'encaminaven cap a la defensa de drets sense que transcendissin a l'opinió pública. A tall d'exemple il·lustratiu, pot citar-se una intervenció puntual de millora: un reduït grup de propietaris van pagar la construcció d'una placa de cobriment no prevista en el projecte per aminorar l'impacte sobre les seves finques.

En canvi, a **Sarrià**, especialment en els entorns de la plaça Borràs l'impacte ha estat molt fort. Amb la desaparició de la plaça com a tal s'ha perdut un dels referents més significatius del barri, i el carrer Major, l'eix vertebrador del barri, s'ha quedat sense fita final en trencancar-se l'articulació amb el desert de Sarrià i la carretera de Vallvidrera.

L'AV de Sarrià, una de les associacions de "bombillaires" més antiga de Barcelona (1960), pionera de la reconversió ja l'any 1970 i que a partir de l'any 1974 precisament arran de l'oposició al traçat dels accessos al túnel de Vallvidrera inicia una escalada de protestes, reconeix que la conjunció del Cinturó i el túnel de Vallvidrera ha canviat profundament la imatge de la part alta Sarrià. Però, això és quelcom que ha estat acceptat com un mal inevitable i amb una certa impotència en la zona directament impactada. En canvi, s'han preocupat per les vies d'accés que havien d'interferir cap al centre del barri i per les servituds que generarien. En el seu moment, van aconseguir suprimir el vial projectat per enllaçar la Via Augusta amb l'actual plaça de Prat de la Riba, (a la confluència de la Ronda del General Mitre amb passeig de Sant Joan Bosco) l'obertura del qual comportava la ruptura d'una bona part de l'antic teixit urbà. Després han aconseguit modificar el traçat de la nova Avinguda Foix, la via de penetració de la Ronda de Dalt cap a l'anomenat Sarrià Nou, fent-lo coincidir amb la riera i estalviant afectacions.

Respecte a les conseqüències del túnel de Vallvidrera, un cop eliminat el perill del vial esmentat, es va lluitar per aconseguir que la perllongació de la Via Augusta per sobre el passeig de la Bonanova, s'urbanitzés com a rambla. Que aquesta rambla aconsegueixi esborrar en poc temps les cicatrius deixades per l'obertura del túnel és ja més difícil. L'AV n'és conscient i per això propicia una sèrie d'accions que abasten conjuntament aspectes de redisseny i d'atribució d'activitats.

Amb tot això, no ens hem pas apartat del tema del capítol, perquè en aquest tram la problemàtica de la Ronda, tant respecte a resolucions constructives i de traçat com respecte a l'impacte directe o induït que genera, no pot destriar-se de la connexió amb el túnel de Vallvidrera. Ambdós plantegen una sèrie de qüestions, de les quals volem destacar un fet que no deixa de sorprendre: mentre la boca del túnel de Vallvidrera per la banda del Vallès és un model impecable d'intervenció, on s'han utilitzat tota mena de mesures correctores de l'Impacte ambiental, l'obertura corresponent a Barcelona és barroera, amb resolucions exclusivament d'enginyeria i sense cap correcció posterior. Deixant de banda la manca d'interès paisatgístic, que sembla com si només hagués de considerar-se quan s'actua sobre un indret natural però no urbà, deixant també de banda la poca preocupació per utilitzar materials constructius més adients a la ciutat, les solucions adoptades manifesten una manca total de preocupació per l'impacte social de les grans infraestructures.

Probablement, la situació tangencial del pas del cinturó, que escapçava però no seccionava el barri, va fer decantar l'AV a minimitzar aquesta reivindicació i concentrar els esforços cap als problemes viaris que incidien directament a l'interior del nucli urbà. Així desconeixem si una forta reivindicació hauria conseguit reduir l'impacte.

El segon tram —B— s'inicia amb la **plaça Alfonso Comín**, un dels centres d'intercanvi més importants de la ronda, on conflueixen República Argentina i passeig de Sant Gervasi (i a través d'aquests també el carrer Balmes) amb l'antic passeig de la Vall d'Hebron. La Ronda, que es desenvolupa en rasa per aquest sector, queda coberta per una rotonda central que organitza les sortides i accessos. L'enorme oval d'aquesta rotonda salva un desnivell de 25 m, conté un equipament esportiu i un conjunt de jardins i s'ha ubicat en el subsòl el centre de control de trànsit del mateix cinturó.

Posat que aquesta zona queda situada en una vora de la ciutat, on es produïa la ruptura entre la trama dels carrers esmentats i les petites urbanitzacions residencials de l'antic torrent del Maduixer sota la carretera de les Aigües, el pas de la Ronda i la construcció de l'anella no ha estat contestada per ningú. Primer, per manca de barris directament afectats, ja que es tracta d'una zona fronterera entre Sant Gervasi i Penitents, massa allunyada dels 'centres' respectius per entrar en l'àrea d'influència de les respectives AAVV⁵⁶. En segon lloc, pel fet de tractar-se d'una zona amb poques edificacions i afectacions molt antigues, amb la qual cosa s'havia anat configurant un espai residual força abandonat, que constituïa ja una barrera. En tercer lloc, perquè el sector, superats els inconvenients de les obres, ha vist substancialment augmentada la seva accessibilitat, tant respecte a la resta de la ciutat com a l'àrea metropolitana, sense implicacions negatives. Caldria preguntar-se, però, quins seran els efectes induïts pels usos que s'adjudiquin als terrenys expropiats sobrers i als solars encara buits beneficiats per la nova accessibilitat.

A partir de la plaça Comín fins al barri de Montbau, la problemàtica és molt diferent. La Ronda té el mateix traçat que el passeig de la Vall d'Hebron, l'antiga carretera d'Esplugues a Fogars de Tordera, i s'ha ampliat la seva secció i modificat les diferents rasants; les calçades centrals passen soterrades en forma de rasa, semicobertes pels voladís de les calçades laterals. Els barris del sector s'havien configurat amb una significativa presència d'autoconstruccions i ocupacions unifamiliars, assentats al cantó muntanya sobre els estreps de Collserola, Penitents i Sant Genís, i al cantó mar sobre els del Coll i el Carmel, la Taxonera i la Clota. La trama urbana s'alterna amb extensos espais dedicats a grans equipaments: l'antic patronat Ribas, recuperat per l'acció popular (de veïns i

⁵⁶ Ens consta que l'AV de Sant Gervasi va col·laborar els anys setanta amb la de Sarrià en les primeres accions contra el cinturó i l'obertura del túnel de Vallvidrera; en canvi, desconeixem si hi ha hagut reivindicacions posteriors respecte al cinturó, que ha afectat tota la part alta del barri. Aquesta associació, una escissió de la de Sarrià l'any 1975 amb l'arribada de la democràcia, va passar uns anys de crisi i d'inactivitat; després agafà una nova orientació, fins al punt que es parla com de dues associacions. Malgrat haver establert uns contactes previs amb membres de les juntes de la primera i de la segona etapa, no es va poder lligar en cap ocasió una entrevista. En el cas de Penitents, la història va ser una altra, i al moment de la construcció de la plaça Comín ja estava totalment deslligada d'aquest sector.

ensenyants) com a Institut de Batxillerat; el mercat de la Vall d'Hebron; l'hospital de Sant Rafael i la residència de la Vall d'Hebron, que constitueixen la major concentració del sistema assistencial de salut de la ciutat; i, a partir del 1992, les instal·lacions olímpiques de l'Àrea de la Vall d'Hebron en els terrenys de Martí Codolar.

El procés de construcció del cinturó ha marcat fortament aquests barris. Les primeres expropiacions van donar força i cohesió a una incipient AV de Penitents, organitzada l'any 1971 a partir d'una comissió de barri que ben aviat incorpora veïns de la Taxonera i esdevé l'AV de Penitents-Taxonera⁵⁷. Des de l'any 1974, les accions reivindicatives referents al cinturó es porten a terme junt amb la resta d'AAVV de Sant Genís, Montbau i la Guineueta. No ha estat aquesta l'única reivindicació conjunta; la defensa del Patronat Ribas, de Martí Codolar i l'oposició que continués creixent amb nous edificis la urbanització del parc de la Vall d'Hebron, van propiciar el consens de tots els barris de la zona. Amb tot, mai no es va generar una unitat més àmplia -com a Nou Barris- més que per l'assenyalada manca de contigüïtat, perquè des de sempre el viari que ha recorregut la vall ha fet una funció de vora o millor dit de barrera, separant clarament els barris del cantó mar dels del cantó muntanya. Si les primeres reivindicacions enfront del cinturó anaven encaminades a la defensa de les expropiacions, enfront de la construcció definitiva les protestes se centren a demanar el soterrament i cobertura del cinturó -amb l'esperança latent de poder unificar les dues vores- i, si més no, la permeabilitat de la via, aminorar l'impacte acústic i de fums i assegurar l'accés al transport públic i als equipaments.

Penitents ha estat el barri més afectat. Una bona part del nucli antic ha desaparegut amb les obres del cinturó i d'un temps ençà s'hi ha anat rehabilitant o construint noves edificacions destinades a un sector de classe mitjana alta, preferentment universitaris i professionals lliberals. Els dos barris han quedat encara més segregats per la divisió de districtes: Penitents pertany al de Gràcia, Taxonera al d'Horta-Guinardó. I des de fa anys no es coneixen activitats a Penitents, ja que *"gairebé no en queda"*, com puntualitzava un membre de la junta de l'AV de Penitents-Taxonera, tot comentant el fet que encara mantingui el nom dels dos barris que han anat evolucionant de manera tan diferent, cada cop més separats.

La Taxonera s'ha vist afectada, sobretot, per les obres de construcció, que van dificultar uns accessos ja habitualment prou difícils. Un cop acabades i no havent-se aconseguit la cobertura total que es demanava la percepció general, segons l'AV, no hi detecta un increment notable del soroll. La contaminació acústica prové dels laterals i probablement no és més intensa que abans, quan tota la circulació anava a nivell de barri. En canvi, l'impacte més fort és l'efecte barrera, que ha accentuat la separació amb el que resta de

⁵⁷ La segregació entre els barris d'una i altra banda del cinturó la constaten ja, l'any 1976, a *Tots el Barris de Barcelona*, FABRÉ i HUERTAS-CLAVERIA. Els autors remarquen el fet que una associació que defensa els interessos d'un nucli del cantó sud, dugui el nom de Penitents del cantó nord. La raó que exposen és que el nom va ser escollit a causa de l'arrelament del nom de Penitents en la zona, per superar les trabes legals que impedié utilitzar el més apropiat nom de la Vall d'Hebron. La descripció de l'àmbit de l'associació, no coincideix amb la versió recollida en les dues entrevistes a l'AV de Penitents-Taxonera. Aquest és un dels casos on es manifesta la feblesa de la memòria històrica dels MSU.

Penitents i amb Sant Genís tot i haver-se construït dues rotondes a poca distància una de l'altra que permeten el creuament dels vehicles i el pas de vianants, a més del pont que uneix el mercat amb l'avinguda del Jordà. Cal destacar que, des de la Taxonera, també la zona Olímpica és percebuda com a barrera en lloc de relligar el barri amb el parc de la Vall d'Hebron. Unia més el descampat de Martí Codolar que les instal·lacions actuals.

El barri ha quedat reclòs en els seus límits i pot veure's influït per l'acabament de les vores, ja que tan bon punt es van conèixer les propostes de reutilització que afectaven la Taxonera, es va generar una oposició que va posar en crisi la mateixa AV.

La iniciativa va partir d'una «Coordinadora d'amics de la Plaça i el Passeig de la Vall d'Hebron», integrada per ecologistes i veïns directament afectats per les molèsties que van haver de suportar durant el període de construcció de la Ronda; la Coordinadora fa un balanç negatiu de les solucions adoptades en aquest tram i del seu impacte, i creu que no es va aconseguir cobrir el cinturó d'una manera semblant com es va fer a Nou Barris; perquè el barri no tenia prou força política per imposar la seva voluntat de la qual cosa responsabilitza l'AV oficial, ni oferia una rendibilitat política, i per això ho considera un greuge comparatiu.

L'agrupació, en contra del parer de l'AV, ha aconseguit que es modifiqui la proposta d'edificació d'uns habitatges socials que el pla d'aprofiament de les vores del cinturó preveia en aquesta zona i que s'urbanitzin els solars corresponents com a plaça⁵⁸. Es tracta d'un aspecte que incideix de ple en la problemàtica de la participació i que convé abordar des d'aquesta perspectiva. Aquí s'esmenta, d'una banda, com a mostra de la dinàmica social generada a partir de la construcció de la Ronda i, de l'altra, pel que comporta de transformació d'ús i d'imatge del frontis de Taxonera.

Des de **Montbau**, el tercer tram d'estudi, sí que es pot parlar de greuges comparatius. És a tocar d'aquest barri on la Ronda emergeix i transcorre per la mateixa rasant que la de les vies laterals de servei fins arribar a la plaça Karl Marx. Les causes, però, cal buscar-les, en primer lloc, en el fet que aquest tram es va realitzar molt abans que els altres, i modificar la rasant significava un augment molt elevat del cost, augmentat encara per la presència del Metro. A priori, això comportava un tall radical entre les vores de mar i muntanya, per als vianants que haurien de creuar la Ronda per passereres elevades, i també per a la circulació viària interna. L'impacte afectava principalment pel fet de ser una zona densament poblada, la interacció entre Montbau -cantó muntanya- i la urbanització del parc de la Vall d'Hebron -cantó mar- i els accessos al transport públic.

Montbau havia tingut una de les AAVV més antigues i ben coordinades⁵⁹, caracteritzada per una forta conscienciació pels problemes ciutadans en general, i sobretot pels que

⁵⁸ Per a més detalls del procés, Pérez J. «Diseño Participativo en una plaza de Barcelona»: *Llibre de Comunicacions V Congrés de Psicologia Ambiental*. Publicacions de la U.B. Barcelona. 1986.

⁵⁹ Derivada dels grups cooperativistes que anaven edificant el barri.

afectaven el barri. Per exemple, la campanya de l'any 1968, "Escombraries a Collserola NO", que va impedir la instal·lació d'un abocador. Més endavant, a partir del 1977, l'oposició al cinturó aconseguí la promesa municipal que el dia que es construïx definitivament passarà soterrat per Montbau. Però, malgrat mantenir un elevat nombre de socis, l'associació es va veure molt marcada per la letargia produïda després de la legalització dels partits polítics. Quan es reprenen les obres de la Ronda i el barri descobreix que les promeses municipals no s'acompleixen, es constitueix una Coordinadora del 2n. Cinturó, que neix ja amb consciència d'arribar tard, ja que el fet d'haver deixat morir les negociacions ha permès que el cinturó passi a nivell del barri i que es construïx un incòmode pas elevat per creuar-lo. Malgrat les reunions, intenses i tenses, entre els representants veïnals i els corresponents tècnics i polítics de l'Ajuntament de Barcelona, no s'aconsegueix l'acord de modificar les rasants. Amb tot, la tenacitat i capacitat negociadora aconseguirà petites millores, com un pas de vianants subterrani o un ascensor per accedir al pont. I continuarà lluitant per les pantalles acústiques o per incrementar mesures de seguretat per prevenir accidents.

Si la Coordinadora hagués actuat abans i hagués rebut el suport d'una mobilització més nombrosa i radical, hauria forçat l'Ajuntament a adoptar una solució òptima? És difícil de saber-ho. Tot fa suposar que, dins del conjunt d'unes obres marcades per la urgència de l'Olimpíada, el tram de Montbau significava un petit respir, un estalvi de temps i diners difícil de renunciar-hi, mentre que modificar la rasant, si bé no era inviable tècnicament, com s'intentava justificar davant dels veïns, disparava exponencialment el cost en economia i en temps. Probablement, aquest condicionant pesava més que el cost social i polític d'una contestació veïnal quantitativament petita en relació amb la d'altres grups d'afectats.

Sens dubte, s'ha perdut en aquest cas l'oportunitat de reestructurar el sector. Cal reflexionar sobre el fet que, en un moment històric concret, determinades zones perifèriques de la ciutat sobre les quals no es preveïen canvis més que a llarg termini, poden veure modificada la seva situació més aviat del que es pensava. La ciutat evoluciona actualment de manera ràpida, atès que qualsevol intervenció comporta transformacions i genera uns mecanismes d'adaptació no sempre previsibles⁶⁰.

Tal fóra el cas de la instal·lació de l'anomenat campus de la Vall d'Hebron, de la Universitat de Barcelona, les antigues Llars Mundet. D'una banda, la creació d'aquest campus ha aportat al magnífic complex de Mundet una revitalització en sentit real i urbà; és a dir que, a més de la rehabilitació dels pavellons i la creació de noves instal·lacions com la biblioteca i els menjadors, el moviment d'estudiants i professors ha humanitzat uns espais que a poc a poc havien quedat buits. D'altra banda, ha establert un vincle funcional amb l'entorn del Velòdrom -un equipament infrautilitzat encara- que restava ignorat

⁶⁰ L'entrada en servei de la Ronda de Dalt ha incidit en llocs tan diferents i distants com en el cas ja citat de la Zona Franca o en la disminució del trànsit per Gran de Gràcia.

i allunyat, mentre ara s'integra en l'àrea. Montbau no acaba ja sobtadament en terra de ningú, es perllonga a través de la zona universitària.

Per això, més que mai es fan evidents els problemes d'accessibilitat plantejats per la pobra solució adoptada a la Ronda; el nou campus en pateix les conseqüències, de la mateixa manera que la resta de petits barris a banda i banda de la Ronda de Dalt. Per creuar-la, els veïns de la Clota, la part nord del Carmel i els nuclis a recer de la carretera de Cerdanyola, es veuen obligats a utilitzar unes passeres de vianants que desvirtuen la imatge d'unitat urbana aconseguida i remetent a la idea d'autopista periurbana.

El darrer tram analitzat, que discorre per **Nou Barris**, ofereix una casuística ben diferent. De fet, l'oposició al 2n. cinturó és una d'aquelles lluites paradigmàtiques que va aglutinar les diverses associacions i va donar origen a la idea de Nou Barris. S'inicià el 1972 amb la lluita a Guineueta Vella contra l'expropiació de 32 famílies. Els expropiats es neguen a firmar les actes (en col·laboració amb Penitents-Taxonera) i grups de dones fan front a les màquines fins aturar-les. Alguns veïns accepten ser traslladats a Ciutat Meridiana, mentre d'altres que s'hi resisteixen, acaben tenint habitatges al barri.⁶¹

Més endavant, comença la lluita pel traçat del cinturó que el P.G.M. determinava deprimit i els veïns exigien cobert. El projecte inicial preveia que la ronda travessés tots els barris en una rasant de cota més baixa que les calçades laterals, permetent el creuament de passos de vianants i la circulació de vehicles a nivell del carrer de les trames veïnes. L'Ajuntament argumentava que dita solució era la millor, perquè els passos a nivell permetien cada tants metres establir de manera favorable la comunicació entre els diferents barris, i allò que havia estat un descampat durant anys deixaria de ser una barrera per esdevenir un element de connexió. D'acord amb aquest projecte, es van iniciar les obres d'aquest tram molt abans que es construïssin els altres.

El conjunt d'associacions veïnals no hi estigué d'acord. Argumentaven precisament a l'inrevés: si fins al moment, la rasa, un descampat inapropiat per als veïns, havia actuat d'element separador entre els barris situats a banda i banda de la ronda, Canyelles, Roquetes i Trinitat Nova al cantó muntanya i Guineueta, Verdum i Prosteritat al cantó mar, el tall no podia perpetuar-se. D'altra banda, la millora urbana de Nou Barris, aconseguida amb la realització de Via Júlia i Rio de Janeiro a la zona sud, calia que fos compartida per la resta dels seus habitants. La solució amb rasant oberta no suprimia la barrera, sinó que accentuava i consolidava la segregació entre els barris del nord i els del sud. L'argument era perfectament vàlid, ja que si bé el projecte municipal assegurava la connexió viària entre les dues bandes, mantenia el buit central i es perdia com a possibilitat d'espai útil per al barri.

⁶¹ Una part d'aquesta lluita s'entrellaça i es perllonga amb la de les expropiacions del Polígon Canyelles, però aquest és un altre tema alié al del present apartat.

La reivindicació es va centrar en l'exigència del cobriment total de la ronda i la utilització de la superfície aconseguida com a lloc d'activitats lúdiques, esportives, de lleure. Es tracta, probablement, de l'única reivindicació que va continuar mantenint mobilitzacions durant els primers anys de la democràcia. La lluita va organitzar assemblees de veïns, aturades de trànsit i actes de tota mena, amb enfrontaments àdhuc violents, que van aconseguir desvetllar de nou l'interès de la premsa. L'ajuntament acabà cedint sota la pressió, no sols de les AAVV de Nou Barris, (tot sigui dit, i fent-nos ressò del parer d'altres AAVV), sinó de les forces polítiques dominants a Nou Barris.

La solució va ser un cobriment segmentari a base de plaques de formigó que abasta més d'un setanta per cent de la rasa, i el condicionament de la superfície així generada com a pistes poliesportives, frontons i dos centres cívics, un per a Roquetes i un altre per a Verdum. Allò que fins al moment era una línia divisòria de segregació entre barris, s'ha convertit tant en un espai de relació i d'intercanvi intrabarrí com en un element de relació amb la resta de la ciutat.

En el pla global, l'actuació ha estat un encert que ha modificat substancialment l'estructura de Nou Barris. En l'aspecte viari, s'ha eliminat l'antiga marginalitat. Però tot això s'ha aconseguit gràcies a les millores introduïdes per l'exigència veïnal d'una permeabilitat que els primers projectes no contemplaven, evitant una servitud que hauria escindit el barri, creuant-lo, sense aportar-hi res. A nivell concret la implicació de cada barri presenta diferències concretes que convé analitzar.

Canyelles ha vist incrementada la seva connectivitat per l'augment d'enllaços amb els laterals (el projecte inicial deixava aïllat el barri amb una sola entrada per la plaça Karl Marx). Un altre objectiu de les reivindicacions era el cobriment del sector de la ronda enfront del parc central de Canyelles per enllaçar el barri amb la Guineueta. Ara bé, en aquest punt els resultats no han estat com s'esperava, ja que no s'ha assolit la continuïtat cap a l'altra banda. Un cop aconseguida la plaça en el lloc demanat, l'AV va acceptar la construcció d'un edifici de serveis tècnics municipals, que oferia en principi molts avantatges: conformaria una façana al cinturó; compensant el desnivell, la seva coberta esdevindria la plaça del futur parc central⁶², i allunyaria el perill d'intervencions especulatives en aquest solar. En la realitat, l'edifici esdevé una barrera que deslliga el barri de l'espai cobert sobre la ronda, mentre aquesta passa descoberta, just davant dels habitatges. Per aquest motiu, ara es veuen obligats a demanar mesures correctores de la contaminació sònica. El fet pot considerar-se un bon exponent de l'inestable equilibri de la realitat urbana.

A **Roquetes** la construcció de la Ronda de Dalt ha significat un gran pas per dignificar el barri aïllat durant anys per la rasa de Via Favència i relligar-lo amb la resta de Nou Barris. Es considera molt positiu, perquè ha quedat una bona façana, s'ha superat l'aïllament i

⁶² Cal constatar que en aquesta intervenció, com en tantes d'altres, la manca de simultaneïtat entre la construcció de l'edifici i la urbanització del parc ha degradat l'ampli solar buit i ha propiciat l'aparició de vandalisme.

ha facilitat la connexió amb Verdum. A més, l'accés al centre de la ronda és directe i atès que el cinturó passa soterrat en aquest sector, no s'han rebut queixes de sorolls. Quant als equipaments aconseguits sobre la plataforma de cobriment, la zona esportiva funciona molt bé en coordinació amb l'escola esportiva de Nou Barris. El casal d'avis és tan utilitzat, que es va demanar i aconseguir un microbús per facilitar el desplaçament dels avis que viuen a la part alta del barri.

Verdum, que va lluitar des dels inicis per les millores del cinturó, es considera molt beneficiat pels equipaments obtinguts, els quals ofereixen un ventall de possibilitats força diversificat. El Centre cívic - que no s'havia demanat- és obert a totes les activitats del barri i els avis hi han muntat la seva penya. Un cop inaugurada la ronda, van denunciar els sorolls que es propagaven a través de les obertures laterals, i es van tancar dites obertures amb vidre. Des de l'AV apunten que els nous espais públics, conjuntament amb el parc de la Guineueta i les renovades Cases del governador, consoliden una façana de Verdum que, complementada amb la de Via Júlia, han transformat tan profundament el barri que l'any 2000 serà incognoscible.

A **Trinitat Nova**, a banda del considerable augment de l'accessibilitat general que li ha aportat la ronda, l'efecte més beneficiós és que, amb el cobriment de la rasa que la separava de **Prosperitat**, ha quedat definitivament relligada no només amb el barri veí, sinó també amb el centre de Nou Barris. Les cicatrius de la terra de ningú que durant tants anys els separava, desapareixen ràpidament, ja que les façanes a la ronda en aquest sector, fins fa poc desvertebrades, amb solars per edificar o amb instal·lacions obsoletes, s'estan consolidant amb noves promocions d'habitatges, pel CAP de Trinitat Nova i en gran manera per l'efecte urbanitzador de la rambla de Pablo Iglesias.

A **Trinitat Vella**,⁶³ pionera amb el nucli inicial de Nou Barris de les lluites d'oposició al cinturó, la incidència de la ronda ha estat molt complexa. Durant la segona etapa de lluites, a partir de l'any 1989, concentren la protesta en el canvi d'ubicació del nus de la Trinitat, que comportava un fort impacte sobre el barri, mentre que el primer projecte el situava més enllà. Els veïns exigeixen un estudi d'avaluació d'impacte. Com a contrapartida se'ls ofereix la construcció del parc de la Trinitat, la instal·lació de barreres acústiques i millores en els accessos (en el projecte no es preveia cap accés directe, sinó que havien d'anar fins a Via Júlia). A més, se signa un protocol amb una sèrie d'intervencions pendents. El barri espera, a canvi de la servitud, aconseguir la rehabilitació sempre ajornada. En els terminis previstos s'obté una part de les actuacions, no totes, i hauran d'acabar recorrent de nou a la mobilització per fer-se sentir fins que pel maig del 93 tallaran diverses vegades la ronda.

En el pla viari, a partir del moment que han aconseguit un accés directe a la ronda, s'ha incrementat la connectivitat general amb la ciutat, però el nus els ha allunyat de Vallbona,

⁶³ Recordem que actualment pertany al Districte de Sant Andreu, però la llarga història reivindicativa de Trinitat Vella, promotora de l'AV de Nou Barris, obliga a considerar-la Nou Barris.

mentre fins a cert punt els ha abocat més cap a Sant Andreu. D'altra banda, no sembla que el descens de circulació de la Meridiana afavoreixi el manteniment dels lligams amb Trinitat Nova ni amb la resta de Nou Barris.

L'anàlisi de la ronda ha permès contrastar la interacció entre reivindicació i entorn i com les accions de les AAVV són determinades per un cúmul de variables: les condicions preexistents, les mancances i les necessitats de cada barri, la composició social, però també la mateixa configuració física. El fet que una via urbana passi per un punt o un altre del barri generarà un tipus o altre de resposta. En això el cas de Sarrià és significatiu: es lluita contra el braç que entra dins del barri i s'accepta relativament el traçat perifèric.

La definitiva urbanització de la ronda més enllà del servei circulatori havia de tenir una funció de sutura. Calia regenerar un eix degradat a causa dels anys d'afectació, omplir buits, crear una nova continuïtat, rehabilitar teixits obsolets... Una bona part d'aquests objectius han estat assolits, sobretot en aquells trams on les AAVV han actuat amb més força o amb més criteri. S'ha vist com, en els llocs on no hi havia una trama urbana prou forta o sense unes associacions de veïns estructurades, ha estat admesa pràcticament sense oposició la solució proposada i realitzada sense canvis. S'ha vist també com les solucions tècniques queden subordinades, a vegades, als interessos polítics, però també que, quan hi ha voluntat per totes bandes -polítics, tècnics i veïns- i sensibilitat per la problemàtica urbana, la tecnologia actual, amb imaginació, pot trobar noves sortides.

5.8 Complexitat dels factors que incideixen en la rehabilitació del Casc Antic: el Raval

La majoria de ciutats històriques mantenen dins la seva trama urbana actual, fragments més o menys complets del nucli antic, formacions amb més o menys antiguitat de quan tenien un altre abast o extensió; gairebé inevitablement, tanmateix, els processos de transformació i modernització d'aquestes ciutats han anat units al de decadència i marginalitat del respectiu centre històric. En això Barcelona no és una excepció; el seu centre històric ha patit una progressiva degradació física, a causa de l'envelliment dels habitatges i del canvi d'usos, que ha incidit profundament en la degradació social. Els intents de frenar aquest procés i aconseguir millorar les condicions de vida van ser, i són, els objectius de les AAVV de la zona i un dels objectius prioritaris dels ajuntaments democràtics.

La zona anomenada avui Ciutat Vella, engloba la Barceloneta i la totalitat de l'antiga Barcelona entre muralles, que comprèn el barris del Raval i el Casc Antic pròpiament dit, aquest subdividit en dos per la Via Laietana, el Casc Antic i el Gòtic, segons els anomenen les respectives AAVV (figura 7). Cal subratllar que fins als anys seixanta, per la major part de barcelonins de tota la vida, viure a qualsevol indret del sector comprès entre la Rambla, la Ronda de Sant Pere i la Ciutadella era viure al Casc Antic, dins del qual el nom de barri gòtic -que corresponia a la pseudoreconstrucció de la catedral i els seus voltants duta a terme els anys vint amb ben poca fidelitat històrica- era només un

referent turístic. Igual com viure al Raval era viure al Districte V. Han estat precisament els noms adoptats per les AAVV per acotar els respectius àmbits d'actuació, noms consolidats després pels PERI, els que han generat la nova denominació. Es a dir el moviment veïnal, a més de recuperar noms de barris més o menys oblitats com el del mateix Raval, o com el de Fort Pius, o de generar-ne de nous per a zones tan desvertebrades que ni nom tenien com a Nou Barris, ha modificat també la toponímia dels barris més antics de la ciutat.

Per analitzar la incidència dels MSU en la rehabilitació de Ciutat Vella, es podia haver escollit qualsevol dels barris citats, ja que en cada un la lluita veïnal ha estat darrere de totes les iniciatives de renovació. L'elecció del Raval obeeix a una circumstància purament fàctica (és l'AV amb la qual ha estat més fàcil mantenir reiterades entrevistes) i a dues raons de més pes per justificar la tria; la primera que, posats a valorar, en l'imaginari col·lectiu i en la realitat urbana, física i social, el Raval era -és?- sens dubte el barri més degradat de Ciutat Vella, i la segona que, pel fet que allí es van dur a terme les primeres intervencions fortes de remodelació pot haver-hi, doncs, més perspectiva per avaluar resultats.

Com a causes del procés de degradació del Raval, caldria assenyalar el deteriorament de les condicions higièniques dels habitatges, ja des de sempre molt precàries; l'estructura de la trama viària, estreta, intrincada i amb reduïda continuïtat; l'alta densitat d'ocupació; i uns límits tan definits (per la Rambla, el Paral·lel i les Rondes) que de manera natural en potencien l'enquistament. Són factors que s'incrementen per l'envelliment de la població, la manca d'equipaments assistencials i culturals a escala de barri i la inexistència d'espais lliures que afavoreixin la relació veïnal en altres escenaris que no siguin el carrer. La degradació ha comportat un paulatí recanvi poblacional i d'usos que han derivat cap a activitats cada cop més marginals i a un complex problema social. Segons el testimoni del president de l'AV⁶⁴, des de sempre conviuen com a bons veïns, sense massa problemes, dos mons que es respectaven, el dels botiguers i menestrals i el de la prostitució; però, a començament dels setanta les coses van canviar, la vida es va degradar ràpidament i es va fer perillosa amb l'aparició dels traficants de drogues dures, gitanos i africans.

No es tracta d'un barri on la possibilitat de maniobra sobre l'espai sigui fàcil, com no ho és en cap dels barris de Ciutat Vella, ja que pel fet d'estar totalment construïts qualsevol actuació obliga a iniciar processos d'expropiació que afecten un bon nombre d'habitants. A més, donada la conflictivitat social, les actuacions merament físiques són insuficients si no van acompanyades d'una intervenció social continuada. Per tot plegat, el cas del Raval presenta una casuística específica, ben diferent de les analitzades fins ara.

El barri, com indica el nom, era el raval de Barcelona, fora de la primera muralla medieval, on s'ubicaven tots els serveis que la ciutat no admetia dintre; l'escorxador, els estables del bestiar, els hospitals (de la Santa Creu), els asils de vells i orfes (la Casa de la Caritat). La

⁶⁴ Recollit en la primera entrevista amb Pep Garcia, l'octubre de 1988.

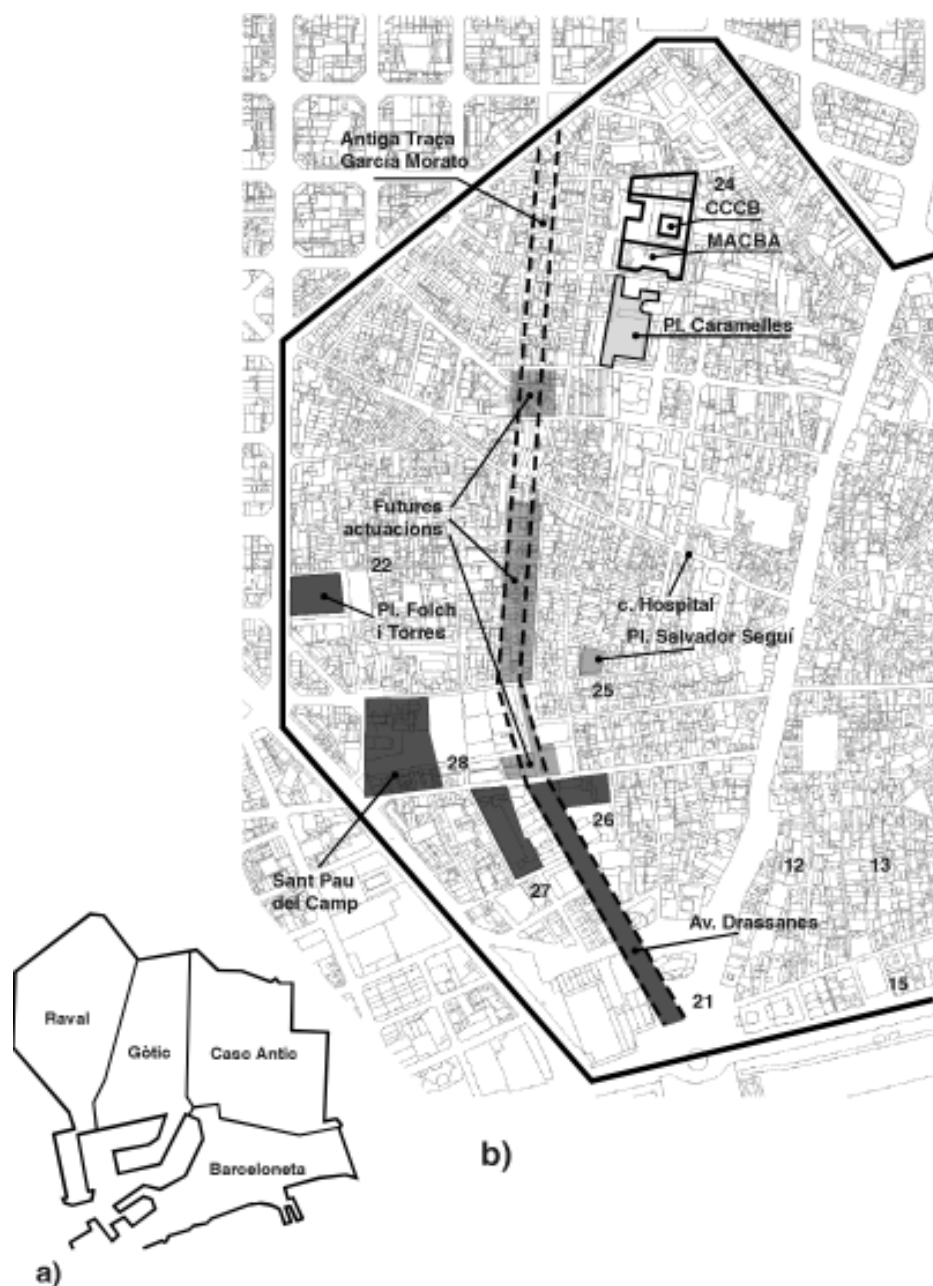


Figura 7

a) Ciutat vella i els seus barris actuals.

b) El Raval, un tros de ciutat amb una història ben trista i de les dificultats per aconseguir la seva regeneració. El camí de l'esponjament.

situació no va canviar, ni quan en desaparèixer la muralla de la Rambla quedà incorporat a la resta de la ciutat, ni quan el segle passat es van enderrocar totes les muralles. El Raval va continuar oferint a Barcelona serveis a tots nivells: prostitució, espectacles, el Liceu, l'Escola Massana, la Biblioteca de Catalunya. Per això, els veïns tenen clara consciència de ser un barri marginat, que sempre ha estat al servei de la ciutat, sense rebre'n res a canvi⁶⁵.

L'Associació de veïns del Raval sorgeix com una continuïtat natural de la «Comisión de vecinos afectados por la apertura de la avenida García Morato», (avuiAVINGUDA de les Drassanes), el primer tram de la qual des de la porta de la Pau fins al carrer Nou de la Rambla era ja obert⁶⁶. El vial que havia amenaçat el barri d'ençà de l'aprovació del Pla de l'Eixample, era un dels dos eixos verticals projectats per establir una millor connexió entre el nou creixement de Barcelona i el seu port, havia mantingut el traçat amb més o menys retocs al llarg de totes les modificacions del planejament viari. Un cop més, el barri havia de sacrificar-se al servei de la ciutat.

La solució proposada en el projecte elaborat el 1959 per continuar l'obertura de l'avinguda, no semblava idònia, ni tenia les necessàries qualitats tècniques que n'avalessin l'èxit. La intervenció es dividia en quatre polígons d'actuació, que s'estenien fins al començament del carrer Muntaner i es reduïa a determinar la franja d'expropiació, establir noves alineacions i determinar la construcció de les façanes del nou vial amb una tipologia edificatòria diferent de les existents a l'entorn. Actuacions orientades cap a la introducció de nous usos terciaris, semblants als existents a la Via Laietana, que mostraven la voluntat de modificar només allò que constituïria la nova façana, deixant amagats al seu darrere tots els problemes que patia el Raval. La realització del projecte, que afectava un terç del barri, significava l'expropiació i desplaçament de molts veïns i cap millora pel conjunt del barri.

L'oposició veïnal, iniciada prèviament per una «Asociación de Cabezas de Familia», i continuada des de 1966 per l'esmentada «Comisión de Vecinos», és ajudada a partir de 1969 per l'AV del Districte V, la qual més endavant adoptaria el nom del Raval. Comença per demanar expropiacions justes i habitatges al barri (una part dels primers afectats va ser reubicada al polígon Canyelles), i acaba per fer aparèixer les contradiccions del projecte, tot posant de manifest que qualsevol intervenció al Raval ha de partir d'una visió totalitzant i una voluntat de resoldre el màxim de problemes sense posar pegats parcials.

L'AV, juntament amb la de comerciants i botiguers, s'oposa a les expropiacions, a la vegada que exigeix el sanejament del sector, molt degradat a causa de l'afectació dels terrenys durant tants anys. Sanejament que passa per la construcció d'equipaments i habitatges dignes al barri. L'any 1975, l'AV presenta un projecte alternatiu resultat d'un concurs d'idees, mentre l'ajuntament continua fent expropiacions individualitzades que

⁶⁵ ARTIGUES, J., MAS, F., SUÑOL, X., *El Raval. Història d'un barri servidor d'una ciutat*. Barcelona 1980.

⁶⁶ El tram inicial era una de les operacions realitzades aprofitant les cicatrius dels bombardeigs de la guerra civil, com s'ha comentat al capítol 3.

divideixen l'oposició. Amb el canvi de la política urbanística municipal, es modifiquen els criteris sobre la xarxa viària del sector que es materialitzen el novembre de 1982 amb l'aprovació de la proposta i en conseqüència se suprimeix l'obertura de la via segons el traçat del P.G.M. El PERI del Raval la reconverteix en un vial al servei de la reestructuració del barri, que acaba al carrer del Carme, i s'amplia entre els carrers de Sant Pau i Hospital en una ambiciosa operació d'esponjament⁶⁷, tot conformant una gran plaça central.

A partir d'aquesta reivindicació, l'AV emprèn una sèrie de reivindicacions per aconseguir la regeneració del barri, partint del convenciment que la feina és difícil i que les seves característiques en condicionaran els resultats. Un barri on l'inventari de reivindicacions sobre el medi construït no reflecteix numèricament la intensitat de la lluita duta a terme. Les reivindicacions que poden concretar-se en un títol que remet a un lloc concret són escasses; en total n'hem recollit vuit, un nombre molt reduït, si considerem que s'ha treballat sobre tot el barri. Aquest fet expressa prou bé com les llistes de reivindicacions revelen les estructures i especificitats de cada barri a les quals van haver d'adaptar-se els MSU; dit d'una altra manera, com els tipus de reivindicació i les formes de lluita es van veure condicionats per les característiques de cada barri.

Les reivindicacions descobreixen aquí un barri dens, sense gairebé espais lliures per recuperar, ni indústries a reutilitzar; només amb un gran complex sobre el qual poder projectar expectatives, el conjunt format per l'antiga Casa de la Caritat i el convent dels Àngels. Un barri tan degradat, que no representava cap temptació per a les inversions immobiliàries, si no era que es desenvolupés l'única intervenció que l'amenaçava, l'obertura de Garcia Morato; operació que, si bé implicava directament un terç del barri, de fet l'afectava tot. Per això, al Raval la reivindicació ha estat global: exigir i vetllar per la rehabilitació del barri. Per això l'AV es va implicar immediatament en els plans de recuperació impulsats per l'ajuntament democràtic, que es projectaven des de la totalitat per mitjà del PERI integrat en l'ARI de Ciutat Vella.

Quant a les reivindicacions puntuals plantejades, s'han centrat bàsicament en tres aspectes: aconseguir zones verdes de les quals el barri estava del tot mancat; exigir la renovació del parc d'habitatges atès l'estat de degradació en què es troba la majoria; i controlar la reconversió dels grans edificis assistencials que en el transcurs del temps han quedat obsolets, per tal que el nou ús que se'ls adjudiqui sigui per al barri i redueixi la manca de serveis.

El grup de reivindicacions de zones verdes -necessàriament petites places-, l'integren les places de Folch i Torres i Salvador Seguí i posteriorment la urbanització dels entorns de Sant Pau del Camp. La primera reclamava l'any 1970 l'enjardinament de la plaça Folch i Torres, aleshores l'únic espai lliure del barri, situat ja al límit amb façana a la

⁶⁷ El terme *esponjament* apareix en els plans de reconstrucció de Barcelona dels anys vuitanta per definir les intervencions tendents a reduir l'alta densitat de Ciutat Vella per mitjà de l'enderrocament d'una o més illes senceres d'habitatges molt degradats, deixant zones extenses sense edificar. Aquestes operacions han permès que per primer cop entrés el sol en alguns carrers.

Ronda de Sant Pau. Atès que l'ajuntament no ho feia, són els mateixos veïns que, en la més pura tradició dels MSU, i finançats pels comerciants l'enjardinen. Posteriorment, davant el perill de remodelació, l'AV presenta el seu propi projecte. I finalment, l'any 1985 s'urbanitza d'acord amb un projecte del Servei de projectes urbans, que no acaba de convèncer el veïnat, perquè falla la zonificació d'usos i sobretot perquè hi ha una font-estany que no és més que *"una bassa permanentment plena de porqueria"*. Malgrat aquests inconvenients -i sense poder disposar de gaires opcions més- continua molt utilitzada, sobretot pels jugadors de petanca que la defensen del vandalisme.

La plaça de Salvador Seguí es va edificar sobre un solar que havia estat ocupat per un cinema i després utilitzat com a aparcament. Des de l'any 1977, els veïns hi reclamaven una guarderia, per a la qual van arribar a redactar un projecte, que finalment es descartà per manca de condicions del lloc, i l'AV acabà acceptant que esdevingués una plaça enjardinada, provisionalment l'any 1978 i definitivament el 1981. El balanç veïnal de l'any 1987 era ja molt negatiu, ja que tot i tractar-se d'una plaça dura i presumiblement més resistent, de seguida va ser destrossada i l'ajuntament no s'ha preocupat de restaurar-la. L'any 1993, l'AV denunciava l'abandó de la plaça, convertida en un indret degradat i apropiat per a la delinqüència.

Per últim, cal citar la reivindicació plantejada l'any 1987 en relació amb la restauració de l'església de Sant Pau del Camp i la rehabilitació del seu entorn. En aquest cas, es tractava de controlar el projecte d'urbanització dels espais aconseguits amb els enderrocaments del sector del carrer de les Tàpies. L'AV que, per evitar la construcció d'un estany davant de l'església i qualsevol altre tipus d'intal·lació que incités al vandalisme, aconsegueix participar en la comissió de control, fa un balanç del resultat força contradictori. La urbanització ha trencat la perspectiva de l'església des de la Ronda, té racons innecessaris favorables als atracaments, és bruta i tanmateix és força utilitzada pels veïns.

La reivindicació d'habitatges al barri sorgeix com una continuació del problema dels afectats per l'obertura de Garcia Morato, el dret a mantenir habitatges dignes i romandre al barri s'estén als afectats per les futures remodelacions determinades ja pel PERI. La primera operació és un grup d'habitatges al carrer de l'Om, que si, d'una banda resol la reubicació dels veïns afectats i contribueix a la renovació externa del sector, de l'altra, demostra el desconeixement del barri, amb el sistema de passadissos que articulen els edificis. Formalment, les galeries interiors són assimilades pels mateixos veïns a galeries d'una presó; funcionalment, la complexitat dels accessos i els racons que es generen esdevenen escenari d'una colla de delictes que obliguen a la col·locació de reixes per impedir l'entrada a indesitjables, amb la qual cosa només s'aconsegueix incrementar la imatge negativa i controlar l'accés dels foranis, però no disminuir la delinqüència des de dins. Per acabar de complicar la situació, el fet que l'adjudicació dels habitatges es fes prescindint de l'AV, que ja tenia elaborat un cens dels residents reals, va comportar que molts veïns milloressin d'habitatge a canvi d'empijorar de veïnat. L'any 1993, cinc anys després d'haver estat inaugurats, havien de ser refets a causa del vandalisme.

Les següents operacions d'habitatge social, al carrer Ample, van intentar eludir la creació de guetos i van buscar una tipologia més semblant a la del barri. Tanmateix, la del carrer dels Àngels, conformant la plaça de les Caramelles com un espai tancat, va reproduir una part de la problemàtica del carrer de l'Om, ja que, com denuncia l'AV, la degradació es va accentuar amb el tancament de l'illa en construir-se el darrer edifici. La plaça ha estat repetidament objecte d'actes vandàlics, abandonada i sense netejar durant mesos.

El tercer paquet, les reivindicacions referents als equipaments va centrar-se en la problemàtica dels vells, com es lògic en un barri amb una població tan envellida,. Una de les poques reivindicacions plenament aconseguides ha estat una residència assistida i centre de dia per a la tercera edat al carrer Nou de la Rambla-av. de les Drassanes, en uns terrenys municipals on l'ajuntament preveia construir-hi només una llar.

La primera reivindicació d'una residència de vells⁶⁸ s'havia plantejat ja l'any 1975, demanant la reconversió de la Casa de la Caritat per a aquest fi. La reivindicació dels veïns xoca frontalment amb els plans de l'ajuntament, que pretén convertir-lo en un gran centre cultural. Els antics edificis de la Casa de la Caritat constitueixen la fita de l'ambiciós projecte «Del Liceu al Seminari»⁶⁹, a través del qual s'intenta generar una nova dinàmica i la revitalització del barri per mitja de la remodelació de l'espai públic, la rehabilitació dels edificis històrics i la introducció de nous usos, culturals i educatius. Mentrestant els veïns consideren que la ciutat s'aprofita un cop més del barri sense garanties que puguin treure'n cap profit, i senten com 'els de fora' s'apropriaran d'un complex d'edificis tan emblemàtic encara que d'inafausta memòria, ara que se'n canvia l'ús, mentre el baix nivell cultural del veïnat no permetrà que pugui participar en les activitats que s'hi programin. Per això, l'AV perduda la primera reivindicació -la residència de vells- demana que almenys una part es reservi per al barri; l'ajuntament es compromet amb algunes concessions: creació d'un Centre Cívic (que no s'ha fet) i la utilització pública dels patis interiors.

El projecte municipal s'imposa, es restauren el pati Manning i el convent dels Àngels, es construeix el Centre de Cultura Contemporània (CCCC), el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) i la facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Ramon Llull, mentre resta encara per realitzar la nova facultat d'Història de la Universitat de Barcelona. El conjunt dels nous espais i la permanent oferta cultural: exposicions, congressos i seminaris que han aconseguit un gran nombre de visitants i participants foranis i barcelonins confereixen sens dubte una nova imatge a un sector abocat a la marginalitat.

El testimoni recollit d'alguns veïns dels carrers propers expressa la seva satisfacció per disposar d'uns espais oberts i d'unes possibilitats culturals a l'abast. D'altra banda,

⁶⁸ A instàncies de la vocalia de vells constituïda dins de AV del Districte V, arran de la mort de Concepció Baldrich, trobada morta a casa seva amb mossegades de rata.

⁶⁹ El títol que correspon a l'avantprojecte de Ll. Clotet i O. Tusquets per a la remodelació d'un sector del Raval, designa un hipotètic eix cultural que s'estendria entre els dos edificis i, per tant, es perllonga més enllà del barri relligant-lo amb l'Eixample. Per a més detalls, vegeu *op. cit. Plans i Projectes per a Barcelona 1981-82*.

qualsevol diumenge al matí, és evident a l'observador més despistat la presència a la plaça davant del MACBA, d'una àmplia representació de la multiplicitat racial i social que habita el Raval, però difícilment es trobarà algú del barri en els patis interiors que hi tenen accés franc des del carrer, si no és que es tracta de veïns amb interessos culturals que hagin visitat alguna exposició. Deixant de banda la indubtable millora immediata de la trama urbana, i amb independència dels efectes a llarg termini d'aquestes intervencions, és sens dubte massa aviat per avaluar-los, i continua poc clar -com ho temia l'AV- que puguin gaudir-ne els veïns amb menys recursos.

Les reivindicacions urbanístiques, que per a l'AV han estat sempre prioritàries, es van desplaçar de la part baixa del barri, la primera afectada per les intervencions, cap a la zona alta, on està situat el sector més important a remodelar i on apareix amb més força el perill que les actuacions no reverteixin en el barri, esdevinguin especulatives i desplacin els habitants primitius. Però, a diferència d'altres AAVV de Ciutat Vella, assumeixen que cal treure del barri la gent indesitjable, delinqüents i traficants, amb la qual és impossible de conviure. Aquesta diferència de criteris ha dut, en determinats moments, a una relació forçada amb les altres AAVV del districte.

En el terreny urbanístic no s'han plantejat noves reivindicacions, sinó el seguiment de les que estaven recollides en el PERI; el desenvolupament d'aquest no ha arribat a aturar-se, però "*va lentament*" i no s'acompleix el pla d'etapes de l'ARI. Segons l'AV, les actuacions de PROCIVESA, l'empresa encarregada de gestionar la remodelació de Ciutat Vella, semblen guiar-se més per interessos especulatius que pels veïnals. S'han introduït actuacions no programades, i citen com a demostració, el finançament per PROCIVESA de les obres de millora de la Rambla. La regeneració de la part alta, amb força actuacions privades, ha disparat els preus dels lloguers. D'altra banda, el fet de potenciar l'eix de la Casa de la Caritat estableix una frontera a partir del carrer Hospital i margina encara més la part baixa del barri, on s'accelera la degradació i la manca de seguretat. Posen l'exemple del Centre Cívic del carrer Nou, que no és utilitzat per la totalitat dels veïns, i que desenvolupa programes per a gent marginada que no han estat consensuats per les AAVV, i que són percebuts amb recel per què sembla que concentren la marginalitat en aquest indret.

Un primer cop d'ull a les reivindicacions del Raval, que en bona part apareixen amb un balanç negatiu o molt crític, quan no s'han perdut del tot podria fer creure en una incidència poc significativa dels MSU al barri. Però, cal assenyalar que van actuar en primera instància, una vegada més, aturant l'operació de Garcia Morato, amb la qual cosa van deixar la porta oberta perquè l'ajuntament pogués intervenir amb llibertat. Després, la presència activa de l'AV, controlant els projectes municipals, fent arribar les queixes i donant a conèixer les necessitats del barri des de la perspectiva de l'usuari, ha introduït un sèrie de controls i de condicionaments en totes les intervencions que han comportat una significativa millora dels projectes.

La millora física del barri es pot qualificar de quantitativa i qualitativa, malgrat que per la complexitat dels processos urbans implicats no s'hagin assolit encara totes les fites

ni s'hagin aconseguit plenament els fruits esperats. Assistim a un procés de renovació urbana mitjançant unes operacions d'efectes induïts i caldrà comprovar si les noves funcions introduïdes al servei de tota la ciutat són capaces de desencadenar el reforçament dels estaments del barri més integrats i la renovació d'altres, i expulsen de manera voluntària les capes socials més conflictives, quan aquestes constatin la dificultat de continuar les seves activitats. És un procés que requereix molta cura en la gestió urbanística i la intervenció social. Cal tenir molt en compte en primer lloc, que es tracta d'un procés que s'ha d'impulsar continuament, sense perdre en cap moment el seu control ni el seguiment amb mesures correctores cada cop que els resultats es desvien dels objectius. I que el paper de l'AV és determinant en els dos nivells de renovació física i social vers on s'orienten les noves activitats⁷⁰. En segon lloc, caldria preveure, i creiem que no s'ha fet, on se situaran els estaments socials expulsats, de quina manera es pot incidir en aquest col·lectiu, ja que la improvisació no fa altra cosa que exportar el problema a d'altres llocs de la ciutat, com tantes vegades ha succeït.

Per acabar, una observació que, si és vàlida per a qualsevol de les intervencions exposades en els apartats anteriors, en el cas del Raval és imprescindible. Els plans de renovació urbana afecten habitualment àrees tan importants, pel significat històric, el posicionament en el centre de la ciutat o el patrimoni arquitectònic de Ciutat Vella, que generen exposicions i discussions sobre la metodologia de l'anàlisi urbana utilitzada, les propostes, el desenvolupament, la gestió del pla i l'execució dels projectes. Després, probablement s'examinaran els resultats formals, potser també l'impacte immediat i la qualitat arquitectònica o urbanística des de criteris professionals, i tot serà de nou exposat i publicat potser més en funció dels autors o de la novetat de les propostes que de la validesa real, i fins potser serà criticat i en el pitjor dels casos oblidat com si mai no s'hagués realitzat. Però, en comptades ocasions s'ha fet un seguiment del desenvolupament a posteriori de les intervencions, ni s'han avaluat els efectes induïts, ni se n'han analitzat els aspectes positius o les falles, els motius i les possibles alternatives a introduir. El coneixement adquirit seria, en aquest cas, molt valuós per optimitzar operacions futures, i tant les experiències com els resultats podrien contribuir a establir noves tècniques de planificació per a d'altres actuacions en llocs similars.

⁷⁰ A partir del 1990 l'AV, traslladada a un nou local a la Plaça Padró, ha augmentat el seu dinamisme. Dóna serveis d'assessoria tècnica, jurídica i d'assistència social. Hi ha una vocalia d'estrangeria, dirigida pels mateixos estrangers. Són els titulars i impulsors de Radio Ciutat Vella, editen la Revista *Som-bi Raval*, dedicada a temes culturals i divulgatius de la vida del barri.

6. ELS MSU A BARCELONA. CONSTRUCCIÓ I PARTICIPACIÓ URBANA

La transformació de la ciutat de Barcelona els darrers anys és d'evidència indiscutible, de la mateixa manera que tothom està d'acord que els canvis eren imprescindibles i inajornables. Tanmateix, és obvi que resta encara molt a fer, tant a nivell físic (constructiu)¹ com social, com ara acabar la rehabilitació de Ciutat Vella o desenvolupar un bon nombre de PERI. Ara bé, les discrepàncies apareixen entorn a la qüestió de si s'ha fet el que calia i com calia. El tema sorgeix de tant en tant (sobretot quan s'apropen eleccions) i desencadena lloances o crítiques poc ponderades, sovint utilitzades com a arma contra l'adversari polític (o professional), sense que fins avui s'hagi aconseguit encetar un debat rigorós sobre les intervencions dels darrers vint anys.

Si recordar i avaluar el pes que el moviment veïnal ha tingut en la transformació de Barcelona era el propòsit d'aquest treball, el balanç final ens condueix a estructurar els resultats amb la voluntat no tant d'oferir-ne unes conclusions -algunes de les quals s'han anat avançant al llarg del text- sinó, més aviat, d'obrir portes a una crítica constructiva i d'aportar punts de discussió que contribueixin a desencadenar un debat pendent. Així i tot, no podem obviar una revisió de les hipòtesis inicials, per contrastar fins a quin punt el treball de camp les verifica o invalida a partir d'una breu avaluació del conjunt de les reivindicacions. Finalment, per encetar la qüestió de la participació caldria considerar la interrelació del paper dels tècnics amb el de les AAVV i el de l'administració.

6.1 Balanç de les reivindicacions per tipus

El treball de camp en les 49 associacions estudiades ha permès complimentar, amb més o menys dades, 550 fitxes de reivindicacions amb una repercussió física sobre el territori. Un nombre que resta molt per sota de la totalitat de reivindicacions plantejades. En

¹ D'una banda els projectes municipals pels anys vinents i de l'altra les reivindicacions veïnals pendents en són testimoni.

primer lloc, perquè no hem arribat a connectar amb totes les AAVV; en segon lloc, perquè algunes fitxes recullen més d'una reivindicació, per exemple l'obertura o l'asfaltat de diversos carrers que l'AVV corresponent reivindica globalment, o les demandes de semàfors que també s'han unificat; en tercer lloc, perquè probablement deu haver-hi més reivindicacions oblidades que les que s'han pogut detectar; i finalment perquè no s'ha obert fitxa de les noves reivindicacions plantejades a partir de 1988, si bé consten en els informes corresponents.

D'entre tota la informació sistematitzada, s'han analitzat els tipus de reivindicacions correlacionant-los amb el temps i el lloc, el procés temporal entre reivindicació i realització i la correspondència entre allò demanat i aconseguit, tant des del que podríem anomenar petita escala de la satisfacció de l'usuari com des del paràmetre a gran escala de la incidència en la construcció de la ciutat.

Per determinar els **tipus de reivindicacions** es va partir d'una classificació molt simple, amb 7 apartats, que després s'ha anat subdividint en funció de l'especificitat dels casos que anaven apareixent (vegeu annex I). Com tota classificació, presenta una sèrie de dificultats i insuficiències per aplicar-la amb exactitud a unes reivindicacions que sovint permeten ser enquadrades en més d'un epígraf, ja d'entrada o en el procés reivindicatiu. En aquests casos s'ha procurat assenyalar tots els epígrafs, mantenint la reivindicació inicial com a variable per quantificar, ordenar o expressar gràficament. A tall d'exemples, la reivindicació de les barraques de Ramon Caselles al Carmel s'havia iniciat reclamant la urbanització bàsica 1.1; després es va lluitar per habitatges dignes 3.1. La reivindicació del Born, al Casc Antic, significa en primer lloc una defensa del Patrimoni 4.1, però a més es demana l'ús cultural, és a dir, una producció d'espai públic 6.2. Considerant que mai no s'ha tingut la pretensió d'un estudi quantitatiu, aquesta classificació, malgrat totes les insuficiències i defectes, ha estat molt útil per poder avaluar no de manera exacta, però sí més objectiva, els temes abordats per les reivindicacions.

Globalment, la **distribució per tipus** de reivindicacions plantejades fins al 1987 és com segueix:

75	reivindicacions de tipus 1	Urbanització
94	reivindicacions de tipus 2	Planificació
19	reivindicacions de tipus 3	Habitatge
50	reivindicacions de tipus 4	Defensa Patrimoni
31	reivindicacions de tipus 5	Seguretat viària
252	reivindicacions de tipus 6	Producció d'espai públic
29	reivindicacions de tipus 7	Serveis públics

El gràfic de la pàgina següent il·lustra la **distribució anual** del plantejament de les diferents classes de reivindicació. (consulteu l'annex 1 per a la llista total de reivindicacions). De totes maneres, cal advertir del valor purament orientatiu de les

dates d'inici i final, per la seva poca fiabilitat, ja que una part considerable d'AAVV confirmaven de memòria, sense consultar documentació (inexistent en molts casos) dates prèvies, extretes de fonts indirectes. Ara bé, si, d'una banda, és possible que la data que consta com d'inici de la reivindicació no sigui exacta, sens dubte correspon a un any en què l'AV hi treballava. De fet, les dates més repetides es corresponen amb els períodes de major activitat.

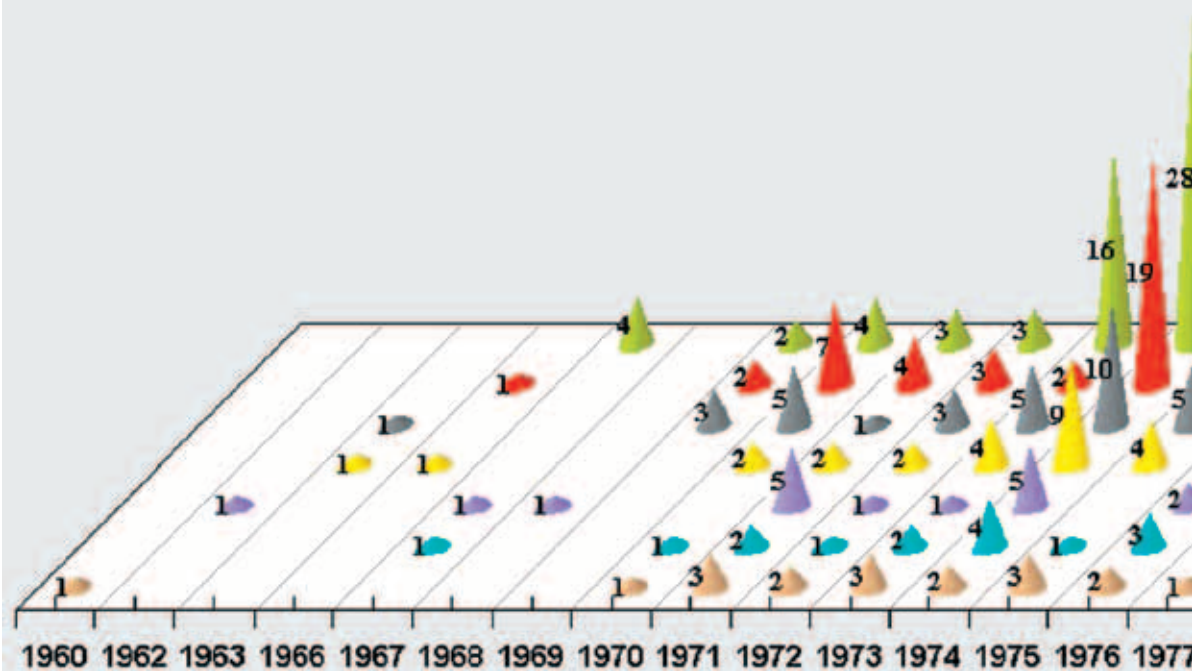
El gràfic permet comprovar un primer ascens del nombre de reivindicacions del 1970 al 73, que coincideix amb el període de constitució del major nombre d'Associacions. L'any 1974 - coincidint amb la revisió del Pla Comarcal- l'increment de reivindicacions supera en més del doble les de l'any anterior. Comença la transició política. El 1977 torna a produir-se un gran augment, s'ha aprovat el P.G.M. i la majoria d'AAVV fan balanç a partir de les determinacions del Pla. El 1978 es manté encara un alt nivell de noves exigències que descendeix sobtadament l'any següent. S'han celebrat ja les primeres eleccions municipals. La caiguda del nombre de reivindicacions l'any 1979 detecta el compàs d'espera, la derivació cap als PERI. A partir dels vuitanta aniran oscil·lant, marcant un descens fins arribar a una mitjana de 10 el 1987. Una mitjana que s'ha mantingut estable pràcticament fins al 1993, si jutgem per les noves reivindicacions detectades però no fixades, fet que confirmaria la permanència de l'activitat reivindicativa de les AAVV.

Una breu anàlisi del gràfic permet destacar també de manera molt sintètica les característiques i evolució de cada un dels tipus establerts.

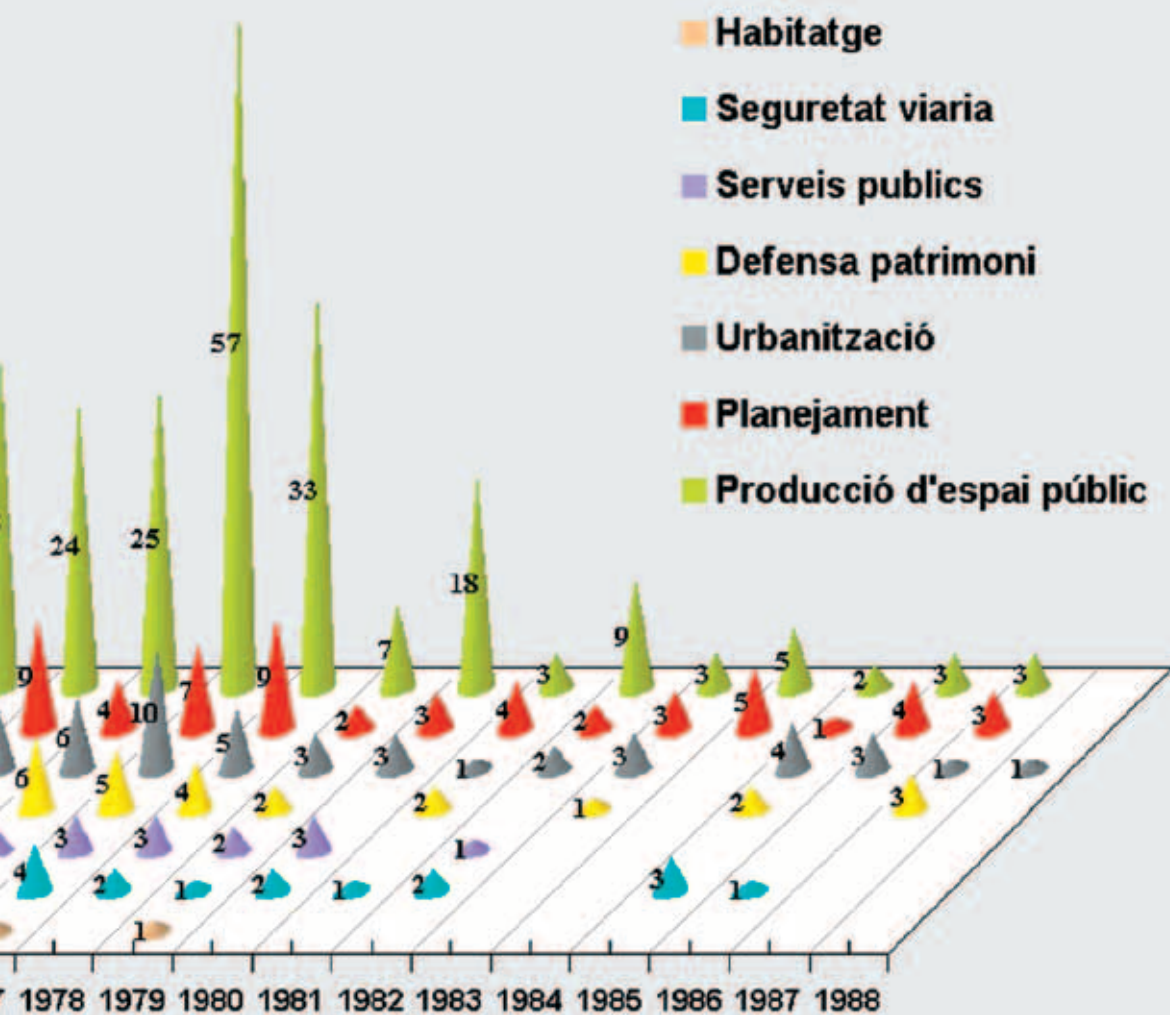
1. Urbanització. Les reivindicacions per una millora de la urbanització bàsica (25) apareixen a l'etapa inicial del moviment en tots els barris perifèrics, ja es tracti de polígons o de nuclis marginals, generalment unides amb la reivindicació de condicionament de l'habitatge i constaten l'ínfima qualitat de les actuacions dels anys cinquanta als setanta, amb l'excepció prou coneguda del polígon de Montbau (per això, pot començar demanant el Metro i escoles). A més que era imprescindible per a la vida d'un barri aconseguir clavegueram, llum, aigua o asfaltat, l'exigència d'aquestes necessitats va propiciar la cohesió social necessària perquè sorgissin els MSU. Probablement havien estat moltes més, però no en tenim informació; de les que s'han pogut inventariar, n'apareixen ja a l'etapa prèvia dels seixanta i es perllonguen, esporàdicament, fins al començament dels vuitanta. La resolució, almenys provisionalment i sovint de manera precària, s'aconsegueix més o menys depresa, bé que la solució definitiva ha trigat en algun cas més de 20 anys. Es tracta de reivindicacions que han anat evolucionant a partir de concretar-se noves exigències, a la vegada que es descartaven solucions parcials (els Jardins de la Primavera al Poble Sec o la Via Júlia).

Els anys setanta, els serveis mínims s'han aconseguit o n'està ja plantejada la reivindicació, i les demandes d'urbanització són ja de reurbanització (50); és a dir, existeix una estructura bàsica, obsoleta o parcial, carrers o places que necessiten una remodelació o un millor aprofitament. Les reivindicacions de reurbanització de carrers es localitzen per tots els barris de Barcelona, llevat de Ciutat Vella i centre de l'Eixample, amb un tipus de

Reivindicacions de les AA.VV.



IV. des de 1960 fins a 1988



demanda molt diversificat (del reasfaltatge al Clot al manteniment d'un pi a les Corts, a la restauració d'unes escales al Turó de la Peira o l'ampliació d'un carrer a Ciutat Meridiana). La reurbanització de places, que pressuposa una preexistència, es localitza majoritàriament, com és lògic, als barris tradicionals (Poble Sec, Sants, Guinardó). El plantejament de demandes de reurbanització es mantindrà gairebé constant al llarg dels anys inventariats, tret dels anys 1974 i 77, quan es disparen les reivindicacions. Algunes d'aquestes reivindicacions, no gaire espectaculars (fent excepció del Salvem Sants dia a dia per la Plaça Salvador Anglada) han estat origen d'AAVV (El Clot, la Verneda) i la majoria han tingut un pes molt rellevant per al manteniment del caràcter del barri o la recuperació de senyals d'identitat (la Rambla del Poble Nou o de Sant Andreu, la plaça de Sarrià o el parc del Guinardó).

2. Planejament. Quantitativament, el segon grup de reivindicacions, separat per una gran diferència del més nombrós: la producció d'espai públic, una desproporció que no es correspon amb la incidència real sobre la ciutat d'un i altre tipus de reivindicació, pràcticament equiparables. Les reivindicacions sobre temes de planejament, menys nombroses en tractar-se d'intervencions de grans dimensions, han estat decisives per a la configuració actual de Barcelona, com s'observa en el plànol.

La primera lluita veïnal registrada és de l'any 1966 contra una obertura de via ràpida (Av. Garcia Morato al Raval). A partir del 1969 l'oposició a l'obertura dels cinturons, dels túnels del Tibidabo o dels Plans Parcialis seran el detonant de la constitució d'una part considerable d'AAVV (Joan Maragall, Badal-Brasil Bordeta, Parc de la Vall d'Hebron) i de les primeres coordinacions entre elles, fossin del mateix barri (Sants, Guinardó, Nou Barris) o superessin l'àmbit estricte del barri (Sarrià/Sant Gervasi, Poble Sec/Nostra Sra. de Port).

De l'oposició als Plans Parcialis, les AAVV en surten reforçades, cap Pla no va prosperar, però sobretot hi guanya la ciutat per la dinàmica que es genera tot seguit. L'oposició als temes viaris, passa de la inicial defensa dels afectats, a la negociació que amb resultats més o menys òptims tant ha condicionat uns traçats com el de les Rondes.

El grup conté, no sols reivindicacions relacionades amb intervencions a gran escala, sinó també reivindicacions puntuals, com l'exigència de rectificar el traçat planejat d'un vial que dificulta l'accés a un subbarri (Can Clos) o la de respectar els estàndards de planejament 'vulnerats' per la construcció d'una guarderia dins d'un parc (Guineueta), reivindicacions presents al llarg de tot el període analitzat.

A partir del 1973 es registren les primeres denúncies d'irregularitats urbanístiques, un tipus d'acció que predominarà fins al 1978, i que, a banda dels positius resultats de vigilància i control de les immobiliàries (no sols les de Zona Franca pactaven amb els veïns), van aturar un seguit de construccions de les quals el 1987 es mantien les estructures o les restes de les cimentacions (al Guinardó, al Carmel, a Sant Ramon) o van obtenir un gran ressò en premsa pels recursos presentats i guanyats contra els Hotels Sarrià i Hilton. Entre el 1978 i el 86, quan reapareix el tema amb Piscines i Esports, tan

sols s'ha registrat una denúncia per irregularitats. Van deixar de fer-se'n? va deixar de preocupar que se'n fessin? o va esdevenir un mecanisme incorporat ja a la pràctica habitual de les AAVV, com algunes d'elles han apuntat?

La inflexió numèrica del 1974 marca l'evolució de l'oposició al P.G.M. cap a les propostes de Plans Populars el 1978, i el pas cap a les demandes de PERI que s'estenen fins al 1984. Un camí de negociacions que exigirà en uns casos un PERI i en d'altres s'hi oposarà o n'exigirà modificacions (Ramon Albó, Gràcia, Can Caralleu). La redacció es va aconseguir relativament de pressa en molts barris², (Carmel, Roquetes, Vallbona) en d'altres ha estat molt lenta (Clot, Nucli Antic), però en tots els casos, especialment on el PERI afectava una bona part del barri, la gestió ha estat un fracàs i el desenvolupament lentíssim, per una sèrie de raons difícilment atribuïbles a les AAVV.

3. Habitatge. L'habitatge és la gran assignatura pendent de Barcelona, denunciada pels sectors més crítics amb el model de ciutat actual. La dificultat d'abordar el problema queda constatada pel reduït nombre de reivindicacions detectades, 19, el nombre més petit malgrat que s'hi afegeixin les 7 demandes d'habitatge en segona instància, després d'haver reivindicat els serveis d'urbanització més elementals.

Val a dir que inicialment la problemàtica de l'habitatge no era un objectiu prioritari per a aquest treball que partia d'una perspectiva més territorial de la ciutat; aquest fet pot haver esbiaixat la recollida d'informació. El tema es va incorporar en comprovar que els problemes de l'habitatge havien estat l'origen d'un grup significatiu d'AAVV, així com per deixar constància que el problema preocupava les AAVV, però atès que generalment no es concretava en una demanda localitzada i localitzable, no es va poder recollir en la fitxa corresponent. Un altre motiu que explicaria la poca representativitat d'aquest grup en la llista general de reivindicacions, és la derivació de les demandes de rehabilitació cap als PERI. I en aquests casos justificaria la poca eficàcia d'alguns, perquè com comentava el 1991 el mateix alcalde de la ciutat³, *"un PERI molt ambiciós en matèria de 'vivenda' és molt lent de desenvolupar; aquest és el cas del PERI del 'Casc' Antic"*.

Can Tunis encapçala, l'any 1960, la llista general de les reivindicacions, demanant l'eradicació del barraquisme, un problema que 37 anys després, malgrat la transformació radical del barri (analitzada al capítol anterior) no es pot donar encara per totalment resolt. Les reivindicacions sobre aquest punt (12) queden totes plantejades abans del 1976, però ràpidament es complementen amb la demanda d'habitatges dignes en el mateix barri. Una qüestió en la qual una mateixa AV pot arribar a aconseguir resultats molt divergents, com la del Carmel que obté èxit amb la reubicació dels barraquistes de Ramon Caselles a la mateixa zona i un fracàs amb el trasllat del barraquistes de Francisco Alegre a Can Carreres a la Guineuta.

² En les citades publicacions de l'Ajuntament de Barcelona *Plans cap al 92*, es troba una llarga relació de PERI redactats.

³ Pasqual Maragall en l'entrevista citada. (vegeu nota 14. cas 4).

Les demandes de rehabilitació d'habitatge s'inicien també ja els anys seixanta, però s'allarguen fins a començament dels vuitanta i en molt casos acaben per demanar la substitució per noves construccions. Les Cases del Governador a Verдум són un exemple paradigmàtic i exemplar d'aquest tipus de procés on la col·laboració administració (en aquest cas la Generalitat) i veïns ha donat un resultat excel·lent.

En canvi, no es pot dir el mateix d'altres tipus d'operacions en les quals les noves construccions, sigui per reallotjament d'afectats en operacions d'esponjament, sigui per eradicació del barraquisme, han contribuït a incrementar la conflictivitat social, (carrer de l'Om o Renfe-Meridiana). Realment, els problemes d'habitatge són actualment molt més greus als barris antics, mentre la incidència positiva dels MSU sobre aquesta temàtica és perceptible als barris de la perifèria.

4. Patrimoni. Les primeres reivindicacions en defensa del patrimoni no apareixen fins l'any 1970 a la Sagrada Família-Camp d'en Grassot per la Sedeta i al Poble Sec per les Tres Xemeneies. El patrimoni és entès com a tal a partir de dues variables. Perquè és de titularitat pública i en aquests casos es vetllarà pel manteniment de la propietat evitant l'alienació o reclamant l'ús públic dels terrenys o edificis (10). O pel seu valor cultural i en aquests casos, el més nombrosos (32), es tractarà de rescatar o conservar uns edificis privats pel seu interès cultural o artístic o bé de reclamar el manteniment o la reposició de monuments(5).

Cal advertir que en alguns barris s'ha inclòs en una mateixa fitxa més d'un edifici a preservar, sempre que l'AV ho presentava com a reivindicació única (Catàleg d'edificis a protegir del Clot, Rehabilitació nucli històric de Sant Martí, Can Valent i Can Verdaguer a Porta-Sant Andreu), per tant, el nombre d'edificis defensats supera el de les reivindicacions

Cronològicament, el nombre de reivindicacions és manté força anivellat amb l'increment habitual l'any 1974 i algun buit a partir dels vuitanta, però van plantejant-se noves demandes fins al 1987 conforme van apareixent noves possibilitats de recuperar edificis (Can Fabra a Sant Andreu), o es creuen amenaçats per dubtoses intervencions (el Monestir de Pedralbes).

Les reivindicacions de patrimoni han anat habitualment acompanyades de propostes de reutilització per a equipaments, de producció, doncs, d'espai públic i han tingut sempre un valor simbòlic afegit. S'han presentat com a signes d'identitat del barri, amb la qual cosa en alguns casos han acabat per considerar-se més aviat com un valor patrimonial exclusiu del mateix barri. En diferents ocasions s'ha recollit el comentari decebut que una determinada reivindicació *"s'havia perdut pel barri perquè estava al servei de la ciutat"*.

Tanmateix s'ha pogut constatar en determinats casos que la defensa aferrissada d'un determinat edifici ha comportat unes despeses excessives, (a vegades la rehabilitació ha agafat molta més envergadura de la que els mateixos veïns proposaven, com a la Sedeta). En d'altres ocasions, s'ha forçat tant la rehabilitació d'edificis que per ubicació, forma i grandària eren poc compatibles amb l'ús que i si bé alguns cops l'arquitecte ha trobat

solucions notables (el Pati Llimona al Barri Gòtic), en d'altres la combinació entre la part antiga i l'ampliació necessària per a l'ús a què es destina no ha aconseguit altra cosa que ofegar l'edifici original (l'Escola Mas Casanovas al Guinardó). En algun cas, s'ha guardat per guardar? Hem de conservar tot allò antic pel sol fet de ser-ho?

Malgrat tot, aquest tipus de reivindicacions ha estat de gran utilitat per a la reconstrucció de Barcelona. Malauradament, els MSU van aparèixer massa tard per evitar la desaparició de la major part de xalets modernistes de l'Eixample, però si més no, van aconseguir salvar la Casa Golferichs i la Lactància. I sobretot han fet una tasca de catalogació i revaloració d'un seguit d'edificis de notable interès arquitectònic i de conservació total o parcial de l'arquitectura industrial, la qual es constitueix com a referent històric per al conjunt de la ciutat i no solament per als barris tradicionals on es localitza (la presència de xemeneies en la majoria de parcs i també en petites places com a la Corrades de Sants, és un tema recurrent en tots ells).

5. Seguretat Viària. De les 31 reivindicacions comptabilitzades, 27 fan referència a semàfors. Aquesta demanda és quelcom que sorgeix de manera espontània i habitual, no ja a nivell de barri sinó de carrer. S'ha volgut recollir aquest tipus de reivindicació, en primer lloc, perquè és un tema que apareixia en tota la literatura sobre els MSU. També, perquè és una demanda genèrica de tots els Plans Populars. Però sobretot perquè des de la perspectiva dels MSU la reivindicació sempre és a favor del vianant. Es a dir, la regularització del trànsit per semàfors en una ciutat pressuposa, a més de la seguretat del ciutadà, assegurar la fluïdesa de la circulació de vehicles. En canvi, quan un semàfor és reivindicat pels veïns, a més de reclamar una major seguretat viària, intenta consolidar uns itineraris quotidians que el trànsit impedia. Les 4 restants reivindicacions que fan referència a problemes molt diversos (la supressió de la via del tren a Zona Franca, les passerelles per a vianants en barris tan diferents com Trinitat Nova i Sarrià, o el pas subterrani «el Tubo» entre Torre Baró i Vallbona) tenen la mateixa justificació.

Cronològicament, aquest nombre reduït de reivindicacions es troba repartit de manera gairebé equivalent per tot el període analitzat i no ha deixat de plantejar-se. Quant a resultats, a vegades s'ha aconseguit de manera immediata o en el termini d'un any, però també s'ha detectat algun cas en què s'ha trigat deu anys.

6. Producció d'espai públic. Que la reivindicació d'espai públic ha estat la dominant en la història dels MSU, és una dada que no pot ja sorprendre ningú, però sí, potser, una proporció tan desmesurada. 252 reivindicacions a les quals si s'afegeixen les 38 plantejades en segona instància o les 22 places reurbanitzades, representen molt més de la meitat del total de reivindicacions. A primer cop d'ull, pot interpretar-se com la reacció a una necessitat vital de la ciutat que esclata per la concatenació en un moment determinat d'una sèrie de circumstàncies.

En primer lloc, es disposa d'una plataforma ideal, els MSU, per exigir les zones verdes i equipaments, de les quals Barcelona està absolutament mancada. Per part dels MSU,

des del camp teòric, totalment convençuts d'aquesta necessitat, el tema és engrescador i ofereix infinites possibilitats d'estendre les lluites veïnals, per fer-se sentir per tot el veïnat, per la premsa i per les autoritats competents. Si a aquestes circumstàncies s'afegeix la tan esmentada revisió del P.G.M., es comprendrà que la majoria de reivindicacions hagin estat plantejades entre 1974 i 1980, amb un creixement espectacular el 1977 i com en els altres temes, amb una forta caiguda el 1979 que es recupera relativament l'any següent.

La subdivisió d'aquestes reivindicacions en dos grans blocs, zones verdes i equipaments, assenyalava el gran predomini per damunt de les zones verdes⁽⁶²⁾ de les demandes d'equipament, i dins d'aquestes les escoles i guarderies. Cronològicament, les primeres plantejades, el 1967, reivindiquen equipaments (4), (3 escoles a Montbau, Torre Baró i Trinitat Nova i en aquesta última també 1 guarderia). Els anys següents continuaran, encara de manera controlada, les demandes d'equipaments escolars, a qualsevol tipus de barri, (a les Corts, a Port, a la Guineueta o al Poble Nou); a partir de 1970 apareixen les primeres demandes d'equipaments esportius (la Bàscula a Zona Franca, un poliesportiu a les Corts) algunes de les quals són reivindicades conjuntament per diverses associacions (les cotxeres de Borbó per Torre Llobeta/Vilapicina-Turó de la Peira), Martí Codolar (per totes les AAVV d'Horta i Vall d'Hebron); així com les primeres demandes d'equipaments sanitaris, socials, casals d'avis.

La primera reivindicació d'una nova plaça és la de Trinitat Vella el 1971. A partir de l'any 1973 apareix un fort augment de reivindicacions i s'equilibra la demanda entre equipaments i zones verdes, si bé sempre que es tracta de grans superfícies apareixen unides totes dues. I en el tema dels equipaments va agafant més protagonisme la demanda de centres socials, culturals i cívics, fins arribar a 17 demandes (més del 25%) del total de 57 reivindicacions que es presenten l'any 1977. Les tres quartes parts restants es reparteixen, molt equilibradament, entre parcs, places i equipaments escolars. El repartiment continuarà, malgrat les diferències numèriques, el 1978 i el 79. En canvi, el nou increment del 1980 serà degut al predomini de noves reivindicacions de zones verdes que es mantindrà fins al 1983.

Tots els barris formulen les reivindicacions en funció de les disponibilitats de sòl, amb una distribució que queda força reflectida en el plànol-síntesi. Però, no hi ha barri que no s'hi hagi implicat. Les darreres reivindicacions de producció d'espai públic que hem recollit, plantejades el 1986 i 87, ho foren per les AAVV de Sant Antoni, Baix Guinardó, Trinitat Nova, Sagrada Família, Vila de Gràcia i Pedralbes.

Si les reivindicacions per a la producció d'espai públic eren molt atractives per als MSU, tant durant el mateix procés de reivindicació com per les repercussions posteriors en la vida del barri en el cas que s'aconseguissin, per als urbanistes i tècnics municipals produir espai públic i de manera molt especial crear zones verdes ha estat fascinant. Es tractava de donar resposta a una demanda que permetia incidir en la reforma del barri sense operacions traumàtiques, que permetia experimentar formes noves, convocar concursos, recollir la satisfacció veïnal, organitzar exposicions i publicar llibres. A banda d'ironies,

el resultat per a la ciutat ha estat magnífic. Per a la vida dels barris encara més. Però, atès que s'ha parlat amb escreix de zones verdes i se'n continuarà parlant encara, convindria remarcar el gran nombre d'equipaments escolars creats a la ciutat i que són ben poc citats quan es parla de les actuacions realitzades a Barcelona.

7. Serveis Públics. Es va obrir aquest apartat per classificar-hi totes aquelles reivindicacions que no podien incloure's en els grups anteriors. Malgrat una gran diversitat, tenen un eix vertabrador que li ha donat títol, totes estan relacionades amb els serveis públics i, per descomptat, totes es refereixen a intervencions que 'fan ciutat'. Des de la reivindicació inicial d'un mercat (Trinitat Nova), el tema apareixerà en bona part de barris (8); apareixen també dues oposicions a abocadors d'escombraries, la demanda de bombers i la supressió de torres d'alta tensió creuant un barri. De les reivindicacions de transport públic, s'han recollit només les que fan referència al Metro, perquè, a banda de tractar-se d'un mitjà que exigeix una infraestructura molt potent que no pot modificar-se, comporta una accessibilitat molt forta amb el centre. S'han comptabilitzat tan sols cinc demandes, probablement perquè algunes AAVV no hauran considerat que tenia relació amb l'urbanisme. Però, tot i que no es preveia recollir les demandes de línies d'autobús, hem fet una excepció, no hem pogut deixar d'inventariar la curiosa reivindicació del segrest d'un autobús a Roquetes l'any 1974, per demostrar a l'empresa que sí que era possible circular pel barri. Un any després una línia d'autobusos trencava el tradicional aïllament. Com a contrast, dos anys més tard, a les Corts s'oposaven a la ubicació d'una terminal d'autobusos interurbans. Tan sols en aquest grup no es registra cap reivindicació a partir del 1982.

Adequació entre allò demanat i allò aconseguit

La qualificació quantitativa de la resolució d'una reivindicació és un valor merament indicatiu que ha permès expressar gràficament en el plànol si una reivindicació ha estat totalment aconseguida (100 a 75%, vermell) o només a mitges (75 a 50%, taronja). Quan la reivindicació es va perdre, s'aconseguí una mínima part (30%) o resta encara pendent de resolució (groc). Aquesta valoració no deixa de tenir un valor també molt relatiu, ja que en alguns casos, durant el procés reivindicatiu s'ha negociat una solució que no cobreix la totalitat del que es demanava, però que ha acabat per satisfer les expectatives veïnals (el parc de les Tres Xemeneies). Mentre que en altres casos, una realització de la qual l'ajuntament pot estar molt satisfet (com l'estació del Nord), pot ser percebuda com un fracàs des de l'AV, perquè no s'ha aconseguit més que una part de l'espai per als usos que es reivindicaven. Per això, era molt interessant recollir la valoració qualitativa de les AAVV de cada reivindicació aconseguida. Cal reconèixer que les respostes no han aportat gaires matisos, tret dels casos en què s'ha aprofitat per formular crítiques. I és que caldria tenir present el tema del gust, que es mereixeria un llarg capítol, un terreny on inevitablement sempre hi haurà tensions i des del qual caldria ponderar les acusacions (formulades sovint des de diverses instàncies), referents a la prepotència dels arquitectes quan el tècnic, amb raó o sense, ha intentat imposar el seu criteri.

Per aquest motiu, en determinats moments havíem tingut la impressió que hi havia força divergències entre el que s'havia demanat i el que s'havia aconseguit. Sens dubte que no sempre el resultat ha coincidit amb el que hom desitjava, però la revisió general de la llista constata que les diferències no són tan grans. Probablement, un factor que ha condicionat l'apreciació de l'usuari ha estat el temps. Els períodes tan llargs entre el plantejament d'una reivindicació i la resolució, han comportat que determinades demandes hagin esdevingut inadequades en el moment de la realització, i en alguns casos una font de conflictes. Pasqual Maragall assegurava que *"l'Ajuntament i les Associacions de veïns són gent que parla en present de coses que no existeixen, com si ja existissin, perquè ja les han acordat, perquè les han dotat"*. És aquest un extrem que hem comprovat en més d'una ocasió, quan se'ns ha donat per aconseguit allò que tan sols estava pactat; per això, a les fitxes de Reivindicacions vàrem afegir el camp pendent, per salvar algunes aparents incoherències entre reivindicacions que constaven com aconseguides quan potser ni s'havien començat. I continuava, *"... no ens adonem que des d'aquest moment fins que s'han acabat passen mesos, fins i tot anys, que les obres són un factor positiu de molèstia i això ni al principi es veu ni al final quan s'acaba es recorda quasi"*. Aquesta és una altra qüestió que sempre s'oblida i pot tenir conseqüències més o menys significatives; el temps pot haver introduït canvis en el projecte, les molèsties poden generar moviments que condicionaran d'altres intervencions, com la plaça de la Vall d'Hebron.

Maragall coincidia, en part, amb la nostra apreciació quan afirmava que *"a nivell d'entitats més que a nivell de la gent s'ha tendit a pensar que s'invertia més en coses que no s'havien demanat, més que en coses que s'havien demanat. Perquè les coses que no s'havien demanat, aquestes tan grans les veu tothom, mentre que les que s'havien demanat cadascú veu les seves. I s'ha tendit a pensar que el gruix de la inversió s'ha fet en coses que no són de barri"*⁴. Hem pogut constatar un alt grau de satisfacció de l'usuari, però també de les AAVV enfront de les grans intervencions, però més davant petites intervencions que responien a demandes puntuals d'àmbit molt reduït, quan el veïnat s'ha apropiat totalment del nou espai (plaça de la Pamera a Sant Andreu).

6.2 Verificació de les hipòtesis inicials

6.2.1. Primera hipòtesis: els MSU havien acabat; un final anunciat *«cuando las primeras elecciones democráticas marcan el lógico declive de las asociaciones»*, segons Huertas Claveria⁵. Però, com s'ha dit a la introducció, l'intent de delimitar el marc temporal de l'objecte d'estudi, va obligar ja a modificar aquesta hipòtesi, perquè **el moviment reivindicatiu de les AAV continuava, continua encara**, tot i que com hem vist després, al capítol 4, ha anat adoptant successives formes d'actuació en funció tant dels acontèixements polítics a nivell general com de les polítiques municipals i de la dinàmica urbanística a nivell teòric i pràctic.

⁴ Entrevista cit.

⁵ HUERTAS CLAVERIA. *Sociedad Civil Catalana*. Cap. XVIII, pàg. 736.

A partir d'una etapa prèvia, ja a la fi dels cinquanta, de la qual s'han documentat demandes i exigències 'promotores de', o 'promogudes per' incipients organitzacions (Nostra Sra. de Port, Torre Llobeta), les reivindicacions es perllonguen amb més intensitat al llarg dels anys seixanta (Roquetes, Trinitat Nova, el Carmel, el SOS de Sants, el Clot) durant els quals es lluita per la pura supervivència: per la urbanització mínima dels nuclis barraquistes, per aconseguir expropiacions justes, per l'habitabilitat dels polígons d'habitatge social o per impedir edificacions il·legals.

Després cap a la fi de la dècada esclatarà pròpiament el **moviment social urbà** en el qual coincideixen les motivacions polítiques amb l'oposició de les classes populars, que es veuen afectades pels cinturons de ronda i els plans parcials, al nou model de ciutat propugnat pel «*gran capital*»⁶.

Cal remarcar l'excepcionalitat del moment, en el qual conflueixen les expectatives d'una renovació política, la situació crítica de Barcelona, i una generació de professionals convençuts de les potencialitats de l'urbanisme com a regenerador de la vida social. Els dirigents dels moviments urbans creien en les reivindicacions polítiques com a possibilitat de «*incidir en las decisiones que a nivel de la política urbana las determinan*»⁷

El moviment va anar creixent, com s'ha descrit des de perspectives diferents en els capítols anteriors, al llarg dels anys setanta, influït pels canvis en el govern municipal i amb una inflexió important, entre el 1974 i el 76, la revisió inicial del P.G.M. que el consolida i marca una etapa d'expansió, fins que les primeres eleccions municipals provoquen indirectament la davallada del moviment.

Tres són les causes d'aquesta davallada. En primer lloc, la desaparició de l'objectiu final: les lluites veïnals havien perdut el seu atractiu polític i antifranquista i quedaven limitades a la reivindicació d'una ciutat més justa. Reivindicació amb la qual coincideixen i a la qual s'han compromès els nous gestors de la ciutat; ja no hi ha, doncs, enemic sinó col·laborador. En segon lloc, la pèrdua de gran part dels dirigents de les associacions, els quals amb la legalització dels partits polítics i l'inici de la democràcia municipal van professionalitzar-se al servei d'administracions públiques, com a tècnics o pròpiament polítics. Finalment, la manca de ressò en la premsa, atès que els mitjans de comunicació ja tenien prou notícies per difondre i per omplir les pàgines dels diaris. La suma d'aquests factors, afegida als problemes que la gestió i resolució tècnica de les demandes veïnals comportava, van produir l'efecte d'una desaparició total dels MSU.

El treball de camp ha permès constatar com, malgrat reconèixer un declinar més o menys accentuat, cap de les AAVV entrevistades no donava per acabat el moviment. S'ha continuat

⁶ Les edicions de CAU insisteixen sobre la transformació de Barcelona propugnada pel capital, i també Joan BUSQUETS a *Barcelona*, assenyalava com a causa de l'aparició del moviment els projectes de les grans intervencions. pàg 303.

⁷ CAU 34. *op.cit.* pàg. 26.

reivindicant els temes pendents, se n'ha seguit la realització durant els anys vuitanta i noranta i s'han plantejat noves reivindicacions. També, tot sigui dit, hem constatat la desaparició o la inactivitat d'algunes AAVV d'àmbit reduït, sorgides de subdivisions d'altres amb més entitat, (a tall d'exemple, la Cènica, o més recentment Pedralbes).

A partir del 1982, es pot parlar de Moviment social urbà? Probablement no, si donem al títol el mateix contingut -en intensió i extensió- dels anys setanta. No es pot confondre un moviment social amb un associacionisme veïnal, si no hi ha finalitat política, ni objectius globals que plantegin un canvi social, ni manifestacions, ni assemblees; ni s'arrossega ja tot un barri al carrer per causes tan disperses com la reivindicació de l'Estatut o la demanda d'un autobús. Sobretot, cal no oblidar-ho, quan durant molt de temps amb aquest tipus d'accions hom s'arriscava a ser agredit o detingut i fins i tot processat.

Podem parlar de 'moviment veïnal'? Ens atreviríem a dir que tampoc. Les manifestacions esporàdiques en molt diversos barris de la ciutat (des de les Corts per a la cobertura de la Ronda del Mig, o a Trinitat Vella per reclamar el compliment de les promeses municipals a canvi de l'acceptació del nus de Trinitat), no creiem que puguin equiparar-se a les actuacions i activitats desenvolupades des de la fi dels seixanta fins a l'inici dels vuitanta, viscudes amb un esperit de ruptura i creativitat del qual és un bon testimoni la producció gràfica d'aquella època: pamflets, fulls volants, cartells, butlletins.

No podem confondre els moviments de masses que en un moment donat es van produir, amb l'associacionisme veïnal posterior als MSU pròpiament dits. Moviments que, a través de les AAVV, van esdevenir durant un època centres de conscienciació política. Val a dir que tampoc els MSU no van arribar a ser el moviment de masses que implicaria tota la societat, com es pretenia segons un treball col·lectiu publicat a CAU.

«Revela el tránsito de una sociedad de individuos deliberadamente atomizados y separados a un movimiento popular consciente de su fuerza colectiva y preñado de alternativas, tan radicales como coherentes, para un auténtico orden social nuevo»⁸.

En el fons, com sempre, es tractava d'una minoria compromesa que es movia en el terreny de l'acció política a favor de la reivindicació d'una millor qualitat de vida a la ciutat. La imatge que ha quedat en la memòria històrica dels protagonistes dels MSU i que es reflecteix en les publicacions de les AAVV és la de tot un barri en lluita, però una anàlisi de les dades que hi apareixen, corrobora que s'hi va implicar una petita minoria no gaire més nombrosa que els socis actuals de les AAVV. Hem escollit unes xifres extremes de publicacions dels anys setanta de dos barris representatius, l'un dels antics tradicionals, l'altre dels de nova creació. El 1976, l'AV del Poble Sec recull d'entrada 450 signatures en contra del Pla Comarcal, i reconeixent que són poques organitza un «*pasacalle por buena parte del barrio*» durant el qual «*Casi doscientas firmas más recogimos, millares de personas se*

⁸ op. cit

*enteraron de nuestra oposición».*⁹ A la Verneda Alta, el Pla Popular del 1978¹⁰, era avalat per 1.500 signatures, recollides per l'AV entre una població de 30.000.

Podem parlar d'Associacions de veïns? Sens dubte, són aquestes les que han mantingut una continuïtat reivindicativa, abans dels MSU, en la majoria de casos sota el nom de Centres Socials; recordem que les primeres AAVV eren majoritàriament anomenades "bombillaires". El fet que fossin AAVV les que vehicuessin els MSU i que aquests s'aixopluguessin en les seves estructures, va determinar que es constituïssin hereves naturals seves. Hereves que no sols no van dilapidar l'herència de les reivindicacions, sinó que van saber fer-les fructificar a través de la negociació. Si els MSU van ser el detonant, les AAVV van mantenir les exigències, van conservar la memòria històrica d'uns dèficits que no podien obviar-se i van contribuir a reequilibrar les intervencions.

Paradoxalment, ha estat el pas de l'**etapa de reivindicació a la de negociació**, d'exigir a aconseguir, el fet que ha generat uns efectes contradictoris. En primer lloc, una pèrdua de socis, -la negociació no semblava prou efectiva ni atractiva- que ha estat interpretada i utilitzada sovint com a manca de representativitat quan, com acabem de veure, aquesta no ha variat gaire. En segon lloc, una desconfiança a tres bandes, partits polítics-dirigents veïnals-administració. Si el moviment veïnal s'havia considerat substitutiu de la voluntat popular quan no podia expressar-se a través de les urnes, un cop la ciutat disposava d'estructures lliurement elegides, quina necessitat hi havia d'unes AAVV que discutien tot el que proposava l'ajuntament? Els partits que fins aleshores havien anat units, en uns barris s'enfronten entre ells pel control de l'AV, mentre en altres se'n desenten. L'administració, a través dels seus tècnics, acusa les AAVV de manca de representativitat quan les seves demandes no coincideixen amb les propostes de realització municipal, i els dirigents són titllats d'immobilistes que no s'adonen que els temps han canviat, o d'il·luminats que només volen protagonisme. Mentre a les AAVV que havien pressuposat que amb els ajuntaments elegits es resoldrien a l'instant i d'acord amb llurs directius tots els problemes urbans i que desapareixerien els conflictes d'interessos econòmics i polítics, quan havien projectat tantes expectatives en el canvi i aquest no es produeix, ressorgeix la idea que tots els polítics són iguals, que *"ara t'escolten, però fan el que volen"*.

6.2.2 Segona hipòtesi: els MSU van actuar com a agents conscienciadors urbans. Sens dubte, en aquells moments el moviment va engegar una dinàmica en diversos nivells.

A **nivell de barri**, en uns casos va reforçar la cohesió social, en altres va generar-la, ja que la lluita compartida per millorar 'la qualitat de vida' implicava el coneixement i reconeixement de les peculiaritats de cada barri, un plantejament que apareix en totes les publicacions de les AAVV. En la majoria de barris procedents d'antics municipis,

⁹ *Poble Sec*. març/abril 76. no.10. pàg.5

¹⁰ Pla Popular. 1978. Associació de Veïns La Verneda Alta. pàg.2

Gràcia, Sants, Sant Andreu, el Poble Nou, el Clot, Sant Martí, a més d'enfortir les tradicions pròpies i els sentiments de pertànyer al lloc, especialment en els que hi havia un fort component d'immigració obrera, va contribuir a la integració de les dues comunitats en el teixit associatiu del barri. En d'altres, com les Corts i Sarrià, que a causa de les nombroses operacions immobiliàries havien experimentat un gran increment poblacional, les AAVV van aconseguir mantenir la identitat a través de la incorporació al moviment reivindicatiu de nous veïns (especialment parelles joves) procedents d'altres barris de Barcelona o d'altres ciutats. En els sectors més marginals, Zona Franca i Nou Barris, el paper de les AAVV va ser determinant, no sols per a la vertebració d'uns barris que han acabat constituint-se com a noves entitats, sinó també pels sentiments d'autoestima generats. Igualment va ser decisiu per consolidar barris de nova creació, com Montbau o Paraguai-Perú. I al centre de Barcelona l'AV es fa imprescindible per a la rehabilitació de Ciutat Vella.

Ara bé, es pot continuar parlant de barris en sentit tradicional? La vertebració d'un barri com a estructura autònoma, com a lloc de relació social, no s'ha perdut? no s'ha trencat la integració treball/ habitatge/ escola/ compres/ lleure/ serveis? Si el fenomen és perceptible en els barris tradicionals, encara ho és més en els nous, de reubicació d'uns habitants de procedències molt diverses que tenen relacions prèviament establertes en altres barris. Amb aquests condicionants, serà possible mantenir un sentiment de comunitat lligat al lloc immediat? Es pot estendre a la globalitat de la ciutat? Veïnat i ciutadania generen sentiments de comunitat equivalents?

Quan els MSU van iniciar les seves reivindicacions, el trencament treball/habitatge era ja una realitat assumida, imposada per l'estructura econòmica que s'accentuava per l'expulsió de les indústries de l'interior de la ciutat. En canvi, en els barris de nova creació, el trencament habitatge/serveis i equipaments obeïa al fet que eren barris dormitori sense cap mena de serveis. Per això, van apostar per reivindicar-los pensant que es reforçaria el cos social del barri i se'n potenciaria la idea.

Gràcies a la seva acció, la majoria de barris barcelonins gaudeixen ara d'un alt nivell d'equipaments: mercats, guarderies, escoles, centres de salut, residències de la tercera edat, centres cívics, ateneus, poliesportius, parcs i places de tota mena, que faciliten gaudir de tots els serveis bàsics en el barri mateix i ofereixen un ampli ventall de possibilitats d'interacció social. Tant des de la perspectiva de les AAVV (a banda de les objeccions per temes pendents), com des de la dels polítics que han gestat les intervencions, tothom es mostra satisfet del que s'ha aconseguit, tothom està d'acord en la millora de la qualitat de vida aconseguida.

Avui per avui, l'esmentat trencament de funcions del barri no sols afecta l'àmbit productiu com fa vint anys (la major part de la població continua treballant fora del barri on viu), sinó que malgrat els nous equipaments, una part de la població infantil està escolaritzada en un altre barri, (sigui per raons pedagògiques sigui per raons pràctiques: proximitat al centre de treball dels pares o al domicili dels avis); una part de les compres es realitzen en les grans

superfícies dels centres comercials; el mateix podríem dir del consum del lleure, les sales de cinema han desaparegut dels barris i s'han concentrat en els nous centres lúdics, de la mateixa manera que les sales d'esbarjo nocturn. Fins i tot el teatre pateix idèntic procés de concentració: s'abandonen sales emblemàtiques dels barris, com les del Lliure a Gràcia.

Davant la transformació dels hàbits de vida, caldria plantejar-se si la producció d'espai públic en el si de cada barri ha aconseguit una major vertebració social. És aquesta una pregunta que s'escapa ja de l'abast d'aquest treball, però que mereixeria un estudi a fons capaç de donar-li resposta, capaç d'avaluar la incidència de la intervenció física sobre els valors, creences i actituds. Si la incidència de les petites (o grans) intervencions d'abast local (parcs, places, poliesportius, centres cívics) contraresta la de les grans intervencions d'abast ciutadà (Maremàgnum, Port Olímpic, Centre Glòries)

Si més no, de cara al futur els nostres barris semblen ben preparats. D'una banda, l'economia basada en la telemàtica apunta cap a una inversió de la topologia de les funcions urbanes: retornaria el treball no ja al barri, sinó al mateix domicili, i l'oferta d'espais i de serveis públics en l'entorn immediat seria decisiva per compensar l'aïllament. Tanmateix, segons insistia Manuel Castells en una recent conferència¹¹, l'estructura socioeconòmica actual fa necessari crear ponts entre l'espai dels fluxos (els circuits d'impulsos electrònics) 'aterritorials' i instrumentals i l'espai dels llocs on s'articula el significat i la funció: la territorialitat on s'esdevé la interacció social, la identitat, el simbolisme, la representació. Si no s'aconsegueix enllaçar els dos espais, es caurà en la marginació o la relació tribal. L'existència d'uns barris amb espais públics dotats de significat i funció, capaços de permetre la interacció social, representen un potencial per superar tant un com l'altre perill.

A nivell de ciutat, els MSU van ser un moviment que instrumentalitzava els dèficits urbans per sensibilitzar políticament? Al marge de totes les crítiques possibles, creiem que van immersir-se en una realitat urbana que sens dubte en gran manera aconseguiren de transformar. Com subratlla Joan Busquets, van constituir «*una plataforma de discusión muy valiosa para entender la futura situación urbanística de Barcelona en particular y de Catalunya en general*»¹².

Ara bé, probablement estaven massa condicionats, d'una banda, per una determinada concepció burgesa de la forma de ciutat i, de l'altra, per la manera de fer ciutat a mitjan segle XX: a través de la planificació que prescindia de les realitats de cada barri i projectava la ciutat com un sistema homogeni que no respectava les peculiaritats ni la dinàmica pròpia de cada part. Una concepció que ignorava que la ciutat és una unitat sistemàtica, una estructura interactiva complexa -a vegades, també conflictiva- de tots els barris que en formen part. Pels protagonistes dels MSU sovint la ciutat era - ho és encara per a molts

¹¹ Debat de Barcelona 1997. Ciutat Real. Ciutat Ideal. Significat i Funció a l'espai urbà modern. CCCB. 9, 10 i 11 d'octubre de 1997.

¹² *Barcelona*. op. cit. pàg. 303

dirigents veïnals-, una suma de barris que havien d'esdevenir petites ciutats a més d'autònomes i autosuficients a la manera racionalista, semblants formalment a la ciutat burgesa del XIX.

Aquesta concepció, que havia orientat la majoria de les reivindicacions inicials, va continuar sostenint una bona part d'actuacions posteriors i contribuï al descrèdit del moviment veïnal. Oriol Bohigas, que reconeix el paper positiu jugat per les AAVV a la primera etapa, tant per la denúncia de la *“desfeta urbanística i l'espoliació dels especuladors*, com per *la transformació de la consciència urbana democràtica”*¹³, denuncia que després s'anteposessin les conveniències del barri als interessos generals de la ciutat.

Si bé coincidim amb Bohigas tant en l'una com en l'altra precisió, creiem que s'equivoca en generalitzar l'acusació, com quan tria com a cas d'imposició d'interessos de barri per damunt dels globals de la ciutat, el dels cinturons. Caldria aplicar el que ell mateix predica, separar el nivell macroestructural del planejament del traçat d'una infraestructura, del fet de projectar com aquesta s'insereix en cada trama específica: la manera de passar per cada barri respectant les seves peculiaritats. L'exigència veïnal d'un traçat de la Ronda de Dalt que no estigués al servei exclusiu del centre de la ciutat, sinó que incrementés la connectivitat interna i externa del barri, era una demanda legítima que ha estat decisiva per vertebrar els barris on s'ha donat resposta a les reivindicacions; aquests efectes són més evidents quan es comparen amb el pas de la rondes per altres zones on no hi va haver (o no s'ha constatat) l'oposició veïnal. Respecte a la Ronda del Mig, l'aturada del projecte en diversos punts va evitar una intervenció maximalista de trinxament de molts barris (com el que havia patit Sant Gervasi), i la construcció d'una via ràpida que avui no es veu tan necessària, mentre permet plantejar un altre tipus de vial d'acord amb les necessitats actuals de la ciutat.

En canvi, sí que poden considerar-se exemples d'actituds excessivament centrades en el barri, el fet d'oposar-se que un edifici reivindicat des de l'AV *“estigui més al servei de la ciutat que del barri”* (les Cotxeres de Sants, el Mercat de les Flors, la Casa Golferichs). Aquest fet és especialment rellevant perquè implica considerar la ciutat com quelcom aliè al barri: el barri no és ciutat?. De la mateixa manera, quan els anys setanta s'havia escrit¹⁴ que *“l'AV era controlada pels comerciants fins que fou conquerida pels veïns”*, o quan al Raval manifesten suspicàcies pel paper preponderant dels comerciants en la rehabilitació de Ciutat Vella, és pot preguntar: qui són els veïns d'un barri? Els botiguers no en formen part, també? un barri es constitueix per la interacció de tots els agents que hi intervenen i difícilment podrà mantenir-se si no és amb un reequilibri d'interessos, que reconegui el paper de cadascú i tendeixi a formes de desenvolupament participatiu.

Cal tanmateix lamentar que tant el discurs polític com la reivindicació concreta haguessin

¹³ BOHIGAS, O. *Reconstrucció de Barcelona*. Edicions 62. Barcelona 1985. pàg. 193

¹⁴ CAU-34. op. cit.

marginat aspectes més lligats a quelcom que podria anomenar-se una pedagogia urbana. Que la reivindicació no hagués estat capaç d'estendre la cultura de la corresponsabilitat i participació, enlloc d'exercir sovint una oposició sistemàtica a qualsevol proposta municipal que no coincidís amb les iniciatives de les AAVV; com el fet que tampoc no s'intentés desenvolupar unes actituds respectuoses i de manteniment dels entorns aconseguits, llevat de comptades excepcions (Torre Baró). O el fet que la campanya de l'aigua (vegeu apartat 4.5) no s'hagi aprofitat per millorar els hàbits de consum i difondre'n la necessitat d'estalvi.

Finalment, caldria destacar un altre vessant del paper jugat pels MSU com a 'agents conscienciadors urbans' dels mateixos urbanistes i fins i tot de l'ajuntament. Els MSU van ser escola de molts tècnics; ja sabem que una bona part d'aquests formaren i/o van impulsar el moviment, però també que el contacte directe amb els usuaris va donar-los una visió diferent de la ciutat i de l'espai públic. La demanda ciutadana d'un barri endreçat, amb espais públics d'ús quotidià ben qualificats, s'ha incorporat de tal manera a la cultura urbanística municipal, que ara sorgeix ja de manera automàtica des dels serveis municipals.

Pasqual Maragall, en l'entrevista esmentada al capítol 4, utilitzava una metàfora col·loquial per expressar-ho: *"Hi ha hagut un casori entre les reivindicacions dels barris i l'urbanista, s'ha casat l'enginyer amb el veí. El gran èxit de l'Ajuntament ha estat aquest haver casat de vegades a contracor, de vegades no els hem casat del tot; haver pensat un disseny no estrictament tècnic sinó funcional, no una preocupació del disseny pel disseny. Ha costat, però s'ha aconseguit i el resultat és molt bo"*. Creiem que l'èxit, també en aquest cas, ha de repartir-se a parts iguals.

6.2.3 Tercera hipòtesi: s'havien donat dos nivells de reivindicació quantitativa i qualitativa que correspondrien a dues etapes consecutives. Tant la documentació analitzada, com els testimonis directes recollits en les entrevistes, confirmen en part aquesta hipòtesi. En el primer nivell es tractava d'aturar amenaces, en el segon es formulen propostes i es pretén controlar les actuacions. Es distingeixen perfectament els dos tipus de reivindicació: la **quantitativa** correspondria a la fase descrita per diversos barris, com de 'supervivència'. Supervivència davant l'amenaça dels plans parcials o de la desaparició dels pocs espais lliures d'una ciutat tan densificada, que els anys setanta se la comparava habitualment amb Calcuta. Supervivència, també, davant la falta d'infraestructures bàsiques (clavgueram, il·luminació, asfaltat) i la manca de serveis i equipaments que conduïa a denunciar aquests dèficits sense entrar en consideracions formals, fora d'indicar els solars on ubicar-los o l'anunci de plans parcials per oposar-s'hi. La reivindicació qualitativa incideix en l'execució: pressuposava una participació més o menys directa en les decisions tècniques respecte al programa d'atribució d'usos i a la forma. A més del 'què', interessava 'com' es realitzava. Una etapa que no apareixaria plenament fins que no s'iniciessin les realitzacions.

Les reivindicacions quantitatives se centraven en coses concretes, la defensa del barri davant l'amenaça d'agressions externes, les expropiacions (plans parcials, cinturons de ronda) o l'exigència de corregir dèficits immediatament detectables: un nombre determinat de places escolars, uns m² de zona verda, nous llits hospitalaris, etc. (quantificats a partir dels estàndards). Les protestes de cada AV s'orientaven així de manera quantitativa a esmenar els disbarats que el procés especulatiu havia generat en la construcció del seu 'tros de ciutat'. Uns problemes que afectaven no sols els barris marginals, sinó la major part de barris de la ciutat. La justificació d'aquest tipus de reivindicacions era immediat, no calia convèncer el veïnat amb arguments teòrics perquè s'adonés de la injustícia que patia, estava carregat de raó.

La hipòtesi pressuposava que les reivindicacions quantitatives s'havien donat en les etapes inicials, amb un punt d'inflexió entre l'aprovació provisional i la definitiva del P.G.M., un període durant el qual gairebé a totes les AAVV es van disparar les llistes de reivindicacions i que culminà entre els anys 1976 i 78 amb la redacció dels plans populars (Nou Barris, el Carmel, la Sagrera), que reflecteixen l'orientació quantitativa, mentre que les reivindicacions qualitatives no aparegueren fins a les primeres eleccions municipals, qüestionant les realitzacions en resposta a les demandes veïnals. A partir d'aquest moment, es reclamava el dret no sols a equipaments i serveis sinó a una certa qualitat, a decidir-ne la forma, la situació i la distribució dels llocs (carrers, places, parcs o edificis). De fet, la nova sèrie de plans populars, plantejats a la segona mitat dels vuitanta (Sant Antoni 2000 del 1986 o el segon Pla Popular de la Verneda del 1988), tenen més en compte els aspectes formals tot mantenint l'eix quantitatiu.

Si les reivindicacions permeten una classificació de les dues categories, no és tan clar que ambdues corresponguin a les dues etapes successives que es pressuposaven. De fet, des dels inicis dels MSU i al llarg de tota la seva història podem trobar casos d'una preocupació pel 'com'. L'esmentada oposició veïnal al Pla de la Ribera és un bon exemple de com la primera reivindicació de les AAVV del Poble Nou es preocupa no sols per aturar el Pla, sinó per buscar-hi alternatives de qualitat a través del concurs. Tampoc les campanyes per salvar la plaça Lesseps o la de Salvador Anglada no es limiten a rebutjar el cinturó elevat, sinó que elaboren propostes pròpies (tot i que a Lesseps l'accent es posava més en la quantitat de verd que es preservava). Ara bé, cal reconèixer que no serà fins els anys vuitanta quan, en trobar resposta massiva les reivindicacions, els aspectes qualitatius prenen relleu i davant la proliferació de projectes i realitzacions, hom podrà prioritzar els aspectes formals, discutir-los i escollir qualitats i usos. Una preocupació que es traduirà respecte a les reivindicacions de zones verdes en la participació més o menys intensa de les AAVV en els concursos públics (les de Sants per a l'Espanya Industrial, les de Sagrera i Sant Andreu per a la Pegaso) o en propostes de projectes alternatius (les de Sant Martí pel al parc), i respecte a les reivindicacions de millores viàries, en la participació i control del projecte, del traçat i la secció, com a la Rambla de Sant Andreu, l'avinguda Mistral, la Rambla Prim o el cobriment de la Ronda del Mig de Sants a les Corts (a banda dels exemples paradigmàtics del capítol anterior, Via Júlia i Rio de Janeiro). Tanmateix és el moment, com ja s'ha comentat, que Barcelona esdevé un gran laboratori

d'experiències urbanístiques i arquitectòniques, i s'aposta per noves estructures, nous materials, noves solucions que generaran conflictes entre usuaris i arquitectes, entre AAVV i tècnics¹⁵. Tensions inherents a qualsevol canvi estilístic, que no fan altra cosa que denotar la identificació de la població amb les formes tradicionals adoptades durant anys per la burgesia catalana (en jardins, per exemple, el Turó Park és el referent ideal de parc, un recer verd inserit en un barri), unes formes que el veí de la perifèria voldria veure repetides en el seu barri per tal d'equiparar-lo al de les classes altes. La dificultat està a incorporar uns nous valors estètics, sobretot en un context cultural on l'art modern ha estat assimilat només per una minoria culturalment avançada, mentre és totalment ignorat per la majoria. S'experimenta on es fa nova ciutat, en zones poc urbanitzades, amb unes intervencions que a vegades no compensen la duresa de l'entorn, sinó que li confereixen més aridesa (la Plaça de la Palmera, o els voltants de l'Àrea Olímpica de la Vall d'Hebron). Però, conflictes també, perquè en darrer terme les decisions i la responsabilitat del projecte rau en mans del tècnic que ha de decidir 'per on passa la ratlla'. Val a dir que, sempre que s'aposta per la renovació enfront de la continuïtat, la possibilitat d'equivocar-se és més gran. I no sempre les innovacions a Barcelona han estat lliures d'errors. En aquests casos, des de la perspectiva de l'administració o dels tècnics, difícilment s'ha sabut reconèixer públicament, i s'ha intentat justificar en nom de la modernitat, des de la incomoditat d'un banc -Portal de l'Àngel-, a la poca funcionalitat d'una plaça (la del Diamant a Gràcia) o a la manca d'adequació d'uns habitatges als habitants -Renfe-Meridiana-. En altres casos, per part dels veïns s'ha criticat allò que més tard ha estat plenament acceptat i utilitzat (la remodelació de Rambla de Catalunya).

D'altra banda, si en les primeres èpoques es demanava tot perquè no es tenia res, també, com ha permès comprovar l'inventari, es demanava el que fos, probablement per la mateixa dinàmica reivindicativa. Un nombre relativament important de reivindicacions que apareixien esmentades en les publicacions dels barris i en el catàleg de l'exposició de «Barcelona a cops», han estat oblidades, fins al punt que antics dirigents de la respectiva AV no han pogut aportar-ne informació, i en algun cas ni tan sols han pogut ubicar-la en l'espai. Si bé es podria atribuir el fet a la influència del temps que difumina la memòria, creiem que l'oblit confirma l'actitud dels MSU de reivindicar com més millor. Una actitud que ha estat i és sempre present, ja que s'ha tornat a detectar el mateix fenomen en el treball de camp del 1993, con s'ha esmentat al capítol V.

També s'ha descobert, en la major part de barris estudiants, un altre grup, format per reivindicacions puntuals, abandonades per diverses causes, però, detectables en uns casos pels grafitis que es mantenen encara en les parets, i en d'altres per la presència -un

¹⁵ El següent comentari d'O.Bohigas, en l'op. cit. pàg. 37 expressa prou bé el sentir dels professionals, i tot i referir-se a la restauració d'edificis, creiem que es extensible a qualsevol intervenció urbanística: *En últim terme diríem que les decisions sobre el futur d'un edifici no poden dependre dels historiadors ni dels arqueòlegs, sinó dels arquitectes i dels urbanistes o encara millor dels polítics com encarnadors dels propòsits i la imaginació de la societat i caldrà acceptar que les intervencions actuals han d'ésser veritablement «actuals», és a dir, respectuoses, però creatives i no mediocrititzades pels mimetismes estilístics.*

tant inesperada per les condicions de l'entorn- d'un parell de bancs i una paperera o un parterre, en racons residuals de la trama urbana. Aquest grup constitueix un testimoni inapreciable de l'extensió dels MSU en el seu moment, de les virtuts i les mancances del moviment. En determinats casos, en constata la benèfica influència al sanjar un petit indret que hauria esdevingut un cau de porqueria o al preservar el caràcter públic d'un lloc per a actuacions posteriors més complexes i definitives. En altres casos demostra la inviabilitat d'algunes demandes per la inadequació de la ubicació o de les dimensions. Unes demandes que s'havien concretat sobre determinats espais buits encara no ocupats, i que davant la possibilitat que els dediquessin a usos lligats al sector privat, havien estat reivindicats pels veïns que els atribuïren un ús públic sense que sovint s'hagués comprovat la seva idoneïtat o capacitat per desenvolupar la funció assignada. Incoherències, d'altra banda, força explicables, si es considera el concepte de ciutat igualitària que hem analitzat al segon capítol i que fonamentava les reivindicacions dels MSU. La simple comparació entre els diferents fragments de la ciutat feia evident el desequilibri i aleshores es pretenia restablir la igualtat i conseqüentment reconvertir tota la trama urbana en la d'una ciutat ortodoxa, identificada amb una ciutat ben equipada, sense cap desajust en el sentit més ample de la paraula. S'intentava, doncs, resoldre un problema qualitatiu sobre una base quantitativa.

Els tècnics tampoc no han estat aliens a la cultura del reivindicar-ho tot. Primer, com a assessors de les AAVV, després com a professionals al servei o contractats per l'administració, sovint han continuat actuant amb la mateixa improvisació, repartint 'tot' l'escrit de les obres. 'D'aquí en surt un local', no on cal, si no on cap. No importa si és el lloc menys accessible o adient com el Centre Cívic de Gràcia, al capdamunt del Coll. O bé, "Us donem dos locals, un al costat de l'altre, un per a Roquetes i un per a Verdum damunt la Ronda de Dalt".

6.2.4 Quarta hipòtesi: possibilitat de classificar les reivindicacions en funció del desenvolupament urbanístic i socioeconòmic del barri. Va ser qüestionada també des dels inicis de l'estudi. Sens dubte, aquests dos factors han estat els detonants i conformadors de l'activitat reivindicativa, però no esgoten la totalitat de circumstàncies que han intervingut en la dinàmica de cada barri concret.

Si les classificacions són sempre difícils, la singularitat dels barris barcelonins ho complica encara més. Barris d'origens socials i urbanístics equivalents¹⁶, amb dèficits semblants, han desenvolupat una dinàmica reivindicativa diferent per una sèrie de causes extrínseques i intrínseques que poden englobar-se com a socials i físiques.

Dins del primer bloc, caldria fer esment de les diferències de reacció segons l'entramat

¹⁶ Tot i l'origen aparentment semblant dels barris que corresponen a antics municipis: Gràcia, Sants, Sant Andreu, Sant Martí, Sarrià, van tenir un creixement i evolució molt diferents, que es reflecteix actualment tant en l'estructura urbana com en el teixit social.

social i la classe predominant al barri. Així com de les organitzacions veïnals prèvies i sobre tot de la iniciativa i combativitat de llurs dirigents en la primera etapa i de la seva tenacitat i paciència en la segona. També de la coincidència en el temps i l'espai d'uns tècnics polititzats: sociòlegs, enginyers, arquitectes, economistes, periodistes, que vivien al barri (a Sants, Gràcia, les Corts, Sarrià, Sant Andreu, Poble Nou, Barceloneta, Sant Ramon) o que s'hi sentien implicats (Poble Sec, Nou Barris, Zona Franca, el Carmel).

Entre les causes físiques, caldria dir que les reivindicacions venien condicionades no sols per les carències sinó sobretot per la disponibilitat de sòl. Els barris de nova formació o els que havien experimentat un fort canvi d'ús -transformació d'indústria a residència- disposaven d'un estoc de sòl que permetia una certa planificació del futur del barri. A més d'exigir quantitat i qualitat, es podia determinar el lloc per tal que la intervenció representés fer barri i, doncs, ciutat. Això tan sols era possible en zones que disposessin de sòl lliure. L'altre cas, en barris totalment consolidats mancats de sòl, la situació era totalment diferent, s'havien de limitar a aconseguir el reequipament on es pogués sense pretendre gaires reestructuracions del barri i, per tant, era impensable fer cap altra cosa sense un planejament més global que impliqués intervencions fins a cert punt traumàtiques: substitucions, esponjaments, obertura de vials, etc. Finalment, cal considerar que una bona part de les reivindicacions sorgeixen no tant dels dèficits, sinó sobretot de les amenaces del planejament, plans parcials o obertures viàries. I aquestes intervencions afectaven indistintament barris tradicionals o de nova formació, desvertebrats o ben estructurats, mentre deixaven al marge d'altres barris.

Per exemple, Gràcia¹⁷, un barri tradicional i ben cohesionat, reacciona quan se sent amenaçat, primer pel pas del cinturó per la plaça de Lesseps i després per l'obertura de la Via O i el PERI. Un i altre aconseguixen mobilitzar tot el barri, cosa que no aconseguirà cap més reivindicació. A Gràcia hi viu una classe majoritàriament menestral, conservadora, que un cop assegurats els seus drets particulars enfront del PERI, ja en té prou. Tot i que continua havent-hi greus dèficits i un estoc important d'habitatges degradats, no hi cap gran superfície a reivindicar, ni cap altra amenaça externa; per això s'aniran plantejant tan sols reivindicacions de temes puntuals. És a dir, no reacciona igual que Sants - més obrera però sociològicament força equiparable-, que després de defensar la plaça Salvador Anglada i oposar-se al cinturó, té grans espais a reivindicar, les places de l'Estació, les Cotxeres, l'Espanya Industrial, el Vapor Vell, etc. Ni tampoc com Sant Andreu, que no té cap gran afectació (les fortes ja les havia experimentat anteriorment: l'obertura de la Meridiana i la desaparició de la Rambla), però sí molts espais a reivindicar o recuperar, la Pegaso, els entorns de l'Estació, Can Fabra i pot acabar per plantejar-se fins i tot la recuperació de la Rambla.

¹⁷ Lamentablement, no hem pogut mai entrevistar a l'AV de Gràcia. En la primera fase de la investigació, ens van remetre als antics dirigents que ja no vivien al barri i que guardaven tota la documentació referent a la plaça Lesseps. En aquest cas la informació s'ha basat en fonts documentals i en treball d'observació.

El plànol-resum permet constatar la interacció de totes aquestes variables, que es reflecteixen en la grandària i quantitat de la taca reivindicada.

6.3 Es pot plantar un arbre democràticament?

La pregunta planteja la dificultat d'una gestió democràtica de l'urbanisme i els dubtes sobre si unes AAVV ben estructurades poden ser l'instrument vàlid per aconseguir-ho. La democràcia política té determinades les seves lleis de joc; mitjançant unes eleccions, es formen unes cambres que legislen i un poder executiu que actua segons els mecanismes de elecció, etc. Fins aquí el concepte és clar, però quan s'ha d'estendre a fer ciutat canvia, tant perquè el procés creatiu es desenvolupa al llarg del temps prenent decisions a cada moment, com per introduir-s'hi un component cultural i subjectiu que complica la situació. Sembla que arriba un moment que no és possible establir un plebiscit per a cada decisió a prendre. Resulta difícil plantar un arbre democràticament.

La qüestió plantejada a Huertas Claveria, va ser contestada dient que un arbre es planta sempre democràticament en un règim democràtic, altra cosa és plantar un arbre a gust de tothom. El veí pot participar fins a un cert nivell; a partir d'un cert nivell són els gestors a qui pertoca de fer-ho.

La pregunta formulada a Pasqual Maragall tingué la següent resposta: *“Jo crec molt en el sistema d'audiència on tothom pot exposar les seves opinions i on els polítics, els gestors electes, decideixen. Que precisament per ser electes te'ls pot carregar si no ho fan bé. No es que estigui en contra del sistema de referèndum utilitzat en altres ciutats, en les quals el poble decideix la forma que té allò. Jo crec en la virtut del diàleg en si mateix, de la pura exposició dels interessos, dels veïns i dels que representen a la ciutat ... crec molt en la informació pública, l'audiència, encara que després reconec que són els polítics els qui han d'actuar i no sempre ho han de fer en funció del que en aquell moment ha aparegut com a dominant, perquè la majoria de vegades han d'unir interessos diferents o han de mantenir compromisos morals”*.

Per les AAVV, *“caldría reconduir experiències passades, retornar la confiança i superar el desengany que la lenta resolució de petits casos no ajuden a mantenir ni fer progressar les experiències participatives i de conscienciació dutes a terme els anys d'oposició”*¹⁸. Mentre no es reconduïx el diàleg, que sovint sembla dos monòlegs, i no es reconstrueix la confiança perduda, difícilment podrem començar a parlar de participació.

A tall d'exemple, reproduïm alguns dels comentaris recollits en diverses AAVV que manifesten l'escepticisme que presideix les relacions amb l'ajuntament. Es queixen de *“l'hermetisme en l'estudi dels projectes i en el dèficit de zones verdes”*. *“L'Ajuntament diu que ajuda les AAVV, però no ho fa”*. *“Hi ha una manca d'informació, projecta o fa,*

¹⁸ Guinardó, 36. pàg. 21

sense consultar-ho prèviament als veïns. Els ho donen fet". "En la resolució d'Aragó-Guipúscoa, existia ja un projecte que els veïns desconeixien". "Respecte als terrenys de la RENFE, l'empresa està més informada que l'AV". "Fins ara, ha faltat eficàcia en el Districte. Ara sembla que hi hagi millor entesa, però s'han perdut 16 mesos....." Les AAVV actuals, amb raó o sense, de manera més o menys explícita transmeten la idea que solament elles vetllen pel barri, competint amb l'Ajuntament per la defensa d'una parcel·la pròpia. Una actitud que acaba duent a reaccions com la de no voler participar en projectes de participació urbana, tal com recentment s'ha produït a Rubí.

D'altra banda, als urbanistes, tècnics i polítics, ens cal reflexionar sobre el fet que són els usuaris qui millor saben el que volen, perquè entenen, coneixen i sobretot pateixen les mancances del seu entorn urbà. Sovint, però, falta trobar la materialització arquitectònica concreta que solucioni les seves necessitats. És aquí on han d'intervenir els tècnics escoltant i interpretant les sol·licituds formulades.

Qualsevol intent seriós d'abordar el tema haurà de considerar que es tracta d'una relació triangular que implica administració-tècnics-veïns. Una relació que generalment queda mediatitzada per la primera sense que sovint arribin a dialogar directament els altres dos grups. Davant les complexes interaccions que es produeixen entorn de qualsevol intervenció ambiental, caldria establir clarament canals de comunicació directa. Quan això s'ha aconseguit, han sorgit a Barcelona els projectes consensuats i creatius.

6.4 Verificació de la hipòtesi global de l'estudi

S'ha vist plenament confirmada: els moviments Socials Urbans han incidit de manera significativa en la conformació de la Barcelona actual, tant durant l'etapa de confrontació amb els anteriors ajuntaments franquistes, com després amb l'ajuntament democràtic. El plànol general, malgrat no ser absolutament exhaustiu¹⁹, dóna fe de la importància del moviment en la configuració actual de Barcelona. L'anàlisi de l'ampli ventall de reivindicacions constata que són ben poques les intervencions urbanístiques dels darrers anys, rere les quals no hagués existit prèviament una reivindicació veïnal que havia preservat el sòl. També és cert que una bona part d'elles no van fer altra cosa que plantejar o defensar determinacions previstes ja en el Pla General Metropolità del 1976 quant a reserva de sòl i determinació d'usos i paràmetres, però mancava la solució concreta contrastada amb la realitat del lloc i les expectatives dels futurs usuaris. Probablement, sense la decidida acció de les AAVV, el P.G.M. no hauria estat el que és. Durant l'etapa de revisió i especialment durant el període d'al·legacions, s'hauria desvirtuat molt més del que es va desvirtuar i difícilment s'hauria aconseguit un desenvolupament de les prescripcions del Pla en tan pocs anys, ni una bona part de les modificacions introduïdes (com les supressions de vies ràpides) no haurien tingut l'orientació que han tingut.

¹⁹ Apareixen només les reivindicacions contrastades pel treball de camp, però no aquelles que no han pogut ser-ho perquè no ha estat possible connectar amb les respectives AAVV.

Era viable la ciutat que reivindicaven els capdaventers dels MSU? No! sense un canvi d'estructures que abordés la socialització del sòl, i en aquest moment res més lluny de les intencions dels nostres governants.

Han aconseguit fer ciutat? Sens dubte, de la dialèctica establerta entre tots els agents urbans veïns, tècnics, ajuntament, fins i tot inversors- ha sorgit, està sorgint una ciutat per viure-hi i per veure-la. La qual cosa supera la falsa dicotomia que planteja aquest joc de paraules més pervers que no sembla. No tant per la intenció de crítica política amb què es formula, com per la repercussió deseducadora que comporta presentar com antagoniques dues formes que són complementàries i àdhuc imprescindibles. Això sí, cal trobar l'equilibri i una fórmula pragmàtica que permeti l'aprofitament dels recursos.

El viure en qualsevol lloc, més encara en una ciutat, per allò que implica de transformació/manipulació de l'entorn, exigeix un nivell de qualitat funcional i estètica. En nom de la funcionalitat, a vegades es justificarien solucions pobres, poc imaginatives o es critiquen solucions més arriscades, que semblen remetre a d'altres temps en què es donava per evident que la qualitat urbana tan sols calia al centre de la ciutat. Monumentalitzar la perifèria no és un gest ni paternalista ni populista, sinó una necessitat per reequilibrar Barcelona. Que la reivindicació d'urbanització d'un carrer de la Taxonera amb un fort pendent s'aprofiti per generar un jardí esglaonat en un barri sense espais lliures interiors, no és cap genialitat del projectista, encara que recobreixi les baranes amb trencadís. En canvi, sí que pot parlar-se d'algunes actuacions desproporcionades, com quan en una primera restauració dels jardins interiors de Torre Llobeta es van utilitzar materials tan nobles: marbres i fusta envernissada, que incitaven al vandalisme, sobretot quan el pressupost no arribava per restaurar la totalitat i la zona reurbanitzada quedava envoltada d'un entorn absolutament degradat. Potser també ho és, a més gran escala, que s'hagi utilitzat, amb l'excusa de millorar la ciutat amb àrees de nova centralitat, uns mecanismes desproporcionats i poc pensats, com en el cas del Fòrum Nord?

6.5 Per acabar, tornem a començar

Perquè, com hem repetit, el nostre treball, més que oferir resultats, pretenia tot exposant una realitat obrir interrogants; per això, acabarem plantejant una sèrie de preguntes.

Si el 1986 s'esperava que aquest estudi contribuís a clarificar i orientar el diàleg en «uns moments en què Barcelona està novament immersa en una sèrie de fortes actuacions urbanístiques que condicionaran el seu avenir i que de moment ja plantegen greus contradiccions entre veïns i institucions», el 1997, quan regenerada la major part de la ciutat, es mantenen situacions que haurien d'estar superades -Zona Nord de Nou Barris, Ciutat Vella-, la revisió d'un passat ja no tan recent confiem que aporti nous elements de reflexió.

Els MSU dels anys 1970 i 80 constitueixen un fet històric irrepetible, que van aparèixer per fer front a uns problemes que un cop solucionats, o en vies de solucionar-se per

altres vies més normalitzades, van desaparèixer. Ara, davant nous dèficits de la mateixa intensitat, ressorgirien? Una ciutat mai no té retorn; a la nova ciutat cap a la que apunten les actuals tendències urbanes, hi ha possibilitat de sorgiment de nous MSU estructurats a partir dels barris? És possible mantenir la idea de barri a partir d'uns habitatges unifamiliars i uns carrers com a accés i no com a relació, tal com és dóna en una gran part de les noves promocions d'habitatges? O bé, a partir dels nous espais lúdics i comercials al servei de tota la ciutat i no al servei exclusiu del barri on s'ubiquen, un fet que impossibilita l'apropiació des d'una escala local. El canvi quantitatiu i qualitatiu que comporten l'accessibilitat, les grans vies de comunicació, no tendeix a una individualització del ciutadà? Les noves directrius de ciutat difusa, podrien generar moviments capaços de resoldre, no ja la manca de serveis, sinó la vertebració d'una Zona Franca? Els MSU, a partir d'ara podrien constituir-se com a punt de referència per superar l'individualisme urbà? Que o qui pot mobilitzar avui? Una intervencions de desenvolupament comunitari com la que s'està duent a terme a Trinitat Nova?

Amb molt de seny i força rauxa hem endregat Barcelona, l'hem transformada, però ara que és més atractiva que mai als inversors, la tornarem a posar en mans d'especuladors? Les operacions de Diagonal Mar o el Besòs, no apunten cap aquí? En els bons temps dels MSU s'hauria permès una operació com la de l'Estadi de Sarrià? Què han fet, què hem fet avui per imperdir-ho? Des de la nostra perspectiva, creiem que la pregunta anterior confirma millor que cap afirmació, la importància quantitativa i qualitativa dels MSU, tal com ha quedat reflectit al llarg de tot l'estudi. Malgrat les crítiques que s'han anat formulant, el balanç de resultats és positiu, tant des de la globalitat; han incidit en l'estructuració de la ciutat i la vertebració dels barris; com des de la parcialitat: han aconseguit millores puntuals sense rellevància per les cròniques del moviment però significatives pels veïns. Han incidit en la reconducció de la xarxa viària, en el canvi d'estructura urbana, en la renovació dels barris, en la dotació d'equipaments, en la millora de la qualitat de vida, en l'increment de la satisfacció residencial, en la connectivitat entre barris veïns i amb el centre de la ciutat.

Si per Pasqual Maragall: *"Hem fet gran urbanisme que no és el de barris i urbanisme de barris(...), crec que la gent ha reaccionat positivament al petit equipament, a la zona verda del barri i a la millora o no del seu entorn físic més immediat. Amb això vull dir que n'hi ha hagut molta de transformació, més de la que sembla, a part de la transformació dels hotels, les torres de comunicació, l'estadi.....tot això, inclús en aquest període [preolímpic] s'ha mantingut un gruix d'inversió molt important (...) hem fet gairebé cada setmana petites zones verdes"*²⁰.

Per una Associació, la del Poble Nou, a la qual cedim la paraula per concloure, es tractaria

²⁰ Entrevista amb Maragall. Cal recordar que es va mantenir el 1991, un any abans de l'Olimpiada.

d'una pràctica que: *“Si bé és correcte reconèixer a l'administració la seva capacitat per realitzar-ho, cal també tenir present que abans hi ha hagut entitats que han burxat perquè això fos possible”*.²¹

Barcelona Octubre 1997

²¹ Poble Nou. Febrer 1991. Editorial Full Informatiu.

BIBLIOGRAFIA

- AADD. *De la dictadura a la democràcia. Catalunya (1973-1983)*. Barcelona. L'avenç, S.A.
- AADD. *Projectar la perifèria. UR, Urbanisme Revista*. no. 9-10.
- AADD. 1973. *La Barcelona de Porcioles*. CAU no. 21. Barcelona. Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Catalunya.
- AADD. 1975. *La lucha de los barrios. Barcelona 1969-75*. CAU no. 34. Barcelona. Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Catalunya.
- AADD. 1976. *Una alternativa democrática para Barcelona*. CAU no. 37. Barcelona. Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Catalunya.
- AADD. 1982. *Barcelona a cops*. Barcelona. Catàleg exposició. Federació d'associacions de veïns.
- AADD. 1983. *Estudio del Ensanche Cerdà*. Barcelona. Laboratori d'Urbanisme de Barcelona. ETSAB.
- AADD. 1983. *La divisió territorial de Barcelona*. Papers. Ajuntament de Barcelona. Descentralització i Participació Ciutadana.
- AADD. 1990. Espace public et complexité sociale. *Espaces et société*. París.
- AADD. 1993. *La rehabilitació de l'Eixample 1987-1991*. Ajuntament de Barcelona.
- AADD. Equip de sociologia electoral. 1977. *La població de Barcelona i els seus barris*. Barcelona. Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- AADD. 1987. *Barcelona Espais i escultures*. Barcelona. Ajuntament de Barcelona.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. 1977. *Programa de Actuación Municipal de Urgencia*. Ajuntament de Barcelona.
1987. *Memòria de la primera Tinència d'Alcaldia 1983-1987*. Ajuntament de Barcelona.
- ÀREA D'URBANISME. 1983. *Plans i Projectes per a Barcelona 1981/1982*. Ajuntament de Barcelona.
- PLANEJAMENT URBANÍSTIC. 1987. *Urbanisme a Barcelona. Plans cap al 92*. Ajuntament de Barcelona.
- ALABART, Anna. 1981. *Els barris de Barcelona i el moviment associatiu veïnal*. Tesi Doctoral, Facultat d'Econòmiques. U. Barcelona.

- ALEXANDER, Christopher. 1969. *Tres Aspectos de Matemática y diseño*. Barcelona. Tusquets Editor.
- ALEXANDER, Christopher i CHERMAYEFF, Serge. 1968. *Comunidad y privacidad*. Buenos Aires. Nueva Visión.
- ALOMAR, Gabriel. 1961. *Sociología urbanística*. Madrid. Aguilar.
- ARTIGUES, J.; MAS, F. ; SUÑOL, X. 1980. *El Raval. Història d'un barri servidor d'una ciutat*. Barcelona. Editor: Francesc Mas i Palahí.
- BAILLY, Antoine S. 1978. *La percepción del Espacio urbano*. Madrid. Instituto de estudios de administración social.
- BERINGUIER, Christian et al. 1979. *Urbanismo y práctica política*. Barcelona. Los libros de la frontera.
- BOERI, S. i LANZANI, A. "Gli orizzonti della città diffusa". *Casabella*. no. 588.
- BOHIGAS, Oriol. 1985. *Reconstrucció de Barcelona*. Barcelona. Edicions 62.
- BONAL, Raimon.; COSTA, Joan. 1978. *Sòl urbà i classes socials: materials per a una política municipal*. Barcelona. Blume.
- BONET, M.R.; CONDOM, J.L.; PARAMO, F. i alt. 1989. "Possibles camins de col·laboració amb la Psicologia Ambiental". *Comunicacions. II Jornades Psicologia Ambiental*. Palma de Mallorca. Universitat Illes Balears.
- BORJA, Jordi i altres. 1974. "Movimientos urbanos y estructura urbana". *Documents d'Anàlisi Urbana*, no. 1. Barcelona. Publicaciones del Dpto. de Geografía de la UAB.
1976. *Movimientos urbanos en España. Los Suplementos de Cuadernos para el Diálogo*, S.A. no. 77. Madrid. Edicusa.
- BUSQUETS, Joan. 1992. *Barcelona*. Madrid. Mapfre.
- CÁCERES, Rafael i alt. 1993. *Barcelona, Espacio público*. Ajuntament de Barcelona.
- CAMPOS VENUTI, Giuseppe. 1981. *Urbanismo y austeridad*. Madrid. Siglo veintiuno de España Editores, S.A.
- CARBONELL, Jaume i altres. 1976. *La lucha de barrios en Barcelona*. Madrid. Elías Querejeta, ediciones.
- CASASSAS, LL.; CLUSA, J.; DOMÈNECH, E; JUNCÀ, F. 1981. *L'organització territorial i administrativa de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona.
- CASTELLS, Manuel. 1971. *Problemas de investigación en sociología urbana*. Bilbao. Siglo veintiuno de España Editores, S.A.
1974. *La cuestión urbana*. Madrid. Siglo veintiuno de España Editores.
1974. *Movimientos sociales urbanos*. Madrid. Siglo veintiuno de España Editores.
1977. *Ciudad, democracia y socialismo*. Madrid. Siglo veintiuno de España Editores.
1985. *Reestructuración económica, revolución tecnológica y nueva organización del territorio. Metrópolis, territorio y ciudad*. Madrid. Asamblea de Madrid y revista Alfoz.
- CERASI, M. 1990. *El espacio colectivo de la ciudad*. Barcelona. Oikos Tau.
- COROMINES, Miquel. 1986. *Suelo, técnica e iniciativa en los orígenes del ensanche de Barcelona*. Barcelona. Tesi doctoral UPC.
- CORRALIZA, José Antonio. 1987. *La experiencia del ambiente*. Madrid. Tecnos.
- DOMINGO, Miquel. 1971 «Consideraciones sobre el desarrollo urbano»: *Diari de Barcelona*. 21 març. Barcelona.

- FABRE, J.; HUERTAS, J M; GARCIA, M. C. 1991. *Nou Barris, La penúltima Barcelona*. Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Regidoria d'Edicions i Publicacions.
- FABRE, Jaume i HUERTAS CLAVERIA, Josep Ma. 1991. *Noticiari de Barcelona. De l'Exposició Universal als Jocs Olímpics*. Barcelona. La Campana.
1976. *Tots els barris de Barcelona*. Barcelona. Edicions 62.
1988. *Barcelona 1888-1988. La construcció d'una ciutat*. Barcelona. Publicacions de Barcelona, S.A.
- FERRER, Amador. 1996. *Els polígons de Barcelona*. Barcelona. Edicions UPC.
- GABANCHO, Patricia. 1990. *L'Eixample vist per 20 veïns*. Barcelona. La Campana.
- GAIL BIER, Alice. 1980. *Crecimiento urbano y participación vecinal*. Madrid. Centro de Investigaciones Sociológicas.
- GARCÍA HERNÁNDEZ et al. 1986. *Zona Franca de 1900 a 1986*. Barcelona. Ajuntament de Barcelona.
- GONZÁLEZ, Basilio. 1979. *Historia de un barrio que vive y lucha. Nuestra Sra. de Port-Zona Franca*. Barcelona. Basilio González.
- HARVEY, David. 1977. *Urbanismo y desigualdad social*. Madrid. Siglo veintiuno de España Editores.
- HUERTAS, Josep M. i ANDREU, Marc. 1996. *Barcelona en lluita (El moviment urbà 1965-1996)*. Barcelona. FAVB.
- HUXTABLE, Ada L. 1982. ¿Ha muerto la arquitectura moderna?. *Revista de Occidente*. Madrid.
- I ASSEMBLEA DE LES ASSOCIACIONS DE VEÏNS DE CATALUNYA. 2 1979. *Desenvolupament, conclusions i cens*. Manresa.
- JUBERT, J. FORTUNY, J. LLORENS J.I., DÍAZ, C. DOLS, J.A. BORJA, J. et al. "La obra sindical del hogar. El barraquismo Vertical Legitimado". *Cuadernos de Arquitectura y urbanismo*. no.105. Colegio Oficial de Arquitectos de Catalunya y Baleares.
- KELLER, Suzanne. 1975. *El vecindario urbano. Una perspectiva sociológica*. Madrid. Siglo veintiuno de España Editores.
- L.U.B. 1972. "Teoría y experiencia de la urbanización marginal" a *El crecimiento de las ciudades*. Barcelona. Gustavo Gili.
- LEBY-LEBOYER, Claude. 1985. *Psicología y Medio ambiente*. Madrid. Morata.
- LEDROUT, Raymond. 1971. *Sociología Urbana*. Madrid. Instituto de estudios de Administración Local.
1972. "La imagen de la ciudad" a *La significación del entorno*. Barcelona. Colegio de Arquitectos de Cataluña y Baleares.
- LEFEBVRE, Henri. 1969. *El derecho a la ciudad*. Barcelona. Edicions 62.
1971. *De lo rural a lo urbano*. Barcelona. Edicions 62.
1972. *La revolución urbana*. Madrid. Alianza Editorial.
- LYNCH, Kevin. 1966. *La imagen de la ciudad*. Buenos Aires. Ediciones Infinito.
- LLADÓ BADIA, Carles. 1971. *Barcelona adéu! Assaig crític el dit*. Barcelona. C. Lladó.
- MARAGALL, Pasqual. 1986. *Refent Barcelona*. Barcelona. Planeta.
1991. *Barcelona la ciutat retrobada*. Barcelona. Edicions 62.
- MARTÍ, Francisco; MORENO, Eduard. 1974. *Barcelona ¿a dónde vas?*. Barcelona. Diosa
- MARTÍ, J.; GALERA, M.; MANADÉ, M. 1984. *Projecte per a l'organització d'un arxiu històric sobre problemàtica local i moviments socials urbans*. Barcelona. Proposta no publicada.

- MOIX, Llàtzer. 1994. *La ciudad de los arquitectos*. Barcelona. Anagrama.
- MORENO, Eduard; VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel. 1991. *Barcelona, cap on vas?*. Barcelona. El Triangle.
- MORRIS, David; HESS, Karl. 1978. *El poder del vecindario, el nuevo localismo*. Barcelona. Gustavo Gili.
- MUMFORD, Lewis. 1969. *Perspectivas urbanas*. Buenos Aires. Emecé Editores, S.A.
- NAVAS, DANIEL et al. 1979. *Poble Sec, aproximació a la realitat urbana*. Barcelona. Associació de Veïns Poble Sec. Taller Urbà.
- NAYA, A. ALABART, A. ROIG, M: et al. 1991. *La Barcelona dels Barris*. Barcelona. FAVB.
- NOSCHIS, Kaj. 1984. *Signification affective du quartier*. París. Librairie des Méridiens.
- OBRADORS, Carmen. 1966. *La integración del suburbio en la comunidad urbana*. Barcelona. Nova terra.
- OLIVES PUIG, José. 1973. *El movimiento social urbano*. Tesis no presentada. Barcelona.
- PAGES, R. 1968. *Axes Psycho-sociaux dans la conception architecturale*. París. Laboratoire de Psychologie Social. Multicopiado.
- PAWLEY, Martin. 1977. *Arquitectura versus vivienda de masas*. Barcelona. Blume.
- PÉREZ, Jordi. 1996. "Diseño participativo en una plaza de Barcelona". *Llibre comunicacions V Congrés Psicologia ambiental*. Barcelona. Publicacions Universitat de Barcelona.
- PERGOLA, Giuliano della. 1973. *La conflictividad urbana*. Barcelona. Dopesa.
- POL, Enric. 1981. *Psicología del medio ambiente*. Barcelona. Oikos-Tau.
- PRETECEILLE, Edmond et al. 1975. *Los agentes urbanos y la producción de la vivienda*. Barcelona. Dpto. de Geografía de la UAB.
- RAMÍREZ, José Luis. 1994. *Los límites de la democracia y la educación*. Lleida. Servei de Publicacions. ICE. Universitat de Lleida.
1995. *La ciudad y el sentido del quehacer ciudadano*. Lleida. Servei de Publicacions. ICE Universitat de Lleida.
- RAPOPORT, A. 1978. *Aspectos humanos de la forma urbana*. Barcelona. Gustavo Gili.
- RECIO, Albert. 1993. "Movimiento urbano, ecología e intereses sociales". *Mientras tanto*. Barcelona. Fundación Giulia Adinolfi.
- RIBAS Piera, Manuel. 1971. *Los denominados standards urbanísticos y su aplicación al planeamiento*. Barcelona. Escuela Técnica Superior de Arquitectura.
- RIERA, Ignasi. 1993. *Off Barcelona. Itinerari iniciàtic fora ciutat*. Barcelona. Barcanova.
- RODRÍGUEZ, J.; LOJKINE, J.; ALQUIER, F.; TOPALOV, C. "Contribución a la teoría de la urbanización capitalista". *Documents d'analisi urbana*, no.2. Bellaterra. Publicacions del Dep. de Geografia de la U.A.B.
- RODRÍGUEZ VILLASANTE, Tomás et al. 1989. *Retrato de chabolista con piso*. Madrid. Revista Alfoz-CIDUR, S.A.
- ROSSI, Aldo. 1969. *Consideraciones sobre la morfología urbana y la tipología de la edificación*. Barcelona. ETSAB.
- ROUBAIX, Alma-Gare. 1982. *Lutte urbaine et architecture*. París. Editions de l'atelier d'art urbain.
- RUBINSTEIN, Juan Carlos. 1994. *Sociedad civil y participación ciudadana*. Madrid. Pablo Iglesias.

- SÁNCHEZ-CASAS, Carlos. 1987. *La construcción del espacio social*. MADRID. Eusya.
- SANMARTÍ, Jaume. 1984. *La remodelació de l'Eixample Cerdà, avui*. Barcelona. Tesis doctoral. ETSAB. UPC.
- SENNETT, Richard. 1991. *La conciencia del ojo*. Barcelona. Ediciones Versal, S.A.
- SOBREQUÉS, Jaume et al. 1985. "Barcelona: Gènesi i consolidació del fet metropolità". *L'avenç*, no. 88. Barcelona. L'Avenç S.A.
- SOLÀ MORALES, M. BUSQUETS, J.; DOMINGO, M.; FONT, A.; GÓMEZ ORDÓÑEZ, JL. 1974. *Barcelona, remodelación capitalista o desarrollo urbano en el sector de la Ribera Oriental*. Barcelona. Gustavo Gili, S.A.
- SOLÀ-MORALES i Rubió, Manuel. 1993. *Les formes de creixement urbà*. Barcelona. Edicions UPC.
- TARRAGÓ, Marçal. 1976. *Política urbana y luchas sociales*. Barcelona. Avance, S.A.
- TATJER, Mercè. 1995. *La Trinitat Nova -Barcelona-*. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Departament Benestar Social. ADIGSA.
- TUSQUETS BLANCA, Òscar. 1994. *Más que discutible*. Barcelona. Tusquets editores.
- VALERA, Sergi. 1993. *El simbolisme en la ciutat, funcions de l'espai simbòlic urbà*. Tesis doctoral no publicada. Departament de Psicologia Social. U.B. Barcelona.
- VILLASANTE, Tomás R.. 1984. *Comunidades Locales. Análisis, movimientos sociales y alternativas*. Madrid. Hombre, Sociedad, Ciudad.
- WIESENFELD, Esther. 1995. *La vivienda: su evaluación desde la Psicología ambiental*. Caracas. Universidad Central de Venezuela.
- YNFANTE, Jesús. 1974. *Los negocios de Porcioles. Las sagradas familias de Barcelona*. Toulouse. Monipodio.

ANNEXOS

ANNEX I

PLÀNOL DIVISIÓ DE BARRIS

QUADRE AAVV ENTREVISTADES

QUADRE CRONOLÒGIC ORÍGENS AAVV

MODEL FITXA REIVINDICACIONS

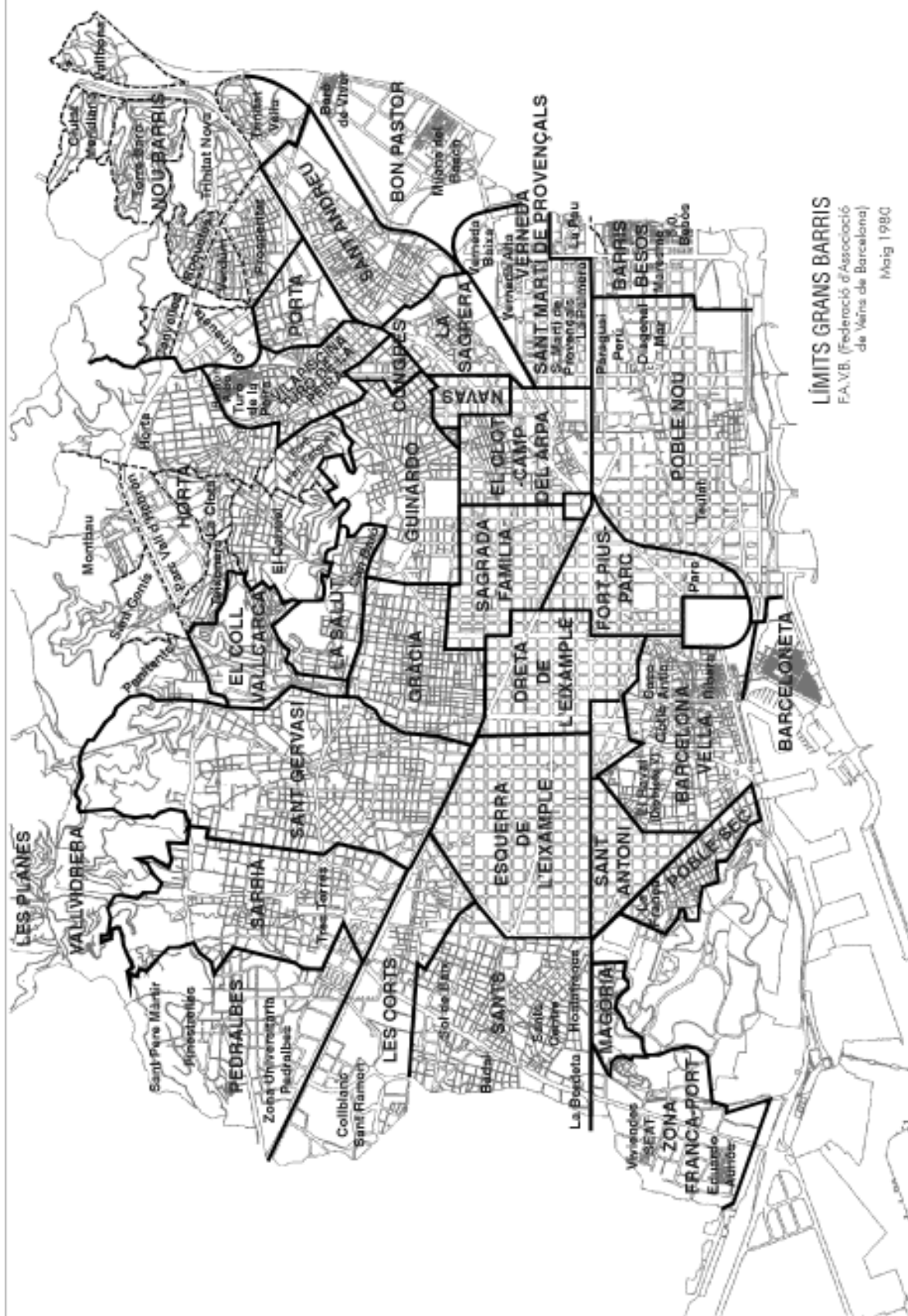
CLASSIFICACIÓ LLUITES

LLISTA CRONOLÒGICA REIVINDICACIONS

LLISTA DE REIVINDICACIONS PER TIPUS

PLÀNOL SÍNTESI

PLÀNOL DIVISIÓ DE BARRIS



QUADRE AAVV ENTREVISTADES

Associacions contactades	1987	41	En total	han estat	
	1993	42	54	associacions	visitades
Associacions entrevistades	1987	33	45	associacions	entrevistades a fons
	1993	38	• S'ha elaborat informació sobre		49

C / D	• Contactes previs o informació per d'altres fonts	si
	• Visitada sense poder establir contacte	no
	• No s'arriba a visitar.....	--
ENTR	• Entrevista a fons i contrastada la informació	si
	• Malgrat el contacte inicial no es formalitza l'entrevista.....	no
	• No hi ha hagut contacte previ.....	--

barri	AV	C / D		ENTR	
		87	93	87	93
Barceloneta	Barceloneta	no	no	sí	sí
Ciutat Vella	Barri Gòtic	—	sí	—	sí
Ciutat Vella	Casc Antic	no	sí	—	sí
Ciutat Vella	El Raval	sí	sí	sí	sí
Clot	Clot-Camp de l'Arpa	sí	sí	sí	sí
Coll-Vallcarca	Coll-Vallcarca	sí	sí	sí	sí
Corts, Les	Les Corts	sí	sí	sí	sí
Corts, Les	Sant Ramon Nonat	sí	sí	sí	sí
Gràcia	Vila de Gràcia	sí	no	no	—
Gràcia-Horta	Penitents - Taxonera	sí	sí	sí	sí
Guinardó	Baix Guinardó	sí	sí	sí	sí
Guinardó	Joan Maragall	sí	sí	sí	sí
Horta	D'Horta	sí	sí	sí	sí
Horta	El Carmel	sí	sí	sí	sí
Horta	Font d'en Fargues	no	—	—	—
Horta	Montbau	sí	sí	sí	sí
Horta	Parc de la Vall d'Hebron	no	—	—	—
L'Eixample	Camp d'en Grassot	sí	sí	sí	sí
L'Eixample	Dreta de l'Eixample	sí	—	no	—
L'Eixample	Esquerra de l'Eixample	sí	sí	sí	sí
L'Eixample	Fort Pius	sí	sí	sí	sí
L'Eixample	La Cènia	no	—	—	—
L'Eixample	Sagrada Família	sí	sí	sí	sí
L'Eixample	Sant Antoni	sí	sí	sí	sí
Nou Barris	Canyelles	—	sí	—	sí
Nou Barris	Ciutat Meridiana	—	sí	—	sí
Nou Barris	Guineueta	sí	—	sí	—

QUADRE AAVV ENTREVISTADES

Associacions contactades	1987	41	En total han estat	
	1993	42	54	associacions visitades
Associacions entrevistades	1987	33	45	associacions entrevistades a fons
	1993	38	• S'ha elaborat informació sobre	49

C / D	• Contactes previs o informació per d'altres fonts	si
	• Visitada sense poder establir contacte	no
	• No s'arriba a visitar.....	--
ENTR	• Entrevista a fons i contrastada la informació	si
	• Malgrat el contacte inicial no es formalitza l'entrevista.....	no
	• No hi ha hagut contacte previ.....	--

barri	AV	C / D		ENTR	
		87	93	87	93
Nou Barris	Prosperitat	—	sí	—	sí
Nou Barris	Roquetes	sí	sí	no	sí
Nou Barris	Torre Baró	—	sí	—	sí
Nou Barris	Trinitat Nova	sí	sí	sí	sí
Nou Barris	Trinitat Vella	sí	sí	no	sí
Nou Barris	Vallbona	sí	sí	no	sí
Nou Barris	Verdum	sí	sí	sí	sí
Pedralbes	Pedralbes	sí	—	sí	—
Poble Nou	Diagonal Mar	no	—	—	—
Poble Nou	Paraguai-Perú	sí	sí	sí	sí
Poble Nou	Poble Nou	sí	sí	sí	sí
Poble Nou	Taulat	sí	—	sí	—
Poble Sec	Poble Sec	sí	sí	sí	no
Porta	Porta	sí	sí	sí	sí
Sagrera	La Sagrera	sí	—	no	—
Sant Andreu					
de Palomar	Sant Andreu	sí	sí	sí	sí
Sant Gervasi	Sant Gervasi de Cassoles	sí	no	no	—
Sant Martí					
de Provençals	La Palmera de Sant Martí	sí	sí	sí	no
Sant Martí					
de Provençals	Verneda Alta	no	sí	—	sí
Sants	Badal, Brasil, Bordeta	sí	sí	sí	sí
Sants	Centre Social Sants	sí	sí	sí	sí
Sants	Hostafrancs	sí	sí	sí	sí
Sarrià	Sarrià	sí	sí	sí	sí
Vilapicina	Ramon Albó	—	sí	—	sí

1987	41	En total	han estat
Associacions contactades	1993	54	associacions visitades
1987	33	45	associacions entrevistades a fons
Associacions entrevistades	1993	38	• S'ha elaborat informació sobre 49

C / D	• Contactes previs o informació per d'altres fonts	si
	• Visitada sense poder establir contacte	no
	• No s'arriba a visitar.....	--
ENTR	• Entrevista a fons i contrastada la informació	si
	• Malgrat el contacte inicial no es formalitza l'entrevista.....	no
	• No hi ha hagut contacte previ.....	--

barri	AV	C / D		ENTR	
		87	93	87	93
Vilapicina	Torre Llobeta	sí	—	sí	—
Vilapicina	Turó de la Peira i Vilapicina	—	sí	—	sí
Zona Franca	Ntra. Sra. de Port	sí	sí	sí	no

QUADRE CRONOLÒGIC ORÍGENS AAVV

msu**AAVV****Relació d'Associacions segons els orígens**

barri	noms	origen		CB: Comissió de barri CS: Centre Social AC: Associació de carrer			
		inícis	legal.	CB	CS	AC	altres
Sarrià	Sarrià	1960				x	
Vilapicina	Torre Llobeta	1963				x	Grup veïns, per reclamar l'IMV
Zona Franca	Ntra. Sra. de Port	1966			x		Grups parroquials Ntra.Sra.Port i HOAC
Nou Barris	Trinitat Nova	1967					Tots els partits polítics i grups cristians per resoldre problemes barri
L'Eixample	Sant Antoni	1968					Reivindicació guarderia.
Nou Barris	Roquetes	1968	1970		x		Centre Social . Fundadors AV Nou Barris. L'AV pròpia a partir a del 72
Corts, Les	Les Corts	1969					Grup proper a Unió Democràtica
Nou Barris	Prosperitat	1969			x		AV Nou Barris
Poble Nou	Taulat	1969	1970			x	Comerciants oposats al Pla de la Ribera
Sants	Centre Social Sants	1969	1971				Grups parròq. Sant Medir i Santa Maria de Sants /PSUC i B.R.
Barceloneta	Barceloneta	1970					
Guinardó	Joan Maragall	1970	1973	x			Centre de Cultura Popular
Horta	Montbau	1970					Asociación Cabezas de Familia 1963. Grups parroquials i de cooperatives
L'Eixample	Sagrada Família	1970	1970			x	
Nou Barris	Ciutat Meridiana	1970	1977	x			AV 9 Barris / Asociación cabezas de familia.
Nou Barris	Guineueta	1970					Partits polítics
Nou Barris	Torre Baró	1970			x		Asociación Cabezas de familia. Fundadors Nou Barris
Nou Barris	Trinitat Vella	1970	1987				Fundadors AV Nou Barris. 1987 Amb estatuts propis
Nou Barris	Verdum	1970					Fundadors AV Nou Barris i Verdum-Roquetes, a partir de la lluita contra l'O.S.H.
Sants	Badal, Brasil, Bordeta	1970				x	Associació de veïns i comerciants
Gràcia-Horta	Penitents - Taxonera	1971			x		
Horta	El Carmel	1971	1972	x	x		
Poble Nou	Poble Nou	1971			x		

msu**AAVV****Relació d'Associacions segons els orígens**

barri	noms	origen		CB: Comissió de barri CS: Centre Social AC: Associació de carrer				altres
		inícis	legal.	CB	CS	AC		
Ciutat Vella	El Raval	1972		x				Grup afectats Garcia Morato
Corts, Les	Sant Ramon Nonat	1972	1978					AV Les Corts. / PSUC i PSC.
Gràcia	Vila de Gràcia	1972	1972					Reivindicació plaça Lesseps
Horta	Parc de la Vall d'Hebron	1972						
Poble Sec	Poble Sec	1972	1974	x				P.St. Pere Claver
Porta	Porta	1972						Grup de veïns contra immobiliària
Sagrera	La Sagrera	1972						
Sant Andreu de Palomar	Sant Andreu	1972	1973	x				Comissió cultura Casal Catòlic
Horta	D'Horta	1973	1973	x				
Vilapicina	Turó de la Peira i Vilapicina	1973						Grup de veïns per resoldre les mancances del barri.
Ciutat Vella	Casc Antic	1974						Forces polítiques aixoplugades en les parròquies del barri
Clot	Clot-Camp de l'Arpa	1974	1975					Grup Parroquial, PSUC i PTE per la plaça. Canonge Rodó
Coll-Vallcarca	Coll-Vallcarca	1974						Grups lligats a la parròquia.
L'Eixample	Dreta de l'Eixample	1974						
L'Eixample	Esquerra de l'Eixample	1974	1977	x				PSUC i grups parroquials.
Sant Martí de Provençals	Verneda Alta	1974	1975					AV Sant Martí / Grup d'església per la plaça de la Verneda
Sants	Hostafrancs	1974	1977					Centre Social Sants, reivindicacions específiques
Ciutat Vella	Barri Gòtic	1975						AV Casc Antic
Sant Gervasi	Sant Gervasi de Cassoles	1975						
L'Eixample	Fort Pius	1976	1976					Gent del barri potenciada pel PSUC
Nou Barris	Canyelles	1976	1988					AV Guineuta Vella, que desapareix
Guinardó	Baix Guinardó	1977	1978					AV Joan Maragall i grups polítics.
L'Eixample	Camp d'en Grassot	1977						AV Sgda.Família, reivindicació la Sedeta, veïns de la zona
Nou Barris	Vallbona	1977	1978					Fundadors AV Nou Barris / Asociación

msu

AAVV

Relació d'Associacions segons els orígens

		origen		CB: Comissió de barri CS: Centre Social AC: Associació de carrer			
barri	noms	inici	legal.	CB	CS	AC	altres
							Cabezas de familia. Estatuts propis 1987
Poble Nou	Diagonal Mar	1977					
Vilapicina Vilapicina	Ramon Albó	1977					Escissió AAVV Turó de la Peira - - Ramon Albó
Horta	Font d'en Fargues	1978					
Pedralbes	Pedralbes	1978					Comunitats de propietaris del C/. Bosch i Gimpera
Poble Nou	Paraguai-Perú	1978					Grup de veïns sense vinculacions polítiques ni religioses, per aconseguir la urbanització
L'Eixample	La Cènia	1979					AV Sagrada Família
Sant Martí de Provençals	La Palmera de Sant Martí	1979					AV Sant Martí

MODEL FITXA REIVINDICACIONS

msu

REINVINDICACIONS

no.

Barri: segons la divisió zonal

AAVV: nom de les AAVV promotores de la reivindicació (*)

Subbarri: quan s'escau

Dates: inici accions
final si n'hi ha

nom reiv.: nom pel qual s'identifica la reivindicació en la documentació

emplaçament: adreça o situació en el barri

classificació: codi de la tipologia de les reivindicacions

demanat: quina era la demanda concreta

aconseguit: què s'ha obtingut, ja que no sempre coincideix amb allò que es demanava.

noves demandes: si s'han plantejat a partir del 87

aconseguit a partir 89:

balanç quantitatiu: 89 percentatge entre demanat i aconseguit (**) 93 ídem 93

balanç 89 expressa el grau de satisfacció o les reserves sobre la realització de l'actuació

formal: 93 ídem 93

pendent: 89 el que resta per acabar o aconseguir de la reivindicació

93 ídem en el 93

resultat: incidència urbanística en la construcció del barri.

descripció: explicació de les causes i el procés de la reivindicació

(no.) el número és aleatori i permet la localització en els plànols.

(*) Quan una AV ha desaparegut o en el barri s'interferien, s'ha tendit a una sola enumeració.

Exemples:

= Les Corts-San Ramon-Sol de Baix (numeració única)

= L'Esquerra de l'Eixample-Sant Antoni (numeració conjunta de les reivindicacions comunes).

(**) 50% aconseguida la meitat: - local però no l'ús,

- conservació però no rehabilitació, etc.

80% canvi de programa d'acord amb els veïns.

95% part del que es demanava però no la totalitat i a canvi quelcom més que no havia estat demanat

100% absolutament allò que es reivindicació.

fonts informació: documentació consultada, informadors.

CLASSIFICACIÓ LLUITES

1. URBANITZACIÓ.

- 1.1 Bàsica: clavegueres, asfaltat, il·luminació, murs de contenció, etc.
- 1.2 Reurbanització.
 - 1.2.1. Vials.
 - 1.2.2. Places i jardins.

2. PLANEJAMENT.

- 2.0. Oposició al P.G.M.
- 2.1. Oposició a millores de
 - 2.1.1. Traçat de vial, túnels, obertures carrers.
 - 2.1.2. Remodelacions i Plans Parcial
- 2.2. Defensa d'estàndards.
- 2.3. Denúncia irregularitats urbanístiques.
 - 2.3.1. Modificacions de volum.
 - 2.3.2. Canvis d'ús.
- 2.4. Nou planejament.
 - 2.4.1. Oposició a PERI.
 - 2.4.2. Exigència PERI.
 - 2.4.3. Exigència obertura vials.

3. HABITATGE.

- 3.1. Eradicació barraquisme.
- 3.2. Rehabilitació.
- 3.3. Noves construccions.

4. DEFENSA PATRIMONI.

- 4.1. Públic: manteniment de la propietat pública o l'ús públic de terrenys o edificis.
- 4.2. Cultura:
 - 4.2.1. Rescat i/o conservació d'edificis privats d'interès cultural i/o artístic.

- 4.2.2. Rescat i/o conservació de monuments.

5. SEGURETAT VIÀRIA.

- 5.1. Semàfors o senyalització.
- 5.2. Passos protegits.
 - 5.2.1. Amb tanques.
 - 5.2.2. Elevats.
 - 5.2.3. Soterrats.
- 5.3. Supressió vies fèrries o canvi traçat.

6. PRODUCCIÓ D'ESPAI PÚBLIC.

- 6.1. Alliberament zones verdes.
 - 6.1.1. Parcs i jardins.
 - 6.1.2. Places.
 - 6.1.3. Us públic de verd privat.
- 6.2. Equipaments.
 - 6.2.1. Social/cívics/culturals.
 - 6.2.2. Escolars/educatius.
 - 6.2.3. Sanitaris.
 - 6.2.4. Zones esportives.
- 6.3. Platges.

7. SERVEIS PÚBLICS.

- 7.1. Defensa o exigència de serveis.
 - 7.1.1. Mercats.
 - 7.1.2. Metros o autobusos o trens.
 - 7.1.3. Apartaments.
 - 7.1.4. Zones de vianants.
 - 7.1.5. Bombers i altres...
- 7.2. Oposició a servituds de serveis.
 - 7.2.1. Abocadors escombraries.
 - 7.2.2. Terminals autobusos.
 - 7.2.3. 3r. cinturó de peatge.
 - 7.2.4. Indústries molestes i contaminants.

LLISTA CRONOLÒGICA REIVINDICACIONS

any	inici	total	reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
						87	93
1960 --> 1	reivindicacions						
	Barraques Can Tunis	3.1		Centre Social / Ntra. Sra. del Port	50%		
		1					
1962 --> 1	reivindicacions						
	Metro	7.1.2		Montbau	100%		
		1					
1963 --> 2	reivindicacions						
	Urbanització i enjardinament del polígon.	1.1		Torre Llobeta	100%		
		1					
	Torre Llobeta	4.2.1 / 6.2.1		Torre Llobeta	80%		
		1					
1966 --> 2	reivindicacions						
	Oposició a l'obertura de Garcia Morato	2.1.1		El Raval	100%		
		1					
	Can Serra	4.1		Ø / COAC, Amics de la Ciutat i premsa	75%		
		1					
1967 --> 6	reivindicacions						
	Pas de vianants a l'Av. Meridiana.	5.2.2		Trinitat Nova/ Trinitat Vella	100%		
		1					
	Guarderia	6.2.1		Trinitat Nova	100%		
	Escola Baloo	6.2.2		Montbau/APA	100%		
	Escola Benjamí	6.2.2		Trinitat Nova	100%		
	Escola Font dels Eucaliptus	6.2.2		Torre Baró	100%		
		4					
	Mercat de la Trinitat	7.1.1		Trinitat Nova/Centre Social T.N.	100%		
		1					
1968 --> 1	reivindicacions						
	Oposició a l'abocador escombraries	7.2.1		Montbau	100%		
		1					
1969 --> 7	reivindicacions						
	Barraques Mariano Lavèrnia	1.1 / 3.1		Centre Social El Carmel	50%		
	Barraques Ramon Caselles	1.1 / 3.1		Centre Social El Carmel	75%	100%	
	Barraques Francisco Alegre	1.1 / 3.1		Centre Social El Carmel	50%	100%	
		3					
	Cinturó de Ronda	2.1.1		Joan Maragall/Baix Guinardó	50%		
	Pla Torre Baró-Vallbona-Trinitat	2.1.2		TorreBaró/Vallbona/ Trinitat	100%		
		2					
	Escola Enric Borràs	6.2.2		Montbau / Associació de Pares	100%		
	Escola Sta. Teresita	6.2.2		Les Corts/ Sant Ramon/ Sol de Baix	75%	100%	
		2					
1970 --> 20	reivindicacions						
	Via Júlia	1.1		Prosperitat/Verdum	100%		
	Urbanització <i>Vivendes</i> O. S. H.	1.1 / 3.2		Roquetes/Verdum	25%	75%	
	Riera Blanca	1.2.1		Centre Social Sants /Collblanc-Torrassa	100%		
	Mur de contenció	1.2.1		Trinitat Nova		100%	

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		Plaça Folch i Torres	1.2.2	El Raval	95%	
			5			
		Oposició Cinturó de Ronda	2.1.1	Badal, Brasil, Bordeta/C.Social Sants	30%	
		Cinturó de Ronda-Plaça Maragall	2.1.1	Joan Maragall	50%	
		Via Favència-Anella	2.1.1	Guineueta	80%	
		Pla Parcial els Tres Turons	2.1.2	Centre Social El Carmel	75%	
		Pla de la Ribera	2.1.2	Taulat/Barceloneta/Poble Nou (L'Aliança i AA)	50%	
		Oposició a una Guarderia dins del Parc.	2.3.2	Guineueta	100%	
		Asil del Port	2.4.2/6.2.2/6.2.1/6.2.4	Ntra. Sra. del Port	80%	
			7			
		Viviendas del Gobernador	3.2	Verdum	50%	100%
			1			
		Tres xemeneies (FECSA)	4.2.1 / 6 / 7.2.4	Poble Sec	50%	75%
		La Sedeta	4.2.1 / 6.2.1/6.2.2/6.2.4	Camp d'en Grassot/Sagrada Família	100%	
			2			
		Estació de Sarrià	5.2 / 7.2	Sarrià	50%	
			1			
		Cotxeres Borbó	6.1.1/ 6.2.4	Torre Llobeta/Turó de la Peira	30%	50%
				-Vilapicina-R.Albó		
		Escola i equipaments	6.1.2 / 6.2.1 / 6.2.2	Ntra. Sra. del Port	100%	
		La Bàscula	6.2.1 / 6.2.3 / 6.2.4	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Escola F.P.	6.2.2	Guineueta/Verdum	100%	
			4			
1971->20	reivindicacions					
	Urbanització		1.1	Porta	75%	
			1			
		Túnel de la Rovira	2.1.1	El Carmel	100%	75%
		Pla Parcial de Montjuïc	2.1.2	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Remodelació Pla Parcial	2.1.2	Parc Vall d'Hebron	100%	
		Accessos Can Clos	2.4.3	Ntra. Sra. del Port	100%	
			4			
		Casa del Comandant	3	Trinitat Vella		100%
		Remodelació Can Clos	3.2 / 3.3	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Polígon Canyelles	3.3	Guineueta	80%	
			3			
		El Born	4.1/ 6.2	Casc Antic (AVV de Ribera)	50%	75%
		Mental de la Santa Creu	4.2.1 / 6.1 / 6.2	Guineueta/Porta/Turó Peira	30%	
			2	-Vilapicina-R.Albó		
		Semàfors Pça. Cerdà	5.1	Ntra. Sra. del Port	100%	
		El tubo	5.2.3	Torre Baró/Vallbona	100%	
			2			
		Plaça de la Trinitat	6.1.2	Trinitat Vella	100%	
		Poliesportiu Ex-Camp				
		de les Corts	6.2.4	Les Corts	100%	
		Martí Codolar	6.2.4	Parc Vall Hebron/Horta/El Carmel	75%	
			3	/Montbau/S.Genís/Taxonera/El Coll		
		Torres Alta Tensió	7	Trinitat Vella	50%	
		La Presó	7	Trinitat Vella		

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		El Metro	7.1.1	Trinitat Vella	100%	100%
		El Metro	7.1.2	Nou Barris	50%	
		Abocador escombraries	7.2.1	Nrta. Sra. del Port.		
				Centre Social Can Clos	100%	
			5			
1972-->15	reivindicacions					
		Mur de contenció				
		cases vermelles	1.1	Ciutat Meridiana	50%	50%
		Reparacions de les <i>vivendes</i>	1.2 /3.2	Trinitat Nova	50%	
		Túnel de la Rovira (boca Sud)	1.2.1 /2.1.1/ 5.1	Joan Maragall/Baix Guinardó	33%	
			3			
		Oposició al 2n. Cinturó	2.1.1	Penitents - Taxonera	50%	
		Salvem la plaça Lesseps	2.1.1	Vila de Gràcia	50%	
		2n. Cinturó	2.1.1	Nou Barris	80%	95%
			3			
		Barraques Jesús i Maria	3.1	Ntra. Sra. del Port	50%	
		Barraquisme	3.1	Les Corts	0	
			2			
		Patronat Ribes	4.1 / 6.2.2	Montbau/ Sant Genís	100%	
		Plaça de la Catedral	4.2.2	Casc Antic (Barri Gòtic)	100%	
			2			
		Semàfors	5.1	El Raval		
			1			
		Wad-Ras	6.1.1 / 6.2.1 / 6.2.2 /6.2.4	Poble Nou	75%	100%
		Casal d'Avis	6.2.1	Trinitat Nova	150%	
		Castell de l'Oreneta	6.2.2	Sarrià	30%	
			3			
		Metro	7.1.2	Poble Nou	100%	
			1			
1973-->33	reivindicacions					
		Torrent Tapiola	1.1	Vallbona		
		L'aigua	1.1	Torre Baró	100%	
		Tres Pallars	1.1 / 7.2.4	Poble Nou	50%	
		Polígon Guineueta	1.2.1 /3.2	Guineueta	40%	
		Salvem Sants dia a dia	1.2.2/2.1.1	Centre Social de Sants	100%	
			5	/Badal, Brasil, Bordeta		
		Vista Park	2.3.1 // 2.3.2	El Carmel	100%	
		Edificis del c/. Verge de Llorda	2.3.2	Trinitat Vella	50%	
			2			
		Barraques Cementiri	3.1	Poble Nou	80%	
		La Perona	3.1	Sagrera/Verneda Alta	80%	95%
		Barraques Sta. Engràcia	3.1	Prosperitat	100%	
			3			
		Casa Golferichs	4.2.1	Esquerra de l'Eixample/Sant Antoni	100%	
		Les Cotxeres	4.2.1./6.1.1 / 6.1.2	Badal, Brasil, Bordeta/	100%	
				Centre Social Sants		
		Casa del Relotge	4.2.1 / 6.2.1	Centre Social Sants	100%	
		Mas Guinardó	4.2.1/6.2.1	Joan Maragall	75%	
			4			
		Semàfor	5.1	Porta	100%	
		Semàfors	5.1	Turó de la Peira-Vilapicina		

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
			2	-Ramon Albó.	100%	
		Can Batlló	6.1 / 6.2	Badal, Brasil, Bordeta		
		RENFE - Meridiana - Can Dragó	6.1.1 / 6.2	/Centre Social Sants		
		Terrenys de la Pegaso	6.1.1/ 6.2.2	Sant Andreu/Porta/Prosperitat	50%	75%
		Solar Espanya Industrial	6.1.1/6.2.2 / 6.2.4	Sagrera/Sant Andreu	100%	
		Plantes industrials FOC	6.1.1/7.2.4	Badal, Brasil, Bordeta/Ctre Social		
		Plaça Sòller	6.1.2	Sants/ Hostafrancs	100%	
		Plaça Rosés	6.1.2	Les Corts/Sant Ramon	80%	
		Bòbila carrer Sancho Marraco	6.1.2	Porta/Turó de la Peira-Vilapicina		
		Residència vells	6.2	/ Ramon Albó	100%	
		Escola EGB	6.2.2	Les Corts	100%	
		Col.legi Sòller	6.2.2	Poble Sec	33%	
		(Palma de Mallorca)	6.2.2	Porta	80%	
		Escola Tramuntana.	6.2.2	Les Corts/Sant Ramon	50%	
		Escola	6.2.2	Porta	100%	
		Club de Futbol Alzamora	6.2.4	Trinitat Vella	100%	
		Poliesportiu	6.2.4	Porta	50%	100%
		Platja de Poble Nou	6.3	Trinitat Vella		100%
			16	Poble Nou	75%	
		Mercat	7.1.1	Trinitat Vella		
			1			
1974-->77	reivindicacions					
		Urbanització Foment	1.1	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Asfaltat c/. Murtra	1.1	El Carmel	100%	
		Urbanització Ramon Albó	1.1	Turó de la Peira-Vilapicina		
		Carrer Sant Antoni	1.1 /1.2.1	-Ramon Albó		50%
		Carrer Antoni de Campmany	1.1 / 2.3.1 / 5.2.1	Centre Social Sants	30%	100%
		El pi de la Travessera	1.2.1	Badal, Brasil, Bordeta		
		Urbanització zona	1.2.1	/Centre Social Sants	100%	
		carrer Aiguablava	1.2.1	Les Corts	100%	
		Escales Canfranc	1.2.1	Trinitat Nova		100%
		Plaça de la Verneda	1.2.2	Turó de la Peira-Vilapicina		100%
		Plaça Sarrià	1.2.2/2.1.2	Verneda Alta	50%	100%
			10	Sarrià	80%	
		Oposició al P.G.M.	2.0	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Oposició al P.G.M.	2.0	Sant Antoni	0	
		P.G.M.	2.0	Poble Nou/Taulat/Barceloneta	50%	
		P.G.M.	2.0	Sarrià	100%	
		Oposició P.G.M.-Salvem	2.0/ 2.1.1			
		Pl. Blasco Garay	2.1.1	Poble Sec	50%	
		Oposició obertura noves vies	2.1.1	Badal, Brasil, Bordeta, Hostafrancs	80%	
		Túnel de Vallvidrera	2.1.1			
		i 2n. Cinturó	2.1.1	Sarrià-Peu Funicular-Vallvidrera-		
				Tres Torres-St.Gervasi-Prop.		
				Les Planes	50%	
		Oposició al Cinturó de Ronda	2.1.1	Sagrera	100%	
		Colònia Castells	2.1.2	Les Corts	50%	
		Sol de Baix	2.2 / 6.2	Centre Social Sants/Sol de Baix	50%	
		Edificis Cinturó de Ronda	2.3.1	Badal, Brasil, Bordeta	0	
		Enderrocament edifici il.legal	2.3.1	Joan Maragall		95%
		Edifici Av. Cambó	2.3.1	Casc Antic	50%	

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		Oposició Immobiliària Xile i Grup Mundo	2.3.1 / 2.3.2	Les Corts/Sant Ramon	50%	
		Pistes Tennis Diagonal	2.3.2 / 2.4.3	Poble Nou	25%	
		Fàbrica Rovira i Espinal	2.3.2 / 6.1.1 / 6.2.4	Sagrada Família/Camp d'en Grassot	50%	50%
		Oposició al PG.M./Pla Reivindicatiu	2.4	Turó de la Peira-Vilapicina /Ramon Albó.	0	
		Oposició al PG.M. versus Pla Popular	2.4.2	Casc Antic	50%	75%
		Passatge Sant Ramon	2.4.3	Les Corts/Sant Ramon	0	
			19			
		Rehabilitació del barri	3.2	Ramon Albó.	40%	75%
		Rehabilitació Cases Barates	3.3.2	Ntra. Sra. del Port	50%	75%
			2			
		La Lactància	4.1	Esquerra de l'Eixample/Gran Via /Sant Antoni	100%	
		Casernes de Lepant	4.1	Badal, Brasil, Bordeta/Ctre. Social Sants/Hostafrancs	0	
		Casernes de la Plaça d'Espanya	4.1	Centre Social Sants/Hostafrancs		10%
		L'Ajuntament	4.1	Sarrià	100%	
		I.N.B. Can Tunis	4.1 / 6.2.2	Nrta. Sra. del Port	100%	
		Can Pere Valent i Can Verdager	4.2.1	Porta/Sant Andreu	50%	
		Casa Sastre i Marqués	4.2.1	Sarrià	80%	
		Vapor Vell	4.2.1 / 6.1.1 / 6.2.1	Badal, Brasil, Bordeta /Centre Social Sants	30%	
		Monument Dr. Robert	4.2.2	St. Antoni/Dreta Eixample /Pg.St.Joan/FAD i Com.Ciutadana.	100%	
			9			
		Semàfor	5.1	Sagrada Família	100%	
		Solar Verge de Montserrat	5.1	Joan Maragall	0	
		Semàfors	5.1	Sant Gervasi	100%	
		Semàfors	5.1	Prosperitat	100%	
			4			
		L'Escorxador	6.1 / 6.2	Esquerra de l'Eixample/Sant Antoni	100%.	
		Parc de la Creueta del Coll	6.1.1	Coll-Vallcarca	100%	
		Jardins Mir Geribert	6.1.1	Badal, Brasil, Bordeta/Ctre. Social Sants/Hostafrancs	100%	
		MACOSA /Front Marítim del Poble Nou	6.1.1 / 6.2	Poble Nou		
		CAN FELIPA- CATEX	6.1.1/6.2.1/6.2.2/6.2.4	Poble Nou	100%	
		Parc de les Aigües i Torre les Altures	6.1.1 /6.2.2.	Joan Maragall/Baix Guinardó	100%	
		Plaça Hispanitat	6.1.1 / 6.2.4	Sagrada Família	100%	
		Solars Garigliano-Romani-Vidal i Guasch	6.1.1/6.2.3	Roquetes		50%
		Plaça La Farga	6.1.2	Badal, Brasil, Bordeta /Centre Social Sants	50%	100%
		Plaça Vázquez de Mella	6.1.2	Badal, Brasil, Bordeta	33%	100%
		Campo de la Bloc	6.1.2	Prosperitat	30%	
		Zona verda a Santany	6.1.2	Turó de la Peira-Vilapicina /Ramon Albó.	100%	
		Caserna Guàrdia Civil	6.1.2	Turó de la Peira-Vilapicina -Ramon Albó.		
		Manufactures Ceràmiques	6.1.2 / 6.2.1	Centre Social Sants / Hostafrancs	100%	
		Terrenys Industrials Zona Badal	6.2	Badal, Brasil, Bordeta	0	
		Guarderia Valldaura	6.2	Guineueta		
		Caserna Sant Agustí	6.2.1	Casc Antic		
		Biblioteca	6.2.1	Roquetes	100%	
		Casal de Joves	6.2.1	Roquetes		50%

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		Galeries Granada	6.2.1. / 6.2.3	Verdum	50%	85%
		Col·legi a les Cotxeres	6.2.2	Poble Sec	100%	
		Escola Bressol	6.2.2	Ciutat Meridiana	33%	
		Escola Pla de Fornells	6.2.2	Roquetes	100%	
		Institut	6.2.2	Turó de la Peira-Vilapicina	100%	
		Las Balsas	6.2.2 / 6.2.3	Turó de la Peira-Vilapicina		80%
		Centre de Salut	6.2.3	El Carmel	75%	100%
		Ambulatori	6.2.3	Ciutat Meridiana/TorreBaró/Vallbona	33%	85%
		Magòria	6.2.4	Badal, Brasil, Bordeta/Ctre.		
				Social Sants/Club Esp.Sants	50%	
			28			
		El Mercat	7.1	Sarrià	100%	
		Escales	7.1	Roquetes		30%
		Andanes estació	7.1.2	Ciutat Meridiana/Torre Baró	50%	100%
		Autobús	7.1.2	Roquetes	100%	
		Indústries Fertrat	7.2.4	Poble Nou	50%	
			5			
1975-->46 reivindicacions						
		Meridiana	1.2.1	Clot-Camp de l'Arpa	30%	50%
		Ampliació c/. Pedrafita	1.2.1	Ciutat Meridiana	100%	
		Enjardinament Pl. Canonge Rodó	1.2.2	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Plaça Dr. Serrat	1.2.2	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Plaça del Centre	1.2.2	Centre Social Sants	100%	
			5			
		Hotel Hilton	2.3	Diagonal Sud/Les Corts	80%	
		Hotel Sarrià	2.3	Les Corts	80%	
		Casa de los Concejales	2.3.1 / 2.3.2	Sarrià	50%	
		Les cotxeres de Sarrià	2.3.1 / 6.1.1 / 6.2	Sarrià	50%	
		Passatge Tubella	2.3.2	Les Corts	100%	
		Edifici de la ONCE	2.3.2	Sant Antoni	0	
		Solar d'en Ganduxer	2.3.2	Les Corts		
		PERI	2.4.2	Clot-Camp de l'Arpa		50%
		Pla Popular <i>versus</i> PERI	2.4.2	El Carmel		25%
			9			
		Rehabilitació pisos Patronat	3.2	Trinitat Vella		33%
		Triangle Zona Icaria	3.3	Poble Nou	100%	
		Habitatges carrer Comerç	3.3	Casc Antic	100%	
			3			
		Defensa Patrimoni	4	Clot-Camp de l'Arpa		100%
		Terrenys del Metro Mercat Nou	4.1 - 6.1.2	Badal, Brasil, Bordeta /Centre Social Sants		50%
		Casa Lloret	4.2	Sarrià	0	
		Monument a Francesc Layret	4.2.2	Sant Antoni	100%	
			4			
		Semàfor	5.1	Sarrià	100%	
			1			
		Terrenys de la RENFE-CLOT	6.1	Clot-Camp de l'Arpa	75%	
		Terreny SGAB	6.1	Clot-Camp de l'Arpa	0	100%
		Jardins de l'Alguer	6.1.1	Sant Antoni	100%	
		Alcohols Montplet	6.1.1	Clot-Camp de l'Arpa	75%	
		Parc de Sant Martí	6.1.1	Sant Martí de Provençals /Verneda Alta/J.A.Parera		95%
		SAESA	6.1.1 / 6.2.1	Sagrada Família	70%	
		Can Miralletes	6.1.1 / 6.2.4	Clot-Camp de l'Arpa		
		Església antiga	6.1.1/6.2.3	Ciutat Meridiana		50%

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		Plaça de les rates	6.1.2	Sagrera	100%	
		Font de la Pineda o del Bou	6.1.2	Sarrià/Vallvidrera	30%	
		Urbanització Vesubio				
		/Formentera/Florida	6.1.2	Prosperitat	75%	
		Harry Walker	6.2	Prosperitat	50%	90%
		Casa Caritat	6.2.1	El Raval	30%	
		Mercat de Les Flors	6.2.1	Poble Sec	50%	
		Biblioteca	6.2.1	Ciutat Meridiana		100%
		Parvulario-Escuela Vesubio	6.2.1	Prosperitat	80%	
		Escola La Farigola	6.2.2	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Escola Carles I	6.2.2	Poble Sec	100%	
		Guarderia	6.2.2	El Carmel	100%	
		Esc. Monte Carmelo				
		-Covesd'En Cimany	6.2.2	El Carmel	100%	
		Escuela adultos	6.2.2	Trinitat Vella	50%	
		Casal de joves	6.2.3/7.1.3	Prosperitat	100%	
		Club Natació Montjuïc	6.2.4	Ntra. Sra. del Port	25%	
		Ampliació zona esportiva	6.2.4	Ciutat Meridiana	75%	
			24			
1976-->48	reivindicacions					
		Passeig Pinar	1.1	Vallbona	100%	
		Degà Bahí	1.1/1.2.1 / 2.1.1	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Campo Arriaza	1.1/2.1.1	Verneda Alta	100%	
		Recuperació Gran Via	1.2.1	Sant Antoni	100%	
		Carrer Menorca	1.2.1	Verneda Alta		75%
		Plaça de la Torre	1.2.2	Sant Gervasi	100%	
			6			
		Via O	2.1.1	Vila de Gràcia	100%	
		Cinturó del Litoral	2.1.1	Poble Nou/Barceloneta		100%
		Oposició Escola A. Vives				
		dins del Parc	2.3.2	Guineueta	50%	
		Carretera a Montcada	2.4.3	Vallbona		
			4			
		Habitatges socials en el barri	3.1 / 3.3	Vallbona	30%	50%
		Vivendes carrer de l'Om	3.3	El Raval	50%	100%
			2			
		Auditori Manén	4.1/6.2.1	Sant Gervasi	0	
		Grup Escolar República Argentina	4.2 / 6.2.2	Sant Gervasi	100%	
		Torre Ponsich	4.2.1	Pedralbes/Sarrià	75%	
		La Flor de Maig	4.2.1 / 6.2.1	Poble Nou (Taulat)	75%	
		Escola Can Ensenya	4.2.1 / 6.2.2	Guineueta	100%	
		Salvem el Tramvia Blau.	4.2.2	Sant Gervasi	100%	
			6			
		Semàfors	5.1	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Semàfors	5.1	Fort Pius		
		Semàfors	5.1	Horta	100%	
			3			
		DARSA	6	Guineueta	50%	
		Solar Rogent-Mallorca	6.1	Clot-Camp de l'Arpa		0
		Parc infantil	6.1.1	Ciutat Meridiana	100%	
		Jardins Nicaragua	6.1.1 / 6.2.1	Les Corts	100%	
		Jardins i Casal de Sarrià	6.1.1 / 6.2.2	Sarrià	75%	
		Zona verda	6.1.1 / 6.2.2 / 6.2.3	Les Corts/Sol de Baix	0	
		Sant Joan de Déu				
		/ La mansana d'or	6.1.1/6.2.1	Les Corts	30%	50%
		Plaça de les Tortugues	6.1.2	Clot-Camp de l'Arpa		100%
		Zona Verda	6.1.2	Ciutat Meridiana	33%	

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		Cooperativa la Lleialtat	6.2.1	Vila de Gràcia	0	
		Planta asfàltica	6.2.1	Trinitat Nova/Roquetes/Centre Social	100%	
		Ateneu Popular	6.2.1	Ciutat Meridiana	100%	
		Casal d'Avis	6.2.1	Ciutat Meridiana	50%	
		Casal del barri	6.2.1	Casc Antic	100%	
		Les Cotxeres de Vilamarí				
		-Diputació.	6.2.2	Esquerra de l'Eixample/Sant Antoni	100%	
		Fibracolor	6.2.2	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Escola Paulo Freire	6.2.2	Verdum/Roquetes	100%	
		Escola F.P.	6.2.2	Ciutat Meridiana/Torre Baró/Vallbona		
		Guarderia	6.2.2	Verneda Alta	0	
		SAFA	6.2.2/ 2.4	Sagrada Família	50%	100%
		Casal d'Avis	6.2.3	Trinitat Vella		50%
		Costa i Font	6.2.4	Clot-Camp de l'Arpa/Navas	50%	
		Parc esportiu infantil	6.2.4	Les Corts/Sol de Baix	100%	
		Camp de Futbol	6.2.4	Trinitat Nova	80%	
		Casal de Barri	6.2.4	Trinitat Vella	85%	
			25			
		Oposició a la Terminal d'autobusos	7.2.2	Les Corts	50%	
		3r. Cinturó gratuït	7.2.3	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
			2			
1977->87	reivindicacions					
		Jardins de la primavera	1.1 / 3.1 / 3.2	Poble Sec		
		Pla Viari	1.2 / 2.4.3	El Carmel	50%	
		Carrer Lorda	1.2.1	Coll-Vallcarca/Penitents		
				-Taxonera/Carmel	100%	
		Avda. de Xile	1.2.1	Sant Ramon	30%	100%
		Card. Reig i perllongació	1.2.1	Sant Ramon		100%
		Remodelació Paral.lel	1.2.1	Poble Sec	50%	
		Escales Travau	1.2.1	Turó de la Peira-Vilapicina		
		Plaça Mossèn Clapés	1.2.2	Sant Andreu	100%	
		Plaça Sta. Madrona	1.2.2	Poble Sec/La França		
		Parc del Guinardó	1.2.2	Joan Maragall	50%	75%
			10			
		2n. Cinturó	2.1.1	Montbau/Parc.Vall Hebron		
				/Taxonera/St. Genís		33%
		Pla Popular	2.2	Nou Barris		
		Il.legalitats urbanístiques	2.3.1	Sagrera	100%	
		Edifici il·legal	2.3.1/ 6.	Prosperitat		
		Can Farreró [Casa del Rellotge]	2.3.1 / 6.1.1 / 6.2.1	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Oposició a pàrquing	2.3.2	Badal, Brasil, Bordeta	100%	
		PERI Pla de Fornells	2.4.2	Roquetes	33%	50%
			7			
		Pisos RENFE-Meridiana	3.1 / 3.3	Porta/Prosperitat	100%	
			1			
		La Farinera	4.2 / 6.2.1	Clot-Camp de l'Arpa		20%
		Can Basté	4.2 / 6.2.1	Turó de la Peira-Vilapicina	50%	100%
		El Castell del Baró	4.2.1	Nou Barris	80%	
		Pati Llimona	4.2.1 / 6.2.1	Barri Gòtic		150%
		Can Castelló	4.2.1/6.2.1	Sant Gervasi		100%
			5			
		Semàfors	5.1	Camp d'en Grassot	100%	
		Semàfors	5.1	Clot-Camp de l'Arpa	75%	
		Semàfors	5.1	Sarrià	100%	
		Via Tren	5.2.1 / 5.3	Ntra. Sra. del Port	100 %	
			4			

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		Paralització llicència				
		Viñeda-Argullós	6	Prosperitat	0	
		Solars Pirelli	6.1 /6.2	Les Corts	33%	
		Pla Popular	6.1 / 6.2	Sagrera	50%	
		Solar Llobregós	6.1.1	El Carmel	100%	
		Enjardinament	6.1.1	Ntra. Sra. del Port	15%	
		Solar Segur-Samaniego	6.1.1	Penitents - Taxonera		100%
		Can Valent Petit	6.1.1	Centre Social Sants		60%
		Parc de la Palmera o de la Pedrera	6.1.1	El Carmel	50%	
		Parc de la Llibertat	6.1.1	El Carmel	100%	
		Parc de l'Amistat	6.1.1	Horta	50%	
		Zona verda Pàdua	6.1.1	Vila de Gràcia	75%	
		Zones verdes a Fabra i Puig	6.1.1	Turó de la Peira-Vilapicina	50%	100%
		Enjardinament Montsant	6.1.1	Turó de la Peira-Vilapicina		100%
		Jardins a Vall d'Ordesa	6.1.1	Turó de la Peira-Vilapicina		100%
		Estació del Nord	6.1.1 / 6.2.4	Fort Pius	50%	50%
		Can Robacols	6.1.2	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Plaça Antiga Foneria	6.1.2	Clot-Camp de l'Arpa	75%	100%
		Plaça Alcúdia	6.1.2	Porta	80%	50%
		Plaça Gaudí	6.1.2	Sagrada Família	75%	
		Plaça Salvador Seguí	6.1.2	El Raval	100%	de la segona reivindicació.
		Places de l'Estació	6.1.2	Badal, Brasil,Bordeta/Centre Social Sants.	50%	75%
		Espais en torn Torrent de Lligalbé	6.1.2	Baix Guinardó	50%	85%
		Plaça del Triangle	6.1.2	Sant Andreu	100%	
		Plaça de la Palmera	6.1.2	Sagrera	100%	
		Solar Casanovas-Boada	6.1.2	Prosperitat	50%	
		Plaça Ramon Albó	6.1.2	Turó de la Peira-Vilapicina Ramon Albó.	100%	
		Illa Cerdà	6.1.3	Clot-Camp de l'Arpa/Illa Cerdà		0
		Parc de les Aigües	6.1.3	Trinitat Nova/Trinitat Vella		
		Fàbrica Kromschroeder	6.2	Camp d'en Grassot		50%
		Fàbrica de Perles Majòrica	6.2	Centre Social Sants/Sol de Baix		
		Les Cotxeres	6.2.1	Sant Andreu	75%	
		Col.legi c/.Font Honrada	6.2.1	Poble Sec/La França	80%	100%
		Residència Vells	6.2.1	El Raval	100%	
		Casal del barri	6.2.1	Poble Sec	80%	100%
		Llar Jubilats	6.2.1	Vila de Gràcia	95%	
		Llar de Jubilats	6.2.1	El Carmel	75%	
		Ateneu	6.2.1	El Carmel	0	
		Biblioteca Matas i Ramis	6.2.1	Horta	100%	50%
		La Barraca	6.2.1	Sagrera	100%	
		Guarderies	6.2.1	Canyelles	100%	
		El Fòrum	6.2.1	Canyelles	30%	
		Biblioteca	6.2.1	Canyelles		50%
		Ateneu Popular	6.2.1	Verneda Alta		
		Casal de Joves	6.2.1	Turó de la Peira-Vilapicina	50%	80%
		LAMARO	6.2.1	Verneda Alta		
		Casernes de Girona (o del carrer Lepant)	6.2.1 / 6.2.5	Baix Guinardó	10%	95%
		Remodelació de l'illa Torrent de Melis	6.2.1/6.2.2/6.2.4	Joan Maragall	50%	
		Aula escolar	6.2.2	Montbau	100%	
		Escola Mare Nostrum	6.2.2	Horta	100%	
		L'Escola	6.2.2	Canyelles	100%	
		Ambulatori	6.2.3	Horta		100%
		Ambulatori	6.2.3	Trinitat Nova	50%	
		Fàbrica Vila	6.2.3/6.1.1	Verneda Alta	50%	95%
		Poliesportiu	6.2.4	Ntra.Sra. del Port/Cases Barates	100%	
		Poliesportiu	6.2.4	Montbau	50%	
		Instal·lacions esportives				

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		El Carmel	6.2.4	El Carmel	80%	
		Piscina Municipal	6.2.4	Prosperitat		
			57			
		Els Encants	7.1.1	Sant Antoni		
		Mercat	7.1.1	Canyelles	100%	
		Bombers	7.1.5	Porta	100%	
			3			
1978->56	reivindicacions					
		Il·luminació	1.1	Paraguai-Perú	100%	
		Urbanització	1.1	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Plaça Navas	1.2.2	Poble Sec	100%	
		Plaça Guinardó	1.2.2	Joan Maragall	100%	
		Zones verdes	1.2.2	Verneda Alta	100%	
			5			
		Oposició Obertura Ronda				
		Sant Martí	2.1.1	Clot-Camp de l'Arpa/Verneda Alta	100%	
		Cinturó No-Rambla Sí	2.1.1	Verneda Alta	50%	75%
		Obertures carrers	2.1.1	Verneda Alta		100%
		Oposició construcció de				
		Nous habitatges	2.2	La Palmera de Sant Martí	0	
		Obertura c./Nació	2.3	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Oposició a un nou bloc				
		de 18 plantes	2.3.1	Verneda Alta	100%	
		Pista esportiva	2.3.2 / 6.1.1 / 6.2.4	La Palmera de Sant Martí	75%	
		PERI	2.4.2	Vallbona	50%	75%
		PERI	2.4.2	Torre Baró	33%	
			9			
		Escola Bisbe Irurita				
		(Mas Casanovas)	4.1/6.2.2	Baix Guinardó	100%	
		Rehabilitació Nucli històric	4.2.1/ 4.2.2/ 6.2.1	Verneda Alta		80%
		Can Deu	4.2.1/6.2.1	Les Corts	100%	
		Can Riera	4.2.1/6.2.2	Verneda Alta		
			4			
		Semàfors	5.1	Sant Antoni		100%
		Semàfors	5.1	Verneda Alta	100%	
			2			
		Illa Santa Marta, Joan Torras	6.1.1	Sant Andreu	0	
		Parc de la Unitat	6.1.1	Horta	50%	100%
		Fàbrica Benet i Campabadal	6.1.1	Paraguai-Perú	0	
		Jardí-museu mecànic	6.1.1	Paraguai-Perú	0	
		«Can Sabaté» «Estrelles Altas»	6.1.1 / 6.2.1	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Plaça de La Palmera	6.1.2	La Palmera de Sant Martí	75%	100%
		Plaça Interior Grup Mundo	6.1.2 / 6.2.1/7.2.4	Sant Ramon	50%	
		Casal d'Avis	6.2.1	Paraguai-Perú	100%	
		Casal de Joves	6.2.1	Paraguai-Perú	100%	
		L'Ateneu	6.2.1	Vila de Gràcia.	100%	
		Centre Cívic	6.2.1	Hostafrancs	100%	
		Llar Jubilat	6.2.1	Verneda Alta	0	
		Llar del Jubilat i guarderia	6.2.1	Turó de la Peira-Vilapicina		
				-Ramon Albó	50%	
		Fàbrica Roig	6.2.1/ 6.2.3/6.2.4/7.1	Verneda Alta		30%
		Institut Narcís Monturiol	6.2.2	Montbau	100%	
		Edifici de la Fiat: Escola Les Corts	6.2.2	Les Corts	100%	
		Institut Fort Pius	6.2.2	Fort Pius	100%	
		Centre Professional	6.2.2	El Carmel		
		Institut	6.2.2	Vallbona	50%	80%
		L'Institut	6.2.2	Ciutat Meridiana/Torre Baró		

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
				/Vallbona		100%
		Escoles	6.2.2	Verneda Alta	0	
		Escola EGB.	6.2.2	Barri Gòtic		
		Guarderia	6.2.2	Verneda Alta		
		Escola Formació professional	6.2.2	Verneda Alta	100%	
		Escola	6.2.2	Verneda Alta	100%	
		Solar Santander-Riera d'Horta	6.2.2	Verneda Alta		
		Solar Prim-Santander	6.2.2/7.1.5	Verneda Alta	0	
		PAIDO	6.2.3	Clot-Camp de l'Arpa	50%	
		Centre d'Higiene Mental	6.2.3	El Carmel	100%	
		La Carbonera	6.2.4	Poble Sec	50%	100%
		Poliesportiu	6.2.4	Vila de Gràcia	100%	
		Zona Esportiva	6.2.4	Verneda Alta	100%	100%
		Camp de Futbol	6.2.4	Barri Gòtic		100%
			33			
		Mercat del Clot	7.1.1 / 7.1.3	Clot-Camp de l'Arpa		50%
		Metro	7.1.2	Verneda Alta	satisfactori	
		Aparcaments	7.1.3	Verneda Alta		100%
			3			
1979--> 18	reivindicacions					
		Enjardinament Autopista	1.2.1	Paraguai-Perú	100%	100%
		Avinguda Mistral	1.2.1	Sant Antoni		33%
		Escalles carrers Rosal i Salvat.	1.2.1	Poble Sec	100%	
			3			
		Oposició al PERI	2.4.1	Ramon Albó		
		El PERI	2.4.2	Barri Gòtic	33%	
			2			
		Expropiats Can Carreres	3.3 / 6.2.1	Ramon Albó	100%	
			1			
		Cases carrer Canet	4.2.1 / 6.2.1	Sarrià	50%	
		Casa Ignasi Iglésias	4.2.1/6.2.1	Sant Andreu	75%	
			2			
		Semàfors	5.1	Sagrera	100%	
			1			
		Jardins de la Trinitat Nova	6.1.1	Trinitat Nova	100%	
		Plaça Valentí Almirall	6.1.2	Clot-Camp de l'Arpa	90%	
		Plaça dels Veïns	6.1.3	Sant Andreu	100%	
		ALCHEMIKA - BIMBO	6.2	Clot-Camp de l'Arpa	50%	
		La Taxonera	6.2.1	Penitents - Taxonera	100%	
		CYT	6.2.2	Clot-Camp de l'Arpa		75%
		Escola Farnés				
		(Eduard Fontseré)	6.2.2	El Carmel	75%	
			7			
		Metro	7.1.2	El Carmel	0	
		Aparcaments	7.1.3	El Carmel	25%	50%
			2			
1980--> 29	reivindicacions					
		Urbanització	1.1	Coll-Vallcarca	100%	
		Enllaç c/. Garbí-Aiguablava	1.2.1/6.1.2	Trinitat Nova	100%	
		Jardins Alfàbia	1.2.2	Porta	75%	100%
			3			
		Pont a Concili de Trento	2.1.1	La Palmera de Sant Martí	100%	

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		La Bòbila	2.4.2	Penitents - Taxonera		
		CAPA	2.4.2/3.3	Ntra. Sra. del Port	100%	
			3			
		Semàfors	5.1	Paraguai-Perú	100%	
		Semàfors	5.1	Verdum	100%	
			2			
		Zona verda	6.1.1	La Palmera de Sant Martí		0
		Solar Sta. Rosalia	6.1.1	Penitents - Taxonera	0	
		Fastenrath-Rosell	6.1.1	Penitents - Taxonera	100%	
		Pista Petanca	6.1.1	Paraguai-Perú	50%	
		Parc Gaudí	6.1.1	Sagrada Família		
		Foneria - Alts Fornes	6.1.1 / 6.2.1	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Solar c/. Fasternath	6.1.1 / 6.2.2	Penitents - Taxonera		100%
		Passatge Pintor Tapiró	6.1.2	Sant Ramon	50%	
		«Jardins Maresme»	6.1.2	Paraguai-Perú	100%	
		Plaça Francesc Layret	6.1.2	Verdum/Roquetes	100%	
		Plaça Pintor Tapiró	6.1.2	Sant Ramon	100%	
		Equipaments socials	6.2.1	La Palmera de Sant Martí		
		Ca l'Arrigat / Centre Cívic	6.2.1	Penitents - Taxonera	100%	
		Escoles Irlanda-Vallès	6.2.2	Sant Andreu	100%	
		Col·legi Splai	6.2.2	Porta	100%	
		Escola La Palmera	6.2.2	La Palmera de Sant Martí	100%	
		Escola RENFE-Meridiana	6.2.2	Porta	100%	
		Poliesportiu BRAFA	6.2.4	Canyelles/Roquetes/Verdum	50%	
			18			
		Mercat	7.1.1	La Palmera de Sant Martí		
		Mercat	7.1.1	Sagrada Família	75%	100%
		Eix de vianants al carrer Rogent	7.1.4	Clot-Camp de l'Arpa	50%	30%
			3			
1981->11	reivindicacions					
		Oposició a reforma Plaça de la Mercè	1.2.2	Barri Gòtic	0	
			1			
		Rio de Janeiro	2.1.1	Porta/Prosperitat	50%	
		Escola Orlandai	2.1.1	Sarrià	30%	
		Oposició Cinturó Litoral/Moll de la Fusta	2.1.1	Barri Gòtic	0	
		Reforma edifici Lluís Marià Vidal	2.3.1	El Carmel	100%	
			4			
		Torre del Fang - FOCSA	4.2 / 6.1.1	Clot-Camp de l'Arpa	75%	
		La Formiga Martinenca	4.2.1	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
			2			
		Semàfors	5.1	Coll-Vallcarca	100%	
			1			
		Centre Social Madison	6.2	Guineueta	75%	
		Geriatric Pau Casals	6.2.3	Canyelles	0	75%
		Pista Poliesportiva	6.2.4 / 6.2.1	Paraguai-Perú	0	75%
			3			
1982->16	reivindicacions					
		Carrer Gènova	1.1	Joan Maragall		100%
		Rambla Gaudí	1.2.1	Sagrada Família	100%	
			1			

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		Control del PERI	2.1.2	Badal, Brasil, Bordeta/C.S.Sants/ El Triangle/Hostafrancs		40%
		PERI	<u>2.4.2</u>	Penitents - Taxonera		
			2			
		Semàfors	5.1	Esquerra de l'Eixample	0	
		Semàfor	<u>5.1</u>	Joan Maragall	100%	
			2			
		Entorns Mas Guinardó	6.1.1	Joan Maragall		50%
		Parc Central	6.1.1	Canyelles		80%
		Jardins Santa Rosalia-Sangenís	6.1.1 / 6.2.5	Penitents - Taxonera	50%	
		Plaça Puigcerdà	6.1.2	Paraguai-Perú	100%	
		Plaça de la Pomera	6.1.2	Sant Andreu	100%	
		Plaça del Fènix	6.1.2	Badal, Brasil, Bordeta		
		Edifici oficines TABASA	6.2.1	Baix Guinardó		80%
		Centre d'Assistència Primària	6.2.3	Joan Maragall		
		Plaça Àngel Pestaña	<u>6.2.3/7.1.3</u>	Prosperitat	100%	
			9			
		Presó de dones a Wad-Ras	<u>7.2.2</u>	Poble Nou/Veinat de la Zona	100%	
			1			
1983--> 10	reivindicacions					
		Il.luminació i semàfors	1.1/ 5.1	Porta		50%
		Accessos al barri	1.2.1	Canyelles	75%	100%
		Oposició Plaça Orfila				
		- Eix de vianants	<u>1.2.2</u>	Sant Andreu	0	
			3			
		Oposició immobiliària	2.2	La Palmera de Sant Martí	0	
		Edifici carrer Santuaris	2.3.1 / 6.2.1	Coll-Vallcarca/El Carmel	100%	
		NO AL PERI	<u>2.4.1</u>	Vila de Gràcia	50%	
			3			
		Serra Balet	<u>4.2.1 / 6.2.4</u>	Badal, Brasil, Bordeta	75%	
			1			
		Casal d'Avis	6.2.1	Sant Andreu	100%	
		Biblioteca	6.2.2	Pedralbes		0
		Poliesportiu	<u>6.2.4</u>	Canyelles		30%
			3			
1984--> 10	reivindicacions					
		Supressió galeries	2.4	Horta	100%	
		PERI	2.4.2	Sarrià		
		RAMBLA	2.4.2	Sarrià		80%
		Eix Mar-Muntanya	2.4.3	Sagrada Família	50%	
		Obertura carrer Rogent	<u>2.4.3</u>	Clot-Camp de l'Arpa		100%
			5			
		Les Cotxeres de Borrell	6.1	Sant Antoni		70%
		Torre de les Aigües	6.1.2	Dreta de l'Eixample	100%	
		Un Parc a la Paperera Godó	6.1.2	Poble Nou		60%
		Cine Cristal	6.2.	Verdum		
		Parc de l'Amistat	<u>6.2.4</u>	Trinitat Nova	125%	
			5			
1985--> 12	reivindicacions					
		Rambla de Sant Andreu	1.2.1	Sant Andreu	50%	75%
		Asfaltat interior.	1.2.1	Torre Llobeta		100%
		Plaça Ocellets	1.2.2	Poble Sec		

any	inici	totals reivindicació	classificació	AAVV	balanç quantitatiu	
					87	93
		Zona verda a la Riera de Sant Andreu	1.2.2 <u>4</u>	Sant Andreu		100%
		Remodelació Av Ferrocarrils Catalans	2.1.1 <u>1</u>	Ntra. Sra. del Port	50%	
		Casa Bloc	4.2.1	Sant Andreu	25%	
		Masia Mariné	4.2.1 <u>2</u>	Camp d'en Grassot	100%	0
		Semàfors	5.1	Sant Andreu	100%	
		Semàfors	5.1	Clot-Camp de l'Arpa	100%	
		Cruïlles Tennis Barcelona	5.1 <u>3</u>	Pedralbes	100%	
		CELOGRAF	6.1.1	Badal, Brasil, Bordeta		50%
		Galetes Montes	6.2 <u>2</u>	Sant Antoni		33%
1986-->11	reivindicacions					
		Carreró de sortida a Guipúscoa	1.2.1	La Palmera de Sant Martí	100%	
		Petanques	1.2.2	Camp d'en Grassot	100%	
		Plaça Goya	1.2.2 <u>3</u>	Sant Antoni		30%
		Parc del Migdia	2.1.2	Ntra. Sra. del Port	100%	
		Ampliació Club de Polo	2.3.2	Sant Ramon	0	
		Piscines i Esports	2.3.2 / 6.2.4	Sarrià/Les Corts		0
		PERI Can Caralleu	2.4.1 <u>4</u>	Sarrià		100%
		Accidents a Bisbe Català	5.1 <u>1</u>	Pedralbes	50%	
		Sant Antoni any 2000	6.1 / 6.2	Sant Antoni		
		Koska	6.2	Baix Guinardó	0	
		Casal del Barri	6.2.1 <u>3</u>	Trinitat Nova		
1987-->10	reivindicacions					
		Remodelació de la Rambla	1.2.1 <u>1</u>	Poble Nou/Taulat	100%	
		Obertura Aragó	2.1.1	Clot-Camp de l'Arpa		100%
		Expropiacions Ronda Guinardó	2.1.1	Joan Maragall		25%
		Expropiats Av. Icària	2.1.1 <u>3</u>	Taulat	75%	
		Sant Pau del Camp	4.1	El Raval		100%
		Can Fabra	4.2.1 / 6.2	Sant Andreu	50%	
		Monestir Pedralbes	4.2.2 <u>3</u>	Pedralbes	50%	
		Plaça del Triangle	6.1.2	Sagrada Família	100%	
		Fàbrica c/. de l'Alzina	6.2	Vila de Gràcia		
		Pas de vianants a Can Ponsich	6.2.1 <u>3</u>	Pedralbes	100%	
1988-->1	reivindicacions					
		Plaça de la Concòrdia	1.2.2 <u>1</u>	Poble Sec	100%	

LLISTA DE REIVINDICACIONS PER TIPUS

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1963	1966	Torre Llobeta	Urbanització i enjardinament del polígon.	1 . 1
1970	1986	Prosperitat/Verdum	Via Júlia	1 . 1
1971		Porta	Urbanització	1 . 1
1972	1976	Ciutat Meridiana	Mur de contenció cases vermelles	1 . 1
1973		Vallbona	Torrent Tapiola	1 . 1
1973	1973	Torre Baró	L'aigua	1 . 1
1974		Turó de la Peira Vilapicina Ramon Albó	Urbanització Ramon Albó	1 . 1
1974	1978	El Carmel	Asfaltat c/. Murtra	1 . 1
1974	1978	Ntra.Sra. de Port	Urbanització Foment	1 . 1
1976	1988	Vallbona	Passeig Pinar	1 . 1
1978	1979	Clot-Camp de l'Arpa	Urbanització	1 . 1
1978	1979	Paraguai-Perú	Il·luminació	1 . 1
1980	1987	Coll-Vallcarca	Urbanització	1 . 1
1982	1993	Joan Maragall	Carrer Gènova	1 . 1
1974	1993	Centre Social Sants	Carrer Sant Antoni	1 . 1 / 1.2.1
1974	1976	Badal, Brasil, Bordeta C. Social Sants	Carrer Antoni de Campmany	1 . 1 / 2.3.1 / 5.2.1
1969	0	C.Social El Carmel	Barraques Mariano Lavèrnia	1 . 1 / 3.1
1969	1991	C.Social El Carmel	Barraques Ramon Caselles	1 . 1 / 3.1
1969	1991	C.Social El Carmel	Barraques Francisco Alegre	1 . 1 / 3.1
1977		Poble Sec	Jardins de la primavera	1 . 1 / 3.1 / 3.2
1970		Roquetes-Verdum	Urbanització O. S. H.	1 . 1 / 3.2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
enjardinament de la Pl. central. Il·luminació del c/Cubelles	una urbanització mínima.	
la urbanització de Via Júlia. No una via ràpida. (Rambla)	El passeig emblemàtic de 9 barris.	
urbanització bàsica a la Immobil·liària. Asfaltat dels carrers.	la urbanització progressiva.	
un mur de contenció	els primers murs de contenció	Talús, netejat i reforestat.
la canalització i posterior urbanització.		promesa sense data de realització.
aigua corrent al barri	l'aigua.	
el clavegueram i refer l'asfaltat dels carrers.	clavegueram i restauracions parcials i deficients	
urbanització i asfaltat del carrer	asfaltat del carrer, escales i una petita placeta.	proj. i pressupost de 100 M, per inici obres 9/ 93
asfaltat, conduccions aigües, gas, llum. Control fonaments.	urbanització del barri.	
l'asfaltat.	asfaltat i urbanització del carrer.	
asfaltat, il·luminació i clavegue- ram.	la urbanització.	
l'enllumenat del c/. També arranjament paviment i voreres	l'enllumenat públic. Urbanització	
asfaltat.	asfaltat.	
Arranjament escales i jardins c/ Dr. Cadeval i parvularis provisionals		l' acabament de les escales
resoldre inundacions. Rambla de l'Estació a la Plaça de Sants.	suprimir, en part, les inundacions.	resolt inundacions. Proj. bulevard asimètric
asfaltat i il·luminació; solució edifici il·legal; separar tren i carrer.	la urbanització. Pas porxat a l'edifici. Tanca de la via.	
urbanització bàsica. Habitatges dignes.	la urbanització.	
1. Serveis i urbanització mín. 2. habitatges socials en el barri.	'72 La urbanització. '77 - 87 Habitatges per etapes	trasllat dels darrers barraquistes al Pg. Urrutia.
urbanització bàsica. Habitatges dignes.	promesa habitatges al Pg.Urrutia.	nous habitatges al Pg. Urrutia.
condicionar habitatges integrant- los en el parc.	requalificació de la zona en el PERI.	
urbanització, asfaltat, rehabilitació dels habitatges	urbanització i enjardinament blocs sobre Via Favència	enjardinament de la resta rehabilitació externa 1/3 habit.

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1983		Porta	Il·luminació i semàfors	1 .1/ 5.1
1973	0	Poble Nou	Tres Pallars	1 .1 / 7.2.4
1976	1987	Clot-Camp de l'Arpa	Degà Bahí	1 .1/1.2.1 / 2.1.1
1976	1988	Verneda Alta	Campo Arriaza	1 .1/2.1.1
1977		El Carmel	Pla Viari	1 .2/2.4.3
1972		Trinitat Nova	Reparacions dels habitatges	1 .2 /3.2
1970	1975	Centre Social Sants Collblanc-Torrassa	Riera Blanca	1 .2.1
1970	1992	Trinitat Nova	Mur de contenció	1 .2.1
1974	1974	Les Corts	El pi de la Travessera	1 .2.1
1974	1992	Trinitat Nova	Urbanització zona carrer Aiguablava	1 .2.1
1974	1992	Turó de la Peira -Vilapicina	Escales Canfranc	1 .2.1
1975	1979	Ciutat Meridiana	Ampliació c/. Pedrafita	1 .2.1
1975	1992	Clot-Camp de l'Arpa	Meridiana	1 .2.1
1976		Verneda Alta	Carrer Menorca	1 .2.1
1976	1977	Sant Antoni	Recuperació Gran Via	1 .2.1
1977		Poble Sec	Remodelació Paral·lel	1 .2.1
1977		Turó de la Peira -Vilapicina	Escales Travau	1 .2.1
1977	1987	Coll-Vallcarca -Penitents-Taxonera El Carmel	Carrer Lorda	1 .2.1
1977	1992	Sant Ramon	Avda. de Xile	1 .2.1
1977	1993	Sant Ramon	Card. Reig i perllongació fins a G. Marañón	1 .2.1
1979		Sant Antoni	Avinguda Mistral	1 .2.1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
punts de llum i semàfors.		una il·luminació mínima
urbanització i sanejament.	tancament d'un taller.	
Eradicació tallers contaminants.	Urbanització mínima.	
1. Urbanització entre Muntanya i Rogent. 2.oposició perllongació	77 es condiciona s/ demanda; 2.obertura aparcada	alineació resolta
Condicionament passatges blocs i obrir el carrer Ca n'Oliva	Condicionament dels passatges i obertura carrer.	
Pavimentació. Semàfors. Perllongació i ampliació vies enllaç	Part pavimentació. Ampliació Ctra. del Carmel i Santuaris.	
arranjament defectes constructius i urbanització entorn.	rehabilitació total blocs del Ministeri. Parcial els del PMH	compromís de fer-ho
la urbanització del carrer.	la urbanització.	
un mur de contenció.		
que no es talli el pi.	remodelació Travessera per mantenir-lo.	
la urbanització i arranjamet de la zona		urbanització que preveu enllaç cap a Torre Baró.
arranjament de les escales		l'arranjament de les escales
l'ampliació del carrer perquè pugui passar-hi el bus.	que hi passi el bus.	
1.enderrocament ponts. Obertura carrers. 2. passeig - (rambla)	passos de vianants. Reurbanització Rambla, en estudi.	Una Rambla des d'Aragó a Glòries.
Continuïtat eix a través parc, connectar mercat - Rbla Prim.		Bulevard al sector parc. Creuament Rbla. Prim / Binèfar
supressió P. damunt Pg. compensació places P.	eliminar cotxes sobre Pg. Recuperació places P. prohibides	
remodelació de via ràpida a passeig.	que el PERI reculli la proposta. Comissió de seguiment AAVV	
Enjardinament de les escales		
remodelació del carrer.	la remodelació.	l'acabament de les obres.
la urbanització de l'Avinguda.	el compromís d'asfaltar-la el '88	urbanització tipus bulevard.
Condicionament i urbanització carrers i construcció z. verda		urbanització i enjardinament.
remodelació tota la zona. Rambla sense cotxes damunt	projecte remodelació a Rambla i el c/ Tamarit per a vianants.	proj. P. soterrani i reordenació ampliant voreres.

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1979	1980	Poble Sec	Escales carrers Rosal i Salvat.	1 .2.1
1979	1987	Paraguai-Perú	Enjardinament Autopista	1 .2.1
1982	1985	Sagrada Família	Rambla Gaudí	1 .2.1
1983	1992	Canyelles	Accessos al barri	1.2.1
1985	1991	Sant Andreu	Rambla de Sant Andreu	1 .2.1
1985	1992	Torre Llobeta	Asfaltat interior.	1 .2.1
1986	1992	La Palmera de Sant Martí	Carreró de sortida a Guipúscoa	1 .2.1
1987	1992	Poble Nou - Tàulat	Remodelació de la Rambla	1 .2.1
1972	1991	Joan Maragall -Baix Guinardó	Túnel de la Rovira (boca Sud)	1 .2.1/2.1.1/ 5.1
1973		Guineueta	Polígon Guineueta	1 .2.1/3.2
1980	1988	Trinitat Nova	Enllaç c/. Garbí-Aiguablava	1 .2.1/6.1.2
1970	1985	El Raval	Plaça Folch i Torres	1 .2.2
1974	1993	Verneda Alta	Plaça de la Verneda	1 .2.2
1975	1977	Clot-Camp de l'Arpa	Enjardinament Pl. Canonge Rodó	1 .2.2
1975	1980	Centre Social Sants	Plaça del Centre	1 .2.2
1975	1987	Clot-Camp de l'Arpa	Plaça Dr. Serrat	1 .2.2
1976		Sant Gervasi	Plaça de la Torre	1 .2.2
1977		Joan Maragall	Parc del Guinardó	1 .2.2
1977		Poble Sec La França	Plaça Sta. Madrona	1 .2.2
1977	1982	Sant Andreu	Plaça Mossèn Clapés	1 .2.2
1978	1982	Poble Sec	Plaça Navas	1 .2.2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
urbanització final del c/. recuperant les escales.	construcció de les escales.	
l'enjardinament i barrera vegetal anticontaminació acúst/atmosfèrica	gespa i 3.000 arbres dins l'Autopista. Compromís plantar-ne dalt	gespa, reg per aspersió, arbres de fora (90) i il·luminació ponts
reurbanització de l'Av. com a rambla.	una rambla	
arranjament accessos i laterals enderrocamment mur de l'entrada.	eliminar el mur i enjardinar l'espai resultant.	obertura accessos perpendiculars al cinturó.
reimplantació de la Rambla, via lenta que eviti partició del barri.	el compromís de construir la Rambla.	Rambla al Passeig Onze de Setembre.
control i participació en projectes d'urbanització i enjardinament.	aturar el projecte de l'Ajuntament i que els consultin.	finalitzat l'asfaltat. Urbanització i enjardinament de places interiors.
sanejament i urbanització del carreró.	proj. d'urbanització com a terrassa peatonal esglaonada.	urbanitzat.
que no es canviï la morfologia tradicional de la Rambla.	promesa de restaurar la Rbla. conservant la mateixa imatge.	reforma respectant propostes VV. i enllaç platja.
1. que no es faci; 77, oposició obertura Lepant per hab. expropi.	pisos lloguer al barri en bones condicions comprats pel PMV.	la urbanització i els semàfors.
l'arranjament c./, espais lliures interiors i rehabilitació habitatges	iniciar la rehabilitació dels habitatges.	
urbanització de l'enllaç del c/ Garbí amb l'Escola Sant Josep Oriol.	una placeta.	
la urbanització de la plaça.	la urbanització de la plaça.	
Que no s'hi construeixi una nova parròquia i l'espai per plaça	Evitar la construcció i primera fase de la plaça.	La totalitat de la plaça.
enjardinament de la plaça. '79, utilització pública del P. soterrani.	enjardinament de la plaça sense atendre el projecte dels veïns.	la remodelació de la plaça.
enjardinament de la plaça desfeta per les obres del Metro.	l'enjardinament.	
reurbanització, + instal·lacions infantils. Monument al Dr. Serrat.	millora instal·lacions i paviment. Inclosa en remodelació Meridiana	remodelada, amb estela commemorativa Dr. Serrat.
reurbanització	reurbanització	
millora Parc, accessos i entorns. Realització del dels 3 Turons.	arranjament Pl. Alfons X i accessos. Enjardinament. Neteja bosc.	Pla dels Tres Turons. Executant-se ja la 2a. fase.
remodelació de la plaça.	arranjaments provisionals.	
urbanització de la plaça.	la plaça.	
reurbanització plaça.	plaça dura.	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1978	1985	Joan Maragall	Plaça Guinardó	1 .2.2
1978	1988	Verneda Alta	Zones verdes	1 .2.2
1980	1981	Porta	Jardins Alfàbia	1 .2.2
1981	1983	Barri Gòtic	Oposició a la reforma de la Plaça de la Mercè	1 .2.2
1983	1984	Sant Andreu	Oposició Plaça Orfila - Eix de vianants.	1 .2.2
1985		Poble Sec	Plaça Ocellets	1 .2.2
1985	1990	Sant Andreu	Zona verda a la Riera de Sant Andreu	1 .2.2
1986		Sant Antoni	Plaça Goya	1 .2.2
1986	1986	Camp d'en Grassot	Petanques	1 .2.2
1988	1989	Poble Sec	Plaça de la Concòrdia	1 .2.2
1973	1976	C. Social de Sants Badal, Brasil, Bordeta	Salvem Sants dia a dia	1 .2.2/2.1.1
1974	1980	Sarrià	Plaça Sarrià	1 .2.2/2.1.2
1974	1975	Sant Antoni	Oposició al P.G.M.	2 .0
1974	1976	Ntra. Sra. del Port	Oposició al P.G.M.	2 .0
1974	1976	Poble Nou - Taulat Barceloneta	P.G.M.	2 .0
1974	1976	Sarrià	P.G.M.	2 .0
1974	1989	Poble Sec	Oposició al P.G.M. - Salvem la Pl. Blasco de Garay	2 .0/ 2.1.1
1966	1982	El Raval	Oposició a l'obertura de Garcia Morato	2 .1.1
1969	1985	Joan Maragall Baix Guinardó	Cinturó de Ronda	2 .1.1
1970		Joan Maragall	Cinturó de Ronda-Plaça Maragall	2 .1.1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
L'arranjament de la Plaça	arranjament de la Plaça.	
Z. V en tots els espais lliures, públics i privats.	Plaça i petites urbanitzacions.	
restauració jardins i supressió accés Metro inutilitzat.	restauració dels jardins.	suprimida l'edificació de sortida Metro.
expropiacions justes, plaça verda.	Ø	
aturar la iniciativa de l'Ajuntament, oposició a les places dures.	Ø L'Ajuntament continua el seu projecte.	
remodelació de la plaça.		
l'enjardinament d'un espai residual.		l'enjardinament.
remodelació Pl. i millor visualització monument.		projecte marc per a la remodelació de la Ronda.
camp de petanca per reanimar el tram del Pg.	les instal·lacions per petanca.	
arranjament de la plaça.	arranjament Pl. amb nom 'Setge de 1714'.	
supressió projecte pas elevat Pl. S. Anglada. Recuperar plaça.	retirada projecte. Re-urbanització Pl. s/ projecte VV.	
salvar-la del Pla Parcial i reordenar-la.	Suprimir P. P. Millores ordenació plaça al servei dels vianants.	
supressió contribucions especials i llicències fins l'aprovació P.G.M.	Ø	
que es recullin les objeccions al Pla especial de Montjuïc.	admeses totes les reivindicacions.	
increment Z.V. i equip. habitatges assequibles als afectats.	aturar les afectacions al barri.	
suprimir: l'eixamplament carrers, la via ràpida que creua el barri, canvis ús.	totes les impugnacions guanyades.	
suprimir via ràpida que creuava el barri i la Plaça. Ressituar equipam.	Reurbanització de la Plaça. Cap altra modificació del P.G.M.	
expropiacions justes i habitatges dignes en el barri.	reconversió projecte d'obertura, a PERI, ara ARI Ciutat Vella	urbanitzat fins al carrer Nou.
supressió del Cinturó com a via ràpida i elevada.	l'enderrocament d'un ramal	urbanització sota la rampa. Instal·lació per vial-bici.
Pas soterrat o traçat mínimes afectacions. '87. Requalificació afect.	'74 paralitzar avançament Cinturó. Proposta canvi traçat.	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1970	1975	Badal, Brasil,Bordeta Centre Social Sants	Oposició Cinturó de Ronda	2 . 1.1
1970	1987	Guineueta	Via Favència-Anella	2 . 1.1
1971	1988	El Carmel	Túnel de la Rovira	2 . 1.1
1972	1974	Vila de Gràcia	Salvem la Plaça Lesseps	2 . 1.1
1972	1992	Nou Barris	2n. Cinturó	2 . 1.1
1972	1992	Penitents - Taxonera	Oposició al 2n. Cinturó	2 . 1.1
1974		Badal, Brasil, Bordeta Hostafrancs	Oposició obertura noves vies	2 . 1.1
1974	1989	Sagrera	Oposició al Cinturó de Ronda	2 . 1.1
1974	1991	Sarrià - Tres Torres Peu Funi. Vallvidrera St.Gervasi-Les Planes	Túnel de Vallvidrera i 2n. Cinturó	2 . 1.1
1976	1986	Vila de Gràcia	Via O	2.1.1
1976	1992	Poble Nou Barceloneta	Cinturó del Litoral	2 . 1.1
1977	1992	Montbau/ Parc de la Vall Hebron/Taxonera/ Sant Genís	Segon Cinturó	2 . 1.1
1978	1979	Clot-Camp de l'Arpa Verneda Alta	Oposició Obertura Ronda Sant Martí	2 . 1.1
1978	1988	Verneda Alta	Obertures carrers	2 . 1.1
1978	1992	Verneda Alta	Cinturó No-Rambla Sí	2 . 1.1
1980	1985	La Palmera de Sant Martí	Pont a Concili de Trento	2 . 1.1
1981		Porta Prosperitat	Rio de Janeiro	2 . 1.1
1981		Sarrià	Escola Orlandai	2 . 1.1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
un túnel de 800 mts. i evitar expropiacions.	un túnel de 300 mts.	
urbanització dels laterals respectant les rasants.	urbanització laterals respectant rasants relativament.	
1.Expropiacions justes. 2. Supressió proj.; 3. aprofitar espais equip.	augment expropiacions. Arranjament hab. Urbanitz i equi.	restauració mobiliari; remodelació per facilitar aprop.
Pas soterrani en lloc del projectat pas elevat.	Pas semisoterrat, elevant la plaça.	
1. no a expropiacions. 2. cobertura del cinturó.	habitatges al barri pels expropiats. Cobertura parcial.	
expropiacions justes.	millorar les condicions econòmiques de les expropiacions	cinturó en rassa.
que no es perllonguin els vials que tallen la trama d'Hostafrancs.	aturar i desafectar zona Consell de Cent, inclosa PE c/Tàrragona	
que el Cinturó no afecti ZV ni E; qualificació E a Garcilaso- Costa Rica	Escola El Sagrer i Jardins	
supressió del vial fins a les Cotxeres. Oposició a expropiacions	descartat el vial des de Via Augusta a les Cotxeres.	
la supressió l'obertura d'una via ràpida.	la supressió de la via 0 en el nou PERI	
control del Cinturó. Que siguin consultats els veïns.	cobrir des de Llacuna fins a Bilbao i enllaçar la Rambla amb la Platja	
que no sigui autopista, sinó via ràpida.	aturar les obres fins al 1987.	petites millores en els accessos.
que no es dugui a terme la via ràpida prevista en el P.G.M.	desestimada pel nou Consistori.	
Perllongació enllaços: c/.Bac de Roda-Felip II; i tots els carrers tallats		Rambla a Aragó-Guipúscoa
evitar via ràpida 1r. cinturó. Connectar Rambla-Fabra i Puig	supressió del cinturó	Urbanització de la Rambla Prim fins a Santander
que no es construeixi un pont entre blocs	que no es construeixi el pont.	
Una rambla, suprimint el traçat de via ràpida. Modificació a bulevard.	Un bulevard entre Meridiana i Valldaura.	
aturar obertura c/Cardenal Sentmenat i construcció edifici 6 pl.	aturar l'obertura del carrer, però no la construcció de l'edifici	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1981	1983	Barri Gòtic	Oposició al Cinturó del Litoral / Moll de la Fusta	2 .1.1
1985		Ntra. Sra. del Port	Remodelació Avinguda Ferrocarrils Catalans	2 .1.1
1987		Joan Maragall	Expropiacions Ronda Guinardó	2 .1.1
1987	1987	Taulat	Expropiats Av. Icària	2 .1.1
1987	1992	Clot-Camp de l'Arpa	Obertura Aragó	2 .1.1
1969	0	TorreBaró - Vallbona Trinitat	Pla Torre Baró-Vallbona-Trinitat	2 .1.2
1970		Centre Social El Carmel	Pla Parcial els Tres Turons	2 .1.2
1970	1975	Taulat, Barceloneta, Poble Nou (L'Aliança, Assoc.de prop i com)	Pla de la Ribera	2 .1.2
1971		Parc Vall d'Hebron	Remodelació Pla Parcial	2 .1.2
1971	1973	Ntra. Sra. del Port	Pla Parcial de Montjuïc	2 .1.2
1974	1982	Les Corts	Colònia Castells	2 .1.2
1982	1992	Badal, Brasil, Bordeta C. Social de Sants / El Triangle/Hostafrancs	Control del PERI	2 .1.2
1986	1992	Ntra. Sra. del Port	Parc del Migdia	2 .1.2
1977	0	Nou Barris	Pla Popular	2 .2
1978	1984	La Palmera de Sant Martí	Oposició a la construcció de nous habitatges.	2 .2
1983	0	La Palmera de Sant Martí	Oposició immobiliària	2 .2
1974	1984	Centre Social Sants	Sol de Baix	2 .2/ 6.2
1975	1984	Les Corts	Hotel Sarrià	2 .3

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
No al Cinturó; recuperació dels «tinglados».	Ø	
que l'antic traçat de la via no sigui via ràpida s/. P.G.M. sinó Rambla.	suprimir el projecte de via ràpida. Concedida la Rambla.	
Expropiacions justes. Participar en el disseny		Acord entre Associació i afectats
augment import expropiacions.	+ del 50% de les quantitats demanades i despeses trasllat.	
control sobre la iniciativa Ajuntament. Traçat Passeig - Rambla		Obertura i urbanització carrer com a Rambla-Saló.
participar en redacció; - exprop; +indemnit; Hab. al barri; equip; transp.	congelar el Pla.	
romandre al barri; habitatges dignes s/ possibilitats econòmic.	ajornar la realització del pla. Habitatges i indemnitzacions.	Pla aturat defint. Urbanització 100 M anuals parc
retirada del Pla de la Ribera.	aparcar Pla a la Com. Urbanisme.Rectificar traçat Cinturó Litoral.	
revisió Pla Parcial, per evitar la continuació de l'edificació.	Remodelar el Pla parcial.	
permanència al barri habitatges de lloguer o propietat, s/. possibil.	s'arxiva el Pla i certes directrius assumides en revisió P. Comarcal	
retirar qualificació ZV. del P.G.M. No trasllats s/ habitatge social barri	urbanització bàsica aprofitant el 1r. pla municipal d'ocupació.	
cap expropiació sense habit. al mateix sector; supressió vials que tall.	modificació PERI recull 40% esmenes. Habit. socials pels afectats	l'aprovació al 92
1. respectar planificació barri. No rockodrom 2. accessos que no aïllin	No es construirà rockodrom Se salva la Bàscula. Cap afectació.	
resoldre les carències del barri a partir de les propostes veïnals.	que algunes siguin recollides pel Districte.	
que no es continuï construint.	un local com a centre del barri.	
que es limiti l'alçada a 8 plantes.	Ø. Es contrueixen les 11 projectades	
aturar nous habitatges; parc, piscines,gimnàs, pistes, escola i locals	equipaments mínims.	
l'enderrocament de les plantes superiors per excés d'edificació.	Indemnització de 80 milions, s'inverteixen en equipaments	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1975	1985	Diagonal Sud Les Corts	Hotel Hilton	2 .3
1978	1979	Clot-Camp de l'Arpa	Obertura c/.Nació	2 .3
1974	1973	Badal, Brasil, Bordeta	Edificis Cinturó de Ronda	2 .3.1
1974	1975	Casc Antic	Edifici Av. Cambó	2 .3.1
1974	1989	Joan Maragall	Enderrocament edifici il·legal	2 .3.1
1977	1977	Sagrera	Il·legalitats urbanístiques	2 .3.1
1978	1982	Verneda Alta	Oposició a un nou bloc de 18 plantes	2 .3.1
1981	1981	El Carmel	Reforma edifici Lluís Marià Vidal	2 .3.1
1973	1974	El Carmel	Vista Park	2 .3.1/ 2.3.2
1974	1975	Les Corts Sant Ramon	Oposició Immobiliària Xile i Grup Mundo	2 .3.1/ 2.3.2
1975	1976	Sarrià	«Casa de los Concejales»	2 .3.1 / 2.3.2
1977		Prosperitat	Edifici Il·legal	2 .3.1/ 6.
1975	1980	Sarrià	Les cotxeres de Sarrià	2 .3.1 / 6.1.1 / 6.2
1977	1984	Ntra. Sra. del Port	Can Farreró [Casa del Relotge]	2 .3.1/6.1.1/6.2.1
1983	1984	Coll-Valcarca El Carmel	Edifici carrer Santuaris	2 .3.1 / 6.2.1
1970	1972	Guineueta	Oposició a una Guarderia dins del Parc.	2 .3.2
1973	1974	Trinitat Vella	Edificis del c/. Verge de Lorda	2 .3.2
1975		Les Corts	Solar d'en Ganduxer	2 .3.2
1975	1976	Sant Antoni	Edifici de la ONCE	2 .3.2
1975	1977	Les Corts	Passatge Tubella	2 .3.2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
l'enderrocament de les plantes superiors per excés d'edificació.	100 M per a Nou Barris. El projectat hotel esdevé una clínica,	
mantenir l'obertura del carrer.	mantenir el carrer obert, convertit a vianants.	
que no tornin a repetir-se irregularitats semblants.	Ø	
que no es construeixi un edifici pantalla que cegava el c/ Freixures.	suprimir el pont sobre carrer a canvi compensació volum	
enderrocar l'edifici	expedient per retallar la part que excedeix les ordenances.	l'enderrocament de tot allò fora ordenances.
oposició construcció d'un garatge.	reduir l'ocupació i respectar ordenances en la construcció P.	
suspensió d'una llicència concedida per a un bloc de 18 plantes	el bloc no es construeix	
que nova construcció no tapi finestres interiors dels veïns.	l'Ajuntament paga 3 M. per re-edificar, corregint l'alineació	
s'aturi obres per excés d'edificació i defectes i la construcció P. il·legal	s'atura la construcció ja iniciada d'un nou bloc de pisos i del P.	
no construcció piscina privada en sòl públic ni rotatives Grup Mundo.	enderrocar piscina i instal·lacions que ocupen verd públic.	
1.denúncia irregularitats 2. l'ús públic dels baixos i terrassa s/ llicència.	constància d'aquest dret, en totes les escriptures .	
1. paralització d'una obra 2. Centre Geriàtric		
denuncia excés edificabilitat. Cessió i urbanització ZV i equipaments	aturat l'excés d'edificabilitat. Projecte Z. V.	
recuperar interior illa: Casa rellotge, jardí, teatre aire lliure	acabats illa en U, Z.V. interior; Casa del rellotge C. Cívica	
aturar obres edifici il·legal; usos socials i possible ampliació escola	l'Ajuntament compra l'estructura i l'acaba; ús públic a determinar	Centre Cívica del Carmel.
que no es construeixi la guarderia dins del parc.	no reduir la zona verda.	
paralització de les obres.	guarderia construïda, gestionada Caixa; locals als baixos	
revisió desafectació per incompatibilitat del propietari.	res, el P.G.M. confirma la desafectació.	
1. aturar les obres. 2. compensació verd.	Ø	
respectar la propietat privada del passatge.	mantenir la privacitat del passatge.	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1976	1981	Guineueta	Oposició a l'Escola A. Vives dins del Parc	2 .3.2
1977	1980	Badal, Brasil, Bordeta	Oposicio a pàrquing	2 .3.2
1986	0	Sant Ramon	Ampliació Club de Polo	2 .3.2
1974	1975	Poble Nou	Pistes Tennis Diagonal	2 .3.2 / 2.4.3
1974	1987	Sagrada Família Camp d'en Grassot	Fàbrica Rovira i Espinal	2 .3.2/6.1.1/6.2.4
1978	1984	La Palmera de Sant Martí	Pista esportiva	2 .3.2/6.1.1/6.2.4
1986	1993	Sarrià Les Corts	Piscines i Esports	2 .3.2 / 6.2.4
1974	1980	Turó de la Peira -Vilapicina / R.Albó	Oposició al P.G.M. / Pla Reivindicatiu	2 .4
1984	1986	Horta	Supressió galeries	2 .4
1979		Ramon Albó.	Oposició al PERI	2 .4.1
1983	1986	Vila de Gràcia	NO AL PERI	2 .4.1
1986	1990	Sarrià	PERI Can Caralleu	2 .4.1
1974	1985	Casc Antic	Oposició al P.G.M. <i>versus</i> Pla Popular	2 .4.2
1975		Clot-Camp de l'Arpa	PERI	2 .4.2
1975	1987	El Carmel	Pla Popular <i>versus</i> PERI	2 .4.2
1977		Roquetes	PERI Pla de Fornells	2 .4.2
1978		Torre Baró	PERI	2 .4.2
1978		Vallbona	PERI	2 .4.2
1979		Barri Gòtic	El PERI	2 .4.2
1980		Penitents - Taxonera	La Bòbila	2 .4.2
1982		Penitents - Taxonera	PERI	2 .4.2
1984		Sarrià	PERI	2 .4.2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
que es construeixi, però no dins del parc.	Escola en el Parc.	
que es construeixi Z.V. promesa, no un P.	zona verda privada.	
cessió de locals a canvi de l'ampliació.	el tema està aturat i s'abandona.	
Obertura de la Diagonal i sanejament del sector	Una mínima Z.V., amb pista de petanca.	
mantenir la qualificació de Z.V. i equipaments i la seva realització.	aturar l'edificació intensiva. Solució: hab. Z.Vequi/esp	Jardí C. Albert, pista esportiva Places P a 50 anys.
que la promotora cedeixi els terrenys a l'Ajunt. Poliesportiu.	pista poliesportiva i zona verda, pendent de remodelació.	
mantenir l'equipament a nivell de ciutat i millorar-lo.	aturar el primer projecte.	Z.V. i equip. espor. sense cap solució proposada pels VV.
oposició al P.G.M.	res	
pagar multa, però no enderrocar.	ni pagar ni enderrocar.	
modificació del PERI perquè no afecti barri.	aturat en les fases inicials.	
Oposicio al PERI.	Nou PERI i comissió de seguiment en la redacció i l'execució.	
correccions del PERI.		legalitzar la realitat existent.
1. oposició obertura de F. Cambó. 2. Pla Popular alternatiu P.G.M.	redacció i aprovació PERI Sect Oriental, integrat ARI Ciutat V.	inici de l'execució.
1. '75 el del casc antic. 2. el '87 el del Clot de la Mel. I participació VV	engedades les redaccions.	aprovació pactada i reparcel·lació el 1992.
la rehabilitació global del barri.	Un PERI que recull les reivindicacions dels Plans Populars	aprovació del PERI i blocs habitatges per a expropiats.
un PERI	redacció del PERI i el Pla Integral de Roquetes.	continuar execució del PERI. Escales i locals culturals.
redacció i execució del PERI	l'aprovació del PERI legalitzacions i lrs habitatges iniciats	'93 ja en fase molt avançada.
redacció i execució d'un PERI	redacció del PERI	aprovació del PERI
un PERI	la redacció del PERI	
Habitatges socials i zona verda		
exigència PERI	la redacció del PERI	millora d'alguns carrers, el centre Cívic.
Un PERI de protecció del Casc Antic		

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1984		Sarrià	RAMBLA	2 .4.2
1980	1987	Ntra. Sra. del Port	CAPA	2 .4.2/3.3
1970		Ntra. Sra. del Port	Asil del Port	2 .4.2/6.2.2/6.2.1 / 6.2.4
1971	1977	Ntra. Sra. del Port	Accessos Can Clos	2 .4.3
1974	0	Les Corts Sant Ramon	Passatge Sant Ramon	2 .4.3
1976		Vallbona	Carretera a Montcada	2 .4.3
1984	1987	Sagrada Família	Eix Mar-Muntanya	2 .4.3
1984	1992	Clot-Camp de l'Arpa	Obertura carrer Rogent	2 .4.3
1971	1990	Trinitat Vella	Casa del Comandant	3
1960	1971	C. S.Ntra.Sra. de Port	Barraques Can Tunis	3 .1
1972	1974	Les Corts	Barraquisme	3 .1
1972	1979	Ntra. Sra. del Port	«Barraques «Jesús i Maria»	3.1
1973	1983	Prosperitat	Barraques Sta. Engràcia	3 .1
1973	1988	Poble Nou	Barraques Cementiri	3 .1
1973	1989	Sagrera Verneda Alta	La Perona	3 .1
1976		Vallbona	Habitatges socials en el barri	3 .1 / 3.3
1977	1984	Porta Prosperitat	Pisos RENFE-Meridiana	3 .1 / 3.3
1970		Verdum	«Viviendas del Gobernador»	3 .2
1974		Ramon Albó.	Rehabilitació del barri	3 .2
1975		Trinitat Vella	Rehabilitació pisos Patronat	3 .2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
Rambla que connecti el 2n. Cinturó amb el barri.		sortida túnel amb secció de rambla
no als gitanos.VV ha de decidir qui hi viurà; proj. participació tècnics VV	participació tècnics AVV. 176 habitatges per als veïns de la zona.	
potenciar equipaments i el dret d'elegir-los. PERI que inclou llista	Camp Futbol; Escoles Bressol, Especial. PERI, n°4; INB (87)	
nou accés al barri, que el tregui del seu aïllament.	nou accés part superior del barri, s/. projecte aprovat VV	
que el passatge tingui sortida.	Ø	
carretera d'enllaç amb Montcada-bifurcació		
un eix per Carles I que empalmés amb Guinardó	un projecte municipal recull part proposta.	
perllongació del carrer creuant la Meridiana.		enderrocar el pont i dos passos per creuar
l'enderrocament edifici mai acabat, ocupat sense cap condició.		l'enderrocament
nous habitatges a la zona, de baix lloguer.	augmentar fer iguals per tothom les indemnitzacions	
habitatges dignes.	les famílies traslladades a la Mina, sense massa control d'AV.	
un pis com fos i on fos.	1. trasllats a la Mina, si disposaven d'entrada; 2. Poblat experimental.	
habitatges.	Hbit. Renfe-Meridiana. Solar per la Plaça Àngel Pestaña.	
habitatge en el barri.	pisos a Gran Via- Bac de Roda.	
supressió barraques i habitatges en el barri per als barraquistes.	enderrocar totes les barraques. Projecte reconversió a Parc.	
habitatges socials per a gent del barri.	estudi tècnic, compromís construir 172 hab. i inici construcció	continuació de l'edificació, més de 90 habitatges.
habitatges socials.	habitatges socials.	aturar legalment l'obra, amb estruc. ja construïda
1. Reparacions 2. PERI.	PERI.	'91 inici gestions '92 les obres, 5 blocs enderrocats.
la rehabilitació del habitatges.	rehabilitació d'un 40%.	a partir '91 continua rehabilitació no acceptada AV.
La rehabilitació dels habitatges i l'entorn.		80% ajardinat.

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1971	1987	Ntra. Sra. del Port	Remodelació Can Clos	3 .2 /3 .3
1971	1976	Guineueta	Polígon Canyelles	3 .3
1975	1980	Casc Antic	Habitatges carrer Comerç	3 .3
1975	1985	Poble Nou	Triangle Zona Icària	3 .3
1976	1988	El Raval	Habitatges carrer de l'Om	3 .3
1979	1981	Ramon Albó	Expropiats Can Carreres	3 .3 / 6.2.1
1974		Ntra. Sra. del Port	Rehabilitació Cases Barates	3 .3.2
1975	1991	Clot-Camp de l'Arpa	Defensa Patrimoni	4
1966	1987	Ø COAC, Amics de la Ciutat i premsa.	Can Serra	4 .1
1974	0	Badal, Brasil, Bordeta Centre Social Sants Hostafrancs	Casernes de Lepant	4 .1
1974	0	Centre Social Sants Hostafrancs	Casernes de la Plaça d'Espanya	4 .1
1974	1976	Sarrià	L'Ajuntament	4 .1
1974	1987	Esquerra de l'Eixample -Gran Via Sant Antoni	La Lactància	4 .1
1987	1992	El Raval	Sant Pau del Camp	4 .1
1975	0	Badal, Brasil, Bordeta Centre Social Sants	Terrenys del Metro Mercat Nou	4 .1 - 6.1.2
1971		Casc Antic (AVV de Ribera)	El Born	4 .1/ 6.2
1972	1978	Montbau/ Sant Genís	Patronat Ribes	4.1 / 6.2.2
1974	1975	Ntra. Sra. del Port	I.N.B. Can Tunis	4.1 / 6.2.2
1976	0	Sant Gervasi	Auditori Manén	4 .1/6.2.1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
condicionament habit. o nous; permanència; intervenció en projr.	contrucció nous blocs al barri. Projecte VV. Condicions s/ possib.	
la permanència en el bari de les famílies afectades.	control i millora del projecte. Habitatges en el barri	
habitatges del PMH per als veïns.	els habitatges a preus assequibles.	
habitatges lloguer d'acord poder adquisitiu de cada família.	traslladades d'acord amb el poder adquisitiu.	
habitatges dignes en el barri per als afectats per les remodelacions.	habitatges en el barri al carrer de l'Om	habitatges del PMH al Carrer Om / Nou de la Rambla
Habitatges socials per als expropiats de Ramon Albó.	Habitatges socials al Pg. Pi i Molist.	
Arranjament habitatges; neteja i serveis; solució de les inundacions	guarderia; ampliació C.S. ; Col·lectors; Alguns Hab. a la Capa	s'estan construint nous edificis en el mateix sector
catàleg d'edificis a protegir.		Catàleg d'edificis a preservar, inclòs en el Pla Pilot.
que s'inclouï de nou l'edifici en el catàleg. I que no s'enderroqui.	mantenir part edifici Puig i Cada-falch . Millora edifici pantalla	
no ser exclosos de la suspensió llicències en 2ª exposició públ. P.G.M.	Ø	
que es mantingui la propietat pública; i es conservi l'edifici		Un rellotge nou a la façana del nou edifici
que no sigui qualificat com a edificable.	qualificació com a equipament	
conservació de l'edifici i el seu ús com a equipament sanitari.	residència i casal d'avis, F. Layret, de gestió municipal.	
No al llac. Control proj. restauració adequat característiques barri.	participar en la comissió	restauració i entorn enjardinat.
reconversió en zona verda d'uns terrenys sobers del Metro.	'90 assegurada la qualificació com a equip. del Metro.	
que no s'enderroqui i rehabilitació com a Ateneu Popular	salvar estructura. Restaurat. Ús esporàdic a nivell de ciutat	cedit UPF, ocuparà el subsòl; reserva 50% d'espai públic.
mantenir l'edifici com a Institut i centre de Formació professional.	Centre de BUP i FP. conservant l'edifici.	
que l'escola primària tancada, es condicioni com a Institut.	l'Ajuntament cedeix els terrenys al MEC. IB del 75-76 al 1986	
acabar l'edifici.	Ø	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1978	1987	Baix Guinardó	Escola Bisbe Irurita (Mas Casanovas)	4 .1/6.2.2
1975	1976	Sarrià	Casa Lloret	4 .2
1981	1989	Clot-Camp de l'Arpa	Torre del Fang - FOCSA	4 .2 / 6.1.1
1977		Clot-Camp de l'Arpa	La Farinera	4 .2 / 6.2.1
1977	1993	Turó de la Peira -Vilapicina	Can Basté	4 .2 / 6.2.1
1976	1987	Sant Gervasi	Grup Escolar República Argentina	4 .2 /6.2.2
1973	1988	Esquerra l'Eixample Sant Antoni	Casa Golferichs	4 .2.1
1974		Porta - Sant Andreu	Can Pere Valent i Can Verdaguer	4 .2.1
1974	1990	Sarrià	Casa Sastre i Marqués	4 .2.1
1976	1993	Pedralbes / Sarrià	Torre Ponsich	4 .2.1
1977	1989	Nou Barris	El Castell del Baró	4.2.1
1981	1985	Clot-Camp de l'Arpa	La Formiga Martinenca	4 .2.1
1985		Sant Andreu	Casa Bloc	4 .2.1
1985	1991	Camp d'en Grassot	Masia Mariné	4 .2.1
1978		Verneda Alta	Rehabilitació Nucli històric	4 .2.1/4.2.2/6.2.1
1970	1993	Poble Sec	Tres xemeneies (FECSA)	4 .2.1/6/7.2.4
1971		Guineueta / Porta Turó de la Peira -Vilapicina / R.Albó	Mental de la Santa Creu	4 .2.1 / 6.1 / 6.2
1973	1984	Badal, Brasil, Bordeta Centre Social Sants	Les Cotxeres	4 .2.1./6.1.1/ 6.1.2
1974		Badal, Brasil, Bordeta Centre Social Sants	Vapor Vell	4 .2.1/6.1.1/6.2.1
1987		Sant Andreu	Can Fabra	4 .2.1/6.2
1963	1981	Torre Llobeta	Torre Llobeta	4.2.1 / 6.2.1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
ampliació escola conservant l'edifici antic. Pista poliesportiva.	sense enderrocar l'ampliació; hores no lectives pista per a VV	
que no s'enderroqui.	res	
conservació edifici com a arxiu, condicionament terrenys com a parc	municipalització dels terrenys i rehabilitació edifici.	Centre Recursos pedagògics.
conservar i rehabilitar l'edifici com a Ateneu.		que es catalogui.
Conservar la masia i Ateneu Popular	Catalogar edifici	Casal de barri previst a la fi del 94. Proj. Ctre. Cultural
Conservar l'edifici antic i l'ús escolar	Ampliar l'escola mantenint l'antic xalet.	
conservació de l'edifici i la seva utilització pública.	rehabilitació l'edifici modernista i annex. Part per a ús VV	Centre de jocs per a joves
preservar les masies i donar-los un ús públic.	preservades les masies en el Pla Especial del sector.	
protecció de l'edifici.	conservar-la	catalogada
salvar la finca i l'edifici per equipaments	la cessió a l'Ajuntament.	Adjudicat a una escola privada
Manteniment Castell, millora accessos i urbanització entorns.	restauració de les runes i urbanització de l'entorn.	
salvar La Formiga, l'edifici i l'entitat.	municipalitzat el local i cedit a l'entitat lloguer simb.	'90, recuperar els baixos, per Cooperativa consum.
1.-no presó prov. indocumentats. 2.- recuperació ús projectat.	'86 trasllat detinguts i alliberar baixos estables caserna.	rehabilitació parcial Plaça-jardi interior
conservació i arranjament.	conservar-la de moment.	no es pot evitar l'enderrocament. Jardí al seu lloc
Rehabilitació església i rectoria. Masies per a Ateneus Populars.		Ludoteca a Ca l'Arnó.
tancar la fàbrica, recuperar-la per al barri.	reconversió a oficines. Previsió per equips.	Parc de les tres xemeneies.
1. mantenir l'hospital i que no s'hi facin pisos; 2. equip.sani. soc. esp.	rehabilitació com a seu del Districte.	
utilització pública i immediata cotxeres, per qualsevol necessitat.	Remodelació del complex. Centre Cívic.	Residència Geriàtrica gestionada per la Generalitat.
salvar el conjunt i l'ús públic.	salvar 30% sup.total: ZV; edifici princip. catalogat interès cult.	
que es mantingui la qualificació de zona verda i equipaments.		municipalitzat. P. Plaça. Nau per a entitats barri.
que no s'enderroqui la masia. Remodelació com C.S. autogestionat.	Restauració de la masia. '81 baixos per als VV. '83 Centre Cívic.	La Biblioteca.

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1973	1987	Centre Social Sants	Casa del Rellotge	4 . 2.1 / 6.2.1
1976	1978	Poble Nou (Taulat)	La Flor de Maig	4 . 2.1 / 6.2.1
1977	1991	Barri Gòtic	Pati Llimona	4 . 2.1 / 6.2.1
1978	1985	Les Corts	Can Deu	4 . 2.1/6.2.1
1979	1989	Sarrià	Cases carrer Canet	4 . 2.1/ 6.2.1
1970	1985	Sagrada Família Camp d'en Grassot	La Sedeta	4 . 2.1/6.2.1/ 6.2.2 / 6.2.4
1976	1978	Guineueta	Escola Ca n'Ensenya	4 . 2.1 /6.2.2
1983	1985	Badal, Brasil, Bordeta	Serra Balet	4 . 2.1 / 6.2.4
1973	1987	Joan Maragall	Mas Guinardó	4 . 2.1/6.2.1
1977	1991	Sant Gervasi	Can Castelló	4 . 2.1/6.2.1
1979	1986	Sant Andreu	Casa Ignasi Iglésias	4 . 2.1/6.2.1
1978		Verneda Alta	Can Riera	4 . 2.1/6.2.2
1972	1973	Casc Antic (Barri Gòtic)	Plaça de la Catedral	4 . 2.2
1974	1986	S.Antoni / Dreta Eixample/Pg.St. Joan [FAD/ComCiutadana]	Monument Dr. Robert	4 . 2.2
1975	1977	Sant Antoni	Monument a Francesc Layret	4 . 2.2
1976		Sant Gervasi	Salvem el Tramvia Blau.	4 . 2.2
1987	1992	Pedralbes	Monestir Pedralbes	4 . 2.2
1971	1971	Ntra. Sra. del Port	Semàfors Pça. Cerdà	5 . 1
1972	?	El Raval	semàfors	5 . 1
1973	1973	Porta	semàfor	5 . 1
1973	1975	Turó de la Peira Vilapicina Ramon Albó	Semàfors	5 . 1
1974		Sant Gervasi	semàfors	5 . 1
1974	0	Joan Maragall	Solar Verge de Montserrat	5 . 1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
restaurar la casa i el seu ús públic.	la rehabilitació com a Arxiu històric.	
recuperació de l'ateneu	Ateneu, que acull 11 entitats.	
recuperació del Pati Llimona com a Centre Cívic.	municipalització del Correu Vell i projecte rehabilitació d'ambdós	Ctre Cívic; Centre S. Socials; Casal 3. Edat; Casal Infantil.
conservació i municipalització l'edifici.	rehabilitació i Centre Cívic.	
manteniment cases del carrer; una destinada a seu de l'AV.	restauració de les cases com a tallers artesans.	
1. supressió de fums i sorolls. 2. mantenir qual ZV. 3. equipaments	'70 tapiar finestres exteriors '84 Rehabilitat C. Cívic, EGB, BUP.	
escola per a deficients en la Masia Ca n'Ensenya.	rehabilitada com a escola.	
conservar l'edifici, i rehabilitar-lo com a EGB. '84 equip. esport. piscina.	rehabilitació edifici: piscina, poliesportiu, gimnàs, Club Mediterrà.	
Municipalitzar edifici i rehabilitació ús públic. Urbanització entorn.	Municipalitzat. Gestionat per una entitat privada.	
salvar la Masia com a Casal d'avis.	conservar la Masia i obres de rehabilitació com a Casal d'avis.	Residència i Casal d'avis.
recuperació de la casa i del nom del carrer.	la casa ha estat restaurada i recuperada part per a arxiu històric.	
Residència 3a. edat.		
paralització obres de construcció P. soterrani.	paralització i ajornament indefinit del P.	Compromís d'enderrocament de l'edicle.
retorn del monument a l'antic emplaçament a la Pl. Universitat.	la reconstrucció a la Plaça Tetuan.	'93, nova remodelació de la plaça.
que es retorni al seu antic emplaçament a la Plaça Goya.	reimplantació del monument.	inclòs en projecte marc remodelació Ronda.
que no es supprimeixi el tramvia	mantenir el tramvia.	
que el condicionament per al M. Thyssen respecti el monestir.		modificació del projecte d'acord comissió d'experts.
semàfors per creuar la plaça.	2 semàfors 5 dies després.	
un semàfor.	un semàfor.	
semàfors	semàfors	
un semàfor	un semàfor	
zona verda	res. S'abandona la reivindicació.	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1974	1974	Prosperitat	Semàfors	5 .1
1974	1977	Sagrada Família	semàfor	5.1
1975	1980	Sarrià	Semàfor	5 .1
1976	Ø	Fort Pius	semàfors	5 .1
1976	1976	Horta	semàfors	5 .1
1976	1977	Clot-Camp de l'Arpa	Semàfors	5 .1
1977	1978	Clot-Camp de l'Arpa	Semàfors	5 .1
1977	1978	Sarrià	semàfors	5 .1
1977	1979	Camp d'en Grassot	Semàfors	5 .1
1978	1988	Verneda Alta	Semàfors	5 .1
1978	1992	Sant Antoni	Semàfors	5 .1
1979	1989	Sagrera	semàfors	5 .1
1980	1980	Paraguai-Perú	Semàfors	5 .1
1980	1980	Verdum	Semàfors	5 .1
1981	1983	Coll-Vallcarca	semàfors	5 .1
1982	1983	Esquerra de l'Eixample	Semàfors	5 .1
1982	1985	Joan Maragall	Semàfor	5 .1
1985	1985	Pedralbes	Cruïlles Tènnis Barcelona	5 .1
1985	1986	Sant Andreu	semàfors	5 .1
1985	1987	Clot-Camp de l'Arpa	semàfors	5 .1
1986	1986	Pedralbes	Accidents a Bisbe Català	5 .1
1970	1976	Sarrià	Estació de Sarrià	5 .2/7.2
1977	1985	Ntra. Sra. del Port	Via Tren	5 .2.1 / 5 .3
1967	1969	Trinitat Nova Trinitat Vella	Pas de vianants a l'Av. Meridiana.	5 .2.2
1971	1971	Torre Baró / Vallbona	El «tubo»	5 .2.3
1976		Guineueta	DARSA	6
1977	0	Prosperitat	Paralització llicència Viñeda-Argullós	6
1975	1986	Clot-Camp de l'Arpa	Terrenys de la RENFE-CLOT	6 .1
1975	1993	Clot-Camp de l'Arpa	Terreny SGAB	6 .1
1976	1989	Clot-Camp de l'Arpa	Solar Rogent-Mallorca	6 .1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
semàfors	els semàfors	
un semàfor.	semàfors.	
un semàfor	un semàfor	
1. instal·lació semàfors. 2. coordinació semàfors		
un semàfor	el semàfor	
semàfors	semàfors	
semàfors.	semàfors	
un semàfor	semàfor	
semàfors	tots els que hi ha al carrer	
semàfors en aquestes cruïlles	els semàfors	
semàfors		semàfors
semàfors	el semàfor	
semàfors	els semàfors.	
un semàfor	un semàfor	
un semàfor	un semàfor	
semàfors en aquesta cruïlla.	un semàfor a la cruïlla de dalt	
un semàfor	el semàfor	
regulació del trànsit en aquestes cruïlles	senyalització	
semàfor en aquesta cruïlla	el semàfor	
semàfors	semàfors	
regulació trànsit	senyalització/ Millora paviment	
seguretat per creuar les vies Supressió d'un mur.	una passarel·la	
supressió de la via o almenys una protecció.	1. passos automàtics i elevat; tanques separació ; 2. supressió via.	
un pas elevat per creuar la Meri- diana unint les dues Trinitats.	el pas elevat	
condicionament del pas subterrani que s'inunda quan plou	el condicionament del pas	
declaració de ruïna, expropiació i ús públic.	la neteja del solar	
suspensió de llicència en tant no es coneguin necessitats del barri.	res, s'edifica	
Tot el solar, com a zona verda i equipaments.	Un gran parc en les 2/3 parts.	la restauració
reconversió a Z V i esportiva pública i per la F.P. Zafra , adjacent	Ø	Ampliació de l'Escola.
l'ús públic del solar		Ø

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1984		Sant Antoni	Les Cotxeres de Borrell	6 .1
1973		Badal, Brasil, Bordeta Centre Social Sants	Can Batlló	6 .1 / 6.2
1974	1990	Esquerra l'Eixample. Sant Antoni	L'Escorxador	6 .1 / 6.2
1977	1987	Les Corts	Solars Pirelli	6 .1 /6.2
1977	1989	Sagrera	Pla Popular	6 .1 / 6.2
1986	1989	Sant Antoni	«Sant Antoni any 2000»	6 .1 / 6.2
1974	1984	Badal, Brasil, Bordeta C.S.Sants, Hostafrancs	Jardins Mir Geribert	6 .1.1
1974	1986	Coll-Vallcarca	Parc de la Creueta del Coll	6 .1.1
1975	1979	Sant Antoni	Jardins de l'Alguer	6 .1.1
1975	1991	Clot-Camp de l'Arpa	Alcohols Montplet	6 .1.1
1975	1993	S. Martí Provençals Verneda Alta J.A.Parera	Parc de Sant Martí	6 .1.1
1976	1982	Ciutat Meridiana	Parc infantil	6 .1.1
1977	1977	El Carmel	Solar Llobregós	6 .1.1
1977	1978	El Carmel	Parc de la Llibertat	6 .1.1
1977	1979	El Carmel	Parc de la Palmera o de la Pedrera	6 .1.1
1977	1979	Ntra. Sra. del Port	Enjardinament	6 .1.1
1977	1982	Vila de Gràcia	Zona verda Pàdua	6 .1.1
1977	1988	Turó de la Peira -Vilapicina	Zones verdes a Fabra i Puig	6 .1.1
1977	1989	Turó de la Peira -Vilapicina	Enjardinament Montsant	6 .1.1
1977	1990	Horta	Parc de l'Amistat	6 .1.1
1977	1991	Turó de la Peira -Vilapicina	Jardins a Vall d'Ordesa	6 .1.1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
que no s'hi instal·li Comandament Policia. Recuperar per ZV, equi	suprimida la policia, provisio- nalment per a ús serveis municipals.	Escola secundària, C. cultural, poliespor, piscina, P.I Z.V.
alliberar l'espai per a ús públic, mantenint la qualificació del P.G.M.	s'ha mantingut la qualificació	
recuperar l'espai de l'Escorxador com a zona verda i d'equipaments.	plaça, parc i pistes poliesportives. Inici Biblioteca i fonoteca	la biblioteca
residència vells. Preescolar. Guarderia. EGB. 1 poliesportiu.	maximitzar les zones verdes i fer-les públiques.	
municipalització de tots els solars sense edificar.	jardins i/o equip. en bona part.	
zones verdes i equips, en tots els solars disponibles del barri.	Casal d'avis en antiga seu Dcte. i dispensari geriàtric. + en vies rec.	Centre d'atenció social, en lloc del casal d'avis.
enjardinament d'un petit triangle.	enjardinament d'un petit triangle.	
municipalització i condicionament com a parc urbà.	un gran parc.	
remodelar la zona.	arreglar els jardinetes d'acord amb els veïns.	
zona verda en la totalitat.	poliesportiu i ZV en part no edificable i plaça pública interior	
un parc. La supressió del camp de futbol	1a. fase	2a. fase
enjardinament d'un solar.	l'enjardinament	
neteja i enjardinament d'un solar municipal.	enjardinament mínim amb jocs infantils.	
un Parc	Parc provisional fins al 1987. Absorbit per urbanització boca N	
l'enjardinament de la zona	Inici de la urbanització. Projecte de reforma	progressiva realit.formació comissió seguiment AAVV
municipalització solar i enjardinament per C.N.M.	L'Ajuntament enjardina una petita part, la resta terra de ningú	
aturar l'edificació i zona verda	municipalitzar el solar. Zona enjardinada prov. pels veïns.	
zones verdes.	una plaça amb aparcament subterrani a Cartellà-Petrarca.	placetes i zones verdes
Enjardinament i jocs infantils.		Plaça Olof Palme
Un parc en un solar privat	1. enjardinat pels veïns. 2. Municipal	
l'enjardinament dels talussos		placeta enjardinada

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1977	1992	Penitents - Taxonera	Solar Segur-Samaniego	6 .1.1
1977	1993	Centre Social Sants	Can Valent Petit	6 .1.1
1978		Paraguai-Perú	Jardí-museu mecànic	6 .1.1
1978	0	Paraguai-Perú	Fàbrica Benet i Campabadal	6 .1.1
1978	0	Sant Andreu	Illa Santa Marta, Joan Torras	6 .1.1
1978	1990	Horta	Parc de la Unitat	6 .1.1
1979	1987	Trinitat Nova	Jardins de la Trinitat Nova	6 .1.1
1980		Paraguai-Perú	Pista Petanca	6 .1.1
1980		Sagrada Família	Parc Gaudí	6 .1.1
1980	0	La Palmera de Sant Martí	Zona verda	6 .1.1
1980	0	Penitents - Taxonera	Solar Sta. Rosalia	6 .1.1
1980	1992	Penitents - Taxonera	Fastenrath-Rosell	6 .1.1
1982	1990	Joan Maragall	Entorns Mas Guinardó	6 .1.1
1982	1993	Canyelles	Parc Central	6 .1.1
1985		Badal, Brasil, Bordeta	CELOGRAF	6 .1.1
1973		Sant Andreu-Porta -Prosperitat	RENFE - Meridiana - Can Dragó	6 .1.1 / 6.2
1974		Poble Nou	MACOSA /Front Marítim del Poble Nou	6 .1.1 / 6.2
1975	1989	Sagrada Família	SAESA	6 .1.1 / 6.2.1
1976	1988	Les Corts	Jardins Nicaragua	6 .1.1 / 6.2.1
1978	1984	Ntra. Sra. del Port	Can Sabaté «Estrellas Altas»	6 .1.1 / 6.2.1
1980	1993	Ntra. Sra. del Port	Foneria - Alts Forns	6 .1.1/ 6.2.1
1972	1983	Poble Nou	Wad-Ras	6 .1.1/6.2.1/6.2.2 /6.2.4

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
solar com a zona verda.		zona verda
municipalització dels terrenys. Enjardinament i no escola d'EGB	plantada simbòlica de 30 o 40 arbres. Arranjament prov.	3 torres singulars, a canvi de l'enjardinament.
expropiació de la fàbrica i recuperació com a jardí-museu mecànic	Ø	
que l'Ajuntament compri la fàbrica i la rehabiliti per equips	Ø	
obertura c/.Sta Cristina, per accedir a l'interior i enjardinament	Ø [s'ha tancat del tot l'illa]	
un parc	un parc	l'acabament de les obres.
un parc	un parc	
compra municipal d'un petit solar residual com a pista de petanca.	VV l'han netejat i l'estan utilitzant prov. s'autorització	el trasllat de les pistes al passatge Isidret
reunificar tres illes per suplir la visibilitat que no té la Sagrada Família		
zona verda.		
expropiació d'un solar com a zona verda	Ø	
enjardinament del petit espai entre els dos carrers.		petita placeta
remodelació com a zona verda d'un solar buit		petita placeta
Ni casetes, ni equipaments, tot zona verda.		el parc a canvi edifici S. Municip.en façana Ronda
zona verda		municipalitzat el 1990 i jardí provisional.
gran zona verda com a pulmó del barri i petits equipaments.	projecte major part equip. i ZV. Escola i Bombers.	pistes, poliesportiu, piscines coberta i descobertes i Z. V.
Zona verda: No al Centre direccional		reduir afectacions, suspensió temps aprovació
zona verda i equipaments.	70% equipaments i zona verda, 30% restant habitatges.	Jardins Indústria i pista polisportiva.
1. un Casal; 2. mantenir caràcter espai públic i lliure; ús per determinar	Uns jardins.	
Els terrenys d'una indústria com a zona verda.	parc a l'interior, accés per 2 c;/ locals C.Cívica la Cadena	
ús públic d'una part de l'espai central de l'illa i del magatzem exterior	llicència a condició de l'ús públic. Pels VV el magatzem.	suprimit magatzem s'urbanitza com a Pl. Marina de Sants
75 % zona verda, escoles, poliesportiu, centre social.	l'Institut Icària i zona verda a la resta de l'illa.	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1974	1990	Poble Nou	CAN FELIPA- CATEX	6 .1.1/6.2.1/6.2.2 / 6.2.4
1973	1986	Sagrera/Sant Andreu	Terrenys de la Pegaso	6 .1.1 / 6.2.2
1974	1978/87	Joan Maragall Baix Guinardó	Parc de les Aigües i Torre de les Altures	6 .1.1/ 6.2.2
1976	1983	Sarrià	Jardins i Casal de Sarrià	6 .1.1/ 6.2.2
1980	1992	Penitents - Taxonera	Solar c/. Fasternath	6 .1.1 / 6.2.2
1976	1978	Les Corts-Sol de Baix	Zona verda	6 .1.1/6.2.2/6.2.3
1973	1985	Badal, Brasil, Bordeta Centre Social Sants Hostafrancs	Solar Espanya Industrial	6 .1.1/6.2.2/6.2.4
1970		Torre Llobeta Turó de la Peira Vilapicina-R.Albó	Cotxeres Borbó	6 .1.1/6.2.4
1974	1989	Sagrada Família	Plaça Hispanitat	6 .1.1 / 6.2.4
1975		Clot-Camp de l'Arpa	Can Miralletes	6 .1.1 / 6.2.4
1977	1992	Fort Pius	Estació del Nord	6 .1.1 / 6.2.4
1982	1986	Penitents - Taxonera	Jardins Santa Rosalia-Sangenís	6 .1.1 / 6.2.5
1976	1993	Les Corts	Sant Joan de Déu / La mansana d'or	6 .1.1/6.2.1
1974		Roquetes	Solars Garigliano-Romaní- Vidal i Guasch	6 .1.1/6.2.3
1975	1989	Ciutat Meridiana	Església antiga	6 .1.1/6.2.3
1973	1980	Les Corts-Sant Ramon	Plantes industrials FOC	6 .1.1/7.2.4
1971	1981	Trinitat Vella	Plaça de la Trinitat	6 .1.2
1973	1979	Les Corts	Plaça Rosés	6 .1.2
1973	1983	Porta/Vilapicina /Ramon Albó	Plaça Sóller	6 .1.2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
Z.V. i equipaments socio-culturals: Biblioteca i Guarderia	Centre cívic. Piscina. Habitatges a la franja amb façana c./Bilbao	La inauguració del Centre
escoles i zona verda als antics tallers de la Pegaso.	El parc i escoles. Augment Z.V a canvi grans blocs de pisos.	
el jardí de la SGAB Parc Públic i edificacions per a ús del barri.	El '78 Parc. '87, edifici entrada a l'AV. Torre Altures, seu Districte	La rehabilitació de la Torre
1. mantenir qualificació de zona verda a tota l'illa. 2. Casal	el parc de Sta Amèlia i Vil·la Cecília amb part dels jardins per a Casal.	
solar per a ús del barri.		l'enjardinament
jardí, guarderia, Centre d'urgències en solar amb llicència concedida	Ø	
que no s'hi edificui. 1. ús públic a determinar. 2-. ZV (85%)equip.	parc amb equipaments segons els % demanats	92 El pavelló.
parc i Z. esportiva: camp de futbol, pista patinatge, poliesportiu.	Poliesportiu al c/Alcover. Acords amb CTMB per obrir espais	Jardí infantil i pistes
zona verda i equipaments esportius.	projecte: plaça dura, zona verda, pista poliesportiva.	la remodelació plaça Pablo Neruda
expropiació, zona verda i esportiva.		expropiació en procés.
recuperació conjunt per a Parc i poliesportiu. Oposició vials que tallin	'88 el parc i projecte: estació busos, pistes esport.priv; C.Comerc	estació busos i club esportiu.
pàrquing subterrani i jardí.	jardí esglaonat relligant els dos c/	
mantenir 1. l'ús públic de la totalitat del solar. 2.coeficient d'equipam.	mantenir els equipaments existents.	2 escoles, i 1 polies. a compartir. Can Rosés rehabilitat
solars com a zona verda i ambulatori		terreny expropiat Projec CAP, P. subterrani i Z. V.
Centre planificació familiar, parc infantil	un parc.	
supressió planta formigonat i incineradora de residus hosp.; urbanitz.	desaparició de la planta, urbanització parcial.	
una plaça	una plaça dura	Una nova plaça.
l'enjardinament i urbanització de la plaça	la urbanització de la plaça	(incorporada a la nova configuració de l'illa)
una Plaça.	Plaça i dos petits locals gestionats VV	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1973	1989	Poble Sec	Bóbila carrer Sancho Marraco	6 .1.2
1974		Turó de la Peira -Vilapicina- R. Albó.	Caserna Guàrdia Civil	6 .1.2
1974	1974	Turó de la Peira -Vilapicina / R. Albó.	Zona verda a Santany	6 .1.2
1974	1976	Prosperitat	Camp de la Bloc	6 .1.2
1974	1981	Badal, Brasil, Bordeta Centre Social Sants	Plaça La Farga	6 .1.2
1974	1991	Badal, Brasil, Bordeta	Plaça Vázquez de Mella	6 .1.2
1975		Prosperitat	Urbanització Vesubio-Formentera-Florida	6 .1.2
1975	0	Sarrià / Vallvidrera	Font de la Pineda o del Bou	6 .1.2
1975	1981	Sagrera	Plaça de les Rates	6 .1.2
1976	1977	Ciutat Meridiana	Zona Verda	6 .1.2
1976	1992	Clot-Camp de l'Arpa	Plaça de les Tortugues	6 .1.2
1977		Prosperitat	Solar Casanovas-Boada	6 .1.2
1977	1979	Clot-Camp de l'Arpa	Plaça Antiga Foneria	6 .1.2
1977	1981	Porta	Plaça Alcúdia	6 .1.2
1977	1981	Sagrada Família	Plaça Gaudí	6 .1.2
1977	1982	El Raval	Plaça Salvador Seguí	6 .1.2
1977	1982	Sant Andreu	Plaça del Triangle	6 .1.2
1977	1982	Turó de la Peira -Vilapicina / R. Albó.	Plaça Ramon Albó	6 .1.2
1977	1987	Clot-Camp de l'Arpa	Can Robacols	6 .1.2
1977	1989	Sagrera	Plaça de la Palmera	6 .1.2
1977	1990	Baix Guinardó	Espais entorn del Torrent de Lligalbé	6 .1.2
1977	1991	Badal, Brasil,Bordeta Centre Social Sants.	Places de l'Estació	6 .1.2
1978	1984	La Palmera de Sant Martí	Plaça de la Palmera	6 .1.2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
equipaments i mercat la caserna per a equipaments	un 33% com a plaça	
zona verda	una placeta	
una plaça	una plaça més petita	
zona verda i equipaments.	Plaça en 2 etapes, 76 i 81. Camp de futbol provisional.	Poliesportiu i Llar d'infants L'Esquirol
aturar edifici que es construïa sobre solar municipal i doblar la Pl.	'82 aturar les obres.	una petita plaça amb aparcament subterrani.
l'enjardinament	2 placetes i pistes petanca	
urbanitzar la font	urbanització provisional de la font per als VV	
urbanització i enjardinament del Camp de la Patau.	una plaça enjardinada.	
oposició construcció d'un aparcament i enjardinament del solar.	aturar la construcció de l'aparcament	
arranjament i ampliació de la plaça.		Una plaça gran.
expropiar-lo per construir-hi una Z.V.	l'expropiació.	
enderrocament i neteja de les runes. Municipalització solars	20 de maig '79 s'inaugura la plaça.	incorporada a la urbanització d'Aragó
una plaça. 1.- en el solar dret. '81: el solar en runes de l'esquerra.	una plaça en el 1r. solar. En l'altre, prov. pistes de petanca	
projecte d'enjardinament + espai jocs i esports; espai llac.	la urbanització i algunes de les demandes dels veïns.	
1.. guarderia.	'78 enjardinament prov.	
2. enjardinament solar.	'82 Plaça dura.	
una petita placeta.	una petita placeta.	
una plaça	una plaça	
plaça pública.	plaça pública.	
la urbanització del solar residual en aquesta cruïlla.	uns jardins.	
un poliesportiu o una plaça.	l'expropiació el 86. Jocs infantils prov. Proj. a realitzar el 88	la urbanització de la plaça
supressió proj. RENFE: un P edifici de 8 pl i estació central Bus. Urb.	reconsideració del primer projecte. Plaça dels Països Catalans.	en consonància amb la dels Països Catalans.
una plaça municipalitzant el solar.	la plaça.	La urbanització total de la plaça amb P. subterrani

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1979	1987	Clot-Camp de l'Arpa	Plaça Valentí Almirall	6 .1.2
1980	1987	Sant Ramon	Passatge Pintor Tapiró	6 .1.2
1980	1987	Sant Ramon	Plaça Pintor Tapiró	6 .1.2
1980	1988	Paraguai-Perú	Jardins Maresme	6 .1.2
1980	1988	Verdum / Roquetes	Plaça Francesc Layret	6 .1.2
1982		Badal, Brasil, Bordeta	Plaça del Fènix	6 .1.2
1982	1984	Sant Andreu	Plaça de la Pomera	6 .1.2
1982	1987	Paraguai-Perú	Plaça Puigcerdà	6 .1.2
1984		Poble Nou	Un Parc a la Paperera Godó	6 .1.2
1984	1987	Dreta de l'Eixample	Torre de les Aigües	6 .1.2
1987	1987	Sagrada Família	Plaça del Triangle	6 .1.2
1974	1984	Centre Social Sants Hostafrancs	Manufactures Ceràmiques	6 .1.2 / 6.2.1
1970	1987	Ntra. Sra. del Port	Escola i equipaments	6 .1.2/6.2.1/6.2.2
1978	1986	Sant Ramon	Plaça Interior Grup Mundo	6 .1.2/6.2.1/7.2.4
1977		Trinitat Nova Trinitat Vella	Parc de les Aigües	6 .1.3
1977	0	Clot-Camp de l'Arpa Illa Cerdà	Illa Cerdà	6 .1.3
1979	1980	Sant Andreu	Plaça dels Veïns	6 .1.3
1973	1981	Porta	Residència vells	6 .2
1974		Guineueta	Guarderia Valldaura	6 .2
1974	0	Badal, Brasil, Bordeta	Terrenys Industrials Zona Badal	6 .2
1975		Prosperitat	Harry Walker	6 .2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
ampliació de la plaça.	«Nou Xalet» com a centre per a activitats juvenils.	
municipalització i enjardinament del passatge.	urbanització com a passatge enjardinat d'ús privat.	
Creació d'una plaça	La plaça.	
municipalització i enjardinament d'un solar residual.	Pl. Zenòbia Camprubí, jardí, pistes de petanca, jocs infantils.	
la urbanització i enjardinament del solar.	una plaça enjardinada.	
mantenir l'actual caràcter de la plaça.	aturar el projecte.	
una placeta, en solar privat, en zona pendent remodelació.	municipalització i urbanit. recuperant signes d'identitat	consolidada la permanència de la plaça
retirada del transformador, neteja i urbanització com a Pl.	soterrament del transformador, arbres i bancs a la plaça.	
un parc, requalificant el sector com a zona verda.		gran plaça, verd totalment públic, cessió 35 hab. soc.
conservar Torre de les Aigües condicionant l'interior de l'illa.	conservació de la torre. Urbanització del pati interior al públic	
enjardinament espai buit.	placeta d'acord amb el projecte dels Veïns.	
una plaça i un centre de BUP i COU	Pl. Corrades que manté xemeneia; un centre de BUP i COU	
una nova Escola, i alliberar la Pl. per a la llar del jubilat i un C.Social	L'Escola i alliberar els locals i la plaça.	
urbanització de l'espai interior i utilització dels locals per als veïns	urbanització de la plaça segons projecte dels veïns.	
reutilització i obertura al públic del dipòsit d'Aigües de Montcada.		
enjardinar l'interior de l'illa i obrir-la al públic.	de moment despertar l'interès per aprofitar d'altres illes.	Ø
ús públic de l'espai i ajardinament de la zona.	ús públic i autourbanització, amb ajuda de l'Ajuntament	
municipalització d'una casa semi-derruïda per a residència de vells.	un casal d'avis.	
1. manteniment de la guarderia. 2. local de joves.		
mantenir l'afectació del P.G.M. i canviar l'ús a equipaments.	Ø	
urbanització, neteja i Centre de salut, guarderies	Escola Santiago Rossinyol, I.B. Sant Andreu i poliesportiu.	Proj. aprovat C. Salut. Zona central patis escolars, Z.V

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1977	0	Centre Social Sants Sol de Baix	Fàbrica de Perles Majòrica	6 .2
1977	1992	Camp d'en Grassot	Fàbrica Kromschroeder	6 .2
1979	1987	Clot-Camp de l'Arpa	ALCHEMIKA - BIMBO	6 .2
1981	1987	Guineueta	Centre Social Madison	6 .2
1984		Verdum	Cine Cristal	6 .2.
1985		Sant Antoni	Galetes Montes	6 .2
1986	0	Baix Guinardó	Koska	6 .2
1987		Vila de Gràcia	Fàbrica c/. de l'Alzina	6 .2
1967	1982	Trinitat Nova	Guarderia	6 .2.1
1972	1982	Trinitat Nova	Casal d'Avis	6 .2.1
1974		Casc Antic	Caserna Sant Agustí	6.2.1
1974		Roquetes	Casal de Joves	6.2.1
1974	1982	Roquetes	Biblioteca	6 .2.1
1975		El Raval	Casa Caritat	6 .2.1
1975		Poble Sec	Mercat de les Flors	6 .2.1
1975		Prosperitat	Parvulario-Escuela Vesubio	6 .2.1
1975	1990	Ciutat Meridiana	Biblioteca	6 .2.1
1976		Vila de Gràcia	Cooperativa la Lleialtat	6 .2.1
1976	1987	Ciutat Meridiana	Casal d'Avis	6 .2.1
1976	1987	Trinitat Nova Roquetes	Planta asfàltica	6 .2.1
		Centre Social		
1976	1989	Casc Antic	Casal del barri	6 .2.1
1976	1987	Ciutat Meridiana	Ateneu Popular	6 .2.1
1977		Canyelles	El Fòrum	6 .2.1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
1. mantenir la Z.V. qualificada del P.G.M. 2. poliesportiu		Jardí i Pl. interior, a càrrec Immobiliària. P municipal.
municipalització i equipaments decidits pels veïns.	PERI de Costa i Font. Mantenir qualificació d'equip: Escola.	
la seva adquisició definitiva com a Centre social.	un casal d'avis	
municipalització edifici per a equipaments sense determinar.		
municipalització per a ús públic no determinat. EGB a «St. Antoni 2000»	Redacció d'un P.E. que preveu EGB, C. cívica i plaça interior	Aprobat centre EGB i plaça interior enjardinada.
centre pluriactiu i locals esportius.	Ø	
equipament seguint el PERI.	inici tràmits d'expropiació.	
una guarderia	guarderia L'airet	
residència i Casal d'avis.	Residència, Casal i un teatre polivalent VV	
escola EGB i Escola de Formació Professional.		proposta d'una escola d'Hostaleria
Casal de joves en diversos emplaçaments		Un casal de joves provisional
una biblioteca	Biblioteca Popular Les Roquetes	
1. utilització com a Residència de vells. 2. part per al barri. Obertura patis	Gran centre cultural en proj. Promesa C. cívica i obertura patis	
supressió del mercat, rehabilitació com a Ateneu, poliesportiu, Z.V.	Teatre municipal.	
Escola bressol i EGB.	Escola Mercè Rodoreda.	
una biblioteca		biblioteca pública centre privat M. Alfonsa Cavin
Reivindicació de l'edifici per a ús del barri.	Res derivat de l'acció dels veïns. Esdevé seu del Teatre Lliure	
local jubilats	utilització del vestíbul del Centre cívica.	
tancament de la fàbrica i construcció d'un Ateneu Popular	'79 el tancament Rehabilitació prov. com a Casal de barri.	
Locals com a casal del barri.	Locals per l'AV i Casal de joves i Casal d'avis.	
local social	Centre cívica Ciutat Meridiana - Torre Baró-Vallbona	
Un Centre cívica.	83, El local Pau Casals per a l'AV com a centre d'activitats.	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1977		Verneda Alta	Ateneu Popular	6 .2.1
1977		Verneda Alta	LAMARO	6.2.1
1977	0	El Carmel	Ateneu	6.2.1
1977	1982	Sant Andreu	Les Cotxeres	6.2.1
1977	1983	Sagrera	La Barraca	6 .2.1
1977	1985	El Carmel	Llar de jubilats	6 .2.1
1977	1987	Horta	Biblioteca Matas i Ramis	6 .2.1
1977	1987	Vila de Gràcia	Llar jubilats	6 .2.1
1977	1989	Canyelles	Guarderies	6 .2.1
1977	1989	El Raval	Residència vells	6 .2.1
1977	1990	Poble Sec	Casal del barri	6 .2.1
1977	1993	Canyelles	Biblioteca	6 .2.1
1977	1993	Poble Sec La França	Col·legi c/.Font Honrada	6 .2.1
1977	1994	Turó de la Peira -Vilapicina	Casal de joves	6 .2.1
1978	0	Verneda Alta	Llar jubilats	6 .2.1
1978	1980	Turó de la Peira -Vilapicina/ R. Albó	Llar del jubilat i guarderia	6 .2.1
1978	1982	Hostafrancs	Centre cívic	6 .2.1
1978	1985	Vila de Gràcia.	L'Ateneu	6 .2.1
1978	1986	Paraguai-Perú	Casal d'avis	6 .2.1
1978	1988	Paraguai-Perú	Casal de joves	6 .2.1
1979	1982	Penitents - Taxonera	La Taxonera	6 .2.1
1980		La Palmera de Sant Martí	Equipaments socials	6 .2.1
1980	1986	Penitents - Taxonera	Ca l'Arrigat / Centre cívic	6 .2.1

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
Ateneu popular ocupant un 50% del solar, la resta Z. verda.	[Centre cívic a Sant Martí]	
Centres socials i Hogar del jubilado.		
Municipalització locals per a conferències, teatre, cinema, biblioteca	abandonat per la promesa d'un C. cívic en altra localització.	
Rehabilitació totes les instal·lacions: Ateneu Popular i auditori.	conservar la façana transformadors. C. cívic i Casal joves	
Ateneu Popular	Centre cívic	
Construcció d'un centre.	Llar de jubilats de la Caixa	
la utilització pública del llegat Matas i Ramis.	Conservació edifici i biblioteca i utilització com a C. cultural	Tancada biblioteca, funciona tan sols com a C. cívic.
L'ampliació de la zona afectada com a verd per a llar de jubilats	augment de la superfície i residència geriàtrica.	
Llars d'infants	'77 guarderia nenes i nens; '88 Pepetuelos <i>en barracons</i>	'89 Al vent
ampliació del projecte oficial, de «hogar del jubilado» a residència	residència de vells en construcció.	residència assistida i de dia.
Casal d'avis en l'antic local de la CNT	local, 1979, 1989, en obres com a C. cívic.	Centre cívic
Una biblioteca		Una biblioteca sense funcionar
Rehabilitació col·legi per a fins socials i recuperació drogoaddictes	municipalització del col·legi.	Centre cultural i artístic de la gent gran T. Tortajada
Sala d'actes polivalent i casal de joves	Local per a l'AV	Pl. de l'Esperança a l'interior Casal joves a les Bases
Una llar de jubilats		
Llar del jubilat i guarderia.	Llar del jubilat	
Casal d'avis	Centre cívic i Casal	
Recuperació del local com a ateneu.	Centre cívic L'Artesà.	
Un local per a Casal d'avis.	'83 Casal d'avis, hi col·labora La Caixa de BCN. S'amplia després	
Un local per a l'esplai.	municipalització local, i cessió a l'AV, per Casal joves autogest.	
Recuperació de la casa Taxonera i els terrenys que l'envolten.	l'edifici com a llar de jubilats, amb un petit jardí que l'envolta.	
Residència assistida 3ª edat.		
local provisional com a centre cívic.	utilització provisional del local: "Pavelló Cultural"	'94 nou C. cívic en un altre emplaçament.

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1982	1993	Baix Guinardó	Edifici oficines TABASA	6 .2.1
1983	1988	Sant Andreu	Casal d'Avis	6 .2.1
1986		Trinitat Nova	Casal del barri	6 .2.1
1987	1989	Pedralbes	Pas de vianants a Can Ponsich	6 .2.1
1974	1992	Verdum	Galeries Granada	6 .2.1. / 6.2.3
1970	1987	Ntra. Sra. del Port	La Bàscula	6 .2.1/6.2.3/6.2.4
1978		Verneda Alta	Fàbrica Roig	6 .2.1/6.2.3/6.2.4 / 7.1
1977	1992	Baix Guinardó	Casernes de Girona (o del carrer Lepant)	6 .2.1 / 6.2.5
1977		Joan Maragall	Remodelació de l'illa Torrent de Melis	6 .2.1/6.2.2/6.2.4
1967	1970	Torre Baró	Escola Font dels Eucaliptus	6 .2.2
1967	1974	Montbau APA	Escola Baloo	6 .2.2
1967	1976	Trinitat Nova	Escola Benjamí	6 .2.2
1969	1978	Montbau / Associació de pares	Escola Enric Borràs	6 .2.2
1969	1991	Les Corts/ Sant Ramon / Sol de Baix	Escola Sta. Teresita	6 .2.2
1970	1980	Guineueta/ Verdum	Escola F.P	6 .2.2
1972		Sarrià	Castell de l'Oreneta	6 .2.2
1973		Les Corts Sant Ramon	Escola EGB	6 .2.2
1973	1977	Porta	Col·legi Sóller (anomenat Palma de Mallorca)	6 .2.2
1973	1978	Trinitat Vella	Escola	6 .2.2
1973	1979	El Carmel	Escola Tramuntana.	6 .2.2
1974		Ciutat Meridiana	Escola Bressol	6 .2.2
1974	1986	Roquetes	Escola Pla de Fornells	6 .2.2
1974	1986	Turó de la Peira -Vilapicina	Institut	6 .2.2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
Una biblioteca	promesa d'un P.	P. municipal.
casal d'avis sense ubicar.	un casal d'avis.	una remodelació el '92
un Casal		
Pas peatonal a través de la finca	Pas de vianants.	
municipalització local per: CAP, llar de vells, biblioteca, sala joventut	un CAP	13 hab. i 12 aparc. CAP en soterrani. equip a <i>Vivendes</i> Governador
poliesportiu, ambulatori i local per als veïns	1977 el poliesportiu. 1987 el local. Ambulatori en constr.	
EGB, Llar jubilat, mercat, bugaderia i menjadors col·lectius.	la compra de 2.440 m2	petanca al centre c/ Santander. Llar jubilats c/ Binèfar.
ús per al barri de la Sala d'actes. P. llar de jubilats i bombers.	aparcament en superfície	P. subterrani. Proj. jardins i edifici per a equip: CAP i altres
1.municipalització i equipaments de tot tipus. 2. P.E.ordenació	1982. Esc. Torrent d'en Melis, C. cívic. Complex esportiu	Escola Bressol Verge de Montserrat
una escola	l'escola	
Instal·lar escola cooperativa pares en terrenys municipals.	Requalificació terrenys i escola	
una escola maternal i d'EGB.	l'escola.	
Una escola d'EGB	Escola EGB	
manteniment de l'escola amb el mateix nombre de places	Que es reculli en el P.Equip. del solar de St. J. de Déu	un nou edifici, pràcticament en la mateixa ubicació
que s'acabi la construcció d'una escola professional.	un Centre de F.P.	
màxim aprofitament del parc.	algunes millores.	
una escola EGB.	municipalització i reserva solar per a equipament escolar.	Proj. aprovat. P. Compromís d'obrir instal·lacions esp.
una escola d'EGB	Un parvulari i l'escola EGB.	
una escola EGB	Escola Ramon Berenguer III	
1.'75 conversió a escola pública. 2. acabar obres. Construcció parvulari	Escola i parvulari.	
una guarderia	una guarderia a Torre Baró per als tres barris.	
edifici per a l'escola-cooperativa	Edifici provisional a Vidal i Guasch. Escola al c/de Nou Barris.	l'edifici antic com a Casal infantil de Roquetes.
un institut	I.B. Congrés	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1974	1979	Poble Sec	Col·legi a les Cotxeres	6 .2.2
1975		Trinitat Vella	Escola d'adults	6 .2.2
1975	1979	Clot-Camp de l'Arpa'	Escola La Farigola	6 .2.2
1975	1982	El Carmel	Guarderia	6 .2.2
1975	1982	El Carmel	Escola Mont Carmel -Coves d'En Cimony	6 .2.2
1975	1982	Poble Sec	Escola Carles I	6 .2.2
1976		Ciutat Meridiana Torre Baró/Vallbona	Escola F.P	6 .2.2
1976	0	Verneda Alta	Guarderia	6 .2.2
1976	1986	Clot-Camp de l'Arpa	Fibracolor	6 .2.2
1976	1986	Esquerra de l'Eixample Sant Antoni	Les Cotxeres de Vilamarí-Diputació	6 .2.2
1976	1993	Verdum Roquetes	Escola Paulo Freire	6 .2.2
1977	1979	Canyelles	L'Escola	6 .2.2
1977	1980	Montbau	Aula escolar	6 .2.2
1977	1981	Horta	Escola Mare Nostrum	6 .2.2
1978		Barri Gòtic	Escola EGB.	6 .2.2
1978		El Carmel	Centre Professional	6 .2.2
1978		Verneda Alta	Guarderia	6 .2.2
1978	0	Verneda Alta	Escoles	6 .2.2
1978	0	Verneda Alta	Solar Santander-Riera d'Horta	6 .2.2
1978	1978	Montbau	Institut Narcís Monturiol	6 .2.2
1978	1982	Ciutat Meridiana Torre Baró/ Vallbona	L'Institut	6 .2.2
1978	1982	Les Corts	Edifici de la Fiat: Escola Les Corts	6 .2.2
1978	1984	Fort Pius	Institut Fort Pius	6 .2.2
1978	1987	Verneda Alta	Escola Formació professional	6 .2.2
1978	1988	Verneda Alta	Escola	6 .2.2

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
una escola en el solar de les antigues cotxeres.	escola EGB Consell de Cent	
una escola d'adults	provisionalment al Col·legi Santíssima Trinitat	prevista en edifici en construcció del c/. Madriguera
una Escola d'EGB en els terrenys de la RENFE.	l'escola	
compra solar i edifici com a guarderia	Guarderia municipal.	s'ha ampliat.
Escola Preescolar, EGB i adults.	Escola Preescolar, EGB i adults.	
l'activació del projecte d'una escola d'EGB i ampliació per a BUP i FP	millorar el projecte i agilitzar la construcció d'una escola d'EGB	
Una escola F.P.		
Guarderia i Escola EGB		Escola d'adults a Sant Martí
Una escola d'EGB i mantenir la qualificació del solar com a equip.	Municipalitzar el solar, per després cedir-ne part. Esc. J.de Ribera	
Solar de les antigues cotxeres com a escola d'EGB i BUP.	l'escola d'EGB Joan Miró a Entença. En construcció l'Institut.	el centre de BUP
Una escola d'adults	l'escola d'adults.	
Una escola fora del parc.	Escola «Tomás Moro»	
Reivindicació d'una nova aula per a l'escola d'EGB.	contruir un barracó que acaba destinat a biblioteca.	Traslladar biblioteca a edificacions de l'antiga escola.
Una escola pública	l'Escola	
Una escola al Palau Marc		previsió d'escola al c/. Sant Francesc, xamfrà d'en Rull
Centre de formació professional		
Una guarderia	zona verda	
Una guarderia i una EGB	(s'hi ha construït un poliesportiu, Llar 3a edat)	
Equipaments, guarderia i escola especial		
l'ampliació de l'Institut.	ampliar l'Institut.	
Un Institut	L'Institut Pablo Ruiz Picasso	
l'acompliment del P.G.M. l'activació de les obres de l'escola.	EGB (premi FAD), C. de S. Socials, Auditori i Casal de joves.	sala 250 places a canvi concessió 50 anys multicine.
Institut de Batxillerat	Institut de Batxillerat	
paralització d'obres al solar i construcció d'una F.P.	escola F.P. Salvador Seguí	
Una Escola	C.E.P. Els Horts	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1978	1992	Vallbona	Institut	6 .2.2
1979		Clot-Camp de l'Arpa	CYT	6 .2.2
1979	1982	El Carmel	Escola Farnés (Eduard Fontseré)	6 .2.2
1980	1984	Porta	Col·legi Splai	6 .2.2
1980	1984	Porta	Escola RENFE-Meridiana	6 .2.2
1980	1986	La Palmera de Sant Martí	Escola La Palmera	6 .2.2
1980	1987	Sant Andreu	Escoles Irlanda-Vallès	6 .2.2
1983	0	Pedralbes	Biblioteca	6 .2.2
1976		Sagrada Família	SAFA	6 .2.2/ 2.4
1974	1994	Turó de la Peira -Vilapicina	«Las Balsas»	6 .2.2 /6.2.3
1978	0	Verneda Alta	Solar Prim-Santander	6 .2.2/7.1.5
1974	1989	Ciutat Meridiana Torre Baró/Vallbona	Ambulatori	6 .2.3
1974	1990	El Carmel	Centre de salut	6 .2.3
1976		Trinitat Vella	Casal d'avis	6 .2.3
1977		Horta	Ambulatori	6 .2.3
1977		Trinitat Nova	Ambulatori	6 .2.3
1978		Clot-Camp de l'Arpa	PAIDO	6 .2.3
1978	1980	El Carmel	Centre d'higiene mental	6 .2.3
1981	1992	Canyelles	Geriàtric Pau Casals	6 .2.3
1982		Joan Maragall	Centre d'Assistència Primària.	6 .2.3
1977	1993	Verneda Alta	Fàbrica Vila	6 .2.3/6.1.1
1975	1985	Prosperitat	Casal de joves	6 .2.3/7.1.3

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
un Institut en els barracons de l'antiga escola.	L'IB P. Ruiz Picasso entre Torre Baró-Ct. Meridiana	Centre activitats cíviques i centre formació ocupacional
Centre de BUP		aprovada la construcció de l'Institut
Escola amb 4 unitats de PreEscolar, 16 EGB, 2 educació adults	Escola EGB	
Una escola d'EGB que substituís la privada Esplai, venuda al MEC	un centre d'EGB al c/. Maladeta, 76-78.	Escola Arts i Oficis. Centre BUP i FP a Renfe- Meridiana.
Una escola EGB.	una escola d' EGB.	
Una escola. - '87 adequar el semi-soterrani com a gimnàs.	una escola.	
Escola d'EGB en uns antics cortals de propietat privada.	expropiació solar. Escola Enric Gibert i Camins	
Conservar la casa per ubicar-hi una biblioteca.		Ø
Escola d'EGB i poliesportiu.	compromís municipal d'edificar la futura escola Tàbor.	proj.def. l'escola inici obres el '93. poliesp. finanç. per P.
Z.V i equip.: 1. hospital. 2. FP i d'adults. 3. Casal de joves	Casal joves+Habit. en substitució enfonsats per l'aluminosi	
Una escola d'EGB, parc de bombers i aparcaments.		
Un petit hospital de zona	Un consultori provisional.	un CAP per als tres barris, al c/ Sant Feliu de Codines, 2
Centre de salut.	en construcció	Una àrea bàsica de salut.
Casal d'avis i residència geriàtrica.		Casal d'avis i centre de dia
Un ambulatori	promesa terrenys quan s'ordini l'entorn del túnel de la Rovira.	cessió municipal solar a Generalitat i l'inici de C. Salut
Un ambulatori.	municipalització. Compromís de construir un CAP	projecte d'un CAP II de 4 plantes.
Municipalització instal·lacions i rehabilitació com a C. salut.	la municipalització.	
Centre higiene mental.	1. Centre en local lloguer 2. trasllat R. Caselles.	
Una residència geriàtrica.	Seu prov. del Dte Ràdio 9 Barris, S. Socials, Planif. familiar	5 plantes geriàtric, 2 plantes casal d'avis.
Centre salut que podria ubicar-se en aquest solar o en d'altres.		
Hospital de Zona i zona verda	Jardins Ram de l'Aigua	Hospital geriàtric de dia, i casal d'avis
Un Casal de joves a l'Acadèmia FIDE del c/. Jaoquim Valls	El Casal de joves i una escola d'adults.	

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1982	1988	Prosperitat	Plaça Àngel Pestaña	6 .2.3/7.1.3
1971	1975	Les Corts	Poliesportiu Ex-Camp de les Corts	6 .2.4
1971	1992	Parc Vall d'Hebron/ Horta/El Carmel/ Montbau/Sant Genís Taxonera/El Coll	Martí Codolar	6 .2.4
1973	1980	Trinitat Vella	Poliesportiu	6 .2.4
1973	1990	Porta	Club de Futbol Alzamora	6 .2.4
1974	1984	Badal, Brasil, Bordeta C. Social Sants, Magòria	Club Esportiu Sants	6 .2.4
1975	1980	Ciutat Meridiana	Ampliació zona esportiva	6 .2.4
1975	1985	Ntra. Sra. del Port	Club Natació Montjuïc	6 .2.4
1976	1978	Trinitat Nova	Camp de Futbol	6 .2.4
1976	1984	Les Corts, Sol de Baix	Parc esportiu infantil	6 .2.4
1976	1986	Trinitat Vella	Casal de barri	6 .2.4
1976	1989	Clot-Camp de l'Arpa Navas	Costa i Font	6 .2.4
1977		Prosperitat	Piscina Municipal	6 .2.4
1977	1979	Ntra.Sra. del Port Cases Barates	Poliesportiu	6 .2.4
1977	1980	Montbau	Poliesportiu	6 .2.4
1977	1982	El Carmel	Instal·lacions esportives El Carmel	6 .2.4
1978	1987	Vila de Gràcia	Poliesportiu	6 .2.4
1978	1988	Verneda Alta	Zona Esportiva	6 .2.4
1978	1993	Barri Gòtic	Camp de Futbol	6 .2.4
1978	1993	Poble Sec	La Carbonera	6 .2.4
1980	1983	Canyelles /Roquetes Verdum	Poliesportiu BRAFA	6 .2.4
1983		Canyelles	Poliesportiu	6 .2.4

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
Casal del barri, pàrquing municipal i urbanització entorns.	una plaça, casal amb sala d'actes i pàrquing i carrer Pablo Iglesias	
que no es privatitzi la zona esportiva.	poliesportiu públic.	
Preservar la finca. Espai lliure, zona verda i esportiva	PERI	Area nord de l'Olimpíada. Complex poliesportiu.
un poliesportiu	1980 la piscina.	poliesportiu
camp de futbol.	camp futbol sense compromís amb Club.	concedida la gestió al club
manteniment caràcter públic per a instal·lacions esportives.	camp de Futbol del Club esportiu de Sants.	
piscines, pista tennis, bàsquet, futbol-sala.	municipalització i millora instal·lacions, futbol, pista, piscina	
3.000 títols soci per als VV i lliure accés nens al club; enjardinam. La Vinya	de lliure utilització per les escoles però no tot el barri	
un camp de futbol	un camp de futbol amb la mínima instal·lació.	
municipalització solar per a camp d'esport infantil i un jardí.	plaça i pistes esportives.	
Casal de barri	Centre cívic	
equip. en general. Municip. d'esports Met construïts il·legalment	instal·lacions esportives, en l'escola Balmanya.	
una piscina		
un poliesportiu	un poliesportiu	
un poliesportiu i piscina	pista poliesportiva	dutxes i vestuaris de gestió privada. Pistes de petanca.
equipaments esportius.	pista poliesportiva i camp de futbol	camp futbol sala i vestuaris nous
poliesportiu en naus abandonades	poliesportiu	
una zona esportiva	un poliesportiu	la piscina
el camp de futbol interior.		poliesportiu en el Frontó «Colón»
recuperació terrenys per a poliesportiu. '85 es reivindica neteja.	municipalitzar els solars	Jardins
municipalització i lliure accés al barri de les instal·lacions esportives	la piscina.	
Una zona esportiva.		compromís municip. per construir poliesp. i piscina descobert

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1984	1987	Trinitat Nova	Parc de l'Amistat	6 .2.4
1981	1990	Paraguai-Perú	Pista Poliesportiva	6 .2.4 / 6.2.1
1973	1981	Poble Nou	Platja de Poble Nou	6 .3
1971		Trinitat Vella	La Presó	7
1971	1980	Trinitat Vella	Torres Alta Tensió	7
1974		Roquetes	Escales	7 .1
1974	1976	Sarrià	El Mercat	7 .1
1967	1977	Trinitat Nova Centre Social T.N.	Mercat de la Trinitat	7 .1.1
1971	1992	Trinitat Vella	El Metro	7 .1.1
1973		Trinitat Vella	Mercat	7 .1.1
1977		Sant Antoni	Els Encants	7 .1.1
1977	1987	Canyelles	Mercat	7 .1.1
1980		La Palmera de Sant Martí	Mercat	7 .1.1
1980	1993	Sagrada Família	Mercat	7 .1.1
1978		Clot-Camp de l'Arpa	Mercat del Clot	7 .1.1 / 7.1.3
1962	1985	Montbau	Metro	7 .1.2
1971	1982	Nou Barris	El Metro	7 .1.2
1972	1977	Poble Nou	Metro	7 .1.2
1974	1975	Roquetes	Autobús	7 .1.2
1974	1993	Ciutat Meridiana Torre Baró	Andanes estació	7 .1.2
1978		Verneda Alta	Metro	7 .1.2
1979	0	El Carmel	Metro	7 .1.2
1978	1988	Verneda Alta	Aparcaments	7 .1.3
1979		El Carmel	Aparcaments	7 .1.3

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
condicionament per a ús esportiu de l'interior de l'illa.	pistes poliesportives, amb vestuaris en la planta baixa d'un bloc.	
pista poliesportiva, guarderia i residència de vells	la plaça Perú.	Poliesp a Fluvià-Selva de Mar. Pistes a la pl. Perú
la platja per a ús del barri. Neteja i vigilància	recuperació de la platja. Instal prov. per les obres olímpiques	millorar instal. lacions i optimar accessibilitat
Trasllat de la presó fora del barri		
supressió de les torres d'alta tensió	la supressió en el carrer del Turó de la Trinitat.	
la construcció i urbanització d'escales.		les primeres el '93
que no es traslladi.	mantenir-lo al mateix lloc	la restauració.
un mercat.	un mercat.	
el Metro	el Metro	nova estació amb escales fins a Via Barcino.
un mercat		compromís per estar acabat a finals del 93
que es mantingui el caràcter mòbil de les parades.	aplaçada la reconversió.	projecte parades al c/. Tamarit, Execució per al 95-96
un mercat, fora de la zona verda.	el mercat en una nova ubicació.	
ampliació amb molls de descàrrega i aparcaments.		
construcció d'un nou mercat emplaçat a SAESA.	projecte del nou mercat en el mateix emplaçament.	un gran mercat i galeria comercial.
zona vianants als voltants del mercat i P. públic a Aragó		zona vianants
1. perllongació línia fins al barri. 2. adequar escales a gent gran	estació de Metro en el barri.	
el Metro a Nou Barris.	el Metro fins a Via Júlia.	
que s'accelerín les obres	el Metro	
una línia de bus	una línia de bus	
1. ampliació de les andanes. 2. Estació no baixador.	l'ampliació. il·luminació mínima.	remodelació total, com a estació. Més regular. i freqüèn.
Línia IV i V	Línia IV	
perllongació de la línia V.	Ø	
Aparcaments als solars del barri i al de la Riera d'Horta	Pàrquing	Pàrquing subterrani
P lliure en solars buits. P-horari	Aparcament tolerat en els solars.	a Rbla. del Carmel, Murtra i

Inici	final	AAVV	nom reivindicacions	classificació
1980		Clot-Camp de l'Arpa	Eix de vianants al carrer Rogent	7 .1.4
1977	1983	Porta	Bombers	7 .1.5
1968	1968	Montbau	Oposició a l'abocador escombraries	7 .2.1
1971	1971	Nrta. Sra. del Port. Centre social Can Clos	Abocador escombraries	7 .2.1
1976	1977	Les Corts	Oposició a la Terminal d'autobusos	7 2.2
1982	1984	Poble Nou Veïnat del sector	Presó de dones a Wad-Ras	7 .2.2
1976	1977	Clot-Camp de l'Arpa	3r. Cinturó gratuït	7 .2.3
1974	1975	Poble Nou	Indústries Fertrat	7 .2.4

demanat	aconseguit fins 89	aconseguit fins 93
Mercat. Agilitzar P Vista Parc		Argimon, P. concessió VV
1. c/ vianants entre Mallorca i Meridiana. 2. Tot el carrer.	provisionalment la conversió en carrer de vianants.	entre València i Meridiana
una caserna de bombers.	una caserna de bombers.	
la paralització del projecte d'un abocador.	suprimir del projecte.	
que es deixin d'abocar escombraries. Anular projecte de 7	a partir 22/12 es prohibeixen els abocaments.	
no a la instal·lació en aquesta zona d'una terminal d'autobusos.	instal·lació en la part superior de Joan Güell.	
res. [l'AV, no dóna suport a l'oposició dels VV del sector]		que es mantingui la presó
gratuïtat 3r. Cinturó per desviar el trànsit pesant del c/. València.	la gratuïtat del cinturó.	
tancament immediat de la fàbrica i reconversió a zona verda	disminució de la contaminació i trasllat parcial a Polinyà	

ANNEX II

EVOLUCIÓ URBANÍSTICA DE BARCELONA

INTRODUCCIÓ A L'ANNEX II

Evolució urbanística de Barcelona 1940 a 1990

En aquest annex s'ha elaborat una relació dels fets més destacables en la formació de Barcelona, centrada en l'aspecte urbanístic.

S'han seleccionat quatre tipus de dades:

El primer grup contempla certes dades estadístiques de la ciutat com: població, nombre d'habitatges deficitaris, nombre de barraques, etc. Se'l considera com a punt de referència que, si bé permet quantificar l'estat d'una realitat, no és suficient per explicar la majoria dels processos abordats. S'han agrupat sota la lletra A.

El segon grup correspon a actuacions urbanístiques, construïdes i materialitzades en la ciutat. En la relació s'ha prescindit d'aquells projectes que en el decurs del temps no hi han incidit d'una manera concreta. S'han agrupat sota la lletra B.

El tercer grup està constituït per les actuacions legals, acords, aprovacions, nomenaments, etc. que tenen relació amb la construcció de la ciutat i s'hi han inclòs tanmateix determinades propostes que tot i haver-se abandonat el projecte inicial, denoten una determinada concepció de la ciutat i una visió de futur i que van ser recollides amb major o menor mesura, més o menys transformades en projectes i realitzacions posteriors. S'han agrupat sota la lletra C.

El quart grup el formen els fets culturals, econòmics i socials més destacables i que serveixen com a punts de referència respecte a la resta d'esdeveniments i estan agrupats sota la lletra D.

Els registres es presenten per ordre cronològic per destacar la seqüència de les diferents actuacions urbanístiques en relació amb els altres fets.

Les fonts utilitzades han estat:

AADD. *Catalunya 1973-1983*, Barcelona 1984. L'Avenç.

AADD. *La Barcelona de Porcioles*. Barcelona 1973. Revista CAU.

BUSQUETS, J. *Barcelona*. Madrid 1992. Ed MAPFRE.

FABRE, J. i HUERTAS, J. M^a. *Tots els barris de Barcelona*. Barcelona diversos anys. Ed. 62.

FABRE, J. i HUERTAS, J. M^a. *Noticiari de Barcelona*. Barcelona 1991. Ed. La Campana.

LLADÓ, C. *Barcelona adèu !*. Barcelona 1971. Ed. C. Lladó.

MARTÍ, F. i MORENO, E. *Barcelona ¿a dónde vas?*. Barcelona 1974. Ed. Dirosa.

YNFANTE, J. *Las sagradas familias de Barcelona*. Toulouse 1974. Ed. Monopodio.

Aquestes publicacions han format el cos estructurant de l'annex, però s'ha completat amb notícies aparegudes als diaris Barcelona, Tele-Expres, La Vanguardia i El País, durant el període de temps que contempla l'estudi.

any	actuació	tipus
400000	Població de Barcelona 1.081.175 habitants.	A
400000	Alcalde: Miquel Mateu.	C
400126	Es fa una exposició de les futures actuacions a la ciutat en matèria urbana.	C
400301	Es promulgada la llei contra la Maçoneria i el Comunisme.	D
400701	Es constitueix el Col·legi d'Aparelladors.	C
401000	L'Avinguda de la Llum, la primera galeria subterrània de Barcelona.	B
401015	El President de la Generalitat Lluís Companys es afusellat a Montjuïc (15-X-40).	D
401200	La Ponència de Restauració de l'Ajuntament de Barcelona proposa construir 2.014 edificis nous entre 1940 i 1945, per pal·liar els 1.808 destruïts durant la guerra civil.	C
410000	Inauguració de diversos col·legis: 26 de febrer (Guinardó), Argentina (c.Balmes), Lluís Antúnez (Can Tunis), Emili Juncadella (Clot-Camp de l'Arpa), Pare Manjón (Poble Nou) i José Antonio (Baró de Viver).	B
410000	Inauguració del Museu Marítim i reobre el de Catalunya.	D
410201	Es crea la R.E.N.F.E.	C
410705	Sortida de la «División Azul».	D
410718	Escola de Formació Professional Domèstica Teresa de Jesús a Sant Andreu.	B
410722	Primeres emissions de «Radio Pirenaica».	D
410911	Neix «Obra Sindical del Hogar»(11-IX-41).	C
411007	És inaugurada la primera línia de troleibusos cap a Sant Andreu.	B
411122	Cruïlla Diagonal c. Capità Arenas monument a la Legió Còndor.	B
420000	Nous jardins a la part alta del c/ Balmes.	B
420000	El primer NO-DO.	D
420125	Franco visita Barcelona.	D
420501	Companyia de revista els Vienesos a Barcelona.	D
420612	Inaugurat el Museu D'Arts i Tradicions Populars al Poble Espanyol.	D
420722	Inici de les obres de perllongació de la Diagonal des del Palau de Pedralbes a Esplugues.	B
420908	Inauguració de la fàbrica Hispano Olivetti a la plaça de les Glòries.	B

any	actuació	tipus
420908	Torna a celebrar-se la Fira de Mostres.	B
421007	Urbanització del c/Tuset.	B
421031	Inauguració de les galeries Maldà.	B
421117	Nou edifici per a l'Institut Balma al carrer Consell de Cent.	B
421217	La Casa Bloc de Sant Andreu es transforma en residència de militars.	B
430000	Es recupera el Saló del Tinell.	B
430000	Loewe mutila els baixos de la casa Lleó Morera, al Passeig de Gràcia.	B
430126	Nova urbanització de la plaça Antonio López.	B
430130	Canalització de la riera d'Horta.	B
430414	Museu d'Història de la ciutat.	D
430414	Nou bisbe, Gregori Modrego.	D
430719	Primeres sardanes a la plaça de Catalunya.	D
430900	Creació de l'editorial Selecta.	D
431217	Barcelona s'annexiona 109 hectàrees de Santa Coloma de Gramenet, ocupades per les cases barates de Baró de Viver i Bon Pastor.	B
440000	Llei de <i>Vivendes</i> Bonificables.	C
440125	Urbanització de la plaça Gal·la Plàcidia.	B
440501	Creació del «Seguro de Enfermedad».	D
440502	Creació del D.N.I.	D
440517	Ja s'han plantat 2.000 arbres als carrers de Barcelona.	B
440617	Nou pont sobre el riu Besòs.	B
440718	Inauguració del primer polígon de O.S.H. al costat de l'Av. de la Meridiana, que es dirà precisament polígon Meridiana. Tipus habitatge unifamiliar.	B
441118	En l'edifici d'una antiga fàbrica s'instal·la el mercat de la Sagrada Família.	B
441202	Aprobat el pla d'accésos a Barcelona, inclou l'autovia de Castelldefels.	C
450000	Inauguració del teatre Calderón, dels cinemes Atlanta i Montecarlo.	B
450000	Inaugurat el Gabinet Numismàtic, reoberts els museus de Geologia i Zoològic, i es crea el museu d'Art Modern.	D
450106	Primer Premi Nadal a Carmen Laforet, «Nada».	D

any	actuació	tipus
450114	Neix a Tolosa de Llenguadoc el Moviment Socialista de Catalunya (M.S.C.) (14-I-45).	D
450418	Nou Alcalde de Barcelona: Josep M ^a . Albert, Baró de Terrades (18-IV-45).	C
450423	Bandera catalana penjada a les torres de la Sagrada Família.	D
450902	Final de la Segona Guerra Mundial (2-IX-45).	D
451200	Intensificació de les restriccions elèctriques.	B
451221	La Societat d'Aigües instal·la les seves oficines al palauet del marquès de Santa Isabel, al passeig de Sant Joan.	B
460000	Enderroc del'antiga plaça de toros de la Barceloneta.	B
460000	Inauguració dels cinemes Windsor i Niza.	B
460000	Inauguració dels museus de Música i Marès.	B
460000	Llei d'Arrendaments Urbans.	C
460401	Obelisc de la Victòria al Cinc d'Oros.	B
460412	Creació de les travesses.	D
460501	E.N.A.S.A. s'instal·la a l'antiga Hispano Suïssa.	B
460501	Clandestinament es publica la revista Ariel, en català.	D
460505	Instal·lació de la creu de terme de Pedralbes.	B
461027	Noves carreres de la Penya Rhin.	B
461115	Apareix la revista Fotogramas.	D
461218	L'Escola del Mar al Guinardó.	B
470000	Projecte de l'arquitecte Florensa per fer el barri Gòtic i obertura de l'avinguda de la Catedral.	C
470400	Creació de la Associació de Veïns del c/Petritxol.	D
470405	S'estrena Mariona Rebull, film basat en la novel·la d'Ignasi Agustí.	D
470427	Entronització de la Verge de Montserrat al seu monestir.	D
470429	Mor a Buenos Aires Francesc Cambó.	D
470508	Eduardo Baeza Alegría, nou governador .	D
470625	Neix La Perona, zona de barraques a Sant Martí. Tè aquest nom en memòria de Eva Perón.	B
470625	Eva Perón visita Barcelona.	D

any	actuació	tipus
470706	Referèndum per aprovar la llei de Successió (6-VII-47).	D
470708	Obertura del Turó de Monteroles.	B
470921	Església dels Mercedaris a la nova plaça de Castella.	B
471231	Es crea MACOSA, com a successora de Can Girona.	B
480000	Inauguració del nou asfaltat de la Av. de la Meridiana.	B
480000	Obertura del c/ de l'Almirall Cervera (Barceloneta).	B
480000	Perllongació de Gran Via des de plaça d'Espanya.	B
480000	Primer centenari del ferrocarril a Espanya (Península), Barcelona-Martaró.	D
480200	Temporals destrueixen 50 metres d'escullera i 80 barraques a Pequín, Somorrostro, Mar Bella i Bogatell.	B
480316	Vicens i Vives catedràtic d'Història.	D
480502	Primera pedra del nou edifici del Banc d'Espanya a la plaça de Catalunya.	B
480829	El Júpiter estrena nou camp de futbol a la Verneda.	B
480900	Neix el grup del Dau al Set.	D
481110	Primer vol comercial a Nova York.	D
481200	Inici de les obres de la plaça del Canonge Colom, al Raval.	B
481200	Publicació de la Primera Història d'Ester de Salvador Espriu.	D
490000	8.970 barraques a Montjuïc.	A
490000	E.S.-Torre Muñoz al costat del palau Robert, situada al passeig de Gràcia.	B
490000	Els Martí Codolar cedeixen la seva finca d'Horta als salesians.	B
490000	Inauguració del baixador de Torre Baró.	B
490000	Urbanització de l'Avinguda de la Catedral.	B
490000	Urbanització del tram de General Mitre entre el c./ Balmes i c/ Muntaner.	B
490000	Es crea el Servei de Repressió del Barraquisme, que consisteix a posar una xapa numerada a cada barraca.	C
490000	Primeres exposicions d'Antoni Tàpies i Modest Cuixart.	D
490111	Assassinat al carrer de la Legalitat de la prostituta Carmen Broto, que donarà tanta inspiració a novel·listes i cineastes.	D
490131	Inaugurada l'estació de llet al Poble Nou.	B
490425	Joaquim Buxó, marquès de Castellflorida, nou president de la Diputació.	D

any	actuació	tipus
490706	Inauguració de l'Aeroport Muntades al Prat.	B
500000	Falten 88.000 habitatges a Barcelona, que representa una població aproximada, de 400.000 habitants.	A
500000	Població de Barcelona 1.280.179 habitants.	A
500000	Inici de la construcció del polígon de la Trinitat Nova.	B
500000	Inici de la construcció del polígon Nostra Sra. de la Mercè, realitzat per O.S.H. (Pedralbes).	B
500107	E.S.- Banc Vitalici a la cruïlla de passeig de Gràcia i Gran Via. En els seus baixos s'instal·len les Galeries Comtal.	B
500207	Nou hotel Colom a l'Av. de la Catedral.	B
500224	És executat al garrot vil el germà petit del guerriller Quico Sabater.	D
500509	Constitució de S.E.A.T., la seva fàbrica serà a Barcelona.	C
500610	Nou mercat del Carme al Raval, tocant al Paral·lel.	B
501100	Surt L'Infantil, revista en català per a nens.	D
501117	És inaugurada la primera cerveseria a la plaça Reial.	B
510109	Arriben els primers marins de la Flota Americana.	D
510126	Inauguració del mercat d'Horta.	B
510216	Primer pressupost per a la compra de terrenys de la futura Zona Universitària de Pedralbes.	B
510217	Nova escola de Formació Professional Mare de Déu de la Mercè a la Zona Franca.	B
510301	Vaga dels tramvies per l'augment del preu dels bitllets; els dies posteriors es fa extensiva a les fàbriques i el dia 12 quasi general.	D
510307	Nou Alcalde: Antonio M ^a . Simarro i Puig (7-III-51).	C
510316	Felipe Acedo Colunga, nou governador.	D
510429	Debuta Ladislao Kubala en el Barcelona.	D
510602	Inauguració de l'Av. Infanta Carlota.	B
510621	Joan Brossa estrena la seva primera obra de teatre.	D
510623	El Metro es perllonga a Glòries i Clot, amb una longitud de 1,7 quilòmetres.	B
510725	Es forma el Grup R d'arquitectura.	D

any	actuació	tipus
510900	El carrer de la Boqueria esdevé el primer carrer per a vianants a la Península.	B
510928	És enderrocat el quiosc modernista de Canaletes.	B
511029	Inauguració a la Diagonal del monument de «Los Caídos», de Josep Clarà.	B
520000	Inauguració del Reial Club de Polo.	B
520123	Barri del Polvorí de nova creació.	B
520126	Inauguració dels jardins de l'antic Hospital de la Santa Creu.	B
520321	Supressió del racionament de pa.	D
520400	Construcció del Barri de Can Clos (Port) per als ocupants de les barraques properes a la zona de la Diagonal on s'ha de celebrar el Congrés Eucarístic.	B
520400	Eliminació de les barraques a la zona de Diagonal-cantonada futura Av. Victòria. Són traslladats a <i>Vivendes</i> del Governador, Can Clos i Verdum.	B
520400	Inauguració d'onze Hotels de cara al Congrés Eucarístic.	B
520401	«Supressió definitiva de la Cartilla de racionament.	D
520423	Tornen el Mossos d'Esquadra com a guàrdia de la Diputació.	D
520427	Congrés Eucarístic de Barcelona (V-52).	D
520500	Urbanització de la plaça de Pius XII.	B
520512	Soterrament del tren de Sarrià des de l'estació de Muntaner a Sarrià.	B
520530	La Diputació retorna els terrenys de la Granja Experimental, al costat de la Diagonal, al marquès de Sentmenat.	B
520606	Inauguració de la fàbrica de SEAT a la Zona Franca.	B
520610	Inici de la compra dels terrenys de la futura Ciutat Universitària de Barcelona (Pedralbes).	B
520922	Aprovats els estatuts de les futures <i>Vivendes</i> del Congrés.	C
521129	Urbanització de l'Avinguda Príncep d'Astúries.	B
530000	Inici de la Ciutat Universitària (Pedralbes).	B
530000	Inici de les <i>Vivendas</i> del Congrés, (Guinardó-Horta).	B
530000	Inici de les col·lectes per continuar el temple de la Sagrada Família.	D
530106	Canòdrom Pavelló al carrer Llançà.	B

any	actuació	tipus
530323	Barraques de la plaça de les Glòries, enderrocades.	B
530415	Nova seu del Col·legi d'Advocats al carrer Mallorca.	B
530500	El Metro arriba al carrer de Navas de Tolosa.	B
530620	Soterrament del tren de Sarrià entre Muntaner i Sarrià.	B
530710	Inauguració de les cases del Governador a Verdum.	B
530717	Primera facultat de Ciències Econòmiques.	D
530827	Concordat entre Espanya i el Vaticà.	D
531006	Inauguració del barri de la Trinitat Nova, amb 596 habitatges i 21 botigues.	B
531113	SEAT treu el seu primer cotxe 1.400.	D
531200	Nou ramal del tren des de Gracià a Av. del Tibidabo.	B
531203	Llei d'aprovació del Pla Comarcal de Barcelona i els 26 municipis, amb una hipòtesi màxima de 2.500.000 habitants a Barcelona ciutat (3-XII-53).	B
531205	La línia d'autobusos Casas uneix Sant Gervasi i Horta per la Vall d'Hebron.	B
531230	El Patronat Municipal de l'Habitatge inaugura el grup del passeig Calvell, al Poble Nou.	
540000	E.S. Banc Mediterrani, G. Via - P.Gràcia.	B
540000	S'inicia la construcció de 1.464 habitatges de l'O.S.H. a Roquetes i Verdum.	B
540126	El Metro Transversal arriba a la Sagrera. Inici del ramal d'Horta.	B
540126	Nou Barris inauguren les escoles de : Agustina d'Aragó (Verdum) i Ramón y Cajal (Trinitat).	B
540126	Nou mercat al Guinardó.	B
540400	Apareix el moviment C C (Crist Catalunya).	D
540515	El Metro Transversal arriba a Fabra i Puig.	B
540611	Entra en servei la nova autovia de Castelldefels.	B
540807	Josep Tàrradellas, President de la Generalitat a l'exili.	D
540928	Inauguració de les excavacions romanes del carrer dels Comtes de Barcelona.	B
541100	Creació de Motor Ibèrica.	D
541200	Nous jardins de la muralla de Santa Madrona.	B

any	actuació	tipus
550000	E.S. Edifici C/.Escorial nº 50.	B
550000	E.S. Edifici plaça Salvador Anglada.	B
550000	Nova estació de tren a Sant Andreu.	B
550000	Polígon de Verdum, (Nou Barris).	B
550000	L'O.S.H. apareix com a constructor important d'habitatges.	C
550131	Constitució de la Comissió d'Urbanisme de Barcelona, (31-I-55).	C
550515	Treuen barraques de la Barceloneta, dites la Muntanyeta.	B
550716	Jocs del Mediterrani a Montjuïc, últim acte important a l'Estadi.	D
550718	Nou mercat a la Sagrera.	B
550718	Nou Palau d'Esports a Montjuïc, al carrer Lleida.	B
551005	La nova residència de la Vall d'Hebron entra en funcionament.	B
551200	S'inicia la construcció de 1.153 habitatges a la Trinitat Nova.	B
551214	Espanya entra a l'ONU (14-XII-55).	D
551219	Inauguració de l'Avinguda de l'Hospital Militar.	B
560000	Inauguració del polígon de Torre Llobeta.	B
560000	Primeres emissions de TVE des de Madrid.	D
560000	Reobre el Teatre Grec de Montjuïc.	D
560129	Primers habitatges al barri del Congrés Eucarístic.	
560210	Estat d'excepció.	D
560512	Llei del Sòl (12-V-56).	C
560530	Ampliació del Zoo al parc de la Ciutadella.	B
560626	Electrificació de la línia de Barcelona a Tarragona.	B
560626	Enllaç entre els dos Metros a la plaça de Catalunya (Gran i Transversal).	B
560716	Aprovació dels plans parcials de Llevant Nord (Verneda) i la Guineueta.	C
561025	Juan Ramón Jiménez, Nobel de Literatura.	D
561206	Jocs Florals a la plaça de la Llana.	D
570000	Es calcula que a Montjuïc viuen en barraques uns 52.377 habitants.	A
570000	E.S. Banc C. Transatlàntic, P. Gràcia-Diagonal.	B
570000	Portada de les aigües del Ter.	B

any	actuació	tipus
570000	Creació del Ministeri de l'Habitatge.	C
570000	Neix la societat Urbanizaciones Torre Baró S.A. (Ciutat Meridiana).	C
570000	Pla d'Urgència Social del problema de l'habitatge. Delimitació de polígons.	C
570000	Reobre el Museu d'Art Modern.	D
570000	Setmana del Suburbi. Bisbat de Barcelona.	D
570108	Inici del soterrament de la línia del tren al carrer d'Aragó.	B
570207	Llei per poder modificar aspectes de la de Règim Local per a Barcelona.	C
570214	Es retiren els fanals del Cinc d'Oros (Diagonal-P. Gràcia).	B
570221	Paraninfada a la Universitat, acte polític contra el franquisme.	D
570314	Comença la construcció del Passeig Marítim.	B
570318	Alcalde: Josep Maria Porcioles i Colomer (18-III-57).	C
570325	Tractat de Roma que inicia la formació del Mercat Comú.	D
570627	De la Fàbrica SEAT surt el primer «600».	D
570631	Ple de la Diputació aprovant l'avantprojecte de l'autopista Barcelona-Sabadell-Terrassa.	C
570900	Municipalització del transport públic.	C
570924	Inauguració del Nou Camp del Barça.	B
571006	La primera nau espacial: l'Sputnik rus.	D
571008	Cedit el castell de Montjuïc a la ciutat.	B
571014	Inauguració de les Llars Mundet.	B
571017	Inauguració del Banc d'Espanya a la Plaça de Catalunya.	B
580000	Barcelona ultrapassa el milió i mig d'habitants, concretament 1.503.312 habitants.	A
580000	Polígon de Sant Martí I (Sant Martí de Provençals).	B
580000	Polígon de Verdum, (Nou Barris).	B
580000	Polígon d'habitatges SEAT, (Zona Franca-Port).	B
580126	Restauració de la Muralla Romana de la plaça Nova.	B
580217	Edifici Pirelli a la Gran Via.	B
580321	Decret Pla d'Urgència Social de Barcelona.	C
580400	Acaben les restriccions elèctriques.	D

any	actuació	tipus
580500	Neix el Cercle d'Economia.	D
580531	Nou mercat a Tres Torres.	B
580608	Polígon Parera, a la Verneda, de 831 pisos.	B
580825	Inici de les obres per unificar les places de Lesseps i de la Creu.	B
580825	Substitució del paviment de la plaça de Sant Jaume.	B
580925	Inauguració de la plaça Villa de Madrid.	B
581019	Construcció de la Facultat de Dret, a la nova Ciutat Universitària, (Pedralbes).	B
581215	Primers programes de T.V. des de Barcelona. L'antena es col·loca a la Torre de les Aigües del Tibidabo.	D
590000	E.S. Hotel President, C/ Muntaner - Diagonal.	B
590000	Inici de les obres de cobertura del carrer d'Aragó, cruïlla C/. d'Aragó - P. de Gràcia i construcció de la nova estació subterrània.	B
590000	Aprovació del Pla Parcial per obrir l'Avinguda de Garcia Morato dins del Raval (Ciutat Vella).	C
590000	Fi de la redacció del Pla Provincial (iniciat el 1945).	C
590000	Grup R, conferències: Cerdà i el centenari del Pla, amb un cercle de conferències (P.George i A. Sauvy).	D
590100	Campanya de la P (protesta).	D
590126	Inauguració dels Jardins Moragues.	B
590215	Inauguració del Passeig Marítim.	B
590314	Nous jardins Tòquio	B
590319	Inauguració de la Plaça Vicens Martorell, al Raval.	B
590319	Nova plaça Letamendi a l'Eixample, després de la supressió de la rasa del tren.	B
590409	Aprobat el P.P. del Turó de la Peira.	C
590621	Afer Galinsoga, director de La Vanguardia Española.	D
590714	Primera emissió de la TVE des de Miramar.	D
590721	El Metro arriba des de Sagrera a Vilapicina.	B
590722	Pla d'Estabilització.	D
590923	Primera pedra del barri del Besòs.	B

any	actuació	tipus
591000	Neix la revista <i>Serra D'Or</i> , de l'Abadia de Montserrat.	D
591012	Escola Lepant a la Barceloneta	B
591012	Nou passeig a l'Escullera.	B
591015	Severo Ochoa, Nobel de Medicina.	D
591104	Monument a Ildefons Cerdà a Gran Via-2n. Cinturó.	B
591127	Nova Plaça de Sant Josep de Calassanç al Clot.	B
591223	Eisenhower visita Espanya.	D
591225	Santiago Carrillo secretari del P.C.	D
600000	Població de Barcelona 1.557.863 habitants.	A
600000	Polígon de Sant Martí II (Sant Martí de Provençals).	B
600000	Polígon del Sud-oest del Besòs (Barris Besòs).	B
600100	Creació de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual.	D
600105	El <i>maqui</i> Quico Sabater mort a Sant Celoni.	D
600419	Autorització de l'Associació de Veïns de Sarrià.	C
600430	Visita de Franco a Barcelona.	D
600506	Cessió total del castell de Monjuïc a la Ciutat de Barcelona.	B
600507	Nova Escola de Formació Professional de la Sagrera	B
600519	Fets del Palau de la Música Catalana.	D
600523	Llei de Règim Especial del municipi de Barcelona (Carta Municipal).	C
600523	Pla d'Acció Municipal per a Barcelona.	C
600628	Mor Jaume Vicens i Vives.	D
600721	Aprovació de la Compilació del Dret Civil Català.	D
600916	Mercat del Bon Pastor.	B
600926	Noves escoles: Timbaler del Bruc (Vilapicina) i Garcia Morato (Drassanes).	B
601115	Inauguració de la nova estació de Renfe a Passeig de Gràcia, desapareix el baixador a nivell de carrer.	B
601130	Primera exposició de Picasso a la Sala Gaspar.	D
601207	Nou teatre «Talía» al Paral·lel.	B

any	actuació	tipus
610129	Reforma de la plaça de les Glòries (primera).	B
610319	Mercat de Vilapicina.	B
610711	Es funda Òmnium Cultural.	D
610813	Enderrocament dels rafals del Moll de la Fusta.	B
610915	Nova escola a Baró de Viver.	B
610927	Mor Josep Maria de Sagarra.	D
610930	Nou col·legi Ramiro Ledesma a Trinitat Nova.	B
611011	Nou mercat a les Corts.	B
611104	Supressió dels tramvies a la Rambla.	B
611125	Inaugurat l'edifici de l'Escola d'Estudis Mercantils a Pedralbes.	B
611205	Surt la publicació <i>Cavall Fort</i> .	D
611208	Jardins d'Amadeu Oller a la Bordeta, per iniciativa de l'associació de veïns.	B
611219	Edifici de l'Editorial Gustau Gili, premi FAD.	B
611219	Primer recital dels Setze Jutges.	D
620000	E.S. C/. Astiller - P. Nacional.	B
620000	E.S. de les noves oficines de l'Ajuntament de Barcelona, (inici).	B
620000	Polígon de la Guineueta (Nou Barris).	B
620000	Polígon de Montbau (Vall d'Hebron).	B
620000	El MOP redacta el «Pla d'Accessos i Xarxa Arterial per a Barcelona».	C
620100	La Diputació de Barcelona inicia les obres del túnel del Tibidabo, que s'aturen ràpidament.	B
620429	Inauguració del edifici del nou Col·legi d'Arquitectes.	B
620500	Neix Edicions 62.	D
620700	Queda cobert l'últim tram del c/ d'Aragó.	B
620800	Enher anuncia l'enderroc de la casa Fuster; moviment d'intel·lectuals per salvar-la	B
620921	El Corte Inglés a la Plaça de Catalunya.	B
620925	Inundacions al Vallès, 800 morts i destruccions d'habitatges i infraestructures.	B

any	actuació	tipus
621000	Escola Toni Guida a les Roquetes.	B
621030	Realització del Catàleg d'Edificis i Monuments d'Interès Històric a Barcelona.	B
621011	Comença el Concili Vaticà II.	D
621100	Inauguració del nou edifici de l'Escola d'Arquitectura a Pedralbes.	B
621210	Institut Emperador Carles a Sants.	B
630000	E.S. Autopistes, Plaça de Gal·la Plàcidia.	B
630000	E.S. Av. Infanta Carlota - Av. de Sarrià.	B
630000	E.S. C./Diputació-C./Urgell.	B
630000	E.S. Plaça d'Urquinaona.	B
630000	E.S. Plaça de Virrei Amat.	B
630000	Inici de la construcció de les U.V.A.S. (Unidades vecinales de absorción social), fora de Barcelona.	B
630000	Polígon de la Pau (Barri Besòs).	B
630000	Aprovació del pla parcial de Font Margues, futura Ciutat Meridiana, (Nou Barris).	C
630000	Llei de Bases de la Seguretat Social.	C
630000	O. Bohigas: <i>Barcelona entre el Pla Cerdà i el Barraquisme</i> .	D
630112	Nou governador civil, Antonio Ibáñez Freire.	D
630219	Pla d'urgència per potenciar el Metro de Barcelona.	C
630309	Obre el museu Picasso.	D
630319	Inauguració de la nova Plaça de Lesseps unida a l'antiga de la Creu.	B
630414	Aprovació del Pla Provincial (tan sols normativa), (14-IV-63).	C
630520	Restauració del transbordador aeri del Port a Montjuïc.	B
630603	Mort de Joan XXIII (3-VI-63) Pau VI, nou Papa.	D
630614	Franco visita de nou Barcelona.	D
630617	Inauguració del Museu Militar al castell de Montjuïc.	D
630620	És executat Julián Grimau.	D
630709	Inauguració de la presó de dones de la Trinitat.	B
630718	Nou col·legi Juan Antonio Parera a la Verneda.	B

any	actuació	tipus
630928	Inauguració del museu Gaudí al Parc Güell.	D
631019	El nou carrer de Guipúscoa, eix de la Verneda.	B
631112	S'estrena l'Òpera dels Tres Rals, al Palau de la Música Catalana.	D
631114	Declaracions de l'Abat Escarré a «Le Monde».	D
631116	Primer «Plan de Desarrollo».	D
631122	Assassinat del President Kennedy (22-XI-63).	D
631200	Inaugurades les escultures de Narcís Monturiol (Subirachs) a Diagonal-Girona i Sideroploide (Salvador Aulèstia) a l'escullera.	B
631202	Es clausurat L'Òmnium Cultural.	D
631222	Inauguració del canòdrom de la Meridiana.	B
631222	Nova escola Rubén Darío al Raval, Ronda de Sant Pau.	B
640000	E.S. Banc de Madrid, Plaça de Calvo Sotelo.	B
640000	E.S. C/ d'Aragó - C/ Casanovas.	B
640000	Polígon de Ciutat Meridiana (Nou Barris).	B
640000	Inici dels estudis del Pla Director de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.	C
640000	Creació del C.E.D.E.C.	D
640204	Celebració dels «25 Años de Paz».	D
640218	Creació de la Comissió Tècnica per a la Revisió del Pla Comarcal de Barcelona, (18-II-64).	C
640229	Nou col·legi a la Sagrera, Joan XXIII.	B
640300	<i>Els Altres Catalans</i> de Francisco Candel.	D
640324	Nova estació de rodalia de RENFE a la de França.	B
640400	<i>Catalunya dins l'Espanya Moderna</i> de Pierre Vilar.	D
640405	Acabats els jardins de Torre Llobeta.	B
640405	Inauguració del Parc de Cervantes al final de la Diagonal.	B
640420	Inici de les obres de transformació de l'Av. Meridiana com una via ràpida de sortida de Barcelona.	B
640617	Inauguració del Mirador de l'Alcalde a Montjuïc.	B
640717	Pont al c/ d'Espronceda que comunica millor la Verneda	B
640718	Els mateixos veïns de Roquetes aprofiten el dia de festa per	

any	actuació	tipus
	iniciar la construcció del seu clavegueram.	B
640718	S'inaugura la segona fase de Montbau	B
640914	Surt «Tele/exprés», nou diari, primer d'iniciativa privada des de 1939.	D
641029	Inauguració del monument a José Antonio a l'Avinguda Infanta Carlota.	B
641031	Inauguració del conjunt residencial al solar de l'antiga fàbrica Elizalde, al passeig de Sant Joan.	B
641109	El temporal deixa 642 persones sense barraca al Somorrostro.	A
641120	Fundació de CCOO.	D
641200	Creació de la Societat SABA (aparcaments de Barcelona).	C
650000	Població de Barcelona 1.655.603 habitants.	A
650000	E.S. Av. Garcia Morato - C/. d'Santa Madrona.	B
650000	E.S. C/ de Ganduxer - Av. Diagonal.	B
650000	E.S. a Plaça Tetuan.	B
650000	Interrupció en la perllongació del passeig Marítim.	B
650000	Polígon de Ca n'Ensenya I (Porta).	B
650000	Aparició de les primeres propostes pel pla de la Ribera.	C
650000	Declaració de Principis del Pla Metropolità.	C
650104	Crida d'intel·lectuals i artistes per aturar les obres de la Sagrada Família, posat que Gaudí no deixà els plànols acabats i el que es fa ara és pura inventiva.	D
650125	Inauguració del mercat de la Guineueta.	B
650126	El tramvia nº 53 arriba al barri del Besòs.	B
650200	Construcció de 60 noves barraques, a Tres Pins de Montjuïc per aixoplugar els desplaçats des de Maricel on es construirà un parc d'atraccions.	B
650301	Exili de l'abat Escarré.	D
650717	Transformació de la Zona Franca en polígon industrial.	B
650923	Inauguració de la factoria de la Coca-Cola a la Verneda.	B
651200	EL PSUC té nou secretari: Gregorio López Raimundo.	D
651208	Acaba el Concili Vaticà II.	D

any	actuació	tipus
660000	El dèficit d'habitatges a Barcelona és de 62.000 unitats.	A
660000	E.S. Av. Infanta Carlota - Plaça de Calvo Sotelo.	B
660000	Inauguració del pont sobre el carrer Badal, (1r. cinturó).	B
660000	Presentació del projecte de la Plaça de les Glòries Catalanes.	C
660117	Pont provisional sobre el riu Besòs, atès que els aiguats s'emportaren l'altre.	B
660126	Nou mercat de Felip II.	B
660200	Acabament dels treballs del Pla Director de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.	C
660300	Creació de la clandestina Taula Rodona pels partits.	D
660308	La Caputxinada, creació del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona.	D
660315	Llei de Premsa.	D
660318	Creació de la Societat Ribera S.A, per gestionar el Pla de la Ribera.	C
660322	El tramvia es perllonga fins a Collblanc.	B
660401	Edificis nous per a les escoles Uruguai (Sant Gervasi) i Sant Ramon de Penyafort (Cases Barates).	B
660430	Inauguració del parc d'atraccions de Montjuïc.	B
660500	Aprovació definitiva del P.P. de Can Porta. La Comissió d'Urbanisme salva els terrenys per la construcció de la plaça Sòller.	C
660519	Nou bisbe de Barcelona, Marcelo González, (19-V-66), campanya <i>Volem bisbes catalans</i> .	C
660600	Inauguració de l'Avinguda de Madrid.	B
660600	Inauguració del barri sindical la Pau.	B
660700	Desapareix el Somorrostro a causa d'unes maniobres navals. Els barraquistes són dispersats en diferents barracons a Sant Roc (Badalona) i Vallbona.	B
660718	Primera Escola d'Estiu Rosa Sensat.	D
660800	Expulsió de 69 professors de la Universitat pel fet de donar suport al S.D.E.U.B.	D
660926	Nous jardins d'Elx a la Sagrera.	B
661200	Enderrocament de la torre Baró, 1797, per perllongar l'Av. Meridiana.	

any	actuació	tipus
	L'edifici estava dins del Catàleg d'Edificis Històrics.	B
661213	El carrer de les Camèlies, obra de Mercè Rodoreda, guanya el premi Sant Jordi.	D
661214	Referèndum sobre la Llei Orgànica de l'Estat (14-XII-67).	D
661216	A la zona de la Mare de Déu de Port s'inaugura la nova barriada la Vinya, per 288 famílies barraquistes de la zona.	B
661216	Nou mercat dit de Provençals, situat a la Verneda.	B
670000	E.S. Banc de Sabadell, C/Rosselló-Rbl de Catalunya.	B
670000	E.S. de la cruïlla C/Gran Via - C/ Lepant.	B
670000	E.S. del Banc Atlàntic, Av. Diagonal - C/. de Balmes.	B
670000	Inauguració del primer tram del Cinturó, pont de Muntaner fins a Av. de Sarrià.	B
670000	Inici de la central de Vandellòs.	B
670000	Permuta del Parc del Laberint i inici de les obres de condicionament.	B
670000	Supressió de tramvies i troleibuses a favor dels autobusos.	B
670300	Núñez i Navarro enderroca la casa Trinxet, després de forta oposició.	B
670300	Aprovació del «Pla d'enllaços ferroviaris per a Barcelona».	C
670300	Comissions Obreres són declarades il·legals.	D
670316	Venda del camp del Barça, les Corts, a Josep. M ^a . Figueras per 226 milions.	B
670400	Escissió del P.S.U.C. i neix el P.C.E. (i).	D
670613	Acabament de les obres de l'Av. Meridiana; s'obre al trànsit amb la nova secció.	B
670616	Inauguració del polígon Bellvitge.	B
670700	Inici de les obres de les autopistes des de Barcelona a Martaró i Granollers.	B
670715	Neix TABASA per fer els túnels del Tibidabo.	C
670716	Aprovació del pla parcial Ca n'Enseña (Institut Mental).	C
671001	Lliurament a l'Ajuntament del nou barri de Ciutat Meridiana tot i mancant tots els serveis promesos.	B
671001	Nova escola de Belles Arts a Pedralbes.	B
671200	S'instal·len a Horta els dipòsits esfèrics de gas.	B

any	actuació	tipus
671222	Creació del Consorci de Túnels del Tibidabo.	C
671905	Increment de la xarxa de Metro amb 9,6 quilòmetres i 16 noves estacions. Nova línia de Metro entre Horta i Vilapicina.	C
680000	Inici de les obres de l'Hispano Francès, operació de densificació (Guinardó).	B
680000	Aprovació inicial del Pla de la Ribera (Poble Nou).	C
680000	Ministeri de l'Habitatge aprova «Avanç del Pla Director» de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.	C
680000	Propostes de construcció de Can Figuerola i Patronat Ribas (Penitents).	C
680000	Campanya de català a l'escola.	D
680000	Creació de la Oficina d'Informació Urbanística (O.I.U.), del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.	D
680000	Publicació de B. Secchi: <i>Anàlisi de les Estructures Territorials</i> .	D
680217	Inauguració del mercat del Besòs.	B
680319	Nou edifici de Serveis Fúnebres a Sancho de Àvila.	B
680500	Associació de veïns de Sant Antoni.	C
680600	Es crea la Universitat Autònoma.	D
680801	Delimitació de l'Àrea d' Acció Immediata.	C
680908	C. Provincial d' Urbanisme aprova l'Esquema Director de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, (8-IX-68).	C
681009	Segon «Plan de Desarrollo».	D
681020	Mor a Barcelona l'abat Escarré.	D
681024	Nou mercat de Sant Gervasi.	B
681031	Nou teatre Calderón, seu del Teatre Nacional a Barcelona, en el lloc de l'antic cine Rondes.	D
681200	Primer aparcament subterrani a Barcelona.	B
681200	Primers fascicles de l'Enciclopèdia Catalana.	D
681215	Inauguració de l'estació del Metro de les Drassanes.	B
681215	Nova seu de Banca Catalana a P. de Gràcia.	B
681223	Nous col·legis a: Elisenda de Montcada (Ciutat Meridiana) i Mare de Déu de Montserrat (Sant Genís)	B

any	actuació	tipus
690000	Desaparició de la Rambla de Sant Andreu.	B
690000	E.S. Av. Diagonal, de Barcelona.	B
690000	Inauguració de la plaça subterrània del Metro a la plaça de Catalunya.	B
690000	Represa dels treballs per a la revisió del pla de la Comarca de Barcelona, i es separa de la resta de l'A.M.B., que continuarà els seus propis estudis.	C
690000	H. Lefebvre: <i>El Derecho a la Ciudad</i> .	D
690228	Inauguració de les escoles Calderón (Vilapicina) i Ciutat Comtal (Vallbona)	B
690313	Aprovat el P.P. per construir pisos als terrenys de l'Espanya Industrial.	C
690500	Inauguració de l'estadi Serrahima a Montjuïc.	B
690500	Comença a funcionar la Fundació Bofill.	D
690529	Mercat Vall d'Hebron	B
690531	Talgo Barcelona-Ginebra, directe, adaptació automàtica de l'ample de via.	B
690700	E.S. Comissió d'Urbanisme, Plaça de Lesseps i habitatges del Patronat Municipal de la <i>Vivenda</i> .	B
690702	Inauguració de l'autopista de Barcelona a Molins de Rei.	B
690702	Obert al trànsit el tram de l'autopista de Barcelona a Montgat.	B
690711	Nou mercat al Carmel.	B
690919	Aprovat el projecte per la perllongació del primer Cinturó de Ronda.	C
691102	S'inaugura la línia V del Metro.	B
691107	L'autopista arriba fins a Granollers.	B
691120	Obre el teatre CAPSA.	D
691200	Es constitueix la coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya.	D
691223	L'Ajuntament inaugura el nou edifici de la Plaça de Sant Miquel.	B
691227	Compra dels terrenys per a la Universitat Autònoma de Bellaterra .	B
700000	La població de Barcelona és de 1.745.142 habitants.	A
700000	Conclusió de la construcció d'habitatges en els antics terrenys de l'Hispano Francès, (Guinardò).	B
700000	Delimitació dels terrenys per a la futura ciutat de Riera de Caldes.	B

any	actuació	tipus
700000	Inauguració del Parc del Laberint, (Vall d'Hebron).	B
700000	Inici de la construcció d'habitatges en l'antic camp de «Les Corts».	B
700000	L'Espanya Industrial plega la seva activitat industrial, amb la pretensió de construir-hi habitatges.	B
700000	Polígon Ca n'Ensenya II, (Porta).	B
700000	Tanca el cine Windsor.	B
700000	Dimissió col·lectiva dels tècnics que treballen als subplans definits el 1969 dins de l'A.M.B.	C
700000	La Diputació de Barcelona encarrega el Pla Plovincial a Doxiadis Ibèrica.	C
700000	S'inicia la publicació de la revista «Recerques».	D
700000	S'inicia la col·lecció «Ciencia Urbanística», editorial Gustau - Gili.	D
700222	Inici de les obres del 2n. Cinturó.	B
700300	S' inicia la publicació de la revista CAU, Col·legi d'Aparelladors de Catalunya.	D
700319	Noves inauguracions del 1r. Cinturó, pas per sota del carrer Muntaner.	B
700411	Neix l'Associació de Veïns de Nou Barris.	C
700609	Aprobat el P.P. de la Pegaso, que afecta els barris de Sant Andreu i la Sagrera.	C
700618	Inauguració de l'autopista fins a Maçanet.	B
700618	Noves escoles: Menéndez Pidal (Verneda), Font dels Eucaliptus (Torre Baró), Mío Cid (Verdum) i Víctor Català (Prosperitat).	B
700619	Consell de Ministres, a Pedralbes, per fer una Exposició a Barcelona la dècada dels anys 80.	C
700626	Nou tram de Metro entre Sagrera i Diagonal.	B
700627	Decret d'actuacions urgents, (ACTURS), (27-VI-70).	C
700800	Enderrocament de bon tros del barri de Can Tunis per ampliació del Port.	B
700813	L'Ajuntament aprova el Pla de la Ribera.	C
700929	Inauguració del Parc del Putget (Sant Gervasi).	B
701123	Inaugurat el Parc de la Quinta Amèlia (Sarrià).	B
701200	Inici de la perforació del túnel de la Rovira.	B

any	actuació	tipus
701203	Consell Militar a Burgos a militants d'ETA; posteriorment seran commutades les penes de mort.	D
710000	Venda de les cotxeres de Sarrià a Urbanizadora Sarrià S.A.	B
710000	Aprovació de la modificació de la xarxa del Metro de Barcelona.	C
710000	Delimitació dels terrenys de l' Actur Sabadell-Terrassa.	C
710000	A. Cirici: <i>Barcelona Pam a Pam</i> .	D
710000	F. Choay: <i>El urbanismo, utopías y realidades</i> .	D
710000	F. Estapé fa la reedició de la «Teoria General de la Urbanización» d' Ildefons Cerdà.	D
710200	Constitució legal de la Universitat Politècnica de Barcelona.	D
710318	Creuament de la Gran Via per sota la plaça d'Espanya.	B
710318	Els tramvies abandonen Barcelona, tan sols queda el Blau del Tibidabo.	B
710323	Inici de la construcció de l'Hospital de Colònies Estrangeres al Putget finalment les obres seran aturades i no es farà.	B
710512	Inici de la construcció de la Fundació Miró.	B
710800	Inici del túnel de Vallvidrera per T.A.B.A.S.A.	B
710806	Tanca el Born i neix Mercabarna.	B
710817	Realitzat el pas a distint nivell a la plaça Cerdà (desapareix el monument a Ildefons Cerdà).	B
711023	Inauguració dels palaus Blaugrana i de Gel.	B
711107	Es constitueix l'Assemblea de Catalunya (7-XI-71).	D
711113	Inauguració de la Universitat Autònoma.	B
711118	Aprovació de l'ordenança que permet més volum edificatori si l'ús es per a hotel de luxe.	C
711200	L'autopista arriba a Girona.	B
711200	Nou col·legi Canigó al Turó de la Peira.	B
711200	Nou parc de la Guineueta (Nou Barris).	B
711200	Apareix l'Associació de Veïns de Sant Andreu.	C
711204	Narcís Jubany, primer bisbe català des de 1930.	D
711206	Es deixa d'abocar escombraries a Can Clos a Montjuïc.	B
711220	Creació de la Comissió gestora per a l'«Àrea Metropolitana»	

any	actuació	tipus
	de Barcelona» (20-XII-71).	C
720000	Reconeixement de l'existència a Barcelona de 3.474 barraques, xifra que segons altres estimacions arriba prop de les 9.000.	A
720000	Construcció del grup d'habitatges a les antigues Cotxeres de Sarrià.	B
720000	E.S. C/. Wellington nº 70, habitatges d'empleats municipals.	B
720000	Permís per a la construcció de l' Hotel Hilton, Av. Diagonal- C/.Numància.	B
720000	Permís per construir l'Hotel Sarrià, Av. Sarrià - Av. Diagonal.	B
720000	Polígon de Canyelles (Nou Barris).	B
720000	Primers abocaments d'escombraries al massís de Garraf.	B
720000	Aprovació del pla de Reforma interior de l'illa C/.Pelai, C/. Vergara, Plaça de Catalunya.	C
720000	Aprovació inicial de l'enllaç entre el 1r. i 2n. Cinturó i accés al túnel central del Tibidabo (Túnel de la Rovira).	C
720000	Creació de la societat U.R.C.O.B.A.S.A. per urbanitzar 24.000 ha. darrere el Tibidabo, amb 73% Ajn. de Barcelona, 24% Diputació i 3% Com. d'Urbanisme.	C
720000	Nomenament d'un nou Director de l'Àrea Metropolitana, Sr. Bruna de Quixano.	C
720000	Permís per construir l'Hotel Sheraton, Av. Diagonal 599, (no construït).	C
720000	Pla General de Recuperació de Costes i Platges del litoral metropolità.	C
720000	Nombre de Quaderns dedicat a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, realitzats pel L.U.B.	D
720200	Vandellòs inicia el seu funcionament.	B
720216	Inici del cinturó del Litoral.	B
720306	Explosió i enderrocament d'un edifici a c/Capità Arenas. El 28 d'octubre es produeix la segona explosió al c,/ Ladrilleros. El motiu és el gas.	D
720318	Nous jardins Montserrat a l'Esquerra de l'Eixample.	B
720500	Legalització de l'Assiaciació de Veïns de la Sagrera.	C
720519	Salvador Espriu, premi d'Honor de les Lletres Catalanes.	D
720523	Entra en funcionament el nou cementiri del Nord.	B
720715	Es posa en funcionament la depuradora del Bogatell.	B

any	actuació	tipus
720716	Construcció de la primera part de la plaça de les Glòries.	B
720728	Autoritzada la Federació d'Associació de Veïns. Ministeri de Governació.	C
720803	Ple Municipal determinant la solució elevada a la plaça de Lesseps.	C
720900	Legalització de l'Associació de Veïns del Poblenou i apareixen altres associacions.	C
720901	Aplicació Decret sobre Actuacions Urbanístiques Urgents a l'àrea Martorell-Anoia (1-IX-72).	C
720914	Oposició popular al pas elevat per la plaça de Lesseps; es presenten 1.738 signatures.	C
720924	Tanca l'estació del Nord.	B
721006	Noves escoles, la del Bosc i Sant Pere Nolasc a Sant Andreu.	B
721013	Nou mercat del Carme al Raval.	B
721029	Inauguració del moll Prínceps d'Espanya, on era el barri de Can Tunis.	B
721220	Nova estació de tren al Clot.	B
730000	La població de Barcelona és de 1.800.274 habitants.	A
730000	E.S. c./ de Tarragona-c./ de Mallorca.	B
730000	Permís per a la construcció de l'Hotel Princesa Sofia, plaça de Pius XII.	B
730000	Primers hipermercats al baix Llobregat.	B
730000	Exposició dels veïns sobre la solució alternativa a la plaça de Lesseps.	C
730000	Atles de Barcelona, fet per M. Galera, F. Roca i S. Tarragó i editat pel Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.	D
730202	Inauguració del nou hospital de Sant Joan de Dèu, deixant els terrenys de Diagonal Lliures.	B
730205	La línia V del Metro arriba a Pubilla Cases, l'Hospitalet.	B
730205	Nou tram de Metro entre Jaume I i plaça de Joanic (línia IV).	B
730408	Mort de Picasso (8-IV-73).	D
730411	Porcioles presenta a Franco la memòria de la possible Expo 82 a fer a Barcelona.	C
730516	Alcalde: Enric Masó i Vázquez (16-V-73).	C
730626	Nou mercat al barri del Port.	B

any	actuació	tipus
730804	L'Associació de Veïns d'Horta és legalitzada.	C
730813	J. Antoni Samaranch, President de la Diputació de Barcelona.	C
730911	Treta de les muscleres de l'Escullera.	B
730928	Nova escola Josep Maria de Sagarra a Vallcarca.	B
731016	Eleccions Municipals, terç familiar. En el districte IX guanya Fernando Rodríguez Ocaña, però és anulada la seva elecció.	C
731022	Mort de Pau Casals (22-X-73).	D
731028	Detenció dels membres de l'Assemblea de Catalunya.	D
731029	Anul·lació de l'article que permetia més volum si era per a hotels de luxe.	C
731200	S'obre el carrer d'Aragó fins al Clot.	B
731220	Atemptat i mort de Carrero Blanco (20-12-73).	D
731220	Inici del judici 1001, contra dirigents de CCOO.	D
740000	La població de Barcelona és de 1.816.623 habitants.	A
740000	La Corporació Municipal Metropolitana substitueix la Comissió d'Urbanisme dins de l'àmbit del Pla Comarcal.	C
740000	Inici de la col·lecció materials de la Ciutat, de l'Ed. G. Gili.	D
740000	M. Castells <i>La cuestión Urbana</i> .	D
740000	Neix el F.R.A.P.	D
740100	Comença a ocupar-se el polígon de la Mina, que tindrà 2.580 habitatges.	B
740104	Carlos Arias Navarro, nou president de govern.	D
740115	Inici de la carrera d'enginyers de camins a Barcelona (Pedralbes).	D
740124	Nou mercat de Provençals a la Verneda.	B
740301	L'alcalde Masó comunica que la solució de la plaça de Lesseps serà semisoterrada.	C
740302	Execució de Salvador Puig i Antic (2-III-74).	D
740304	Aparició de les revistes «Por Favor» i «Ajoblanco».	D
740315	Nou centre de venda del «Corte Inglés» a l'Av. de la Diagonal.	B
740329	Aprovació inicial del Pla Comarcal (29-III-74); es posa a informació al públic.	C
740516	Noves estacions del Metro al Guinardó i Alfons X (línia IV).	B

any	actuació	tipus
740800	Neix Convergència Socialista de Catalunya.	D
740908	Nou mercat de Lesseps.	B
741010	Pallac funda el Partit Socialista de Catalunya (Reagrupament).	D
741104	Felipe González, nou secretari general del PSOE.	D
741115	Neix Convergència Democràtica de Catalunya.	D
741200	Neix Unió de Pagesos.	D
750000	La població de Barcelona és de 1.800.000 habitants.	A
750000	Constitució de la Societat del «Túnel del Cadí».	C
750120	Nou Metro entre Zona Universitària-Sants Estació (línia III).	B
750128	Convocat el Congrés de Cultura Catalana.	D
750304	Ple de l'Ajuntament de Barcelona: no al català.	C
750400	Inicia el seu funcionament la planta incineradora del Besòs.	B
750430	Final de la guerra de Vietnam.	D
750502	Nova Llei del Sòl.	C
750607	Inaugurat hotel Sarrià, segons l'article 113 que permetia més volum en cas de ser hotel de luxe.	B
750610	Inauguració de la Fundació Miró.	B
750615	Ferrocarril Sants-Aeroport.	B
750700	Surt el llibre <i>La Barcelona de Porcioles</i> .	D
750715	Nou tram de la línia III, Sants-Estació a Poble Sec.	B
750718	Nou col·legi Tirso de Molina a la Mina.	B
750900	Entra en joc l'Associació de Veïns del Clot.	C
750909	Alcalde Joaquim Viola i Sauret (9-IX-75).	C
750927	Últimes execucions del franquisme.	D
751120	Mort de Franco (20-XI-75).	C
751200	Nou estadi Julià de Capmany a Montjuïc.	B
751223	Neix el Consell de Forces Polítiques de Catalunya.	D
760000	Cicle «Terceres vies urbanístiques».	C
760000	Campanya «Salvaguarda del Territori» del Congrés de Cultura Catalana.	D

any	actuació	tipus
760000	Inici de la publicació de <i>Tots els Barris de Barcelona</i> per Fabré-Huertas.	D
760000	L'àmbit «Ordenació del Territori» del C.C.C. en marxa.	D
760000	Nova edició del text del Regional Planning de 1932 a la revista «Novatecnia».	D
760201	Manifestació de les Associacions de Veïns per la Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia.	D
760218	Primer viatge dels Reis a Barcelona.	D
760303	Adolfo Suárez, nou President del Govern (3-III-76).	D
760316	Inaugurada l'estació de Metro de la Barceloneta (línia IV).	B
760400	Inaugurada la primera zona verda a Nou Barris.	B
760400	Exposició commemorativa del Centenari de la mort d'Ildefons Cerdà. Universitat de Barcelona.	D
760405	Moviment a Gràcia contra el Pla Comarcal.	C
760406	Nova Facultat de Filosofia i Lletres a Pedralbes.	B
760423	Aparició del diari «AVUI».	D
760423	Nou diari El País a Madrid, però de ràpida introducció a Barcelona.	D
760514	La F.A.V.B. demana la dimissió de Viola.	C
760622	Mítinq socialista del P.S.C. (C) al Palau Blaugrana (15.000 persones).	D
760714	Aprovació definitiva del Pla Comarcal amb retalls importants (14-VII-76).	C
760911	Primera manifestació democràtica de l'Onze de Setembre a Sant Boi de Llobregat.	D
761002	El tren de Sarrià arriba fins a Reina Elisenda.	B
761100	Legalització de «l'Institut d'Estudis Catalans».	D
761124	El Metro arriba fins a Cornellà (línia V).	B
761203	Alcalde Josep Maria Socias i Humbert (3-XII-76).	C
761213	Comença a emetre Ràdio 4 exclusivament en català.	D
761215	Referèndum per a la Reforma Política (15-XII-76).	D
761230	Nou paviment de Miró al Pla de la Boqueria a la Rambla.	B
770000	La població de Barcelona és de 1.886.921 habitants.	A
770000	Inici de les obres de Baricentro, situat a la cruïlla de B-30 i B-29.	B
770000	Inici de les obres del túnel del Cadí.	B

any	actuació	tipus
770000	Delegat d'Urbanisme de l'Ajuntament, Joan Antoni Solans i Huguet, inicia la compra de terrenys per a equipaments de la ciutat.	C
770000	Conclusions del C.C.C., àmbit «Ordenació del Territori».	D
770000	Diputació de Barcelona: publicació del Pla de Camins de la Generalitat de Catalunya de 1935.	D
770100	Protesta contra planta asfàltica a Nou Barris.	B
770112	Mort de Josep M ^a . Pallach.	D
770200	L'Ajuntament compra els terrenys a Renfe, la Maquinista i el Castell de l'Oreneta, per a nous equipaments.	B
770317	Inaugurat el mercat de la Trinitat.	B
770404	Aprovació provisional del catàleg de Monuments i Edificis Històrics de Barcelona.	C
770503	Legalització del PSUC (3-05-77).	D
770511	L'Ajuntament compra l'estació del Clot, avui Parc del Clot.	B
770615	Primeres eleccions generals democràtiques, a Catalunya venç el PSC (C) (15-VI-77).	D
770700	L'últim polígon és inaugurat: «Canyelles».	B
770900	Obertura Escoles Patronat Ribes, Pegaso, Sóller i Ferrer i Guàrdia	B
770911	Manifestació de l'Onze de Setembre demanant l'Estatut (11-IX-77).	D
770920	Bomba a la Revista «Papus».	D
771007	El Metro arriba a Poblenou (línia IV).	B
771023	Retorn del President de la Generalitat, Josep Tarradellas, (23-10-77).	D
771114	Els veïns de Canyelles aturen les obres del 2n. Cinturó, per evitar que quedin separats de la resta del barri. Es demana un cinturó deprimit.	B
771215	Detenció de Boadella per <i>La Torna</i> .	D
780100	Nova associació de veïns de Navas.	C
780115	Atemptat a la sala de festes Scala.	D
780125	Assassinat del matrimoni Viola-Tarragona.	D
780429	Inauguració dels parcs de les Aigües i Castell de l'Oreneta.	B
780501	Primera celebració del Primer de Maig des de 1938.	D

any	actuació	tipus
780506	Josep Lluís Núñez, president del Barça.	D
780525	Primer congrés de CCOO i el XXXI de la UGT a Barcelona.	D
780717	Unió dels partits Socialistes (Congrés, Reagrupament i Federació PSOE.	D
780728	EL tren de Sarrià és traspasat a la Generalitat.	B
780824	Port de Barcelona, Autònom.	B
780824	Abolida la Pena de Mort (24-VIII-78).	D
780916	CDC i UDC fan un pacte per anar junts a les eleccions.	D
781026	Surt el diari «El Periódico».	D
781206	Referèndum de la Constitució (6-XII-78).	D
781220	Obre el Bulevard Rosa, inici d'una nova forma de vendre.	B
790000	Inauguració al Clot de la plaça de la Foneria.	B
790100	Aparició de l'Associació de Veïns de la Salut.	C
790108	Alcalde provisional: Font Altava (8-I-79); l'alcalde Socias plega.	C
790118	El Catàleg d'Edificis i Monuments d'Interès Històric i Artístic, és aprovat definitivament.	B
790301	Eleccions generals; a Catalunya guanya el PSC (1-III-79).	D
790313	L'Ajuntament compra l'Espanya Industrial per 450 milions, per a zona verda.	B
790403	Primeres eleccions municipals democràtiques (3-IV-79).	D
790404	Alcalde Narcís Serra i Serra (4-IV-79).	C
790926	Nova depuradora al Besòs.	B
790930	Nova estació de Sants.	B
791025	Referèndum de l'Estatut de Catalunya (25-X-79).	D
791200	Neix Nacionalistes d'Esquerra.	D
800000	A Catalunya, quasi 200.000 aturats.	A
800000	La població de Barcelona és de 1.752.627 habitants.	A
800312	Medalla d'Or de la Generalitat a Josep Pla.	D
800320	Eleccions al Parlament de Catalunya, guanya CiU: president, Jordi Pujol (20-III-80).	D
800427	Nova escola Mare Nostrum a Horta	B

any	actuació	tipus
800780	Mor el diputat del PSUC Alfons Carles Comín.	D
800815	Mor Pau Vila.	D
800900	El FAD estén els seus premis a la restauració; la guardonada és la casa Thomas.	B
800900	Joan Anton Solans, nou Director General d'Urbanisme de la Generalitat.	C
801022	Oriol Bohigas, nou Delegat d'Urbanisme de l'Ajuntament.	C
801113	Obre el Museu de la Ciència.	D
801200	Enllestida l'Enciclopèdia Catalana.	D
809700	Joan Antoni Samaranch, president del COI.	D
810000	La població de Barcelona és de 1.752.627 habitants.	A
810000	L. Casassas i J. Clusa: <i>L'organització Territorial de Catalunya</i> . Fundació J. Bofill.	D
810000	Pleguen els diaris «Mundo Diario» i «Telex/exprès».	D
810223	Intent de cop d'Estat (23-II-81).	D
810318	Neix la Crida a la Solidaritat.	D
810329	Concurs per fer el parc de l'Escorxador.	C
810500	Es demanen els Jocs Olímpics de l'any 1992, per a Barcelona.	C
810624	Acte de la Crida al Camp Nou al crit «Som una Nació».	D
810628	Recuperació de la platja de Marbella, al Poblenou.	B
810821	Inundacions al Raval.	B
810900	Inaugurada l'Escola Alexandre Galí als Terrenys de la Maquinista.	B
810927	Inauguració de la plaça Gaudí, davant de la Sagrada Família, de Rubió i Tudurí.	B
811009	Es trenca el Pacte de Progrés a l'Ajuntament de Barcelona en passar CiU a l'oposició.	D
811105	Nou poliesportiu a Can Caralleu.	B
811207	Escissió al PSUC, que dona lloc al PCC.	D
811211	Apareix el setmanari «El Món».	D
820000	La població de Barcelona és de 1.761.235 habitants.	A

any	actuació	tipus
820000	Inaugurades les Escoles Els Horts, Coves d'en Cimany, Eduard Fontseré, i Torrent d'en Melis.	B
820000	Reorganització de la plaça Trilla (Gràcia).	B
820111	Ampliació del museu Picasso.	D
820228	Nova façana de la Passió a la Sagrada Família.	B
820314	Gran manifestació contra la LOAPA.	D
820321	Nou parc de les Heures.	B
820419	El Metro arriba al barri de Roquetes (línia IV).	B
820509	Inauguració jardins Emili Vendrell, al Raval.	B
820605	Unificació de la línia III, sense transbord al Poble Sec.	B
820613	Campionat mundial de futbol.	D
820619	1r. Centre cívic al Guinardó.	B
820817	Jardins al c/Sant Salvador.	B
820900	Centre cívic a la Verneda.	B
820922	Nova plaça Navas al Poble Sec.	B
821002	Centre cívic a Sant Andreu.	B
821002	Nova plaça de Mossèn Clapés a Sant Andreu.	B
821003	El Casinet es el nou centre cívic a Hostafracs.	B
821003	Plaça de Salvador Seguí al Raval.	B
821015	La línia IV del Metro arriba a la Pau.	B
821028	Eleccions generals, guanyador el PSOE (28-X-82).	D
821107	«El País» treu la seva edició des de Barcelona.	D
821107	El Papa a Barcelona.	D
821113	Nou centre cívic a la Sagrera.	B
821202	Alcalde Pasqual Maragall i Mira (2-XII-82).	C
830000	La població de Barcelona és de 1.771.998 habitants.	A
830000	Av. Pau Casals i accés Turó Parc (Sarrià).	B
830000	Construcció de la Plaça del Mercadal (Sant Andreu).	B
830000	Jardí de les Infantes (Les Corts).	B
830000	Jardí Patronat Ribes (Penitents).	B

any	actuació	tipus
830000	Pavimentació del passeig del Born (Ciutat Vella).	B
830000	Plaça de Corrades (Sants),	B
830000	Plaça de Mossèn Joan Cortines (Sant Andreu).	B
830000	Plaça de l'Oca (Sant Martí de Provençals).	B
830000	Realització del Jardí d'Estrelles Altes-Can Sabaté (Zona Franca-Port).	B
830000	Remodelació de la plaça del Padró (Ciutat Vella).	B
830000	Remodelació de la plaça del Pi (Ciutat Vella).	B
830000	Remodelació de plaça Sant Vicenç (Sarrià).	B
830000	Aprovat el PERI de Gràcia.	C
830110	Mor Alexandre Cirici i Pellicer.	D
830122	Centre cívic a Sarrià.	B
830130	Inauguració de la reforma de la plaça Reial.	B
830206	Construcció de la plaça de la Mercè (Ciutat Vella).	B
830208	Tanca el teatre Barcelona per amenaça de ruïna.	B
830317	Aprovat el pla de reforma de la Barceloneta	C
830400	L'Ajuntament compra a la vall d'Hebron 37 ha., a Josep Maria Figueras, per un valor de 943 milions.	B
830416	Inauguració de la primera part del parc de l'Escorxador.	B
830417	Plaça Sóller.	B
830508	Eleccions Municipals, Pasqual Maragall continua d'alcalde (8-V-83).	C
830600	Obiols substitueix a Reventós en el Secretariat del PSC.	D
830607	Plaça dels Països Catalans.	B
830900	Remodelació de la Plaça de Sant Agustí Vell i Basses de Sant Pere (Ciutat Vella).	B
830911	Primeres emissions de TV3, (11-IX-83).	D
831004	El mercat del Peix a Mercabarna.	B
831125	Aprovat el pla de Montjuïc.	C
831200	Remodelació de la Plaça de Pau Vila, Barceloneta.	B
831218	Centre cívic a Torre Llobeta.	B
831221	El Metro arriba a Santa Coloma (línia I).	B

any	actuació	tipus
831225	Mor Joan Miró (25-XII-83).	D
840000	Jardins de Sant Salvador (Horta).	B
840000	Plaça de la Infància (Sant Martí de Provençals).	B
840000	Realització del Parc de Sant Martí, 1ª fase (Sant Martí de Provençals).	B
840000	Remodelació de la Plaça de Tetuan i reconstrucció del monument al Dr. Robert.	B
840000	L'arquitecte Rafael Moneo, director de l'Escola d'Arquitectura de Harvard.	D
840102	Inici de la recollida de les escombraries en contenidors.	B
840116	TV3 inicia les seves emissions regulars (16-I-84)	D
840318	A les Corts, nova plaça del mestre Altisent.	B
840427	En el solar de l'antiga estació de Magòria s'instal·la un camp d'esports.	B
840429	Noves eleccions autonòmiques: President Jordi Pujol (29-IV-84).	D
840500	Nous pisos a Can Clos que substitueixen els blocs vells.	B
840600	Centre cívic a Can Farrero (Port).	B
840600	En el barri del port i Zona Franca s'inaugura el nou centre cívic Can Farrero.	B
840700	161 nous pisos als barraquistes de Raimon Casellas, del Carmel	B
840800	Inauguració del velòdrom d'Horta.	B
840923	Inauguració de tots els jardins de Can Sabaté i Estrelles Altes, en el barri del Port.	B
840925	Realització del Centre cívic de Sants a les cotxeres (Sants).	B
841010	Acord per a la compra de la casa Golferichs (Ajuntament-Núñez i Navarro).	B
841018	Nova divisió de Barcelona en deu Districtes.	C
841025	Construcció de la Plaça d'Alexandre Cirici (Sarrià).	B
841106	Mor l'arquitecte Josep A. Coderch de Setmenat.	D
841111	Inauguració de la plaça de la Palmera a la Verneda. Es pagà amb l'import de la multa de l'hotel Sarrià, segons la sentència del Suprem.	B
841112	S'obre de nou la sala de festes Scala.	D
841115	Es treu l'última vaqueria dins de Barcelona, al carrer Torrijos (Gràcia).	B
850000	Arranjament Illa Ferrero (Sants).	B

any	actuació	tipus
850000	Complementació de la Plaça de la Sedeta (Camp d'en Grassot).	B
850000	Jardí del Casal de Sarrià (Sarrià).	B
850000	Jardins de Casa Teixonera (Horta).	B
850000	Remodelació de la Plaça de la Torre (Sant Gervasi).	B
850000	Remodelació de la Plaça del Sol (Gràcia).	B
850000	Remodelació de la Plaça Eguilaz (Sarrià).	B
850000	Urbanització de l'entorn del Velòdrom d'Horta.	B
850000	A.R.I. de la Ciutat Vella.	C
850000	C.M.B. compra Catalana de Gas del Poble Nou per a la Vila Olímpica.	C
850000	El Laboratori d'Urbanisme de Barcelona inicia la publicació de la revista «UR».	D
850202	Construcció d'espigons a la platja de la Marbella.	B
850223	Mor Salvador Espriu (23-II-85).	D
850300	Enderroc de part de les barraques de la Perona.	B
850416	Construcció de la Plaça de Salvador Allende (Horta).	B
850423	S'inaugura el centre del barri de la Pau.	B
850428	Nou centre cívic a Gràcia, L'Artesà.	B
850525	Construcció del Centre cívic de la Sedeta (Camp d'en Grassot).	B
850710	El tren de la potassa deixa de creuar els barris del Port i Zona Franca.	B
850715	Enderrocament de part del viaducte del 1r. Cinturó, a la plaça d'Alfons X.	B
850716	Reforma de la plaça de Pastrana al Carmel.	B
850921	Inaugurada la primera part del parc de Sant Martí (Verneda).	B
850921	Nova configuració de l'Avinguda de Gaudí, en la seva major part de vianants i amb un important mobiliari urbà (Sagrada Família).	B
851026	Inauguració del Parc de l'Espanya Industrial (Sants).	B
851026	Realització de la Plaça de Folch i Torres (Ciutat Vella).	B
85 1106	La línia III del Metro arriba a la Vall d'Hebron.	B
851116	Desapareixen els diaris «El Noticiero Universal» i «El Correo Catalán».	D
860000	La població de Barcelona és de 1.701.812 habitants.	A

any	actuació	tipus
860000	Eix Església de Sant Andreu (Sant Andreu).	B
860000	Inici de les obres per unir el 1r. i 2n. Cinturó pel túnel de la Rovira.	B
860000	Remodelació, enjardinament i drenatge al Morro Can Clos, (Zona Franca-Port).	B
860000	Remodelació de la Plaça de Prim (Poble Nou).	B
860000	Restitució del Monument al Dr. Robert a la Plaça de Tetuan.	B
860000	Aprovació del P.E. Vila Olímpica (26-VI-86).	C
860116	Centre de joves a la Bordeta.	B
860213	Nou centre social al Besòs.	B
860422	Nous estudis de TV3 a Sant Joan Despí.	B
860600	Inauguració a la casa Colet, del Museu de l'Esport.	D
860602	Reconstrucció del Pavelló de Mies Van der Rohe, realitzat per a l'Exposició Internacional de Barcelona de l'any 1929.	D
860623	Aprovació del PERI de Gràcia.	C
860705	Rambla central de Via Júlia (Nou Barris).	B
860900	Inaugurades les escoles: Pla de Fornells (Roquetes), la Palmera (Verneda), Sant Joan de Ribera (Clot), Joan Miró (Esquerra de l'Eixample), Arquitecte Jujol (Gràcia) i Esplai (Vilapicina).	B
860900	Supressió del parvulari que ocupava el centre de la plaça de la Revolució de 1868 a Gràcia.	B
861011	Condicionament dels jardins de Santa Amèlia-Jardí Vil·la Sicília (Sarrià).	B
861017	Barcelona serà seu de l'Olimpíada de 1992 (17-X-86).	C
861026	Poliesportiu Josep Benaiges a Vilapicina.	B
861108	Centre cívic de Trinitat Vella. C/ Foradada.	B
861108	Inauguració del Parc de la Pegaso (Sant Andreu).	B
861108	Inauguració del Parc del Clot (Clot).	B
861206	Centre cívic de Can Deu a les Corts.	B
861206	Nova plaça de Can Robacols al Clot.	B
861214	Realització de la plaça Àngel Pestaña (Nou Barris).	B
870000	Centre cívic les Corts. Plaça de la Concòrdia (Les Corts).	B
870000	Construcció de la Bàscula (Monjuïc).	B
870000	Inauguració de l'accés de la boca sud del Túnel de la Rovira.	B

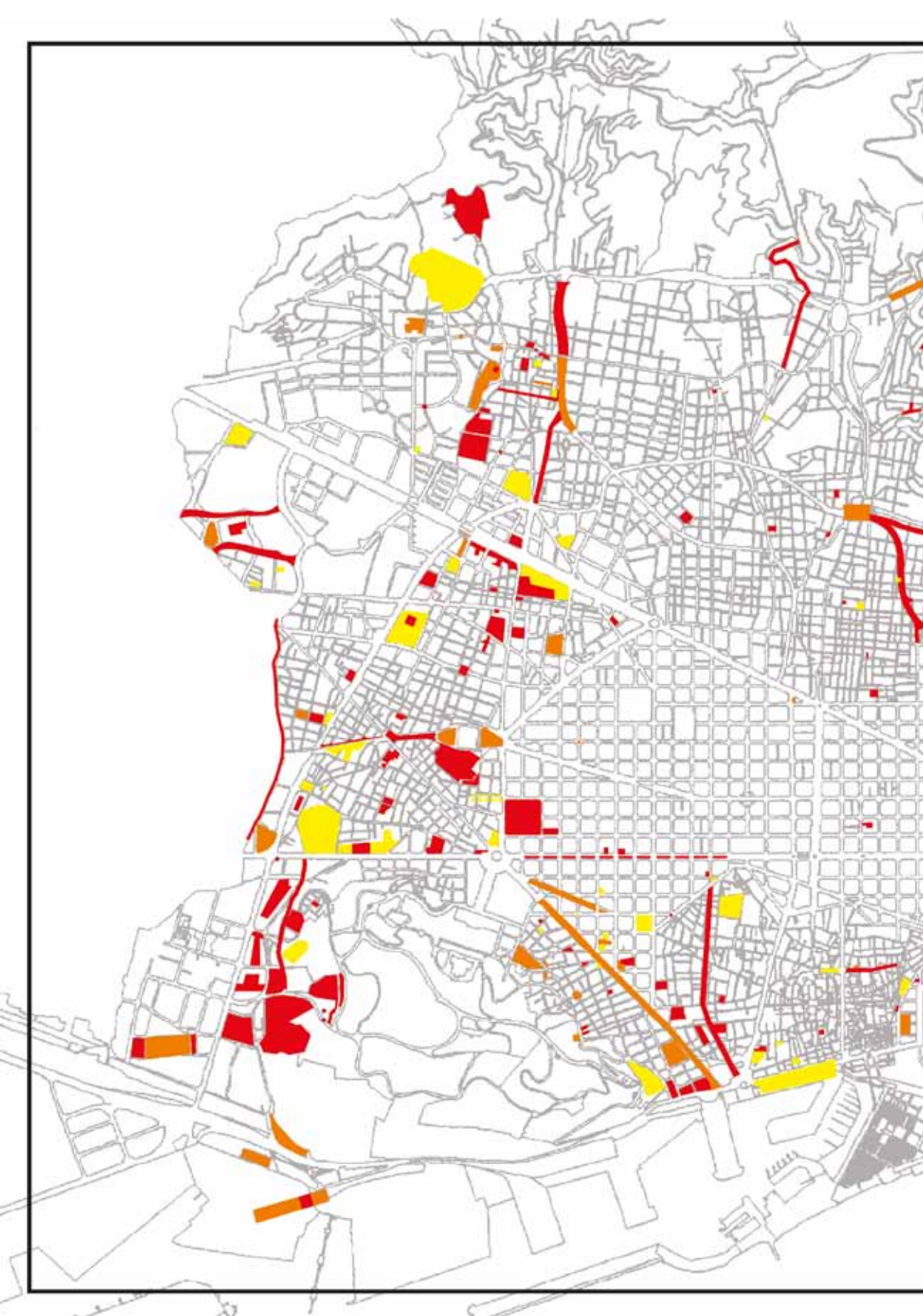
any	actuació	tipus
870000	Jardí de la Maquinista (Barceloneta).	B
870000	Jardí Torre de les Aigües (Guinardó).	B
870000	Jardins de Trinitat Nova (Nou Barris).	B
870000	Nova plaça de la Sagrera dedicada el General Moragues.	B
870000	Ordenació de l'espai públic del Peu del Funicular de Vallvidrera.	B
870000	Parc de la Vall d'Hebron. C/ Joan de Mena.	B
870000	Parc de les Roquetes (1ª fase).	B
870000	Passarel·la sobre l'estació de Sant Andreu (Sant Andreu).	B
870000	Plaça Flix-Mare Eterna (Sant Andreu).	B
870000	Plaça Josep Sangenís.	B
870105	Entra en joc el Moll de la Fusta (Ciutat Vella).	B
870124	110 pisos nous a Can Clos.	B
870129	Mor Josep M ^a . Foix.	D
870314	Reapareix el «Diari de Barcelona» en català.	D
870422	La Diputació de Barcelona estrena Can Serra.	B
870502	Inauguració del Parc de la Creueta del Coll (Vallcarca), una vegada fetes totes les reparacions.	B
870515	Jardí de la Torre de les Aigües en l'interior d'illa (Eixample).	B
870521	Inauguració del Túnel de la Rovira.	B
870619	20 morts en l'atemptat d'Hipercor.	D
870926	Pont de S. Calatrava als carrers de Felip II i Bac de Roda .	B
871205	Can Ponsich s'adapta per a caserna de la guàrdia urbana (Sarrià).	B

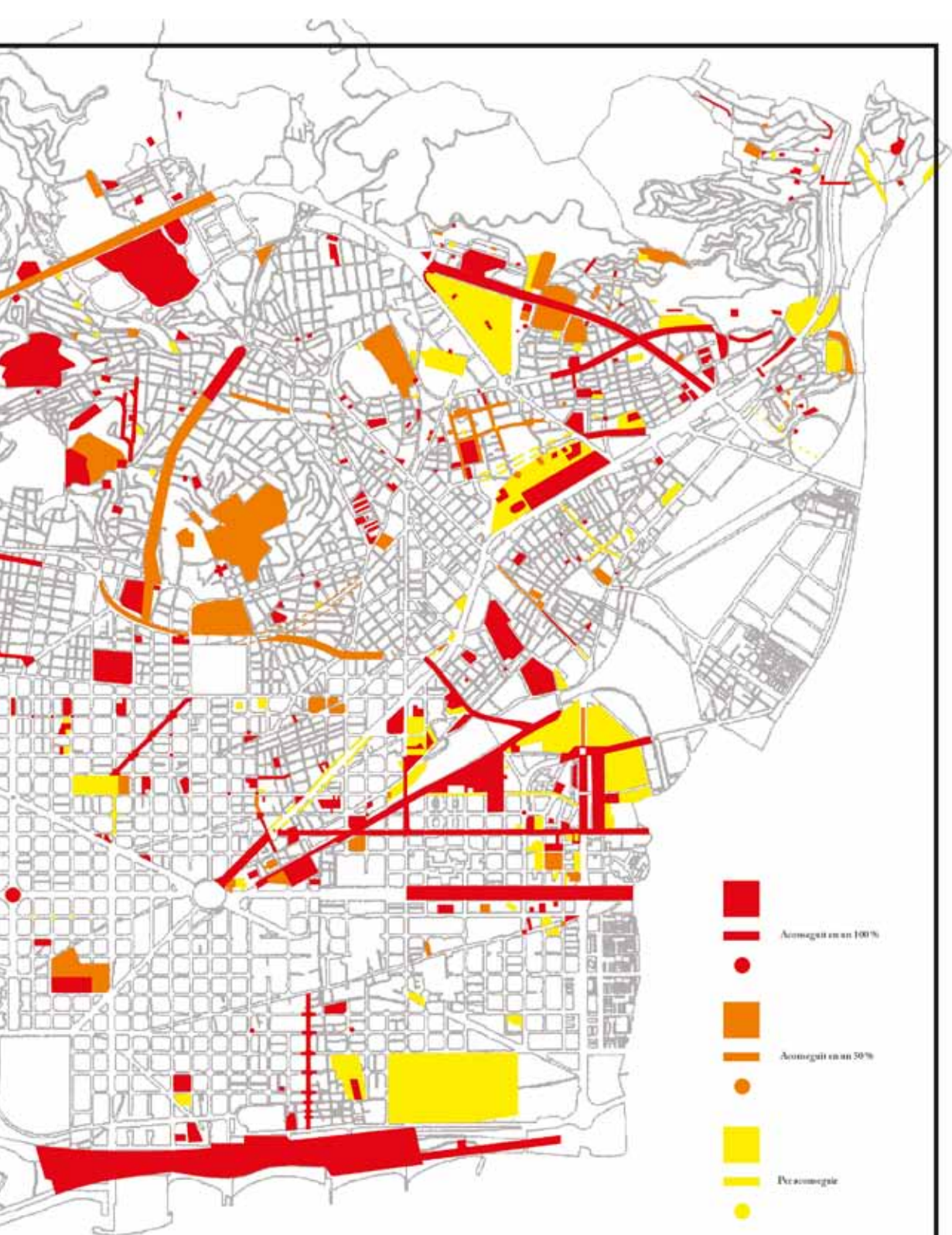
ÍNDEX

AGRAÏMENTS	7
PRÒLEG de Pasqual Maragall	9
1. INTRODUCCIÓ	13
1.1 Presentació.	13
1.2 Abast de l'estudi: temàtic, geogràfic, temporal.	15
1.3 Hipòtesis inicials	17
1.4 Metodologia	18
2. LA IDEA DE CIUTAT EN ELS PRESSUPOSTOS TEÒRICS DELS MSU	21
2.1 Processos d'urbanització: Ciutat ortodoxa/heterodoxa.	21
2.2 La mesura de les necessitats, els estàndards	23
2.3 La idea de barri	25
2.4 Barcelona, una estructura de barris	28
2.5 Resum	31
3. PRÀCTICA POLÍTICA I CONSTRUCCIÓ URBANA DE BARCELONA	33
3.1 Consideracions prèvies	33
3.2 La postguerra	35
3.3 L'etapa Porcioles	38
3.4 L'etapa Masó	43
3.5 L'etapa Viola	45
3.6 L'etapa Socias	47
3.7 L'Ajuntament democràtic	50
4. ELS MOVIMENTS SOCIALS URBANS A BARCELONA	59
4.1 Causes de l'aparició dels MSU	59
4.2 Actors, evolució i etapes	61
4.3 De la reivindicació a la negociació	65
4.4 A manera de resum provisional	73
4.5 Any 1993, la història continua	74
Respecte a les Associacions	74
Respecte a les reivindicacions	77

5. REIVINDICACIONS I TRANSFORMACIONS URBANES	79
5.1 Justificació	79
5.2 Victòria política i fracàs urbà a la Plaça de Lesseps	82
5.3 La permeabilització de l'Eixample: el Jardí d'Indústria	90
5.4 Una transformació radical: de Can Tunis a Zona Franca	99
5.5 La discreta lluita per millorar un barri: el Clot	113
5.6 La vialitat com a regenadora del teixit urbà a Nou Barris: Via Júlia i Rio de Janeiro	123
5.7 Respostes a mida:	132
la Ronda de Dalt	132
Pedralbes	133
Sarrià	136
Plaça d'Alfonso C. Comín	137
Penitents	138
La Taxonera	138
Montbau	139
Nou Barris	141
Canyelles, Roquetes, Verdum, Trinitat Nova, Prosperitat i Trinitat Vella	142,143
5.8 Complexitat dels factors que incideixen en la rehabilitació del Casc Antic: El Raval	144
6. ELS MSU A BARCELONA. CONSTRUCCIÓ I PARTICIPACIÓ URBANA	153
6.1 Balanç de les reivindicacions per tipus	153
1. Urbanització	155
2. Planificació	156
3. Habitatge	157
4. Patrimoni	158
5. Seguretat Viària	159
6. Producció d'espai públic	159
7. Serveis Públics	161
Adequació entre allò demanat i allò aconseguit	161
6.2 Verificació de les hipòtesis inicials	162
6.2.1 Primera hipòtesi:	
Els MSU havien acabat	162
6.2.2 Segona hipòtesi:	
els MSU van actuar com a agents conscienciadors urbans.	165
6.2.3 Tercera hipòtesi:	
s'havien donat dos nivells de reivindicació, quantitativa i qualitativa	169
6.2.4 Quarta hipòtesi:	
possibilitat de classificar les reivindicacions en funció del desenvolupament urbanístic i socioeconòmic del barri.	172

6.3. Es pot plantar un arbre democràticament?	174
6.4 Verificació de la hipòtesi global de l'estudi	175
6.5. Per acabar, tornem a començar	176
BIBLIOGRAFIA	179
ANNEX I	187
PLÀNOL DIVISIÓ DE BARRIS	189
QUADRE AAVV ENTREVISTADES	193
QUADRE CRONOLÒGIC ORÍGENS AAVV	199
MODEL FITXA REIVINDICACIONS	205
CLASSIFICACIÓ LLUTES	209
LLISTA CRONOLÒGICA REIVINDICACIONS	211
LLISTA DE REIVINDICACIONS PER TIPUS	227
ANNEX II	281
EVOLUCIÓ URBANÍSTICA DE BARCELONA	281
INTRODUCCIÓ A L'ANNEX II	283
PLÀNOL SÍNTESI	325





PLANOL SINTESI

Quin pes han tingut les reivindicacions veïnals en la conformació i construcció de la ciutat? Fins a quin punt els moviments socials urbans han incidit i condicionat -en el pla estructural i formal- la Barcelona actual?

Els autors s'aproximen a la interacció reivindicació-transformació urbanes, a partir de la detecció, localització i anàlisi de reivindicacions concretes. Es qüestionen les possibilitats de la participació ciutadana en la construcció de la ciutat. I proposen la necessitat d'encertar un procés de reflexió que per-meti aprofundir en els mecanismes de participació en intervencions urbanes com també d'obrir les portes a un debat que consideren pendent i que hauria d'anar més enllà de la falsa dicotomia "una ciutat per veure / una ciutat per viure".

Miquel Domingo i Clota, és lleidatà de naixement i barceloní d'adopció. Doctor arquitecte per l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona, on és professor titular del Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori. Fou cofundador del Laboratori d'Urbanisme i de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori. Especialitzat en història de l'urbanisme és un profund coneixedor de la realitat territorial de Catalunya i de manera especial de la història urbana de Barcelona. Ha estat l'impulsor d'estudis sobre Cerdà, sobre les relacions entre utopia i urbanisme i sobre la xarxa ferroviària a Catalunya, entre d'altres.

Maria Rosa Bonet, barcelonina de naixement i residència, manté antigues arrels a l'Alt Urgell. Llicenciada en Filosofia i Màster en Intervenció Ambiental. Membre de la Societat Catalana de Filosofia, ha centrat el seu interès teòric i la seva pràctica professional en l'entorn construït, basculant entre l'epistemologia de l'espai i la psicosociologia ambiental. Es coautora de la *Guia de Barcelona*. El País-Aguilar (1991).

ISBN 84-8334-030-5



9 788483 340301



EDITORIAL MEDITERRÀNIA